

underofficerare vid armén.
(extra anslag.) för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

7. Till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 106,000.

8. Vadstena krigsmanshuskassa, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 137,640.

9. Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring, *oförändrat ordinarie anslag* ... kronor 30,000.

10. Förhöjning i gratialen åt avskedat manskap, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 648,000.

på lantförsvarsdepartementets föredragning:

11. Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

(se bil. 2 vid detta prot., sid. 34)

[18.] att riksdagen måtte under tionde huvudtiteln å *extra stat* för år 1918 anvisa ett *förslagsanslag*, högst kronor 911,
Understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.
(extra anslag.) för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till trehundra kronor.

12. Ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 36,320.

13. Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond för minskade inkomster, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 16,650.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

14 och 15. **Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond samt till förstärkande av det i 1917 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag.**

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 42)

att riksdagen måtte

dels höja det under riksstatens tionde huvudtitel å *ordinarie stat* uppförda *anslaget* för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

[19 o. 20.]

Bidrag till
flottans pen-
sionskassa.

(ord. o. extra
anslag.)

nu	kronor 29,500
med	» 1,600
till	kronor 31,100;

dels ock, till förstärkande av det i 1917 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag å kronor 1,600.

16. Till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 253,300.

på sjöförsvarsdepartementets föredragning:

17. Till pensionering av flottans gemenskap.

(se bil. 4 vid detta prot., sid. 52)

att riksdagen måtte, i avvaktan på den proposition angående förbättring av pensioner till marinens värvade manskap m. m., Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, å det på *ordinarie stat* under tionde huvudtiteln uppförda *förslagsanslaget* till pensionering av flottans gemenskap, nu kronor 251,300,
beräkna en förhöjning av » 28,000
och sålunda beräkna anslaget till » 279,300.

[21.]

Pensionering
av flottans
gemenskap.

(ordinarie
anslag.)

Pension åt förre båtsmannen J. O. A. S. Wester.

(se bil. 3 vid detta prot., sid. 47)

att förre båtsmannen vid Norrlands 4:e kompani nr 56 Jonas Olof Andersson Stig Wester må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

[22.]

Pension till
förre båts-
mannen J. O.
A. S. Wester.

Pension åt förre båtsmannen E. Edström Bister.

(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 48)
 [23.] att förre båtsmannen vid Norrlands 3:e kompani nr 149 Erik Edström Bister må tilldelas pension, såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.
*Pension till
 förre båts-
 mannen
 E. Edström
 Bister.*

18. Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen.

(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 44)
 [24.] att riksdagen måtte å *extra stat* för år 1918 under tionde huvudtiteln uppföra ett *förslagsanslag* av kronor 18,480 för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhopa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

19. Tillfälliga understöd åt f. d. befattningshavare vid lotsverket.

(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 45)
 [25.] att riksdagen måtte å *extra stat* för år 1918 under tionde huvudtiteln uppföra ett *förslagsanslag* å kronor 9,000 för utdelande av tillfälliga understöd åt sådana f. d. befattningshavare vid lotsverket, som pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som med 1915 års ingång blivit tillämpliga å personalen vid lotsverket, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter; samt

att understödet bestämmes till 100 kronor, dock att understödet för den, som i pension jämte pensionsförhöjning uppbär mindre än 250 kronor årligen, skall utgå med det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen jämte pensionsförhöjningen tillsammans skola uppgå till 350 kronor, samt att understödet tillsammans med pensionen jämte pensionsförhöjningen icke i något fall må överstiga 550 kronor.

20. Invalidhusfonden, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 60,350.

21. Till blesserade över- och underofficerare, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 2,400.

Beträffande härefter

C. Allmänna indragningsstaten

erinrade föredragande departementschefen om Kungl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

på *utrikesdepartementets* föredragning:

Pension åt envoyén friherre Ch. E. Ramel.

(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 24)

att den envoyén friherre Charles Emil Ramel tillkommande pension av 6,000 kronor må uppföras å allmänna indragningsstaten.

[26.]
Pension åt
envoyén
friherre
Ch. E. Ramel.

Pension åt generalkonsuln A. R. Landström.(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 26)

[27.]
Pension åt
generalkonsuln
A. R. Land-
ström.

att generalkonsuln Anders Rudolf Landström må från och med månaden näst efter den, under vilken expektansarvode upphör att till honom utgå, under sin återstående livstid uppbära pension från allmänna indragningsstaten till belopp av kronor 6,000.

Pension åt vicekonsulu H. T. Ehrenborg.(se *bil. 1* vid detta prot., sid. 28)

[28.]
Pension åt
vicekonsulu H.
T. Ehrenborg.

att vicekonsuln Harald Thorgny Ehrenborg må från och med månaden näst efter den, under vilken expektansarvode upphör att till honom utgå, under sin återstående livstid uppbära pension från allmänna indragningsstaten till belopp av kronor 6,000.

på *lantförsvarsdepartementets* föredragning:

Pension åt förre musikfanjunkaren E. W. Löfstedt.(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 35)

[29.]
Pension
åt förre musik-
fanjunkaren
E. W. Löf-
stedt.

att förre musikfanjunkaren Erik Wilhelm Löfstedt må från och med 1917 års ingång under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 400.

Pension åt hantverkarna vid Norrlands trängkår P. O. Johansson och G. V. Hultman.(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 37)

[30.]
Pension
åt hantverkarna
vid Norr-
lands träng-
kår P. O.
Johansson och
G. V. Hult-
man.

att envar av hantverkarna vid Norrlands trängkår Per Olof Johansson och Gustaf Valdemar Hultman må, sedan det blivit styrkt, att han ej längre kan på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänstäligganden, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 1,000, att utgå från och med månaden näst efter erhållet avsked.

Pension åt före fästningsbyggnadsarbetaren J. A. Ring.(se *bil. 2* vid detta prot., sid. 40)

att före fästningsbyggnadsarbetaren Johan August Ring må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av kronor 300,
att utgå från och med år 1917.

[31.]
Pension
åt före fäst-
ningsbygg-
nadsarbetaren
J. A. Ring.

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:

Understöd åt beväringssmannen O. M. Karlsson.(se *bil. 3* vid detta prot., sid. 49)

att det av 1912 års riksdag beväringssmannen Oskar Manfred Karlsson under hans återstående livstid från allmänna indragningsstaten beviljade understöd av kronor 300
för år må från och med år 1917 utgå utan hinder därav att Karlsson fortfarande kan komma att åtnjuta underhåll och vård genom militär myndighets försorg.

[32.]
Understöd åt
beväringssman-
nen O. M.
Karlsson.

på *civildepartementets* föredragning:

Pension åt länsmannen L. P. Lagerstedt.(se *bil. 5* vid detta prot., sid. 58)

att länsmannen i Tryde distrikt av Kristianstads län Lars Peter Lagerstedt må från och med månaden näst efter den, varunder han erhållit entledigande från tjänsten, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av kronor 1,200.

[33.]
Pension åt
länsmannen
L. P. Lager-
stedt.

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:

Tilläggspension åt förste vaktmästaren i ecklesiastikdepartementet F. L. Nittzell.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 83)

att före detta förste vaktmästaren i ecklesiastikdepartementet Frans Ludvig Nittzell må från början av år 1917 under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en tilläggspension
av kronor 100.

[34.]
Tilläggspen-
sion åt förste
vaktmästaren
F. L. Nittzell.

Pension åt räknebiträdet vid meteorologiska centralanstalten
Th. Ch. A. Engström.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 85)

[35.] Pension åt räknebiträdet Theresia Christina Augusta Engström må från och med månaden näst efter den, i vilken hon avgår från sin anställning vid centralanstalten, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 400.

Personlig professur för professorn N. H. Nilsson-Ehle.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 86)

[36.] att riksdagen måtte
 Personlig professur för professorn N. H. Nilsson-Ehle.
dels medgiva, att för professorn Nils Herman Nilsson-Ehle må vid universitetet i Lund med ingången av år 1918 inrättas en personlig professur i ärftlighetslära med de åligganden för Nilsson-Ehle såsom innehavare av omförmälda professur, som av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande bestämmas, samt med skyldighet för Nilsson-Ehle såväl att i tillämpliga delar vara underkastad de för universitetsprofessorer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som ock att vid den ålder, då annan universitetsprofessor är skyldig att avgå från tjänsten, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, frånträda sin ifrågavarande professur,
dels för berörda ändamål på allmänna indragningsstaten anvisa ej mindre till årlig avlöning åt Nilsson-Ehle ett belopp av ... kronor 7,200, därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänstgöring, än även till materiel m. m. för ifrågavarande professur ett årligt belopp å kronor 1,000,

dels ock medgiva, att Nilsson-Ehle må för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, han före tillträdet av den nu föreslagna professuren varit innehavare av den utav honom för närvarande innehavda professorsbefattningen i botanik vid universitetet.

Hospitalsvård åt docenten S. M. Lampa.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 98)

att, så länge docenten Sven Magnus Lampa är i behov av hospitalsvård, må till bestridande av kostnaderna för vård åt honom från och med år 1918 tills vidare från allmänna indragningsstaten utgå årligen ett belopp av kronor 600. [37.]
Hospitalsvård åt
docenten
S. M. Lampa.

Pension åt vaktmästaren vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm H. C. Törnblom.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 101)

att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm Hildegard Constantia Törnblom, född Johansson, må från och med månaden näst efter den, varunder hon avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av kronor 500. [38.]
Pension åt
vaktmästaren
Hildegard
Constantia
Törnblom.

Pension åt läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Växjö C. A. Gentz.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 103)

att läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Växjö Carl August Gentz må från och med månaden näst efter den, varunder han avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 900. [39.]
Pension åt
läraren i träd-
gårdsskötsel
vid folkskole-
seminariet i
Växjö C. A.
Gentz.

Understöd åt äldre behövande folkskollärare.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 108)

[40.]

Understöd åt
äldre be-
hövande folk-
skollärare.

att riksdagen måtte

dels medgiva, att för år 1918 understöd må enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, tillerkännas

a) äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, till belopp av 800 kronor samt

b) behövande folkskollärare och folkskollärlarinna, som erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning till lägre belopp än 800 kronor, med så stort belopp, att pensionsbeloppet och understödet tillsammans uppgå till 800 kronor,

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1918 å allmänna in-
dragningsstaten ett *förslagsanslag* av kronor 100,000.

Understöd åt äldre behövande småskollärare.

(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 109)

[41.]

Understöd åt
äldre behö-
vande små-
skollärare.

att riksdagen måtte

dels medgiva, att för år 1918 understöd må enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, tillerkännas

a) sådan behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som, efter att hava oförvitligen tjänstgjort vid någon av de av departementschefen omförmälda skolor under sammanlagt minst femton års tid, avgått från tjänsten före utgången av år 1891 samt uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år, till belopp av 400 kronor;

b) sådan behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till lägre belopp än 400 kronor, med så stort belopp, att detta understöd och det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående tillsammans uppgå till 400 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1918 å allmänna in-
dragningsstaten ett *förslagsanslag* av kronor 150,000.

Pension åt tvätterskan E. A. Hedin.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 111)

att tvätterskan vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas Emilia Augusta Hedin må från och med månaden näst efter den, under vilken hon avgår från sin tjänst, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 400.

[42.]

*Pension åt
tvätterskan
Emilia
Augusta
Hedin.*

Pension åt överläraren J. O. Lindbergs änka och minderårige son.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 113)

att överläraren Johan Oscar Lindbergs änka Andrea Katarina Lindberg, född Örtenblad, och makarnas minderårige son Gustaf Johan må från och med den 1 april 1916 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan Lindberg med kronor 500, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, och Gustaf Johan Lindberg med » 100 intill uppnådd ålder av 18 år.

[43.]

*Pension åt
överläraren
J. O. Lind-
bergs änka
och minder-
årige son.*

Pension åt verkstadsbiträdet G. O. Nilsson.(se *bil. 6* vid detta prot., sid. 115)

att verkstadsbiträdet vid tekniska elementarskolan i Örebro Gustaf Oskar Nilsson må från och med månaden näst efter den, då han erhåller entledigande från sin befattning vid skolans verkstad, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av kronor 380.

[44.]

*Pension åt
verkstads-
biträdet
G. O. Nilsson.*

Föredragande departementschefen anförde slutligen:

1. Anslaget till allmänna indragningsstaten.

[45.]
Anslaget till
allmänna
indragnings-
staten.

Förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten är i riksstaten för år 1917 upptaget till 2,013,935 kronor.

Utgifterna från detta anslag hava nedannämnda år uppgått till i runda tal följande belopp:

(ordinarie
anslag.)

år 1904	kronor 2,299,200: —
» 1905	» 2,403,800: —
» 1906	» 2,488,900: —
» 1907	» 2,596,600: —
» 1908	» 2,609,600: —
» 1909	» 2,483,200: —
» 1910	» 2,420,000: —
» 1911	» 2,336,200: —
» 1912	» 2,208,600: —
» 1913	» 2,139,900: —
» 1914	» 2,026,500: —
» 1915	» 1,910,200: —.

Chefen för civildepartementet har förut denna dag meddelat, att han hyste förhoppning att kunna under riksdagens lopp förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition rörande fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönerreglering för tjänstemännen därstädes. Ett genomförande av nämnda förslag skulle för anslaget till allmänna indragningsstaten föranleda en ökad belastning, vilken, enligt vad bemälde departementschef meddelat, torde kunna beräknas till omkring 425,000 kronor. Härtill bör, i avvaktan på nämnda proposition, vid anslagets beräkning nu tagas hänsyn.

I särskild proposition till 1916 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att å allmänna indragningsstaten skulle för år 1917 anvisas till understöd dels åt äldre behövande folkskollärare 24,200 kronor, dels åt äldre behövande småskollärare m. fl. 40,000 kronor. Riksdagen anvisade emellertid för sistberörda bägge ändamål särskilda förslagsanslag å respektive 100,000 och 150,000 kronor. På sätt jag ovan erinrat har Kungl. Maj:t numera beslutat att hos riksdagen göra framställning om anvisande för år 1918 av samma belopp till ifrågakvarande ändamål som sålunda utgå för år 1917. Även de ökade anspråk, som härigenom

komma att ställas på anslaget till allmänna indragningsstaten i jämförelse med vad Kungl. Maj:t vid anslagets beräkning för innevarande år hade att utgå från, torde böra tagas med i beräkningen av anslaget för år 1918.

De nu anförda siffrorna giva vid handen, att den av de nämnda bägge anledningarna väntade ökade belastningen av anslaget till allmänna indragningsstaten bör kunna beräknas till omkring 600,000 kronor. Å andra sidan framgår av de förut meddelade siffrorna rörande utgifterna från ifrågavarande anslag, att dessa utgifter sedan år 1908 företett en bestämd nedåtgående tendens, en tendens som från år 1911 visat sig i en årlig minskning av i medeltal 106,500 kronor. Då man således synes kunna beträffande de äldre utgifterna från anslaget räkna med en årlig minskning av drygt 100,000 kronor, synes mig anslaget nu icke behöva ökas med mer än inemot hälften av det belopp, vartill den ökade belastningen i och för sig beräknats. För jämnande av riksstatens slutsumma torde anslagets höjning få upptagas till 285,146 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående
fögderiförvaltningarnas omorganisation och löneregle-
ring m. m., som kan bli riksdagen förelagd, å det
under tionde huvudtiteln å *ordinarie stat* uppförda *för-
slagsanslaget* till allmänna indragningsstaten,
nu kronor 2,013,935,
beräkna en förhöjning av » 285,146
och sålunda beräkna anslaget till ... » 2,299,081.

Beträffande här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon framställning, har jag icke att föreslå någon förändring. I sammanhang härmed ber jag dock få erinra, att, vid bifall till vad i den under punkten 13 omförmälda propositionen kan bli föreslaget, vissa i ordinarie avlöningsstater uppförda vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare komma att erhålla avlöningsförmåner utöver vad i vederbörande stat angives. [46.]

Om vad jag nu föreslagit vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, komma tionde huvudtitelns ordinarie anslag, som för innevarande år uppgå till kr. 6,884,560: — att undergå nedannämnda förändringar.

Följande anslag komma att höjas, nämligen anslagen:

till bidrag till sjuksköterskors pensionering med	kr.	8,300: —
» bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa med.....	»	3,086: —
» bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén med	»	3,076: —
» bidrag till flottans pensionskassas gratialfond med	»	1,600: —
» pensionering av flottans gemenskap med	»	28,000: —
» allmänna indragningsstaten med	»	285,146: —

Till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete kommer att uppföras ett anslag å

kr. 15,000: —
i stället för det med » 5,000: —

nu utgående anslaget till bestridande av statsverket på grund av lagen angående olycksfall i arbete åliggande utgifter för livräntor m. m. Härav föranledes en ökning av de ordinarie anslagen med

» 10,000: —

Såsom nya tillkomma *dels* ett anslag till bidrag till småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt å ...

» 250,000: —

dels ett beräknat anslag till löneförbättring för vissa vaktmästare m. fl.

å

» 200: —

Summa kr. 589,408: —

Anslaget till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt kommer att minskas med

» 2,000: —

De *ordinarie anslagen* komma sålunda att i det hela
ökas med..... kr. 587,408: —
och att för år 1918 uppgå till kr. 7,471,968: —.

Summan av de utav mig nu tillstyrkta *extra an-*
slagen » 3,839,245: —
överstiger med » 40,270: —
vad under tionde huvudtiteln anvisats å extra stat för
år 1917, nämligen..... » 3,798,975: —.

Huvudtitelns *slutsumma*, som utgör för år 1917... » 10,683,535: —
skulle vid bifall till mitt förslag uppgå för år 1918 till » 11,311,213: —.

Vad departementschefen sålunda beträffande tionde
huvudtiteln hemställt biträddes av statsrådets övriga
ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat
och godkänt.

Ur protokollet:

C. B. von Mentzer.

*Utdrag av protokoll över utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 8 december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Herr ministern yttrade:

3:o.

[26.]
*Ang. pension
åt envoyén
friherre Ch.
E. Ramel.*

»I underdånig skrivelse den 28 sistlidne oktober har envoyé extra-ordinaire och ministre plénipotentiaire i disponibilitet friherre Charles Emil Ramel anhållit om nådigt avsked med pension, motsvarande det honom beviljade expektansarvode av 6,000 kronor årligen.

I ett över denna ansökning den 17 nästlidne november avgivet underdånigt utlåtande har statskontoret meddelat, att statskontoret i ärendet inhämtat, att friherre Ramel vore född den 15 maj 1851 och således 65 år gammal; att han, efter att sedan den 6 juli 1875 hava tjänstgjort såsom attaché vid olika beskickningar, den 15 november 1878 förordnades till andre sekreterare i utrikesdepartementet och den 2 maj 1884 utnämndes till legationssekreterare i S:t Petersburg samt

därefter använts i diplomatiska befattningar, till dess han den 28 september 1906 återkallades från posten såsom envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire i Konstantinopel; samt att han därefter varit försatt i disponibilitet och uppburit ett expektansarvode av 6,000 kronor.

För egen del har statskontoret anført, att i den av 1906 års riksdag godkända och genom nådigt brev den 8 juni samma år fastställda stat för beskickningar och konsulat meddelats vissa bestämmelser om rätt till pension för tjänstinnehavare och stadgats tillika, att tjänsteman skulle vara skyldig att vid inträde på den nya lönestaten underkasta sig de förändrade bestämmelser rörande pensionering, som kunde varda stadgade. Till följd härav vore den, som ingått på nämnda lönestat, numera underkastad de bestämmelser, som meddelats i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Friherre Ramel hade emellertid aldrig åtnjutit avlöning å berörda stat, när han återkallades, innan staten trätt i tillämpning; och det expektansarvode, han därefter åtnjutit, utginge icke å staten, utan utbetalades såsom förskott, som i vanlig ordning anmäldes till ersättande.

Vid sådant förhållande måste friherre Ramels rätt till pension bedömas efter de bestämmelser, som i sådant avseende gällde, innan 1906 års lönestat tillkom. Sådana bestämmelser återfunnes i § 24 av ministerreglementet den 19 december 1845, där det stadgades, bland annat, att envoyé extraordinaire, vilken blivit rappellerad eller av sjuklighet eller oförmögenhet att sin tjänst bestrida nödgades begära avsked, skulle erhålla pension till belopp, som vid avgång efter 30 års tjänstetid i diplomatiska befattningar eller 25 års tjänstetid vid uppnådda 60 års ålder utgjorde 6,000 kronor. De pensioner, som av Kungl. Maj:t beviljades enligt ministerreglementet, hade utgått från ministerstaten, under vilken rubrik funnits å riksstatens tredje huvudtitel uppfört ett ordinarie anslag. Häri skedde ändring först då vid utrikesrepresentationens omorganisation efter upplösningen av unionen med Norge ovan nämnda lönestat av år 1906 blivit gällande. För bestridande av de vid sistnämnda tidpunkt från ministerstaten utgående pensioner, så vitt desamma enligt den med Norge träffade överenskommelsen angående slutlig ekonomisk uppgörelse i följd av unionens upplösning skulle betalas av Sverige, anvisade 1906 års riksdag ett extra anslag för år 1907, varefter berörda pensioner enligt 1907 års riksdags beslut överflyttats till tionde huvudtiteln att utgå från allmänna indragningsstaten.

Av vad sålunda förekommit framginge enligt statskontorets mening, att friherre Ramel, vilken uppfyllt de i ministerreglementet angivna villkor för att vid avgången från tjänsten komma i åtnjutande av pension

å 6,000 kronor, fortfarande måste anses berättigad till sådan pension, men att numera icke några medel stode till Kungl. Maj:ts disposition för utbetalande av dylik pension. Statskontoret hemställde därför, att framställning måtte göras hos riksdagen om uppförande å allmänna indragningsstaten av pension å 6,000 kronor för friherre Ramel, att utgå från och med månaden näst efter den, varunder han erhållit avsked. För den händelse att avsked beviljades innan riksdagens beslut kunde hinna meddelas, borde pension utbetalas under förskottstitel och förskottet sedermera ersättas från anslaget till allmänna indragningsstaten.

En liknande framställning beträffande envoyén Johan Anton Wolff Grips pension har bifallits av 1912 års riksdag.

Under erinran att Eders Kungl. Maj:t förut denna dag beviljat envoyén friherre Ramel nådigt avsked med rätt för honom att från och med den 1 januari 1917 under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 6,000 kronor samt anbefallt statskontoret att intill dess riksdagen fattat beslut i frågan förskottsvis av under händer varande medel på behöriga tider utbetala pensionen, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes

äska riksdagens medgivande därtill, att den envoyén friherre Charles Emil Ramel tillkommande pension av 6,000 kronor må uppföras å allmänna indragningsstaten.

4:o.

[27.]
Ang. pension
åt general-
konsuln A. R.
Landström.

I underdånig skrivelse den 25 sistlidne oktober har generalkonsuln i disponibilitet Anders Rudolf Landström anhållit om nådigt avsked med pension.

I ett över denna ansökning den 17 nästlidne november avgivet underdånigt utlåtande har statskontoret meddelat, att statskontoret i ärendet inhämtat, att generalkonsul Landström vore född den 28 november 1849 och alltså snart 67 år gammal; att han inträdde i statens tjänst den 6 februari 1877, då han antogs till extra ordinarie kanslist hos kommerskollegium; att han den 18 december 1891 utnämndes till aktuarie å statistiska avdelningen av kommerskollegium; att han, som redan förut vid skilda tillfällen på förordnande uppehållit tjänst å konsulsstaten, den 16 juli 1897 utnämndes till vicekonsul i Köpenhamn och den 19 december 1902 befordrades till generalkonsul i Lübeck; samt att han, då sistnämnda befattning i sammanhang med den svenska utrikesrepresentationens omorganisation år 1906 förändrades till vicekonsulsbefattning, den 28 september 1906 återkallades och förklarades berättigad att,

intill dess han bleve använd i annan lönad befattning eller erhöle avsked, uppbära expektansarvode till ett belopp av 6,000 kronor årligen.

För egen del har statskontoret anført, att generalkonsul Landström alltså i det avseende intoge samma ställning som envoyén friherre Ramel, om hvars rätt till pension statskontoret jämväl samma dag avgåve infordrat underdånigt utlåtande, att ingendera av dem inkommit på den nya staten för beskickningar och konsulat, som trädde i tillämpning med den 1 oktober 1906, och alltså icke heller förvärvat den med befattning å nya staten förenade rätt till pension enligt de vid samma stat fogade villkor och sedermera enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension. Men under det att friherre Ramel ägde på äldre författning grundad rätt till viss pension, kunde däremot Landström icke på någon uttrycklig bestämmelse grunda anspråk på pension. Bestämmelser, motsvarande de i ministerreglementet givna stadgandena om pensionering av ministerstaten, funnes nämligen icke meddelade i fråga om konsulsstaten, utan härom beslöte Kungl. Maj:t för varje särskilt fall. Pension ifrågakomme dock endast till de konsulsstaten tillhörande tjänstemän, som innehaft lönad befattning, och plägade för sådan tjänsteman i allmänhet bestämmas till 4,000 kronor för år att utgå från kabinetts- och konsulskassan.

Ehuru det sålunda skulle kunna anses tillkomma Kungl. Maj:t att bestämma pensionsbeloppet för generalkonsul Landström, så torde likväl vid det förhållande, att numera icke längre några medel för sådant ändamål stode till Kungl. Maj:ts förfogande, frågan om pension åt Landström böra framläggas till riksdagens prövning.

Vid bedömandet av denna pensionsfråga syntes böra uppmärksammas, att någon skyldighet att vid viss levnadsålder avgå från tjänsten icke kunde anses föreligga för Landström, och att det således måhända icke skulle kunna anses förefinnas något hinder mot att låta honom allt fortfarande vara i åtnjutande av sin nuvarande avlöning; att, då han uppnått den ålder, då civila tjänstinnehavare i allmänhet vore skyldiga att avgå, och hans användning ånyo i aktiv tjänst alltså icke längre syntes kunna ifrågakomma, det emellertid måste anses lämpligt, att han upphörde att vara i disponibilitet och frånträdde sitt expektansarvode; att 1905 års diplomat- och konsulatkommitté, med framhållande av behovet av medel till Kungl. Maj:ts disposition för beredande av expektansarvode åt sådan vid beskickning eller konsulat anställd tjänsteman, som återkallades utan att annan tjänst vare sig inom eller utom landet tillsvidare kunde anvisas honom, förklarat sig anse, att expektansarvodet lämpligen borde fastställas till samma belopp som hel pension; att, på

sätt framginge av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 30 april 1906, då kommitténs betänkande anmäldes inför Kungl. Maj:t, föredragande departementschefen beträffande expektansarvodes belopp instämt i kommitténs sålunda gjorda uttalande; samt att på grund härav den, vilken därefter, såsom fallet vore med generalkonsul Landström, återkallats och försetts med expektansarvode, måste anses hava befogad anledning förvänta, att, om han icke erhöle annan tjänst, han allt fortfarande skulle få åtnjuta underhåll, motsvarande expektansarvodets belopp, därest han, såsom i fråga om Landström vore fallet, uppfyllt de villkor för att komma i åtnjutande av hel pension, som gällde för civila tjänst innehavare i allmänhet.

Och har statskontoret, med erinran att hel pension för generalkonsul å den nya staten utgjorde 6,000 kronor, och att detta pensionsbelopp skulle med tillämpning av den civila pensionslagens bestämmelser framgå såsom det riktiga i förhållande till den avlöning av 12,000 kronor, som sökanden åtnjöt såsom generalkonsul i Lübeck, hemställt, att framställning måtte göras hos riksdagen om beviljande av pension för Landström å 6,000 kronor från allmänna indragningsstaten.

På grund av vad sålunda blivit anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva,

att generalkonsuln Anders Rudolf Landström må från och med månaden näst efter den, under vilken expektansarvode upphör att till honom utgå, under sin återstående livstid uppbära pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 6,000 kronor.

5:o.

[28.] I underdånig skrivelse den 21 sistlidne oktober har vicekonsuln i disponibilitet Harald Thorgny Ehrenborg anhållit om nådigt avsked med pension till samma belopp som det honom vid återkallandet från vicekonsulsbefattningen i Liverpool tilldelade expektansarvode av 6,000 kronor årligen.

*Ang. pension
åt vicekonsuln
H. Ehrenborg.*

I ett över denna ansökning den 17 nästlidne november avgivet underdånigt utlåtande har statskontoret meddelat, att statskontoret i ärendet inhämtat, att vicekonsuln Ehrenborg vore född den 12 december 1849 och alltså snart 67 år gammal; att han efter någon tids tjänstgöring i rikets juridiska verk och i kommerskollegium, från och med den 31 juli 1877 på förordnande uppehållit en kontoristbefattning å generalkonsulatet i London, till dess han den 11 oktober 1879 blivit

ordinarie innehavare av samma befattning; att han den 6 augusti 1881 befordrats till vicekonsul i Liverpool; samt att han, då sistnämnda befattning indrogs, i sammanhang med den svenska utrikesrepresentationens omorganisation år 1906, från och med den nya statens ikraftträdande den 1 oktober samma år återkallades och förklarades berättigad att, intill dess han bleve använd i annan lönad befattning, eller erhöle avsked, uppbära expektansarvode till ett belopp av 6,000 kronor årligen.

För egen del har statskontoret anfört, att vicekonsul Ehrenborg således intoge alldeles samma ställning som generalkonsuln i disponibilitet A. R. Landström, rörande vars ansökning om pension statskontoret jämväl samma dag avgåve infordrat underdånigt utlåtande; och ehuru en vicekonsul å den nya staten icke uppnådde sådan lön, att pensionsbeloppet kunde utgöra 6,000 kronor, ansåge likväl statskontoret på de skäl, som av ämbetsverket anförts i dess ovan berörda utlåtande, ett pensionsbelopp av 6,000 kronor böra Ehrenborg beredas, helst som detta belopp skulle med tillämpning av den civila pensionslagens bestämmelser framgå såsom det riktiga i förhållande till den avlöning av 10,000 kronor, som han åtnjöt såsom vicekonsul i Liverpool; och har statskontoret därför hemställt, att framställning måtte göras hos riksdagen om beviljande av pension för Ehrenborg å 6,000 kronor från allmänna indragningsstaten.

På grund av vad sålunda blivit anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva,

att vicekonsuln Harald Thorgny Ehrenborg må från och med månaden näst efter den, under vilken expektansarvode upphör att till honom utgå, under sin återstående livstid uppbära pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 6,000 kronor.»

Vad departementschefen här ovan under punkterna 3:o—5:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av protokollet överlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Patrik C. R. Reuterswärd.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anförde härefter:

1:o.

[14 o. 15.]

*Ang.
dels höjning
av ordinarie
anslaget för
bidrag till
pensionering
av änkor och
barn efter
befäl och
underbefäl
med vederlikar
vid armén,*

»1883 års riksdag beviljade enligt skrivelse den 13 juni 1883 ett årligt bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén. Detta bidrag skulle utgå med 1 1/2 procent årligen på summan av de löner och beklädnadsbidrag, vilka enligt gällande stater kunde läggas till grund för bestämmandet av fyllnadspension.

Ifrågavarande anslag, som tillgodokommer även änkor och barn efter sådana krigsmän, som överflyttats från armén till kustartilleriet men bibehållits vid sin delaktighet i arméns änke- och pupillkassa, är

naturligtvis av ordinarie natur, men då det skall beräknas »enligt gällande stater», har det pläгат giva anledning till även ett årligt extra ordinarie anslag. Eftersom staterna för samma år, det ordinarie anslaget avser, icke äro kända vid den tidpunkt, då anslaget begäres, plägar nämligen detta bestämmas enligt staterna för året före det, då anslaget begäres; och plägar därefter riksdagen nästa år vidtaga nödig rättelse, vilken, då staterna nästan ständigt ökas, plägar bestå i ett särskilt extra ordinarie anslag såsom tillägg till föregående års ordinarie.

*dels ock ett
därmed sam-
manhängande
extra ordinarie
anslag.*

Sålunda beviljade 1916 års riksdag *dels* ett ordinarie anslag, som, beräknat efter 1915 års stater, uppgick till 128,348 kronor, *dels ock* å extra ordinarie stat 4,109 kronor till förstärkande av det ordinarie anslag, som 1915 års riksdag beviljat.

Direktionen över arméns pensionskassa har uti underdånig skrivelse den 22 november 1916 anfört följande:

Totalbeloppet av löner å aktiv stat för arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt de från armén till kustartilleriet överflyttade, vid delaktighet i arméns nya änke- och pupillkassa fortfarande bibehållna löntagare uppginge för år 1917 enligt gällande stater till 8,761,635 kronor, varå 1 ½ procent utgjorde 131,424 kronor 52 öre, vadan sålunda det å 1917 års riksstat uppförda anslaget, 128,348 kronor, med 3,076 kronor 52 öre understeg det nya änkekassan tillförsäkrade statsbidraget.

Enligt § 25 av förordningen den 5 november 1915 angående arméns reservstater vore nya änkekassan vidare tillförsäkrad statsbidrag för till beställning å reservstat överflyttad personal, och hade nya änkekassan för år 1916 en statsbidragsfordran för innehavare av dylika beställningar av 1,178 kronor 87 öre.

På grund av vad sålunda anförts, anhölle direktionen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1917 års riksdag *dels* att till förstärkande av 1916 och 1917 års anslag för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av $(3,076 + 1,178 =) 4,254$ kronor, *dels ock* att å riksstaten för år 1918 upptaga ordinarie statsbidraget till arméns nya änke- och pupillkassa med ett till 131,424 kronor förhöjt belopp.

Uti avgivet utlåtande har *arméförvaltningen* icke haft något att erinra rörande nu anmälda anslagsbehov.

Jag får i anslutning härtill hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén,

nu	kronor 128,348:—
med	» 3,076:—
till	kronor 131,424:—

dels ock att till förstärkande av det i 1916 och 1917 års riksstater för samma ändamål uppförda anslag å extra stat för år 1918 anvisa ett anslag å 4,254 kronor.

2:o.

[16.]

*Ang.
extra anslag
till upprätthållande av
arméns pensionskassas
egen pensionering samt
till fyllnads-
pensioner.*

Under en följd av år har riksdagen å extra stat beviljat ett förslagsanslag dels till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de av riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. För år 1917 utgår ifrågavarande anslag med 3,500,000 kronor. Liksom föregående år är pensionskassan tillförbunden att till gengäld under anslagsåret avstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna.

Direktionen över arméns pensionskassa har nu uti underdånig skrivelse den 22 november 1916 anhållit, att även för år 1918 ett förslagsanslag till belopp av 3,500,000 kronor måtte för ovanberörda ändamål å extra stat beviljas.

Arméförvaltningens civila departement har uti avgivet yttrande instämt i denna hemställan.

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 3,500,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att avstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsavgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående.

3:o.

Uti den till 1907 års riksdag avlätna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag av 34,360 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behövande omständigheter och före år 1902 erhållit avsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund av punkt 8 i kungl. cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten, samt

att i avseende å understödets belopp iakttoges, att för den, vilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke finge tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen överstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke finge utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension överstiga 600 kronor.

Berörda framställning blev av riksdagen bifallen.

Då det för varje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågasvarande ändamål är beroende på antalet understödsbehövande underofficerare och storleken av deras pensioner, anbefalldes direktionen över arméns pensionskassa genom brev den 18 oktober 1907 att årligen till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästpåföljande år kunde beräknas för ifrågasvarande ändamål erforderligt med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödstagare, som under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått.

På grundvalen av dylika uppgifter, som därefter årligen infordrats, har Kungl. Maj:t sedermera äskat och riksdagen för vart och ett av åren 1909—1917 å extra stat beviljat ett för ändamålet erforderligt förslagsanslag. För år 1917 utgör anslaget 19,000 kronor.

Uti underdånig skrivelse den 22 november 1916 har nu *direktionen över arméns pensionskassa* meddelat, att av de personer, som år 1915 vid beräkandet av anslagsbehovet för år 1917 upptagits såsom eventuella sökande av understöd från detta anslag, 23 avlidit. Högsta möjliga understödsbelopp, verkliga eller beräknade, hade för dessa uppgått till sammanlagt 2,250 kronor. Direktionen ansåge därför, att ifrågasvarande auslag för år 1918 borde kunna sänkas till 17,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[17.]

*Ang. extra
anslag till
utdelande av
tillfälliga
understöd åt
avskedade
underofficerare
och vederlikar
vid armén.*

Då jag icke har något att erinra emot förevarande framställning, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att under riksstatens tionde huvudtitel å extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 17,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de av Kungl. Maj:t med 1907 års riksdag bestämda grunder.

4:o.

[18.] Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition beviljade 1916 års riksdag, i likhet med vad under föregående år ägt rum, under tionde huvudtiteln å extra stat ett anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

Ang. extra anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare.

att understöd ej tilldelades annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämdes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppginge till 300 kronor.

För år 1917 bestämdes anslagsbeloppet till 911 kronor.

I brev till arméförvaltningen den 28 juli 1916 föreskrev Kungl. Maj:t, att det skulle åligga arméförvaltningen att inom den tid, då de till statsregleringen för år 1918 hörande ärenden borde vara till Kungl. Maj:t inkomna, till Kungl. Maj:t avlämna uppgift angående dels de personer, vilka under år 1916 åtnjutit understöd från ifrågavarande anslag, dels de till dessa personer utbetalade belopp, dels de understödstagare, vilka under året avlidit eller eljest såsom behöriga sökande avgått, dels ock det anslagsbelopp, som kunde beräknas för år 1918 bliva erforderligt för ifrågavarande ändamål.

Uti skrivelse den 30 september 1916 har nu *arméförvaltningen* anmält, att 11 f. d. förrådsvaktmästare under år 1916 redan uppburit eller komme att uppbära understöd från ifrågavarande anslag, därav tio med en var 76 kronor och en med 151 kronor eller tillhopa 911 kronor, samt att samtliga dessa ännu levde och styrkt sig vara i behov av understöd. På grund härav hemställde arméförvaltningen, att för år 1918 måtte för ifrågavarande ändamål äskas ett anslag av 911 kronor.

Då jag icke har något att häremot erinra, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av högst 911 kronor för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet för en var bestämmes till sådant belopp, att det, jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till 300 kronor.

5:o.

Uti en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har förre musikfanjunkaren Erik Wilhelm Löfstedt anhållit att få komma i åtnjutande av understöd från under Kungl. Maj:ts disposition stående medel.

Av ansökningen jämte övriga handlingar inhämtas, att Löfstedt, som är född den 22 november 1866, kommit i krigstjänst den 27 september 1880, befordrats till sergeant vid Älvsborgs regemente den 1 maj 1892 och till fanjunkare vid Gottlands infanteriregemente den 13 mars 1897, samt att han begärt och erhållit avsked den 31 december 1905. Anledningen till avskedstagandet har Löfstedt uppgivit vara, att han genom ögonsjukdom blivit förhindrad att vidare tjänstgöra. Enligt ett vid ansökningen fogat läkarintyg har Löfstedt på grund av å båda ögonen befintlig synnervsatrofi så nedsatt synskärpa, att han på grund därav är oförmögen att försörja sig, och är någon förbättring av synskärpan ej att förvänta. Av ansökningshandlingarna inhämtas vidare, att Löfstedt, som saknar egna medel, hittills erhållit understöd av sin fader, förre tobaksarbetaren A. V. Löfstedt, men att den sistnämnde nu är så gammal och orkeslös, att han ej vidare kan bidra till sonens uppehälle. Under åren 1897—1905 har Löfstedt inbetalt avgifter till arméns pensionskassa ävensom nya änke- och pupillkassan med tillhopa 406 kronor 42 öre.

[29.]
*Ang. pension
åt förre musik-
fanjunkaren
E. W. Löfstedt.*

Direktionen över arméns pensionskassa har meddelat, att enär Löfstedt vid avskedet allenast innehaft 39 levnadsår och 21 tjänstår efter adertonde åldersåret, han jämlikt pensionsreglementet den 26 februari 1904 icke vid avskedstagandet varit berättigad till pension från arméns pensionskassa och än mindre till fyllnadspension av statsmedel, samt att

han därefter icke innehaft någon tjänst, som föranlett ändring i detta förhållande.

Uti avgivet utlåtande hava *arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse* anfört följande: Enär Löfstedt vid avskedstagandet icke uppnått 40 års ålder, vore han enligt gällande bestämmelser rörande villkoren för åtnjutande av underhall från Vadstena krigsmanshuskassa icke till dylikt underhall berättigad. Ej heller vore han berättigad till pension från arméns pensionskassa. Då emellertid Löfstedt måst taga avsked från krigstjänsten på grund av sjukdom, som för all framtid gjort honom oduglig till krigstjänst och alltjämt medförde oförmåga att genom arbete försörja sig, syntes det billigt, att Löfstedt bereddes något understöd för sin återstående livstid. I detta avseende tilläte sig departementet och styrelsen erinra därom, att riksdagen år 1915 i anledning av nådig proposition (nr 107) samt efter enskild motion beviljat pension å allmänna indragningsstaten åt förre musiksergeanten A. E. Bergsten, vilken på grund av sjukdom måst i förtid taga avsked från krigstjänsten. På grund av vad sålunda anförts, hemställde civila departementet och sjukvårdsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1917 års riksdag föreslå riksdagen medgiva, att Löfstedt finge från och med 1917 års ingång under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension med 400 kronor.

Statskontoret har i avgivet utlåtande ansett starka billighets-skäl föreligga, för att staten i detta fall beredde understöd. Statskontoret, som icke hade något att erinra mot det föreslagna pensionsbeloppet, tillstyrkte därför bifall till förevarande ansökning på sätt arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse hemställt.

Med hänsyn till föreliggande ömmande omständigheter anser även jag, att pension av statsmedel bör beredas Löfstedt. Vid sådant förhållande och då jag icke har något att erinra mot det av arméförvaltningens civila departement och sjukvårdsstyrelse föreslagna och av statskontoret tillstyrkta pensionsbeloppet, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att förre musikfanjunkaren Erik Wilhelm Löfstedt må från och med 1917 års ingång under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.

6:o

Uti underdånig skrivelse den 26 september 1916 har *inspektören för trängen* anmält, att chefen för Norrlands trängkår hos honom gjort framställning om utverkande av tillstånd för hantverkarna vid nämnda kår Per Olof Johansson och Gustaf Valdemar Hultman att avgå med full pension och fyllnadspension vid uppnådda 60 levnadsår, ehuru de då ännu icke varit i tjänst anställda det antal år, som enligt gällande föreskrifter erfordrades för att vara berättigad till pension och fyllnadspension. Såsom stöd för denna anhållan hade kårchefen framhållit, att därest Johansson och Hultman skulle kvarstå i tjänst det för pensionsrätt stadgade antal tjänstår, de skulle bliva så gamla, att det arbete, som av dem kunde utföras, ej i kvalitativt avseende skulle stå i förhållande till de löneförmåner, de av staten åtnjöte. Kårchefen hade vidare framhållit Johanssons och Hultmans stora yrkesskicklighet, varigenom de för kårens räkning kunnat utföra arbeten, som legat utanför deras egentliga uppgift såsom hantverkare, ävensom deras alltid visade nit och samvetsgrannhet i tjänsten samt deras i alla avseenden synnerligen hedrande uppförande, vilket allt syntes kårchefen göra dem väl berättigade att efter uppnådda 60 år få komma i åtnjutande av för hantverkare i deras tjänsteställning lagstadgad pension och fyllnadspension. Chefen för sjätte arméfördelningen hade vid överlämnandet av nämnda skrivelse framhållit önskvärdheten av, att särskilda bestämmelser rörande ifrågavarande hantverkares pensionering måtte bliva utverkade.

Av framställningen bifogade handlingar framginge, att Johansson, som vore född den 16 april 1854 och kommit i krigstjänst den 1 januari 1899, vore, efter 25 tjänstår, berättigad till pension med fyllnadspension den 1 januari 1924, samt att Hultman, som vore född den 7 juni 1857 och kommit i krigstjänst den 30 september 1900, vore berättigad till nyssnämnda pensionsförmåner den 30 september 1925.

Anledningen till att Johansson och Hultman antagits såsom hantverkare vid dåvarande Norrlands trängbataljon vid så hög ålder, att rätt till pension och fyllnadspension inträdde först vid ovan angivna tidpunkt, hade av tränginspektören icke kunnat utrönas men syntes med all sannolikhet vara att söka därutinnan, att vid uppsättandet av nämnda bataljon och tillsättandet av å bataljonens stat upptagna hantverkarbeställningar Johansson och Hultman varit de mest kompetenta sökande till vederbörliga beställningar. Kårchefens uttalande om Johanssons och Hultmans yrkesskicklighet m. m. gäve anledning antaga,

[30.]

Ang. pension
åt hantverkarna
vid Norrlands
trängkår P. O.
Johansson och
G. V. Hultman.

att urvalet bland de sökande varit gott. Av handlingarna bifogade läkarintyg framginge, att såväl Johansson som Hultman den 26 sistlidne juli ej hade visat några tecken på egentlig sjukdom men väl så högradiga åldersförändringar i form av arterioskleros, lungemfysem och allmän kraftnedsättning, att de, som vid dåvarande tidpunkt varit tjänstdugliga, likväl ej kunnat antagas fortfarande vara det hela den tid, som återstode, intill dess de uppnådde 25 tjänstår. Det syntes vara ställt utom tvivel, att då en pensionsålder av 60 år bestämts för trängens hantverkare, motivet därtill varit, att vid en så hög ålder arbetsprestationen i regel ej vidare motsvarade de utgående löneförmånerna. Vid sådant förhållande syntes det näppeligen vara ur statsverkets egen synpunkt fördelaktigt att med fulla avlöningsförmåner kvarhålla i tjänst en hantverkare av mer än 60 års ålder. Det finge också anses såsom med statens värdighet icke fullt förenligt, att en person, som, sedan han anställts i statsverkets tjänst, på ett i allo tillfredsställande sätt fullgjort sina åligganden, tvingades kvarstå i tjänst utöver den levnadsålder, vid vilken andra bleve berättigade till pension med fyllnadspension.

Enär såväl Johanssons som Hultmans fullmakter vore daterade efter den 21 maj 1910, vore bestämmelserna i punkt 7 av kungl. brevet den 22 juni 1877, angående grunder för pensionering av arméns befäl m. fl., sådana desamma lyda enligt kungörelsen den 17 september 1914, tillämpliga på nämnda hantverkare.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde inspektören för trängen, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta därom, att Johansson och Hultman tillerkändes rätt att avgå med pension till samma belopp, som utginge i pension och fyllnadspension för därtill berättigad hantverkare vid trängen (trängkår), Johansson från och med den 16 april 1917, då han uppnådde 63 års ålder, och Hultman från och med den 7 juni samma år, då han uppnådde 60 års ålder, dock med rätt för vederbörande ämbetsmyndighet att jämlikt punkt 7 av ovannämnda pensioneringsgrunder, sådan denna punkt lyder enligt kungörelsen den 17 september 1914, låta med avskedet för Hultman under viss tid anstå.

Uti häröver avgivet utlåtande har *direktionen över arméns pensionskassa* vitsordat ovan lämnade uppgifter rörande Johanssons och Hultmans ålder och pensionsförhållanden samt därutöver meddelat, att därest Johansson och Hultman nu hade uppfyllt villkoren för erhållande av pension och fyllnadspension, sådan förmån skulle till dem vardera

hava utgått med 1,000 kronor, därav 120 kronor i tionde klassen av arméns pensionskassa och 880 kronor av statsmedlen.

Statskontoret har i avgivet utlåtande anført, att Johansson och Hultman, enligt vad av handlingarna framginge, icke vore skyldiga att från sina befattningar avgå förrän den 1 januari 1924 respektive den 30 september 1925, då de först uppfyllde villkoren för att komma i åtnjutande av pension från arméns pensionskassa jämte fyllnadspension. Enligt vad handlingarna vidare utvisade, vore Johansson och Hultman visserligen ännu tjänstdugliga; och det skulle därför kunna ifrågasättas, huruvida redan nu kunde anses föreligga anledning till vidtagande av någon åtgärd för beredande av möjlighet till tidigare avgång. Men då Johansson redan överskridit den ålder av 60 år, då hantverkare vid armén i regel ansetts böra lämna tjänsten, och Hultman uppnådde sagda ålder redan den 7 juni 1917 samt båda enligt läkares intyg lede av ålderdomskrämpor, som komme att allt mera inskränka deras arbetsförmåga, ville det synas, som om, därest det med hänsyn till tjänstens krav befundes nödigt, att de avginge för att lämna plats åt fullt arbetsdugliga personer, giltiga skäl skulle föreligga för att genom framställning till riksdagen söka bereda dem pensioner å allmänna indragningsstaten till samma belopp eller 1,000 kronor, som eljest i sinom tid skulle hava tillkommit dem, och sålunda lämna dem tillfälle att utan allt för stor ekonomisk uppoffring avgå från sina befattningar. Under nämnda förutsättning ansåge sig statskontoret alltså kunna hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att en var av Johansson och Hultman finge, sedan det blivit styrkt, att han ej längre kunde på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension å 1,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter erhållet avsked.

För att författningsenligt bliva berättigade till pension med fyllnadspension skulle Johansson och Hultman behöva kvarstå i tjänst, den förre till nära 70 och den senare till över 68 års ålder. Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst, anser jag det vara med billighet överensstämmande, att i förevarande fall eftergift göres i avseende å det såsom villkor för erhållande av pension föreskrivna antalet tjänstår. Härtill kommer, att det jämväl ur statsverkets synpunkt måste anses fördelaktigt, att ifrågavarande hantverkare, då de icke längre kunna fullgöra dem åliggande arbete på ett tillfredsställande och mot deras avlöningsförmåner svarande sätt, beredes tillfälle att avgå med pension och er-

sättas med yngre, fullgoda arbetskrafter. Jag finner mig därför böra tillstyrka, att framställning i ämnet nu göres till riksdagen i överensstämmelse med vad statskontoret föreslagit.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att envar av hantverkarna vid Norrlands trängkår Per Olof Johansson och Gustaf Valdemar Hultman må, sedan det blivit styrkt, att han ej längre kan på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,000 kronor, att utgå från och med månaden näst efter erhållet avsked.

7:o.

[31.]
Ang. pension
å förre
fästnings-
byggnadsar-
betaren Johan
August Ring.

I underdånig skrivelse den 25 oktober 1916 har *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* anmält, att förre fästningsbyggnadsarbetaren Johan August Ring från Udenäs församling av Skaraborgs län hos chefen för fortifikationen gjort framställning om att få komma i åtnjutande av pension. Av ansökningen vidfogade intyg ävensom av ett från fortifikationsbefälhavaren å Karlsborg infordrat yttrande framginge, att Ring, som vore 60 år gammal, i omkring 34 år haft anställning vid Karlsborgs fästningsbyggnad, samt att han under denna tid väl fullgjort honom åliggande arbeten och uppfört sig på ett i allo hedrande sätt. Ring, vilken ägde en stuga med täppa i Svanvik, syntes visserligen ännu vara tämligen arbetsför och kunde såsom murare och stenbuggare hos enskilda arbetsgivare hava arbetsförtjänst, 45 öre i timmen under sommaren, mindre under vintern, men möjligheterna till arbetsförtjänst måste vid hans ålder snart minskas och därmed svårigheterna för hans existens ökas. Ring hade hustru men inga barn. Hustrun vore sjuklig och kunde ej bidra till inkomsterna. På grund av vad sålunda upplysts och då Ring innehade den ålder och tjänstetid, som i allmänhet fordrats av fästningsbyggnadsarbetare för utverkande åt dem av pension, hemställde departementet, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bevilja Ring en årlig pension av 300 kronor, att utgå från och med år 1917 å allmänna indragningsstaten.

Statskontoret har tillstyrkt framställningen.

Enligt vad *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* anfört, uppfyller Ring i avseende å såväl levnadsår som tjänstår de villkor

(60 levnadsår och 30 tjänstår), som i allmänhet fordras för beredande av pension åt förutvarande fästningsbyggnadsarbetare. På grund härav och med hänsyn till vad i övrigt blivit i ärendet upplyst får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att förre fästningsbyggnadsarbetaren Johan August Ring må under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 300 kronor, att utgå från och med år 1917.»

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o—7:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:

Axel Westin.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS.
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Broström:

23:o.

[19 o. 20.]

*Ang. förhöj-
ning av anslaget
för bidrag till
flottans pen-
sionskassas
gratialsfond
m. m.*

Till 1908 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t framställning om att riksdagen måtte bevilja flottans pensionskassa bidrag av statsmedel motsvarande $1\frac{1}{2}$ procent årligen av summan av de avlöningsförmåner, som enligt gällande stadganden kunde läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid flottan, samt för sådant ändamål å riksstatens tionde huvudtitel för år 1909

uppföra under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» ett ordinarie anslag av 35,000 kronor.

Riksdagen, som ansåg med billighet överensstämmande, att flottans pensionskassas gratialfond i likhet med arméns änke- och pupillkassa finge av statsverket erhålla ett bidrag beräknat efter $1\frac{1}{2}$ procent av summan av ovanberörda avlöningsförmåner, eller i runt tal 35,000 kronor, fann emellertid det nya statsanslaget böra för det dåvarande begränsas till det belopp, som erfordrades för att gratialkassan, inberäknat ett redan då till gratialfonden utgående årligt anslag av statsverket å 16,650 kronor till ersättning för mistade inkomster för pensionskassans gratialfond, finge åtnjuta ett statsbidrag av sammanlagt 35,000 kronor, eller till 18,350 kronor, och uppförde riksdagen i anslutning härtill under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» å riksstaten för år 1909 ett ordinarie anslag av 18,350 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t har detta anslag sedermera år för år höjts och i riksstaten för år 1917 upptagits till ett belopp av 29,500 kronor.

Nu har direktionen över flottans pensionskassa i underdånig skrivelse den 29 oktober 1916, med överlämnande av uppgift å beloppet av de avlöningsförmåner för år 1917, som enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmande av fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid pensionering genom flottans pensionskassa, anhållit, att till nästkommande års riksdag måtte göras framställning om att flottans pensionskassas gratialfond finge år 1918 komma i åtnjutande av anslag, beräknat efter $1\frac{1}{2}$ procent å berörda avlöningsförmåner 3,178,704 kronor 66 öre till 47,680 kronor 57 öre.

Marinförvaltningen har i häröver den 21 november 1916 avgivet utlåtande icke haft något att erinra mot direktionens förevarande framställning.

För ifrågavarande ändamål skulle alltså, utöver anslaget till ersättning för mistade inkomster för flottans pensionskassas gratialfond å 16,650 kronor, erfordras ett belopp av 31,030 kronor 57 öre; och torde därför det under benämning »Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond» uppförda ordinarie anslag, nu utgående med 29,500 kronor, böra för år 1918 höjas med i jämnat tal 1,600 kronor.

Ett lika stort belopp synes mig emellertid böra å extra stat för samma år anvisas till förstärkande av det i 1917 års riksstat för ifrågavarande ändamål uppförda ordinarie anslag.

Jag får alltså tillstyrka, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att höja det under riksstatens tionde huvudtitel å ordinarie stat uppförda anslaget för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond

nu kronor 29,500: —

med » 1,600: —

till kronor 31,100: —

dels ock att, till förstärkande av det i 1917 års riksstat för samma ändamål uppförda anslag, å extra stat för år 1918 anvisa ett anslag å 1,600 kronor.

24:o.

[24.] Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1916 års riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 19,455 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

Ang. tillfälliga
understöd åt
f. d. daglönare
vid marinen.

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

Direktionen över flottans pensionskassa har nu i skrivelse den 4 december 1916 med överlämnande av en inom pensionskassan uppgjord uppgift å nu levande f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare, varom här vore fråga, med för var och en av dem utfört understödsbelopp enligt de av riksdagen givna bestämmelserna, meddelat, att för år 1918 ett förslagsanslag av 18,480 kronor borde för ifrågavarande ändamål äskas.

Även för år 1918 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras å extra stat under tionde huvudtiteln. På grund av direktionens nyssberörda meddelande föreslår jag, att anslaget för år 1918 bestämmes till 18,480 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt

att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag lär ej böra ifrågasättas.

Under åberopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag av 18,480 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. förmän bland daglönare, sjukvaktare och övriga daglönare vid marinen, vilka pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som meddelats genom nådiga kungörelsen den 25 november 1910, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter, samt

att understödet bestämmes för den, som, utan att erhålla invalidunderhåll, i pension från flottans pensionskassa uppbär mindre än 200 kronor årligen, till det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen tillsammans skola uppgå till 300 kronor, för den, som i sådan pension eller i dylik pension jämte invalidunderhåll åtnjuter tillhoppa från och med 200 till och med 307 kronor årligen, till 100 kronor samt för den, som i sådan pension bekommer 400 kronor eller 500 kronor årligen, till 50 kronor.

5:o.

Efter därom av Kungl. Maj:t avlåten proposition uppförde 1916 års riksdag under tionde huvudtiteln å extra stat för år 1917 ett förslagsanslag å 9,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt sådana f. d. befattningshavare vid lotsverket, som pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som med 1915 års ingång blivit tillämpliga å personalen vid lotsverket, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter; samt

att understödet bestämmes till 100 kronor, dock att understödet för den, som i pension jämte pensionsförhöjning uppbär mindre än 250 kronor årligen, skall utgå med det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen jämte pensionsförhöjningen tillsammans skola uppgå till 350 kronor, samt att understödet tillsammans med pensionen jämte pensionsförhöjningen icke i något fall må överstiga 550 kronor.

[25.]

*Ang. tillfälliga
understöd åt
f. d. be-
fattnings-
havare vid
lotsverket.*

Direktionen över flottans pensionskassa har nu med skrivelse den 4 december 1916 överlämnat en inom pensionskassan upprättad uppgift å de nu levande f. d. befattningshavare vid lotsverket, varom här är fråga, med för var och en utförd understödsbelopp enligt de av riksdagen godkända grunderna, vilken uppgift utvisar en slutsumma av 11,165 kronor. Då emellertid ett förslagsanslag av 9,000 kronor ansetts tillräckligt för utdelande av understöd 1917 och behov av understöd ej torde föreligga för samtliga i förteckningen upptagna pensionärer, har direktionen ansett, att ett förslagsanslag till samma belopp eller av 9,000 kronor borde av 1917 års riksdag för ändamålet äskas.

Även för år 1918 torde ett förslagsanslag för enahanda ändamål böra uppföras å extra stat under tionde huvudtiteln. På grund av vad direktionen upplyst och anfört föreslår jag, att anslaget jämväl för år 1918 bestämmes till 9,000 kronor. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag lär ej böra ifrågasättas.

Jag hemställer fördenskull, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 9,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt sådana f. d. befattningshavare vid lotsverket, som pensionerats enligt bestämmelser, äldre än dem, som med 1915 års ingång blivit tillämpliga å personalen vid lotsverket, under villkor:

att understöd ej tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter; samt

att understödet bestämmes till 100 kronor, dock att understödet för den, som i pension jämte pensionsförhöjning uppbär mindre än 250 kronor årligen, skall utgå med det belopp, som erfordras för att understödet och pensionen jämte pensionsförhöjningen tillsammans skola uppgå till 350 kronor, samt att understödet tillsammans med pensionen jämte pensionsförhöjningen icke i något fall må överstiga 550 kronor.

26:o.

Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse den 10 maj 1916 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en utav förre båtsmannen vid Norrlands 4:e kompani nr 56 Jonas Olof Andersson Stig Wester gjord ansökan om erhållande av pension; och har direktionen därvid anfört, bland annat, följande.

[22.]

*Ang. pension
till förre båts-
mannen J. O.
A. S. Wester.*

Wester vore född den 5 augusti 1859 och avskedades den 8 januari 1898 efter en tjänstetid av 21 år, därav 18 år 5 månader 3 dagar från 20 års ålder, med vitsord att han under tjänstetiden, med undantag för två tillfällen, sig väl skickat samt att han den 29 juni 1893 ådömts åtta dagars vaktarrest för »olydnad mot korpral och olovlig undanhållning från roten».

Enär Wester icke tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder och icke heller vid avskedet erhållit gott vitsord om uppförandet, vore Wester reglementsenligt icke berättigad till pension genom flottans pensionskassa. Då Wester emellertid tjänat kronan i 21 år och den förseelse, vilken han låtit komma sig till last, icke syntes hava varit av svårare art, hemställde direktionen, att pension måtte få tilldelas Wester, såsom hade han tjänat i 20 år från 20 års ålder och vid avskedet erhållit gott vitsord om uppförandet.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Wester är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anfört, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synes mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i

dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande. I sådan händelse lärer med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedad manskap, Wester jämväl få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, varjämte han vid uppnådd ålder av 60 år torde komma att bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som utgår enligt nådiga kungörelsen den 30 oktober 1914 och som för Wester innebär, att det årliga pensionsbeloppet uppbringas till 100 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Norrlands 4:e kompani nr 56 Jonas Olof Andersson Stig Wester må tilldelas pension såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

27:o.

[23.] Direktionen över flottans pensionskassa har i underdånig skrivelse den 1 juli 1916 till Kungl. Maj:ts prövning hänskjutit en utav förre båtsmannen vid Norrlands 3:e kompani nr 149 Erik Edström Bister gjord ansökan om erhållande av pension; och har direktionen därvid anfört, bland annat, följande.

*Ang. pension
till förre båts-
mannen E. Ed-
ström Bister.*

Bister vore född den 25 januari 1858 och avskedades den 21 juni 1897 efter en tjänstetid av 22 år 10 månader, därav 19 år 4 månader 26 dagar från 20 års ålder, med vitsord att under tjänstetiden hava sig redligt och utmärkt väl skickat.

Enär Bister icke tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder, vore han reglementsenligt icke berättigad till pension genom flottans pensionskassa. Då emellertid Bister med det bästa vitsord om uppförandet tjänat kronan nära 23 år och en tjänstetid av endast 7 månader 4 dagar fattades, för att han reglementsenligt skulle kunna erhålla pension, hemställde direktionen, att pension måtte få tilldelas Bister, såsom hade han tjänat kronan i 20 år från 20 års ålder.

Enligt § 85 av Kungl. Maj:ts förnyade nådiga förordning och reglemente angående styrelsen och förvaltningen av amiralitetskrigsmanskassan den 26 oktober 1838 erfordras för att båtsman må kunna tilldelas pension i femte eller lägsta klassen, att han uppnått 55 levnadsår och innehar 20 tjänstår från 20 års ålder.

Vid 1859—1860 års riksmöte framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättrade pensioner för flottans gemenskap, varvid förutsattes, att de i nyssnämnda reglemente fastställda grunder fortfarande skulle vara gällande; och beslöt riksdagen att, med bifall till pensionsförslaget, anvisa ett av Kungl. Maj:t äskat årligt kreditiv att för ändamålet användas. Härefter utfärdades nådigt cirkulär den 20 november 1860 angående förbättrade pensioner för flottans gemenskap m. m., enligt vilket cirkulär, som ännu äger tillämpning i fråga om båtsmän, pension för båtsman i femte klassen utgör 30 kronor.

Bister är, såsom direktionen över flottans pensionskassa anført, reglementsenligt icke berättigad till erhållande av någon pension, men billighetsskäl synas mig tala för att han, i likhet med vad tidigare i dylika fall ägt rum, därav må komma i åtnjutande. I sådan händelse lär med tillämpning av nådiga kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedad manskap, Bister jämväl få åtnjuta höjning av pensionen med 25 kronor årligen, varjämte han vid uppnådd ålder av 60 år torde komma att bliva delaktig av den pensionsförbättring för f. d. båtsmän, som utgår enligt nådiga kungörelsen den 30 oktober 1914 och som för Bister innebär, att det årliga pensionsbeloppet uppbringas till 100 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att förre båtsmannen vid Norrlands 3:e kompani
nr 149 Erik Edström Bister må tilldelas pension,
såsom hade han tjänat i tjugu år från tjugu års ålder.

28:o.

Med bifall till en av Kungl. Maj:t i nådig proposition gjord framställning medgav 1912 års riksdag, att beväringssmannen Oskar Manfred Karlsson — vilken den 26 april 1909, då han fullgjorde sin värnplikt vid Karlskrona kustartilleriregemente, ådragit sig svår kroppsskada, som för framtiden gjorde honom oförmögen att genom eget arbete försörja sig, och vilken fortfarande vårdades å flottans sjukhus i Karlskrona — finge från allmänna indragningsstaten under sin återstående livstid uppbära ett årligt understöd av 300 kronor, att utgå från och med dagen efter det han upphörde att åtnjuta underhåll och vård genom militär myndighets försorg.

Chefen för kustartilleriet har nu uti underdånig skrivelse den 23 september 1916 överlämnat en från chefen för Karlskrona kustartilleri-

[32.]

*Ang. ett
beväringss-
mannen O. M.
Karlsson be-
viljat understöd.*

regemente inkommen framställning, däri denne, med förmälan bland annat att Karlsson fortfarande kvarlåge å flottans sjukhus och att det icke kunde förväntas, att han någonsin kunde komma att undvara sjukhusvård, samt att det beviljade understödet till följd därav ännu icke utgått, anhållit att få bestämt, huru med Karlsson rätteligen borde förfaras, därvid jämväl framhållits, att det torde vara tvivelaktigt, huruvida han enligt gällande reglementsbestämmelser fortfarande vore berättigad till fritt underhåll och vård. Enligt ett regementschefens skrivelse i ämnet bifogat, av sjukhusläkaren Gunnar Nilsson den 27 juli 1916 utfärdad intyg kan Karlsson, som lider av obotlig förlamning av båda nedre extremiteterna m. m., icke utan omedelbar fara för insjuknande i livsfarliga komplikationer utskrivas från sjukhuset och har han, enär plats å annan vårdanstalt för det honom tillerkända understödet ej kunnat beredas, fortfarande kvarhållits å sjukhuset. För egen del har chefen för kustartilleriet ansett, att Karlsson fortfarande bör få åtnjuta vård å flottans sjukhus samt att det honom beviljade understödet utan hinder därav bör få tagas i anspråk till bestridande av kostnaderna för nämnda vård.

Marinförvaltningen, som på grund av nädig remiss avgivit utlåtande i ärendet, har därvid ansett, att Karlsson fortfarande bör få åtnjuta underhåll och vård å flottans sjukhus mot den ersättning av anslaget till sjukvård för marinen, som är fastställd för manskap vid Karlskrona kustartilleriregemente.

Då enligt förenämnda läkarintyg Karlssons tillstånd lägger hinder i vägen för hans flyttning från flottans sjukhus och utsikt till ändring härutinnan för framtiden icke torde förefinnas, lär det av riksdagen honom beviljade understödet, till följd av föreskriften om den tid, från vilken understödet skulle av Karlsson få åtnjutas, icke någonsin komma att utgå. I stället torde den till Karlskrona kustartilleriregemente anvisade delen av anslaget till sjukvård för marinen för framtiden komma att belastas med hela kostnaden för Karlssons vård å flottans sjukhus i Karlskrona. Då detta icke kan vara lämpligt, biträder jag den av chefen för kustartilleriet uttalade meningen och anser alltså, att understödet i fråga, så långt det räcker, bör tagas i anspråk till bestridande av kostnaden för Karlssons vård å flottans sjukhus. Detta torde emellertid endast kunna ske, sedan medgivande av riksdagen utverkats därtill, att understödet må utgå fastän Karlsson åtnjuter underhåll och vård genom militär myndighets försorg.

Jag får fördenskull hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva,

att det av 1912 års riksdag beväringssmannen Oskar Manfred Karlsson under hans återstående livstid från allmänna indragningsstaten beviljade understöd av 300 kronor för år må från och med år 1917 utgå utan hinder därav att Karlsson fortfarande kan komma att åtnjuta underhåll och vård genom militär myndighets försorg.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 23:o—28:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
C. E. Landberg.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

[21.]
*Aug. höjning
av förslags-
anslaget till
pensionering
av flottans
gumenskap.*

De jämlikt nådiga beslut den 3 september 1912 och den 12 december 1913 tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag beträffande ifrågasatt höjning av de till avskedat manskap vid armén och flottan utgående underhåll och pensioner hava efter slutligt fullgörande av sitt uppdrag den 8 juni 1916 avgivit utredning och förslag dels beträffande skyldighet för marinens värvade manskap att vid viss levnadsålder avgå ur tjänst och dels beträffande förhöjning av pensionerna åt sagda manskap. De sakkunniga hava förut, såsom jag torde få erinra, den 9 december 1913 och den 20 april

1914 avgivit särskilda betänkanden, omfattande förslag till förbättrat underhåll för arméns indelta manskap och förslag om förhöjning av pensionerna för flottans indelta manskap, vilka förslag lett till beslut av 1914 års riksdag om förbättringar av de till nämnda manskap utgående underhåll och pensioner.

De sakkunniga hava i sitt nu föreliggande förslag, bland annat, hemställt, att till bestridande av kostnaderna för föreslagna höjningar av pensioner och för begravningshjälp till marinens värvade manskap det å ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap måtte höjas för år 1918 med 28,000 kronor och för varje följande år med visst angivet belopp till och med år 1955, då höjningen skulle belöpa sig till 72,000 kronor.

I anledning av de sakkunnigas förslag hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret, marinförvaltningen, direktionen över flottans pensionskassa och chefen för marinstaben efter samråd med chefen för kustartilleriet, såvitt kustartilleriet angår. Det sist avgivna yttrandet har till Kungl. Maj:t inkommit först den 16 december 1916. Till följd härav och då i några av de avgivna yttrandena, jämte det de innehålla åtskilliga erinringar vid de sakkunnigas förslag, jämväl ifrågasättes lösning av förevarande pensionsfråga på annat sätt än de sakkunniga förordat, har tiden icke medgivit att ägna ärendet i hela dess omfattning erforderlig granskning. Då emellertid frågan är av den vikt, att den snarast möjligt bör vinna sin lösning, anser jag, att medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen beträffande anslagsbehoven för år 1918 och att anslaget till pensionering av flottans gemenskap för nämnda år, i enlighet med de sakkunnigas förslag, bör beräknas höjt med 28,000 kronor.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående förbättring av pensioner till marinens värvade manskap m. m., Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, å det på ordinarie stat under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap, nu 251,300 kronor, beräkna en förhöjning av 28,000 kronor och sålunda beräkna anslaget till 279,300 kronor.

Tionde huvudtiteln: bil. 4.

Till vad departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, lämna bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
W. G. Stiernstedt.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 decem-
ber 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

364:o.

För beredande av bidrag till sjuksköterskors pensionering har från och med år 1902 å riksstatens tionde huvudtitel anvisats ett ordinarie förslagsanslag å 6,700 kronor.

Enligt av statskontoret meddelad uppgift hava utgifterna å anslaget under åren 1910—1915 uppgått till följande belopp i hela krontal:

1910	1911	1912	1913	1914	1915
11,280: —	13,195: —	13,940: —	15,245: —	15,905: —	14,751: —

De sålunda meddelade siffrorna visa, att en ökning av anslags-

[1.]
Bidrag till
sjuksköter-
skors pensio-
nering.

beloppet torde böra ske, och synes anslaget lämpligen från och med 1918 kunna bestämmas till 15,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med 1918 höja det å ordinarie stat under riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslag till *bidrag till sjuksköterskors pensionering*, nu 6,700 kronor, till 15,000 kronor.

365:o.

[2.]
Gäldande av
kostnaden för
förvaltningen
av barnmors-
skornas pen-
sionsanstalt.

I anledning av nådig proposition i ämnet (nr 46) har 1904 års riksdag godkänt av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för inrättande av en anstalt för beredande av ålderdomsunderstöd åt barnmorskor samt till gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt å riksstatens tionde huvudtitel anvisat ett förslagsanslag å högst 11,000 kronor att årligen utgå från och med år 1905.

Sedermera har 1915 års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, höjt nämnda förslagsanslag till högst 13,000 kronor.

Enligt det för anstalten gällande reglemente av den 30 december 1910 skall förvaltningen av densamma med viss inskränkning handhas av riksförsäkringsanstalten. Som ersättning för sitt bestyr härmed hava riksförsäkringsanstaltens chef och ledamöter hitintills uppburit arvoden om tillhoppa 2,000 kronor.

Emellertid har förutsatts, att i samband med riksförsäkringsanstaltens uppförande å ordinarie stat från och med den 1 januari 1917 berörda särskilda arvoden skola upphöra att utgå. Föreskrift härom har ock meddelats i nådigt brev den 30 juni 1916.

I följd härav torde en minskning av ifrågavarande förslagsanslag kunna äga rum med nämnda belopp 2,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med 1918 minska det å ordinarie stat under riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslag till *gäldande av kostnaden för förvaltningen av barnmorskornas pensionsanstalt*, nu högst 13,000 kronor, till högst 11,000 kronor.

366:o.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1911 års riksdag i riksstaten under tionde huvudtiteln å ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag å 5,000 kronor till bestridande av de statsverket på grund av lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 åliggande utgifter för livräntor m. m., som ej på grund av särskilda bestämmelser annorledes gäldas.

Anslaget i fråga har sedermera utgått med oförändrat belopp.

Behovet av anslaget motiverades av föredragande departementschefen därmed, att då allt fortfarande liksom dittills staten torde komma att, särskilt för arméns och flottans räkning men även för andra grenar av statsförvaltningen, såsom skogsväsendet m. m., på yrkesmässigt sätt utöva flera av de verksamheter, som avsåges i omförmälda lag, ifrågavarande utgifter med säkerhet kunde antagas komma att, trots alla åtgärder för effektivare skydd mot yrkesfara, utgå med tämligen stor regelbundenhet år efter år.

Med ikraftträdandet den 1 januari 1918 av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete torde en förändring av ifrågavarande anslags benämning böra äga rum. Då emellertid ersättningsanspråk, som grundas på olycksfall, vilket inträffat före den 1 januari 1918, skall bedömas enligt äldre lag, lär anslagstiteln böra så avfattas, att ersättning kan från anslaget utbetalas jämväl i fall av sistnämnda beskaffenhet.

Beträffande det erforderliga anslagsbeloppet är till en början att märka, att utgifterna å anslaget under år 1915 uppgått till i runt tal 10,850 kronor. Vidare torde böra beaktas, å ena sidan den utsträckning av försäkringsplikten och den höjning i utgående ersättningsbelopp, som den nya lagen kommer att medföra, samt å andra sidan föreskriften i 3 § av lagen, att Konungen från tillämpningen av densamma äger undantaga arbetare, som användas till arbete för statens räkning och vilka på grund därav tillförsäkrats ersättningar vid olycksfall i arbete, som finnas väsentligen motsvara ersättningarna enligt lagen. Frågan om i vilken omfattning dylikt undantagande bör äga rum är för närvarande föremål för utredning i riksförsäkringsanstalten.

Då i varje fall torde kunna förutsättas, att statens kostnader för ifrågavarande ändamål komma att ökas, bör en förhöjning av anslaget äga rum; och synes detta, innan ytterligare erfarenhet vunnits, lämpligen kunna bestämmas till 15,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

[12.]

*Anslag till
bestridande
av vissa stats-
verket ålig-
gande ersätt-
ningar i an-
ledning av
olycksfall i
arbete.*

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att — med uteslutande ur riksstaten av det under tionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget å 5,000 kronor till bestridande av de statsverket på grund av lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete den 5 juli 1901 åliggande utgifter för livräntor m. m., som ej på grund av särskilda bestämmelser annorledes gäldas — i stället å ordinarie stat från och med år 1918 under samma huvudtitel uppföra ett förslagsanslag å 15,000 kronor *till bestridande av statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete.*

367:o.

[33.]
Pension åt läns-
mannen L. P.
Lagerstedt.

I en till kronofogden i Ingelstads och Järrestads härads fögderi ingiven, av denne till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kristianstads län överlämnad ansökning har länsmannen i Tryde distrikt Lars Peter Lagerstedt anhållit, att Kungl. Maj:ts befallningshavande ville söka för honom utverka pension till belopp av 1,800 kronor under hans återstående livstid att utgå från och med månaden näst efter den, varunder avsked från länsmanstjänsten kunde varda honom beviljat. Till stöd för ansökningen har Lagerstedt åberopat, att han, som sedan den 11 december 1906 på grund av styrkt sjuklighet varit ledig från sin tjänst, uppenbarligen jämväl för framtiden vore oförmögen att bestrida densamma.

Med överlämnande av berörda ansökning samt ett av kronofogden med anledning av densamma avgivet yttrande har Kungl. Maj:ts befallningshavande i underdånig skrivelse den 17 november 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd i syfte, att Lagerstedt, ehuru icke pensionsberättigad, måtte före uppnådd pensionsålder komma i åtnjutande av pension på sätt han i sin ansökning hemställt.

Av handlingar, som bifogats den underdåniga skrivelsen, inhämtas, att Lagerstedt, som är född den 6 mars 1862, under sammanlagt 2 år 10 månader innehaft förordnande som tillförordnad länsman samt den 19 mars 1892 konstituerats till sin nuvarande befattning.

Ett i ärendet av Lagerstedt åberopat läkarbetyg utvisar, att Lagerstedt, som i december månad år 1910 drabbats av hjärnblödning, medförande förlamning i vänstra kroppshalvan, på grund av ännu kvarstående

utpräglad muskelsvaghet i vänstra armen och benet med därav följande väsentlig inskränkning i rörelseförmågan för närvarande är oförmögen att sköta sin tjänst och, då någon förbättring i hans tillstånd icke är att förutse, jämväl för framtiden är därtill oförmögen.

Till följd av nådig remiss har statskontoret den 30 november 1916 avgivit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Av handlingarna inhämtas, att Lagerstedt, som är född den 6 mars 1862 och alltså endast 54 år gammal samt räknar något mer än 27 år i statens tjänst, alltsedan den 11 december 1906 varit av sjukdom hindrad att sköta sin tjänst, samt att han enligt läkares intyg är av samma anledning för framtiden oförmögen till tjänstgöring.

Därest lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension varit å Lagerstedt tillämplig, hade han alltså jämlikt bestämmelsen i 6 § c) varit skyldig att från tjänsten avgå och enligt 7 § berättigad till pension i förhållande till tjänstarens antal, dock ej understigande 75 procent av hel pension. För Lagerstedt, vars pensionsunderlag enligt nämnda lags beräkningsgrund utgör 1,200 kronor, skulle pensionen i sådant fall hava blivit 930 kronor.

Nu har emellertid Lagerstedt, enligt vad statskontoret inhämtat, icke gjort sådan anmälan, som i 18 § a) av nämnda lag finnes omförmäld, och är ej heller av annan anledning underkastad bestämmelserna i nämnda lag. Hans rätt till pension skall därför bedömas efter föreskrifterna i nådiga brevet den 1 juni 1877, enligt vilka en uppnådd ålder av 65 levnads- och minst 35 tjänstår erfordras för att komma i åtnjutande av pension till belopp, motsvarande hela lönen, eller för Lagerstedt 1,200 kronor. Lagerstedt är därför icke ännu berättigad till pension, men å andra sidan medför den omständigheten, att han länge varit och för framtiden är av sjukdom oförmögen till tjänstgöring, icke för honom någon i författning bestämd skyldighet att från tjänsten avgå.

Emellertid lär det under föreliggande omständigheter få anses synnerligen önskligt, att Lagerstedt lämnar sin befattning, som han ej vidare kan bliva i tillfälle att sköta; och ett sådant entledigande torde med hänsyn till den mindre fasta anställning, som en länsman innehar, icke möta hinder. Men för en sådan åtgärd måste av billighetshänsyn förutsättas, att åt Lagerstedt utverkas pension för hans återstående livstid. I sådant avseende har han själv begärt och länsstyrelsen tillstyrkt ett belopp av 1,800 kronor. Detta belopp, som med inberäkning av den del av det provisoriska avlöningstillägget, som skall anses såsom lön, motsvarar vad han under ledighet för sjukdom nu åtnjuter i avlöning, skulle visserligen med hänsyn härtill i och för sig icke kunna föranleda till någon erinran, men då omförmälda avlöningstillägg är av tillfällig natur samt länsman, som efter att hava uppfyllt villkoren för att komma i åtnjutande av pension nu avgår ur tjänsten, författningens enligt icke kan i pension erhålla högre belopp än 1,200 kronor, vill det synas statskontoret, som om icke heller i nu föreliggande fall skulle ifrågasättas mer än sistnämnda belopp.»

Under åberopande av vad sålunda anförts har statskontoret hemställt, att, därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl föreligga att redan nu bereda tillfälle att entlediga Lagerstedt från tjänsten, Kungl. Maj:t tacktes

föreslå riksdagen medgiva, att Lagerstedt må från och med månaden näst efter den, då han varder entledigad, under sin återstående livstid uppbära en pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 1,200 kronor.

*Departements-
chefen.*

Då jag i likhet med statskontoret finner synnerligen önskligt, att Lagerstedt inom den närmaste tiden lämnar sin befattning, som han på grund av sjuklighet icke vidare är i stånd att sköta, får jag under åberopande av vad statskontoret i övrigt anfört hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att länsmannen i Tryde distrikt av Kristianstads län Lars Peter Lagerstedt må från och med månaden näst efter den, varunder han erhållit entledigande från tjänsten, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 1,200 kronor.

Vad departementschefen i de under 364:o—367:o upptagna punkter hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel för år 1918.

Ur protokollet:
Herman Hultkrantz.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde härefter:

33:o.

Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen har i en till Kungl. Maj:t ingiven framställning påyrkat beredande av förbättrade pensionsförmåner för lärarinnor — i tjänst varande eller redan avgångna — vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Detta ärende har undergått en vidlyftig utredning och befinner sig ännu ej i det skick, att jag kan förelägga Kungl. Maj:t detsamma för beslut om erforderlig framställning till riksdagen. I hopp att snart bliva i tillfälle att härom framlägga förslag hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[5.]
*Angående för-
bättrade pen-
sionsförmåner
för lärarinnor
vid statsunder-
stödda enskilda
läroanstalter.*

att, i avbidan på proposition angående förbättrade pensionsförmåner för lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, för ändamålet beräkna under riksstatens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av 40,000 kronor.

34:o.

[6.]
Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

För vart och ett av åren 1908—1914 har riksdagen på extra stat under riksstatens tionde huvudtitel beviljat ett förslagsanslag å 20,000 kronor för bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning under nämnda år utgått eller till följd av de utav 1906 och 1907 årens riksdagar beslutade ändrade bestämmelserna om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komme att utgå.

Detta anslag visade sig från början vara för knappt tillmätt och har därför höjts, för vartdera av åren 1915 och 1916 till 104,000 kronor och för år 1917 till 114,000 kronor.

Utgifterna under anslaget hava utgjort: år 1911 64,794 kronor 12 öre, år 1912 74,053 kronor 4 öre, år 1913 83,254 kronor 86 öre, år 1914 85,387 kronor 37 öre och år 1915 90,594 kronor 12 öre. Från år 1911 hava således dessa utgifter i genomsnitt ökats med 6,450 kronor för år. Under förutsättning att ökningen, som under de senare åren minskats, kommer att fortgå i den proportion, som angives av nyss anförda medeltal, skulle utgifterna under år 1918 komma att uppgå till omkring 110,000 kronor, vadan någon höjning av anslaget för år 1918 icke skulle vara erforderlig.

Här torde jag emellertid böra något beröra ett spörsmål, som uppkommit med anledning av 1911 års riksdags beslut angående pensionering av lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna. I detta avseende skall enligt nämnda beslut gälla följande:

Den ordinarie ämneslärarpersonalen vid kommunala mellanskolor skall vara delaktig i såväl folkskollärarnas pensionsinrättning som folkskollärarnas änke- och pupillkassa, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i dessa kassor är stadgat i fråga om lärare vid högre folkskolor, dock med skyldighet att vara underkastade de förändrade bestämmelser angående delaktigheten, som framtiden kunna vara stadgade; skolande det särskilda arvode, som tillkommer rektor, föreståndarinna och biträdande föreståndarinna, ej inräknas i delaktighetsbeloppen.

Dessa bestämmelser återfinnas i nådig kungörelse den 8 december 1911 angående avlönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Vid anmälan den 22 juni 1911 av riksdagens omförmälda beslut anbefalldes Kungl. Maj:t direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, vilken under namn av direktionen över folkskollärarnas änke- och pupillkassa förvaltar även den så benämnda kassan, att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de bestämmelser, som kunde böra av Kungl. Maj:t utfärdas på grund av riksdagens beslut i vad anginge den ordinarie ämnesläraryrkespersonalens vid kommunala mellanskolor delaktighet i såväl folkskollärarnas pensionsinrättning som folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

Med anledning av denna befallning avgav direktionen i skrivelse den 19 september 1911 yttrande och förslag i ärendet. På grund av särskilda remisser hava sedermera underdåniga utlåtanden i ämnet avgivits av läroverksöverstyrelsen den 28 mars 1912 och av statskontoret den 28 september 1916, varefter direktionen över pensionsinrättningen den 21 november 1916 avgivit förnyat underdånigt utlåtande.

I detta sammanhang har jag ej anledning att i dess helhet upptaga frågan om eventuellt behövliga bestämmelser i ovan omförmälda avseende. Men i statskontorets nyssnämnda utlåtande vidröres en fråga, som jag anser mig icke böra här förbigå, nämligen sättet för gäldande av sådana extra avgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning, som betingas av lärarpersonalens vid de kommunala mellanskolorna delaktighet i nämnda pensionsinrättning.

Jag skall då först erinra om de bestämmelser, som i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning den 30 november 1866 med däri sedermera vidtagna ändringar äro meddelade beträffande dylika extra avgifter för folkskollärare. Vad där säges om folkskollärare gäller även lärare vid högre folkskolor, vilken sistnämnda lärarkår alltsedan pensionsinrättningens tillkomst varit delaktig i densamma.

I § 14 av nämnda reglemente förklaras, att rätt till hel pension tillkommer varje pensionsberättigad folkskollärare, då han uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår. Avkortad pension kan enligt § 16 utgå till den, som fyllt 50 levnadsår och såsom folkskollärare tjänstgjort minst 25 år. Av tjänståren skola enligt § 17 i reglementet minst 20 vara ordinarie tjänstår såsom folkskollärare.

Nämnda fordran på ordinarie tjänstår är emellertid ej för alla fall oeftergivlig. Folkskollärare, som genom obotlig sjukdom blivit urståndssatt att vidare sköta sin tjänst, kan enligt § 15 i reglementet, under förutsättning att antalet levnads- och tjänstår sammanlagt uppgå till 85, erhålla hel pension eller, om ett eller flera år brista i detta antal, en i visst förhållande härtill avkortad pension. Härvid fordras i båda fallen,

att vederbörande räknar minst 10 ordinarie tjänstår. Är folkskollärare obotligt sinnessjuk, kan han, änskönt han ej räknar 10 tjänstår, i närmare angiven ordning förklaras berättigad att uppbära pension.

Bland pensionsinrättningens tillgångar angivas i § 5 av reglementet avgifter, som skola till inrättningen erläggas av skolområden och skoldistrikt ävensom tjänstinnehavare. Dessa avgifter utgå enligt § 7 med vissa procent å den lön, för vilken skolområde eller skoldistrikt med avseende å vederbörande lärares pensionering vunnit delaktighet i pensionsinrättningen.

Ett annat slag av avgifter erlägges av statsmedel. Dessa avgifter avse företrädesvis sådana fall, då delaktighetsbeloppet undergått förhöjning samt årsavgifter till pensionsinrättningen under längre eller kortare tid utgått efter ett lägre delaktighetsbelopp än det, som vid lärarens pensionering varit gällande. Härom stadgas i § 8 i reglementet:

Skulle pension bli folkskollärare tillagd, innan så många årsavgifter, som motsvara de ordinarie tjänstår, skolläraren, enligt stadgandena i §§ 15 eller 17, för erhållande av pension måste äga, blivit till pensionsinrättningen erlagda för den lön, efter vilken delaktighet i pensionsinrättningen med avseende å hans tjänst innehaves, skall av statsmedel erläggas beloppet av de bristande årens avgifter, dock efter avräkning av det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kan vara erlagt, på det sätt, att årligen, ifrån det pensionen börjar utgå, extra pensionsavgifter till lika belopp med de i § 7 bestämda erläggas, intill dess pensionsinrättningen därigenom blivit till fullo gottgjord för bristen; kommande dock dessa extra pensionsavgifter, därest pensionstagaren under tiden dör eller förlorar sin pensionsrätt, att upphöra med den månad, då detta inträffat.

Det är till bestridande av dessa, av statsmedel utgående avgifter, som ovanberörda, under riksstatens tionde huvudtitel anvisade förslagsanslag är avsett.

Avgifter av ifrågavarande slag utgå även för lärare vid högre folkskolor. Jag vill i detta avseende erinra, att då till 1907 års riksdag proposition avläts om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid högre folkskolor och i sammanhang därmed fråga förelåg om äskande hos riksdagen av anslag till bestridande av extra pensionsavgifter för år 1908, vederbörande departementschef i anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 12 januari 1907 yttrade, att de skäl, som föranlett 1906 års riksdag att fatta beslut angående gäldande av statsmedel av extra pensionsavgifter för folkskollärare, syntes departementschefen även gälla beträffande de extra pensionsavgifter, som torde komma att utgå, därest de föreslagna bestämmelserna rörande lärarpersonalen vid, bland annat, högre folkskolor vunne riksdagens bifall. Ifrågavarande lärarpersonal vore emellertid ganska fåtalig i förhållande

till övriga delägare i pensionsinrättningen, vadan det förslagsanslag, som borde av riksdagen äskas för år 1908, icke torde behöva sättas till högre belopp än för år 1907, eller 20,000 kronor.

Departementschefens nu berörda uttalande gav icke anledning till någon erinran från riksdagens sida, då riksdagen beviljade det äskade anslaget, och ifrågavarande extra avgifter för lärare vid högre folkskolor hava därefter utgått av statsmedel.

Beträffande dylika extra pensionsavgifter, såvitt de skulle utgå för pensionerad personal från de kommunala mellanskolorna, har statskontoret i sitt ovannämnda utlåtande den 28 september 1916 yttrat:

Då varken kungörelsen den 8 december 1911 angående avlönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor eller riksdagshandlingarna rörande delaktigheten i pensionsinrättningen för denna lärarpersonal syntes innehålla något åtagande från statsverket att gälda erforderliga extra avgifter för denna lärarpersonal, hade direktionen för pensionsinrättningen framställt krav mot vederbörande kommunala mellanskola å extra avgift i anledning av en ämneslärares pensionering. Denna fråga hade genom skolstyrelsens underdåniga besvär dragits under regeringsrättens prövning. Skulle frågan därvid bliva avgjord i den riktning, att det med nu gällande bestämmelser åläge kommunal mellanskola att erlagga sådan extra avgift, ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke uttryckligt medgivande borde av riksdagen utverkas därtill, att sådana extra pensionsavgifter måtte, även i fråga om lärarpersonalen vid sådan skola, gäldas av statsmedel.

I sitt förnyade slutliga utlåtande den 21 november 1916 har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning hemställt, att riksdagens medgivande i det syfte, som statskontoret angivit, måtte utverkas. Direktionen har tillika hemställt, att detta medgivande måtte givas det innehåll, att det förklarades gälla ej blott för framtiden utan ock för den hittills förflutna tid, under vilken extra avgifter för ifrågavarande lärarpersonals pensionering upplupit, eller från och med år 1915.

De av statskontoret omförmälda, under regeringsrättens prövning dragna besvären äro numera genom regeringsrättens utslag den 19 oktober 1916 avgjorda. Enligt detta utslag blev, enär författningsenlig grund saknades för pensionsinrättningens åtgärd att påföra vederbörande kommunala mellanskola ifrågavarande avgift, den överklagade debiteringen undanröjd.

Då den ordinarie ämneslärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, enligt beslut av 1911 års riksdag, skall vara delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i nämnda inrättning är stadgat i fråga om lärare

*Departements-
chefen.*

vid högre folkskolor och för sistnämnda lärarkår extra pensionsavgifter av ifrågavarande slag utgå av statsmedel, torde det vara riktigast, att även för de kommunala mellanskolornas lärare dylika avgifter gäldas av statsverket. Det synes då lämpligt, att de få bestridas ur nu ifrågavarande extra förslagsanslag. Tills vidare komma dessa avgifter för de kommunala mellanskolornas lärare att utgå med jämförelsevis obetydliga belopp, varför någon höjning av anslaget ur nu nämnda synpunkt icke är erforderlig.

Dylika extra avgifter för lärare vid kommunala mellanskolor skola erläggas för tiden från och med år 1915. För de rätt obetydliga belopp, som motsvara avgifterna för åren 1915—1917, torde emellertid Kungl. Maj:t icke sakna medel att, på framställning av direktionen, i annan ordning bereda direktionen ersättning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till bestridande av de extra pensionsavgifter, vilka skola utgå på grund av § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning eller till följd av lärarnas vid kommunala mellanskolor delaktighet i pensionsinrättningen, bevilja på *extra stat* för år 1918 under riksstatens tionde huvudtitel ett förslagsanslag av 114,000 kronor.

35:o.

[7.]
Bidrag till
folkskollärar-
nas änke- och
pupillkassa.

Under riksstatens tionde huvudtitel och rubriken: bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, är uppfört ett ordinarie bestämt anslag, vars belopp från och med år 1914 utgjort 73,725 kronor.

I sammanhang med beslut rörande omreglering av folkskolinspektionen föreskrev 1914 års senare riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, att ordinarie folkskolinspektör skulle tillhöra folkskollärarnas änke- och pupillkassa, samt anvisade under tionde huvudtiteln på *extra stat* för år 1915 ett belopp av 2,700 kronor till förstärkande av ovannämnda ordinarie anslag. Sedermera har riksdagen för samma ändamål anvisat ett lika stort belopp på *extra stat* för vart och ett av åren 1916 och 1917.

Till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 29 maj 1914, bifogat Kungl. Maj:ts proposition till 1914 års senare riksdag (nr 145)

angående omreglering av folkskolinspektionen, yttrade jag i berörda hänseende bland annat:

Vad anginge den höjning av statens bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som skulle bli erforderlig för inspektörernas upptagande däri, hade densamma med ledning av den utredning, som verkstälts av sakkunnig person, av folkskolöverstyrelsen beräknats till 2,700 kronor årligen att utgå från och med år 1915. Av den sakkunniges utredning framginge emellertid, att det i verkligheten behöfliga statsbidragets belopp väl icke kunde väntas komma att överstiga nämnda summa men däremot under vissa förutsättningar understiga densamma, och hade han därför ifrågasatt, att statsbidraget skulle slutgiltigt fastställas först efter det inspektörstjänsterna blivit tillsatta med ordinarie innehavare.

Visserligen skulle de differenser, om vilka det här kunde bli fråga, icke komma att uppgå till några avsevärdare belopp. Men då det väl ej kunde anses lämpligt, att ett större bidrag av statsmedel tillfördes kassan än som rätteligen borde tillkomma densamma, torde någon anordning böra vidtagas till förhindrande av nämnda eventualitet. Enklast torde saken lösas på följande sätt. Det föreslagna beloppet, 2,700 kronor, uppfördes i riksstaten å extra stat. Men därjämte föreskrevs, att detsamma icke omedelbart skulle tillföras kassan, utan att dennas direktion skulle, sedan inspektörstjänsterna blivit tillsatta, utreda, huru stort bidrag i verkligheten borde tillkomma kassan, varefter det finge ankomma på Kungl. Maj:t att av det beviljade anslaget anvisa till kassan erforderligt belopp.

Den 9 oktober 1914 anbefallde Kungl. Maj:t direktionen över folkskollärarnas änke- och pupillkassa att, sedan folkskolinspektörstjänsterna i riket blivit för tiden från 1915 års ingång tillsatta, till Kungl. Maj:t inkomma med utredning om storleken av det statsbidrag, som med anledning av folkskolinspektörernas upptagande i kassan borde tillkomma densamma. Till åtlydnad härav överlämnade direktionen med skrivelse den 19 mars 1915 till Kungl. Maj:t en genom direktionens försorg av filosofie licentiaten Karl Englund verkställd utredning, utvisande att av nyssnämnda anledning ett statsbidrag av 1,324 kronor borde under år 1915 tillkomma kassan. Genom beslut den 7 maj 1915 ställdes detta belopp till direktionens förfogande att utgå av de utav 1914 års riksdag för ändamålet anvisade medlen. För år 1916 har Kungl. Maj:t genom beslut den 29 oktober 1915, efter direktionens hörande, ställt enahanda belopp, 1,324 kronor, till direktionens förfogande att utgå av det för ändamålet anvisade anslaget.

Den 30 juni 1916 anbefallde Kungl. Maj:t direktionen att inkomma med utredning om storleken av dels det statsbidrag, som med anledning av folkskolinspektörernas upptagande i kassan borde under år 1917 tillkomma densamma, dels ock det statsbidrag, som borde för ifrågavarande ändamål äskas hos 1917 års riksdag att utgå å 1918 års riksstat.

Nu har direktionen i skrivelse den 21 november 1916 meddelat,

att direktionen, med utgångspunkt från numera skedda utnämningar och, med ledning av meddelade viss tids förordnanden, gjorda antaganden om i den närmaste framtiden förestående utnämningar, låtit genom sakkunnig person verkställa den anbefallda utredningen, samt hemställt, dels att för år 1917 måtte ställas till kassans förfogande hela det för nämnda år anvisade anslaget, 2,700 kronor, dels ock att från och med år 1918 — vid vilket års ingång i det närmaste samtliga folkskolinspektörstjänster blivit försedda med ordinarie innehavare — och allt framgent måtte för ifrågavarande ändamål utverkas ett ordinarie statsanslag till kassan av 3,086 kronor årligen.

Direktionens framställning var åtföljd av två till direktionen ställda skrivelser från den för sistnämnda utredning anlitade sakkunnige, filosofie licentiaten Karl Englund, daterade respektive den 16 och den 19 november 1916. I den förstnämnda av dessa skrivelser har Englund bland annat yttrat följande:

I en till direktionen överlämnad utredning den 16 mars 1915 hade Englund funnit, att för de 13 folkskolinspektörstjänster, som varit avsedda att från och med år 1915 upptagas till delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, påfordrades år 1915 och varje påföljande år ett statsbidrag till kassan av 1,324 kronor.

Nu uppgåves, att alla de återstående tjänsterna skulle inom den närmaste tiden besättas med ordinarie innehavare, vilket medförde delaktighet i kassan för samtliga de 34 folkskolinspektörstjänsterna samt på grund därav höjning i det för närvarande utgående statsbidraget.

Enligt en av direktionen Englund tillställd specificerad uppgift kunde man med sannolikhet utgå ifrån, att 17 av tjänsterna från och med den 1 januari 1917 besattes med ordinarie innehavare (grupp 1); från och med den 1 juli 1917 besattes 2 tjänster (grupp 2) och från och med den 1 januari 1919 besattes 4 tjänster (grupp 3) med ordinarie innehavare.

De sannolika första ordinarie innehavarna av tjänsterna fördelade sig på födelseår sålunda:

Födelseår.	G r u p p			Födelseår.	G r u p p		
	1	2	3		1	2	3
1853	—	1	—	1875	1	—	—
1862	2	—	—	1878	—	—	1
1865	2	—	—	1879	1	—	1
1866	1	—	1	1880	1	—	—
1867	2	—	—	1881	—	—	1
1868	1	1	—	1883	2	—	—
1874	3	—	—	1884	1	—	—
				Summa	17	2	4

I en till direktionen inlämnad utredning den 20 november 1913 hade Englund uträknat det av förste ordinarie innehavarens ålder beroende, i all framtid utgående årliga statsbidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som erfordrades för upptagande i kassan av en folkskollinspektörstjänst, när delaktighetsbeloppet vore stadgade 3,400 kronor. (Dessa belopp funnes för övrigt återgivna i propositionen till 1914 års senare riksdag, nr 145, sid. 139.)

Med stöd härav och med beaktande av de i förestående tabla upptagna födelseåren för de påtänkta tjänstinnehavarna befunnes, att de tjänster, som skulle upptagas till delaktighet från och med den 1 januari 1917 (grupp 1) fordrade ett statsbidrag, uppgående till sammanlagt 1,391 kronor om året. Nu hade emellertid från direktionen meddelats, dels att av de 13 tjänster, för vilka Englund i mars 1915 beräknat erforderligt statsbidrag, allenast 12 blivit besatta med ordinarie innehavare, dels att av dessa 12 inspektörer en under år 1916 frånträtt sin tjänst med pension. Följaktligen kunde man anse, att för 2 av de 17 tjänster, varom nu närmast vore fråga, statsbidrag redan blivit uträknat och anvisat. Vad som erfordrades med anledning av den förändring, som vore avsedd att inträda från och med den 1 januari 1917, syntes Englund därför kunna, med en nöjaktig grad av approximation, sättas lika med $\frac{13}{17}$ av nyss beräknade 1,391 kronor, eller 1,228 kronor årligen, att till kassan levereras år 1917 och varje följande år.

Det bidrag, som påkallades av de bägge tjänster, vilka förväntades bliva med ordinarie innehavare besatta den 1 juli 1917, beräknades på liknande sätt till 235 kronor årligen, som likaledes borde överlämnas till kassan år 1917 och varje följande år.

Det förut som erforderligt beräknade statsbidraget utgjorde 1,324 kronor; sammanlagt erfordrades alltså årligen från och med år 1917 och allt framgent i statsbidrag summan av de tre senast angivna beloppen, eller 2,787 kronor.

Härigenom vore frågan, huru mycket behövde för det ifrågavarande ändamålet anvisas under vart och ett av åren 1917 och 1918, besvarad.

Här hade nu ingen hänsyn tagits till de återstående 4 tjänster, som först den 1 januari 1919 vore avsedda att besättas med ordinarie innehavare. Närmast till hands låge ju att först senare bestämma det ytterligare bidrag, som erfordrades för dessa tjänster, och låta detsamma utgå från och med år 1919. Emellertid hade direktionen önskat en beräkning av det samfälda, från och med år 1917 med lika belopp utgående bidrag, som vore tillräckligt även för dessa 4 tjänsters upptagande, så att någon ny beräkning av erforderligt bidrag sedermera icke skulle behöva ifrågakomma.

Englund förutsatte då, att de återstående 4 tjänsterna besattes med ordinarie innehavare med de personer, som enligt den från direktionen erhållna uppgiften med sannolikhet komme att härvid ifrågakomma. Det befunnes, på samma sätt som nyss, att de 4 tjänsterna påkallade ett bidrag, räknat från och med år 1919 och i all framtid, av 307 kronor.

Skulle detta bidrag med lika belopp utgå från och med år 1917, hade man att diskontera detsamma för 2 år med den i beräkningen antagna räntefoten, som vore $3\frac{1}{2}$ procent. Bidraget ekvivalerades alltså av ett från och med år 1917 utgående belopp av 286 kronor.

Lades detta till förut beräknade 2,787 kronor, befunnes alltså slutligen, att det statsbidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som erfordrades för samtliga de 34 folkskollinspektörstjänsterna, vare sig de för närvarande vore med

ordinarie innehavare besatta eller icke, täcktes av ett belopp av 3,073 kronor. att till kassan inlevereras under år 1917 och varje följande år.

I den senare av de båda skrivelserna har Kuglund anfört:

I utlåtande den 16 november 1916 hade Englund uppgivit, att det statsbidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som krävdes med anledning av folkskolinspektörernas delaktighet i kassan, skulle kunna — under i utlåtandet angivna förutsättningar — täckas av ett belopp av 3,073 kronor, att till kassan inlevereras under år 1917 och varje följande år.

Ville man emellertid under år 1917 icke tilldela kassan mer än för ändamålet förut anvisade 2,700 kronor, behövdes givetvis något mera för de följande åren. Ökningen uppvägs av den efter den antagna räntefoten beräknade, i all framtid utgående årsränta från och med år 1918, som motsvarade ett kapital av skillnaden mellan 3,073 och 2,700 kronor, eller 373 kronor. Denna årsränta utgjorde omkring 13 kronor.

Alltså: det erforderliga statsbidraget kunde utgå i sådan ordning, att under år 1917 tilldelades kassan 2,700 kronor, under år 1918 och varje följande år 3,086 kronor.

*Departements-
chefen.*

Samtliga folkskolinspektörstjänster, om vilka här är fråga, utgöra 34, och av dessa äro 28 nu besatta med ordinarie innehavare. Efter nuvarande förhållanden att döma torde det kunna antagas, att även de återstående 6 tjänsterna komma att inom en nära liggande framtid erhålla ordinarie innehavare. På grund därav torde det vara lämpligt, att det statsbidrag, som för inspektörsbefattningarna skall tillföras folkskollärarnas änke- och pupillkassa, från och med år 1918 uppföres på ordinarie stat.

Genom beslut den 8 december 1916 ställdes, i enlighet med direktionens framställning, hela det för år 1917 anvisade anslaget, 2,700 kronor, till direktionens förfogande för avsett ändamål. Enligt ovan anförda beräkning skulle då under år 1918 och varje följande år på grund av folkskolinspektörernas delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa ett belopp av 3,086 kronor vara erforderligt såsom bidrag av statsmedel åt nämnda kassa. Med detta belopp synes således det ordinarie anslaget till kassan böra höjas.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att höja det under riksstatens tionde huvudtitel på *ordinarie stat* uppförda anslaget till bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa från dess nuvarande belopp, 73,725 kronor, med 3,086 kronor eller till 76,811 kronor.

36:o.

I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1916 års riksdag på extra stat för år 1917 ett förslagsanslag av 65,000 kronor att från och med den 1 januari 1917 utgå såsom understöd till sådana behövande folkskolläraränkor med eller utan barn, vilka från folkskollärarnas änke- och pupillkassa åtnjöte lägre pension än 300 kronor, och med sådant belopp, att pensionen och understödet för en var av dem komme att tillsammans utgöra 300 kronor.

[8.]
Understöd åt
vissa behövande
folkskollärar-
änkor.

Den 13 oktober 1916 utfärdade Kungl. Maj:t efter vederbörandes hörande kungörelse i ämnet att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande anvisades. Enligt denna kungörelse skall det åligga folkskolöverstyrelsen att, efter att i ärendet hava inhämtat yttrande från direktionen över folkskollärarnas änke- och pupillkassa, meddela beslut rörande inkomna ansökningar om understöd.

I skrivelse den 30 september 1916 har folkskolöverstyrelsen anhallit om förslag till riksdagen om anvisande av medel för berörda ändamål jämväl för år 1918 och därvid anfört, att då någon erfarenhet givetvis icke förefunnes, huruvida det för år 1917 beviljade beloppet, 65,000 kronor, skulle visa sig tillräckligt för ändamålet, enahanda belopp torde böra äskas även för år 1918.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att sådana behövande folkskol-
läraränkor med eller utan barn, vilka från folkskol-
lärarnas änke- och pupillkassa åtnjuta lägre pension
än 300 kronor, må tillerkännas understöd till så stort
belopp, att pensionen och understödet tillsammans
uppgå till 300 kronor;

dels och för berörda ändamål under riksstatens
tionde huvudtitel på extra stat för år 1918 bevilja ett
förslagsanslag av 65,000 kronor.

37:o.

[9.]
*Bidrag till
 småskollärares
 m. fl. ålder-
 domsunder-
 stödsanstalt.*
 Anstaltens
 upprättande.

Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt trädde i verksamhet med 1893 års ingång. I proposition till 1892 års riksdag (nr 36) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna vissa grunder för inrättande av en anstalt för beredande av ålderdomsunderstöd åt lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor ävensom icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, och sedan riksdagen godkänt de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna med åtskilliga ändringar, utfärdades den 22 juni 1892 reglemente för anstalten.

Enligt Kungl. Maj:ts nyssberörda förslag till riksdagen skulle de för anstaltens ändamål erforderliga kostnaderna bestridas dels genom avgifter av vederbörande skoldistrikt till belopp av 6 kronor för varje lärare, dels ock genom fyllnadsbidrag av staten. Några avgifter från lärarna själva skulle således icke ifrågakomma. Riksdagen frångick i denna punkt Kungl. Maj:ts förslag och anförde därom i sin den 20 maj 1892 i ärendet avlåtna skrivelse (nr 89), att riksdagen ansett nödigt, att lärarna och lärarinnorna själva i någon mån bidroge till beredande av ålderdomsunderstödet. Därvid hade riksdagen letts mindre av sparsamhetsskäl än av hänsyn till vikten därav, att självförsörjningsprincipen måtte även beträffande denna klass av medborgare bliva i möjligaste mån tillämpad. Riksdagen hade därför ansett böra föreskrivas, att skoldistrikt skulle vara skyldigt att såsom bidrag till bestridande av anstaltens utgifter erlägga en årlig avgift av 10 kronor för varje hithörande lärare eller lärarinna, med skyldighet för vederbörande lärare eller lärarinna att vidkännas ett årligt avdrag å lönen av 4 kronor. Kostnaderna för anstalten skulle således enligt riksdagens beslut bestridas genom avgifter av dels vederbörande skoldistrikt, dels vederbörande lärare och lärarinnor samt fyllnadsbidrag av staten.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle den årliga medelkostnaden för ifrågavarande understöd uppgå till 205,200 kronor. Det årliga medelvärdet av skoldistriktens avgifter beräknades till omkring 54,000 kronor, vartill komme omkring 2,000 kronor för de extra ordinarie lärarna och lärarinnorna, vadan statsverkets egen årliga medelkostnad skulle komma att uppgå till omkring 149,000 kronor.

Beträffande denna beräkning anförde riksdagen i sin nyss åberopade skrivelse:

Genom de ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, riksdagen funnit lämpliga, skulle statsverkets kostnad komma att ej obetydligt minskas. Då nämligen riksdagen an-

sett, att skoldistrikt samt lärare och lärarinnor skulle bidraga med tillsammans 10 kronor om året för varje lärare och lärarinna, borde ovan angivna inkomstsumma, 54,000 kronor, komma att ökas med $66 \frac{2}{3}$ procent till omkring 90,000 kronor, var- till för de extra ordinarie lärarna och lärarinnorna torde kunna paräknas 4,000 kronor om året, vadan således statsverkets kostnad för ifrågakvarande anstalt skulle kunna nedbringas till i jämnat tal 110,000 kronor om året. Genom viss minskning i understödsbeloppen åt de före år 1880 anställda lärarna och lärarinnorna ävensom övriga av riksdagen ifrågasatta ändringar i Kungl. Maj:ts förslag torde emellertid denna kostnad komma att ytterligare minskas.

Jag vill redan här i förbigående anmärka, att, sasom närmare framgår av den följande redogörelsen, anstaltens ekonomiska utveckling i själva verket ställt sig vida gynnsammare än som år 1892 förutsattes, i det att något statsbidrag till anstalten hittills ej behövt tagas i an- språk och nu för första gången begäres för år 1918.

Ur det reglemente för anstalten, som i enlighet med de av riks- dagen godkända grunderna utfärdades den 22 juni 1892, torde jag här få återgiva följande huvudsakliga bestämmelser:

Reglemente
den 22 juni
1892.

Anstalten avsåge beredande av ålderdomsunderstöd åt de lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt de icke ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för vilkas avlönande tillskott av allmänna medel åtnjötes, dock icke åt lärare eller lärarinnor i övningsämnen eller slöjd vid de till den allmänna folk- undervisningen hörande skolor (§ 1). — De för anstaltens ändamål erforderliga kost- nader skulle bestridas genom avgifter av dels vederbörande skoldistrikt, dels veder- börande lärare samt genom fyllnadsbidrag av staten (§ 2). — Skoldistrikt vore skyldigt att såsom bidrag till bestridande av anstaltens utgifter erlägga en årlig avgift av 10 kronor för varje lärare, för vilken skoldistriktet för samma år utbekomme lönetillskott av allmänna medel, med undantag allenast för vikarie vid ordinarie folkskollärartjänst, med skyldighet för vederbörande lärare att å sin lön vidkännas ett årligt avdrag av 4 kronor (§ 3). — Rätt till understöd från anstalten tillkomme under de villkor i övrigt, som reglementet bestämde, var och en av de i § 1 avsedda lärare, som antingen, då understödet söktes, vore eller inom ett år före inlämnandet till vederbörande skolråd av sin ansökning om understöd varit i tjänst anställd (§ 5). — Understödet vore antingen helt eller avkortat. Helt understöd utginge med ett belopp av 150 kronor för år (§ 6). — Rätt till helt understöd tillkomme efter avgång från tjänsten varje understödsberättigad lärare, som uppnått 55 års ålder och räknade 30 tjänstår. Lärare, som blivit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en levnadsålder av minst 55 år, vore, om han tjänst- gjort minst 20 år och summan av levnads- och tjänstår uppginge till minst 80, berättigad att efter avgång från tjänsten erhålla understöd till belopp av 100 kronor (§ 7). — Ansåges av vederbörande skolråd eller folkskolinspektör lärare eller lära- rinna på grund av försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförfvällad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, vore, efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, be- rättigade att, då han eller hon gjorde ansökning om understöd, efter avgång från tjänsten bekomma avkortat årligt understöd till följande belopp:

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	70 kronor
» » 46 »	75 »
» » 47 »	80 »
» » 48 »	85 »
» » 49 »	90 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	100 kronor
» » 51 »	110 »
» » 52 »	120 »
» » 53 »	130 »
» » 54 »	140 »

Lärare, som blivit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en levnadsålder av minst 55 år, vore, om han tjänstgjort minst 20 år och av förutnämnda skäl icke vidare ansåges fullt lämplig att sköta sin tjänst, likaledes berättigad att efter avgång från tjänsten erhålla avkortat årligt understöd sålunda:

Om summan av levnads- och tjänstår uppginge till	Till belopp av
75 år	70 kronor
76 »	75 »
77 »	80 »
78 »	85 »
79 »	90 »

(§ 8). — Lärare, som ej upphunnit det för erhållande av helt eller avkortat understöd bestämda antalet levnads- och tjänstår men genom obotlig sjukdom blivit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, ägde att, därest han tjänstgjort minst 15 år, från anstalten bekomma ett årligt understöd av 70 kronor (§ 9).

1900 års
riksdag.

Med anledning av en riksdagens skrivelse i ämnet framlade Kungl. Maj:t i proposition (nr 31) till 1900 års riksdag förslag om höjning av understödsbeloppen från ifrågavarande anstalt på det sätt, att helt understöd skulle utgå med ett belopp av 200 kronor och avkortat understöd i förhållande därtill.

Utredning i ärendet hade verkställts av direktionen över folkskol-lärarnas pensionsinrättning, som därvid på grund av beräkningar, vilka utförts till och med år 1918, kommit till följande huvudsakliga resultat:

Under förutsättning att understöden komme att utgå efter samma grunder som hittills, skulle bidrag av statsmedel till understödskostnadens bestridande för första gången inträda under år 1913 eller under anstaltens 21:a verksamhetsår, för

vilket det borde beräknas till 40,680 kronor, och skulle samma bidrag för år 1918 eller för anstaltens 26:e verksamhetsår komma att uppgå till 132,680 kronor.

Under förutsättning åter att den ifrågasatta förhöjningen i understöden bleve genomförd och omfattade dem, som efter den för förändringens inträdande antagna tidpunkten eller ingången av år 1900 bleve berättigade till understöd, skulle bidrag av statsmedel för understödskostnadens bestridande för första gången inträda under år 1910 eller under anstaltens 18:e verksamhetsår, för vilket bidraget beräknades uppgå till 22,632 kronor, och skulle samma bidrag för år 1918 komma att uppgå till 208,620 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, vilket avsåg förhöjning av de understödsbelopp, som beviljades efter utgången av år 1900, blev av riksdagen godkänt.

En ytterligare förhöjning av understödsbeloppen vidtogs enligt beslut vid 1906 års riksdag, varigenom beloppet av helt understöd bestämdes till 250 kronor och beloppet av avkortat understöd i förhållande därtill. I det vid Kungl. Maj:ts proposition i ärendet (nr 92) fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 9 mars 1906 redogjorde föredragande departementschefen för en genom direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning i ämnet verkställd utredning, av vars resultat jag torde få meddela följande:

1906 års
riksdag.

Antalet understödstagare, som under anstaltens första verksamhetsår uppgick till endast 42 mot 180, som beräknats vid de för anstaltens tillkomst verkställda utredningarna, skulle enligt de nu gjorda beräkningarna för år 1905 uppgå till 594 samt år 1925 hava hunnit upp till 1,527.

Under förutsättning att understöden komme att fortfarande utgå efter de dittills gällande grunderna eller med 200 kronor för helt understöd och med medelbelopp för samtliga understöd efter 140 kronor, skulle bidrag av statsmedel till understödskostnadens bestridande första gången bliva erforderligt år 1917, således under det 25:e året sedan anstalten trädde i verksamhet, för vilket år detta bidrag dock komme att utgå allenast med 270 kronor för att, vilket ju vore av större betydelse, under följande år eller 1918 springa upp till 84,240 kronor, varefter bidraget med successivt ökade belopp men med efter hand minskad stegring skulle år 1925 hava kommit att utgöra 103,980 kronor. Den stora ökningen i statsbidraget från det första till det andra året av dess förekomst vore, såsom genast insåges, en följd därav, att statsbidraget kunde sägas i första hand ersätta de uppsamlade besparingarna, som undan för undan tillitats, och vore det således för beräkning av samma bidrags framtida belopp betydelselöst, om skillnaden mellan den sista återstoden av de besparade medlen och det första gången behövliga årstillskottet varit större eller mindre.

Skulle åter understöden från och med år 1907 för blivande understödstagare höjas i nu ifrågasatt omfattning, eller med 25 procent av de nuvarande beloppen, därvid helt understöd komme att utgå med 250 kronor och medelbeloppet av samtliga understöd beräknats till 175 kronor, utan att någon höjning förekomme i det

genom skoldistriktet inflytande bidraget till understödskostnaden, skulle statsbidrag för denna kostnad bliva erforderligt första gången år 1914 eller under det 22:a året, sedan anstalten trädde i verksamhet, och då med belopp av 46,050 kronor, vilket belopp under därpå följande året eller 1915 skulle hava ökats till 113,700 kronor, varefter samma bidrag likaledes med successivt ökade belopp men med efter hand minskad stegring skulle år 1925 hava hunnit upp till 157,425 kronor.

Den av direktionen berörda frågan om höjning i de från skoldistriktet utgående bidragen upptogs av föredragande departementschefen till skärskådande i hans nyssberörda anförande till statsrådsprotokollet den 9 mars 1906, men fann sig departementschefen med hänsyn särskilt till den gynnsamma ekonomiska ställning, som anstalten utvisade, icke böra ifrågasätta någon höjning i dessa avgifter. Enligt vad i ärendet blivit upplyst hade nämligen, långt ifrån att statsbidrag behövt anlitas för bestridande av anstaltens utgifter, i stället anstalten till godo i statskontoret uppsamlats en fond, som vid 1906 års början uppgick till 533,086 kronor 14 öre. Med hänsyn härtill ansåg riksdagen, att en höjning i avgifterna borde under den närmaste tiden kunna ersättas genom en jämväl ifrågasatt, av riksdagen såsom lämplig ansedd åtgärd att för anstaltens räkning göra dess överskottsmedel räntebärande. Icke heller riksdagen fann därlör någon förhöjning i pensionsavgifterna böra då ifrågakomma.

1908 års
riksdag.

Sistberörda spörsmål väcktes ånyo till liv i sammanhang med att för 1908 års riksdag framlades förslag om ytterligare höjning av de från anstalten utgående understödsbeloppen. Jämte det att i proposition (nr 25) förslag om lönerreglering för lärarpersonalen vid småskolor förelades riksdagen, hemställde Kungl. Maj:t om riksdagens medgivande till sådan förhöjning av de understödsbelopp, vilka efter utgången av år 1908 beviljades från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, att beloppet av helt understöd skulle utgöra 450 kronor för år samt beloppet av avkortat understöd på angivet sätt lämpas därefter. Beträffande den sålunda ifrågasatta förhöjningen föreslogs i särskild proposition (nr 179), att förhöjningen måtte få utgå endast under villkor, att skoldistriktet såsom bidrag till bestridande av anstaltens utgifter erlade en årlig avgift av 18 kronor för varje i § 1 av anstaltens reglemente omnämnd lärare, för vilken skoldistriktet för samma år utbekomme lönetillskott av allmänna medel, med undantag allenast för vikarie vid ordinarie folkskollärartjänst, med skyldighet för vederbörande lärare att å sin lön vidkännas ett årligt avdrag av 7 kronor.

I det vid propositionen nr 25 fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 21 december 1907 förekommer en

av sakkunnig person utarbetad tablå över understödsanstaltens beräknade ställning under åren 1907—1925. Då denna tablå måste anses i nu föreliggande ärende vara synnerligen belysande, vill jag här återgiva densamma och därvid anmärka, att den negativa behållning, som förekommer från och med år 1915, representerar de belopp, som anstalten skulle behöva åtnjuta såsom understöd av statsverket.

Antagande: Från och med den 1 januari 1909 är helt understöd = 450 kronor och årsavgiften = 18 kronor.

År.	Be- räknat antal under- stöds- tagare per år.	Under- stödet beräk- nade medel- belopp.	Summa utbetalt under- stöd per år.	För- valt- nings- kost- nad.	Summa beräk- nade utgifter per år.	Be- räknat antal in- flutna årsav- gifter.	Inkomst av års- avgifter.	In- komst av räntor.	Summa beräk- nade in- komster per år.	Till- gångar.	Beräknad behållning vid årets slut.	År.
1907	700	175	122,500	8,200	130,700	10,857	108,570	19,840	128,410	695,270	564,570	1907
1908	766	175	134,050	8,700	142,750	11,063	110,630	19,760	130,390	694,960	552,210	1908
1909	829	315	261,135	9,200	270,335	11,262	202,716	19,327	222,043	774,253	503,918	1909
1910	888	315	279,720	9,200	288,920	11,453	206,154	17,637	223,791	727,709	438,789	1910
1911	944	315	297,360	9,200	306,560	11,636	209,448	15,358	224,806	663,595	357,035	1911
1912	996	315	313,740	9,200	322,940	11,811	212,598	12,496	225,094	582,129	259,189	1912
1913	1,044	315	328,860	9,200	338,060	11,976	215,568	9,072	224,640	483,829	145,769	1913
1914	1,091	315	343,665	9,200	352,865	12,132	218,376	5,102	223,478	369,247	16,382	1914
1915	1,134	315	357,210	9,200	366,410	12,277	220,986	573	221,559	237,941	-128,469	1915
1916	1,174	315	369,810	9,200	379,010	12,412	223,416	0	223,416	223,416	-155,594	1916
1917	1,212	315	381,780	9,200	390,980	12,536	225,648	0	225,648	225,648	-165,332	1917
1918	1,247	315	392,805	9,200	402,005	12,649	227,682	0	227,682	227,682	-174,323	1918
1919	1,280	315	403,200	9,200	412,400	12,750	229,500	0	229,500	229,500	-182,900	1919
1920	1,310	315	412,650	9,200	421,850	12,839	231,102	0	231,102	231,102	-190,748	1920
1921	1,337	315	421,155	9,200	430,355	12,916	232,488	0	232,488	232,488	-197,867	1921
1922	1,363	315	429,345	9,200	438,545	12,980	233,640	0	233,640	233,640	-204,905	1922
1923	1,386	315	436,590	9,200	445,790	13,032	234,576	0	234,576	234,576	-211,214	1923
1924	1,407	315	443,205	9,200	452,405	13,071	235,278	0	235,278	235,278	-217,127	1924
1925	1,425	315	448,875	9,200	458,075	13,097	235,746	0	235,746	235,746	-222,329	1925

Anm. Behållningen vid 1906 års slut utgjorde 566,860 kronor.

Med hänvisning till de sålunda gjorda beräkningarna yttrade föredragande departementschefen:

Enligt vad dessa beräkningar utvisade, komme ett ordnande av småskollärarpersonalens pensionsförhållanden i enlighet med de av departementschefen förordade grunder att påkalla ett ganska väsentligt bidrag från statens sida. Detta skulle visserligen icke behöva börja att utgå förr än år 1915 men sedermera oavbrutet stiga och år 1925, då anstalten torde kunna antagas hava kommit i jämviktsläge, belöpa sig till 222,329 kronor. Vid sistnämnda tid skulle emellertid inkomsten av

årsavgifter bestiga sig till 235,746 kronor. Staten skulle således icke bestrida fullt hälften av kostnaderna för pensionering, under det att beträffande såväl folkskollärarnas pensionsinrättning som dövstumläraernas pensionsanstalt två tredjedelar av kostnaderna ansetts skola bestridas av statsmedel och en tredjedel av årsavgifter.

Kungl. Maj:ts förslag i ärendet vann riksdagens bifall.

1911 Års
riksdag.

I enlighet med en av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav vidare 1911 års riksdag, att obotligt sinnessjuk lärare eller lärarinna vid småskola finge, änskönt han eller hon icke intjänat det i allmänhet för erhållande av understöd föreskrivna minsta antalet tjänstår, förklaras berättigad att, sedan han eller hon entledigats från sin befattning, uppbära understöd till det belopp, som funnes medgivet i § 9 av anstaltens reglemente jämförd med den på grund av 1908 års riksdags beslut utfärdade kungörelsen angående förhöjning av understödsbeloppen från anstalten, dock under förutsättning att den sinnessjukdom, som befunnits obotlig, icke uppenbart framträtt vid den tid, då vederbörande lärare utsetts till sin innehavande befattning.

1912 Års
riksdag.

Vidare har 1912 års riksdag medgivit, att de vid den allmänna folkundervisningen anställda lärare och lärarinnor i slöjd, vilka erhålla minst samma avlöning, som författningsenligt tillkommer småskollärarinnor, må, därest till deras avlönande erhålles statsbidrag och de meddela undervisning minst 20 timmar i veckan, under iakttagande i tillämpliga delar av föreskrifterna i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, vinna delaktighet i nämnda anstalt.

1913 Års
riksdag.

Slutligen medgav 1913 års riksdag, att rätt till inträde i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt må kunna efter Kungl. Maj:ts prövning och på de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, beviljas lärare eller lärarinnor vid av enskilda underhållna skolor, vilka tjäna samma ändamål som med statsmedel understödda och i reglementet för anstalten omförmälda, till den allmänna folkundervisningen hörande skolor.

Nu gällande
reglements-
bestämmel-
ser.

I enlighet med de riksdagens beslut, för vilka jag ovan i korthet redogjort, hava genom nådig kungörelse den 24 oktober 1913 bestämmelserna i §§ 6, 7, 8 och 9 av anstaltens reglemente erhållit följande, ännu gällande lydelse:

§ 6.

Understödet är antingen helt eller avkortat.

Helt understöd utgår med ett belopp av 450 kronor för år.

Avkortat understöd bestämmes i förhållande till helt understöd och utgår med de belopp, som i §§ 8 och 9 närmare angivas.

§ 7.

Rätt till helt understöd tillkommer efter avgång från tjänsten varje understödsberättigad lärare, som uppnått 55 års ålder och räknar 30 tjänstår.

Övergångsstadgande.

Lärare, som blivit i tjänst anställd före den 1 januari 1880 och uppnått en levnadsålder av minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och summan av levnads- och tjänstår uppgår till minst 80, berättigad att efter avgång från tjänsten erhålla understöd till ett belopp av 300 kronor.

§ 8.

Anses av vederbörande skolråd eller folkskolinspektör lärare eller lärarinna på grund av försvagad hälsa, bristande syn eller hörsel eller annan liknande, oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjänst, vare, efter uppnådda 25 tjänstår, lärare, som fyllt 50 år, och lärarinna, som fyllt 45 år, berättigad att, då han eller hon gör ansökning om understöd, efter avgång från tjänsten bekomma avkortat årligt understöd till följande belopp:

a) lärarinna,

som fyllt 45 år	205 kronor
» » 46 »	220 »
» » 47 »	240 »
» » 48 »	255 »
» » 49 »	275 »

b) lärare eller lärarinna,

som fyllt 50 år	300 kronor
» » 51 »	325 »
» » 52 »	350 »
» » 53 »	380 »
» » 54 »	415 »

Övergångsstadgande.

Lärare, som blivit anställd i tjänst före den 1 januari 1880 och uppnått en levnadsålder av minst 55 år, vare, om han tjänstgjort minst 20 år och av förutnämnda skäl icke vidare anses fullt lämplig att sköta sin tjänst, likaledes berättigad att efter avgång från tjänsten erhålla avkortat årligt understöd sålunda:

Om summan av levnads- och tjänstår uppgår till	Till belopp av
75 år	205 kronor
76 »	220 »
77 »	240 »
78 »	255 »
79 »	275 »

§ 9.

Lärare, som ej upphunnit det för erhållande av helt eller avkortat understöd bestämda antalet levnads- och tjänstår men, sedan han tjänstgjort minst 15 år, blivit genom obotlig sjukdom urständsat att vidare sköta sin tjänst, äger att från anstalten bekomma ett årligt understöd av 205 kronor.

Obotligt sinnessjuk lärare må dock, änskönt han icke räknar 15 tjänstår, efter därom av vederbörande skolråd eller skolstyrelse gjord framställning, av direktionen förklaras berättigad att, sedan han entledigats från sin befattning, uppbära understöd till enahanda belopp, under förutsättning att den sinnessjukdom, som befunnits obotlig, icke uppenbart framträtt vid den tid, då läraren utsetts till sin innehavande befattning.

För att ytterligare belysa anstaltens utveckling under senare tid torde jag få, särskilt till jämförelse med de för 1908 års riksdag framlagda beräkningarna, meddela följande numera tillgängliga uppgifter om verkliga antalet understödstagare hos anstalten och behållningen av anstaltens utav statskontoret förvaltade fondmedel.

Antalet understödstagare hos anstalten har vid utgången av nedannämnda år utgjort:

år 1907	701	år 1910	921	år 1913	1153
» 1908	708	» 1911	1010	» 1914	1241
» 1909	804	» 1912	1078	» 1915	1313

Enligt de av statskontoret publicerade räkenskapsutdragen rörande vissa fonder m. m. har behållningen i den av statskontoret förvaltade småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsfond vid slutet av nedannämnda år uppgått till:

år 1907... kr. 589,579.41	år 1910... kr. 745,966.54	år 1913... kr. 623,988.55
» 1908... » 619,958.56	» 1911... » 746,757.51	» 1914... » 542,418.46
» 1909... » 708,055.89	» 1912... » 692,860.61	» 1915... » 409,760.78

Såsom framgår av den sammanträngda redogörelse, jag i det föregående lämnat rörande tillkomsten av småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, och de viktigare förändringar, som vidtagits beträffande anstalten, har det allt från början varit förutsatt, att kostnaderna för anstaltens ändamål skulle delvis bestridas genom fyllnadsbidrag från

staten. Trots de höjningar i understödsbeloppen, som tid efter annan vidtagits, har emellertid något sådant fyllnadsbidrag hittills icke behövt tagas i anspråk. I viss mån är detta förhållande givetvis beroende på den höjning i skoldistriktens och lärarnas avgifter, som vidtagits enligt beslut av 1908 års riksdag. För år 1918 har emellertid, efter vad jag redan omnämnt, dylikt fyllnadsbidrag blivit äskat.

Jämlikt § 28 av det för anstalten gällande reglemente åligger det anstaltens direktion att årligen avgiva förslag å det fyllnadsbidrag utöver skoldistriktens avgifter, som anses böra i nästföljande statsreglering upptagas till bestridande av kostnaden för de understöd, vilka skola utgå från anstalten. I skrivelse den 7 augusti 1916 har nu direktionen meddelat, att anstalten torde komma att under år 1918, för första gången under sin verksamhet, bliva i behov av särskilt statsanslag, vilket enligt gjorda beräkningar behövde bestämmas till 250,000 kronor, samt hemställt om åtgärder för upptagande i statsregleringen för år 1918 av ett fyllnadsbidrag å förslagsvis nyssnämnda belopp.

Till stöd för denna sin hemställan har direktionen anförd:

Enligt från statskontoret lämnad uppgift, jämförd med understödsanstaltens egna räkenskaper, utgjorde understödsfondens behållning vid 1915 års utgång 415,718 kronor 87 öre¹.

I fråga om anstaltens medelsbehov under den närmaste framtiden till och med år 1918 ansåge direktionen sig kunna göra följande antaganden, grundade på hittills vunnen erfarenhet ävensom på den beräkning av anstaltens utveckling åren 1907—1925, som Kungl. Maj:t låtit verkställa i sammanhang med proposition (nr 25) till 1908 års riksdag om understödens höjande till deras nuvarande belopp.

Inkomsterna i årsavgifter och räntor torde för vart och ett av åren 1916, 1917 och 1918 kunna beräknas till i medeltal omkring 255,000 kronor.

Beträffande utgifterna syntes understödens sammanlagda belopp kunna anslås till omkring 420,000 kronor för år 1916, omkring 465,000 kronor för år 1917 och omkring 515,000 kronor för år 1918. Härtill komme förvaltningskostnaderna, vilka för vart och ett av ifrågavarande tre år kunde upptagas till omkring 10,000 kronor.

Efter nådig remiss har statskontoret den 20 oktober 1916 avgivit utlåtande i ärendet och därvid hemställt om förslag till riksdagen att å tionde huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 250,000 kronor såsom bidrag till merberörda anstalt.

På grund av vad i detta ärende förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

¹ Enligt utdrag ur under kungl. statskontorets förvaltning stående fonders och diverse medels räkenskaper för år 1915² utgjorde fondens behållning vid 1915 års slut 409,760 kronor 78 öre.

Nytt anslag.

att å riksstatens tionde huvudtitel på *ordinarie stat* uppföra ett förslagsanslag å 250,000 kronor under rubriken: bidrag till småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

38:o.

[10.]
Småskollärares
m. fl. änke-
och pupillpen-
sionering.

I betänkande den 18 december 1915 angående änke- och pupillpensionering för vissa kategorier av lärare har lärarlönenämnden föreslagit bestämmelser rörande rätt till pension för änkor och barn efter avlidna lärare vid mindre folkskolor och småskolor samt biträdande lärare vid folkskolor. Såsom motivering för detta förslag har nämnden anfört bland annat:

Att småskollärarna saknade förmånen av pension åt efterlevande anhöriga ansåge nämnden vara en av de allvarligaste bristerna i lönelagstiftningen på skolväsendets område. Med sina små löner kunde dessa lärare i regel omöjligen avsätta något för ifrågavarande ändamål. Vid sådan lärares död måste därför, där hustrun icke hade krafter nog att uppehålla den efterlevande familjen, densamma hemfalla åt fattigvården. Att en lärare, som nedlade sitt livs arbete i det allmännas tjänst, icke skulle se någon annan utsikt för de sina, när han fölle ifrån, ansåge nämnden ovärdigt. Att ett sådant förhållande över huvud taget i vår tid existerade, kunde endast bero därpå, att det gällde en liten, tillbakasatt och mycket litet inflytelserik kår. Men denna omständighet gjorde det för nämnden så mycket mera angeläget att, i den mån nämnden förmådde, söka bidra till det nu påtalade missförhållandets undanröjande.

Vad nämnden föreslagit i detta avseende ingår visserligen såsom ett moment i nämndens förslag rörande en allmän löne- och pensionsreglering för de grupper av lärare, som beröras av nämndens uppdrag, men enligt nämndens mening är frågan om beredande av änke- och pupillpension åt småskollärarpersonalen dock av beskaffenhet att kunna lösas oberoende av lönefrågan i övrigt. För så vitt icke betänkligheter av principiell art lägga hinder i vägen, synes ock förslag angående ordnande av denna pensionering böra föreläggas 1917 års riksdag. Utredningen i ärendet är ännu icke slutförd, men enligt verkställd beräkning skulle för år 1918 ett anslagsbelopp av 5,000 kronor vara för ändamålet tillräckligt. Detta belopp torde därför böra reserveras å 1918 års riksstat.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avbidan på proposition angående småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering, för ändamålet beräkna under riksstatens tionde huvudtitel på *extra stat* för år 1918 ett belopp av 5,000 kronor.

39:o.

I underdånig ansökning, dagtecknad den 1 november 1916, anhöll förste vaktmästaren i ecklesiastikdepartementet Frans Ludvig Nittzell att vid sitt avskedstagande från förste vaktmästarbefattningen komma i åtnjutande av pension enligt gällande bestämmelser. Vid ansökningen hade fogats dels prästbetyg, utvisande att Nittzell är född den 14 november 1849, dels ock utdrag av den i ecklesiastikdepartementet enligt § 10 i nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet av civila pensionslagen förda matrikel, varav framgår, att Nittzell inträtt i statens tjänst den 15 september 1875, då han antagits till e. o. vaktmästare i departementet, samt att han befordrats den 31 juli 1882 till ordinarie vaktmästare och den 9 oktober 1912 till förste vaktmästare därstädes.

[34.]
*Tilläggspen-
sion åt förste
vaktmästaren
F. L. Nittzell*

Sedan statskontoret den 7 november 1916 yttrat sig över denna ansökning, fann Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 8 december 1916 gott i enlighet med statskontorets hemställan förklara Nittzell berättigad att från och med månaden näst efter den, i vilken avsked bleve honom beviljat, under sin återstående livstid uppbära en årlig pension av 800 kronor.

Nittzell, som erhållit avsked från sin tjänst med utgången av år 1916, har vidare under åberopande av förut ingivna handlingar i underdånig ansökning anhållit att utöver den författningsenligt utgående pensionen komma i åtnjutande av en tilläggs pension av 200 kronor.

Nittzell har därvid åberopat chefens för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 14 januari 1915 gjorda uttalande rörande möjligheten att, under det departementens löneregleringsfråga vore svävande, genom särskild framställning till riksdagen undanröja de för vissa befattningshavare uppkommande olägenheterna i pensionshänseende. Nittzell har vidare anhållit, att därest löneregleringskommittén under den närmaste tiden skulle framlägga förslag rörande en allmän lönereglering för vaktmästarkåren och antagandet av detta förslag skulle medföra en höjning av förste vaktmästares pension utöver nu gällande, denna höjning måtte få räknas även honom till godo.

Efter erhållen remiss har statskontoret den 25 november 1916 avgivit underdånigt utlåtande i ämnet och därvid anför:

I underdånigt utlåtande den 7 november 1916 hade statskontoret yttrat sig i fråga om Nittzells rätt till pension och därvid hemställt, att han måtte förklaras berättigad att komma i åtnjutande av pension till belopp av 800 kronor, motsvarande honom å ordinarie stat tillkommande lön.

Vid beräkning av den sökanden sålunda författningsenligt tillkommande pension hade avseende icke i någon mån kunnat fästas vid det provisoriska avlöningstillägg, varav sökanden liksom övriga vid statsdepartementen och vissa andra ännu icke lönereglerade verk anställda tjänstinnehavare vore i åtnjutande.

Såsom statskontoret framhållit i underdånigt utlåtande den 28 februari 1916 angående pensionsförhöjning åt kanslisekreteraren R. A. Sundin, måste det emellertid anses skäligt, att tjänstinnehavare, som efter att i många år hava varit i åtnjutande av provisoriskt avlöningstillägg, nödgades från tjänsten avgå, innan definitiv lönereglering ännu kommit till stånd, erhöles pension till belopp, som stode i skäligt förhållande till avlöningen i dess helhet; och hade statskontoret hemställt, att åt Sundin måtte beredas en pensionsförhöjning, motsvarande den del av det provisoriska avlöningstillägget, som betecknats såsom lön.

I överensstämmelse härmed borde åt sökanden, som i provisoriskt avlöningstillägg åtnjöt 400 kronor, varav 100 kronor skulle anses såsom lön, beredas en pensionsförhöjning av 100 kronor. Men såsom vederbörande departementschef anför till statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 14 januari 1916 vid anmälan av frågan om provisorisk lönereglering för departementet, torde det få anses med billighet överensstämmande, att i ett sådant fall som det föreliggande bereddes den pension, som kunde beräknas hava bort utgå, därest den slutgiltiga löne- och pensionsregleringen trätt i tillämpning med 1916 års ingång.

Hel pension för förste vaktmästare i lönereglerat verk uppginge emellertid till 1,000 kronor endast under förutsättning att vederbörande intjänat ålderstillägget å 100 kronor, men utgjorde eljest 900 kronor. Vid sådant förhållande och då sökanden, som först den 9 oktober 1912 utnämnts till förste vaktmästare, alltså den 14 november 1916, då vid uppnådd ålder av 67 år för honom inträtt skyldighet att från tjänsten avgå, ännu icke tjänstgjort så länge i egenskap av förste vaktmästare, att ålderstillägg, om sådant vid tjänsten förekommit, skulle hava tillkommit honom, samt hel pension för sökanden alltså finge antagas — även om lönereglering för departementet genomförts — icke hava överstigit 900 kronor, finge statskontoret i underdånighet hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i anledning av förevarande ansökning föreslå riksdagen medgiva, att Nittzell finge åtnjuta en tilläggs pension å 100 kronor att från allmänna indragningsstaten utgå under hans återstående livstid från samma tidpunkt, då han komme i åtnjutande av den honom författningsenligt tillkommande pensionen.

Löneregleringskommittén har numera avgivit betänkande angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare. Enligt kommitténs förslag skulle för förste vaktmästare i regel utgå en begynnelseavlönning av 1,600 kronor, därav lön 900 kronor, samt däröver två ålderstillägg till lönen, vardera å 100 kronor, efter 5 respektive 10 år. Om detta förslag nu vore gällande, skulle, med tillämpning av pensionslagens bestämmelser, pensionen för Nittzell komma att utgöra 900 kronor.

I likhet med statskontoret anser jag skäligt, att åt Nittzell beredes en tilläggspension av 100 kronor, varigenom hans sammanlagda pension kommer att uppgå till nyssberörda belopp, 900 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att före detta förste vaktmästaren i ecklesiastikdepartementet Frans Ludvig Nittzell må från början av år 1917 under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en tilläggspension av 100 kronor.

40:o.

I underdånig skrivelse den 12 april 1916 har vetenskapsakademien, med anledning av en utav föreståndaren för statens meteorologiska centralanstalt, professorn Nils Ekholm gjord framställning, anhållit om avlåtande av förslag till riksdagen i syfte att bereda räknebiträdet vid nämnda anstalt Theresia Christina Augusta Engström ett årligt understöd av 400 kronor under hennes återstående livstid.

[35.]
Pension åt
räknebiträdet
Theresia
Christina
Augusta
Engström.

Ekholms berörda framställning innefattas i en till akademien ställd skrivelse, däri anförts bland annat följande:

Theresia Christina Augusta Engström hade år 1860 börjat arbeta som räknebiträde åt numera avlidne professorn Erik Edlund vid bearbetningen av de då under dennes inseende stående meteorologiska iakttagelserna i Sverige, vilka allt sedan dess av vetenskapsakademien utgivits under titeln »Meteorologiska iakttagelser i Sverige o. s. v.» och vilkas bearbetning och vård år 1873 övertagits av den då inrättade meteorologiska centralanstalten. Theresia Christina Augusta Engström hade utan avbrott allt sedan år 1860 fortsatt nämnda räknearbete, först åt Edlund och sedermera åt centralanstalten, och hade städse fullgjort detsamma punktligt och noggrant. Hennes arvode härför hade utgjort och utgjorde fortfarande omkring 500 kronor om året. Givetvis skulle denna inkomst ensam icke hava räckt till hennes uppehälle. Hon åtnjöt emellertid dessutom en årlig inkomst av 300 kronor samt en pension från en av Stockholms borgerskaps fonder å 100 kronor om året och hade på detta sätt kunnat hittills få sitt uppehälle. Men då nu efter 56 års oavbrutet räknearbete hennes krafter började svika, skulle hon komma att lida nöd, om hon icke kunde av allmänna medel erhålla en mot hennes långvariga och trogna arbete svarande pension, och syntes denna icke kunna sättas lägre än till 400 kronor.

Vid Ekholms skrivelse var fogat ett frejdbetyg, utvisande att Theresia Christina Augusta Engström är född den 10 augusti 1839.

På grund av nådig remiss har underdånigt utlåtande i detta ärende den 15 april 1916 avgivits av statskontoret, som ansett billigt, att någon pension bereddes Theresia Christina Augusta Engström, och — ehuru det föreslagna beloppet överstege vad i pension skulle utgå, om den civila pensionslagen tillämpades — förklarat sig icke finna anledning att framställa någon erinran mot nämnda belopp, som i och för sig icke kunde anses oskäligt.

Ifrågavarande framställning ansågs, såsom för sent inkommen, icke böra föreläggas 1916 års riksdag.

Sedermera har Ekholm i skrivelse den 15 november 1916 meddelat, att Theresia Christina Augusta Engström trots sin höga ålder kunnat fortsätta med det räknearbete, som hon dittills utfört åt anstalten, men då hennes krafter givetvis allt mera avtoge, måste hon utan tvivel inom kort sluta med berörda arbete.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till Theresia Christina Augusta Engströms synnerligen långa, väl vitsordade arbete i det allmännas tjänst anser jag det vara med billighet överensstämmande, att någon pension av statsmedel beredes henne, när hon nu vid fyllda 77 år givetvis icke länge kan fortsätta med sitt räknearbete. Då det föreslagna beloppet torde få anses skäligt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva,

att räknebiträdet vid meteorologiska centralanstalten Theresia Christina Augusta Engström må från och med månaden näst efter den, i vilken hon avgår från sin anställning vid centralanstalten, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 400 kronor.

41:o.

[36.]

*Personlig pro-
fessur för
professorn N.
H. Nilsson-
Ehle.*

Den 18 juni 1915 utnämnde och förordnade Kungl. Maj:t dåvarande docenten i botanik vid universitetet i Lund, filosofie doktorn Nils Herman Nilsson-Ehle att vid samma universitet vara professor i botanik, med undervisningsskyldighet tills vidare, till dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, i fysiologisk botanik, innefattande anatomi, fysiologi och biologi.

Vid tiden för sin professorsutnämning hade Nilsson-Ehle, vilken är född år 1873, under en följd av år, närmare bestämt alltsedan år

1900, handhaft vete- och havreförädlingsarbetena vid Svalöv och därvid utfört erkänt banbrytande forskningar, vilkas praktiska resultat i form av ett flertal nya framstående sädessorter, lämpade för olika delar av landet, blivit av stor ekonomisk betydelse för landets jordbruk. Då nu Nilsson-Ehle genom sin utnämning till professor kom att lämna föreståndarbefattningen för nämnda arbeten å Svalöv, såg sig styrelsen för Sveriges utsädesförening därstädes nödsakad att genom vissa anordningar försäkra sig om Nilsson-Ehles biträde under ytterligare några år framåt. Andamålet härmed var tvåfaldigt: dels var det av vikt att bevara kontinuiteten i förädlingsarbetena medelst samarbete mellan Nilsson-Ehle och hans efterträdare å Svalöv, dels avsåg Nilsson-Ehle, såsom han framhöll i en hos kanslern för rikets universitet i mars 1916 framställd begäran om medgivande att med sin professur få förena omförmälda uppdrag, att på detta sätt fullfölja sina vetenskapliga ärftlighetsundersökningar hos sädesslagen. I samband med uppdraget, säger Nilsson-Ehle i skrivelse till kanslern, bleve det på bästa sätt möjliggjort för honom att slutföra dessa arbeten, vilket eljest icke eller endast i begränsad omfattning skulle kunna ske, bland annat därför, att en del av de pågående teoretiska arbetena med avseende på det använda växtmaterialet så nära sammanhänge med de praktiska förädlingsarbetena, att de icke kunde fortsättas och avslutas på annan plats än Svalöv. Däremot komme, fortsätter Nilsson-Ehle, några nya serier av ärftlighetsundersökningar icke att av honom upptagas på Svalöv, utan hade han för avsikt att för dettas bedrivande erhålla och använda annan plats. Den av Nilsson-Ehle gjorda anhållan att få mottaga berörda uppdrag blev av kanslern den 17 april 1916 bifallen.

Nilsson-Ehle erhöll sålunda möjlighet att under någon tid vid sidan av sin professur fullfölja sina speciella vetenskapliga forskningar.

I syfte att tillfälle måtte beredas Nilsson-Ehle att för framtiden uteslutande ägna sig åt sina banbrytande undersökningar väcktes då frågan om att söka åt Nilsson-Ehle skapa en personlig professur i ärftlighetslära, och de akademiska myndigheterna hava nu gjort en framställning i denna riktning.

Innan jag går att redogöra för denna framställning, vill jag endast förutskicka en erinran, att tanken på en personlig professur för Nilsson-Ehle ej nu för första gången framkommit.

Då fråga var om återbesättande av den professorsbefattning, som Nilsson-Ehle för närvarande innehar, framhöll en av de sakkunniga — vilka samtliga högt värdesatte Nilsson-Ehles förtjänster såsom vetenskapsman och särskilt inom ärftlighetsläran — önskvärldheten av en

personlig professur i ärftlighetslära för Nilsson-Ehle. Vid befordringsärendets behandling i vederbörande sektion och konsistorium gjordes ock uttalanden i samma riktning, och uttrycktes den förhoppningen, att inom en icke allt för avlägsen framtid kunde för Nilsson-Ehle inrättas en särskild professur, »där hans eminenta förmåga på ärftlighetslärans område kan bäst få göra sig gällande».

Den föreliggande frågan om en personlig professur för Nilsson-Ehle bragtes den 27 april 1916 å bane inom universitetets matematisk-naturvetenskapliga sektion. Innan beslut om en framställning kunde fattas, fann sig sektionen böra från vederbörligt håll söka vinna klarhet om vissa i samband härmed stående spörsmål, och avlät sektionen på framställning av professorn S. S. Murbeck en skrivelse till styrelsen för lantbruks- och mejeriinstitutet å Alnarp, däri sektionen — under erinran om förhandenvarande planer i ifrågavarande avseende och med framhållande, att det för Nilsson-Ehles verksamhet inom ärftlighetslärans område bleve behöfligt, att såväl försöksmark och arbetskraft som ock arbetsrum och förrådslokaler ställdes till hans förfogande, och att det dessutom för institutet å Alnarp givetvis vore till största fördel, om Nilsson-Ehles försöksverksamhet förlades dit — förfrågade sig, huruvida styrelsen vore villig att för nämnda ändamål ställa till Nilsson-Ehles förfogande dels en i närheten av Åkarps järnvägsstation belägen jordareal, ej överstigande 4 hektar, dels också för samma ändamål erforderliga byggnader jämte den arbetskraft, som för försökens utförande befunnas nödig.

Till svar å denna förfrågan meddelade styrelsen, att styrelsen, under beaktande av det värde, dylika försök komme att få för såväl vårt lands växtkultur som särskilt för Alnarps egendom och institut, vore villig till Nilsson-Ehles förfogande ställa en dylik, för ändamålet lämpligt stor och välbelägen försöksareal och nödig arbetskraft, varjämte styrelsen sade sig hos vederbörande myndighet ämna göra hemställan om tillstånd att anordna de arbetslokaler, som för dylik försöksverksamhet kunde finnas nödiga.

Frågan återupptogs på ett följande sektionssammanträde den 20 maj 1916; till detta hade på uppdrag av sektionen Murbeck och professorn H. T. S. Wallengren inkommit med förslag till framställning från sektionen till det större akademiska konsistoriet rörande proposition till 1917 års riksdag om inrättande av en personlig professur i ärftlighetslära åt Nilsson-Ehle.

I denna framställning erinras till en början, att Nilsson-Ehle under åren 1900—1915 var anställd såsom tjänsteman vid Sveriges utsädes-

förening i Svalöv och härunder ledde förädlingsarbetet med vete och havre, att på grund av denna hans verksamhet hans botaniska forskningsarbete redan tidigt inriktades på ärftlighetsläran och att han inom detta viktiga vetenskapsområde alltså framgångsrikt arbetat.

I fråga om den moderna ärftlighetsläran och Nilsson-Ehles härinom bedrivna vetenskapliga forskningar heter det i framställningen vidare:

De resultat, vilka han genom sina genialt planlagda och omfattande undersökningar över ärftlighetsförhållandena hos havre och vete nått, vore av grundläggande betydelse för hela den moderna ärftlighetsläran och hade åt honom givit en erkänd plats vid sidan om nutidens främsta forskare på genetikens område. Då Nilsson-Ehles stora förtjänster såsom genetiker vore både allmänt bekanta och inom hela den moderna ärftlighetslitteraturen högt erkända, syntes det sektionen icke behövt att i detta sammanhang närmare utveckla dem, utan ville sektionen inskränka sig till de utlåtanden, som de sakkunniga, representanter för den botaniska vetenskapen från samtliga de tre nordiska länderna, avgivit vid den förberedande behandlingen av det befordringsärende, vilket ledde till Nilsson-Ehles utnämning till professor i botanik vid Lunds universitet.

Den moderna ärftlighetsläran daterade sig visserligen från 1860-talet, men ett mera omfattande forskningsarbete inom densamma hade dock vidtagit först med början av innevarande århundrade. Under de nu gångna 15 åren hade emellertid verksamheten på detta område varit synnerligen intensiv, och litteraturen hade därför också vuxit med oerhörd snabbhet samt nu nått en betydande omfattning, vilken dessutom år efter år ytterligare ökades. Härtill komme, att undersökningar på detta område vore i hög grad tidskrävande, enär de för att giva säkra resultat måste omfatta ett stort material och bedrivas utan avbrott under en längre följd av år. Dessa förhållanden gjorde det för ärftlighetsforskaren nödvändigt att med uppgivande av andra vetenskapsgrenar söka så mycket som möjligt samla sin arbetskraft på sitt speciella forskningsområde.

Den professur, som Nilsson-Ehle nu innehade, omfattade företrädesvis växtfysiologi och växtanatomi. Förutom tillsynen över och skötseln av den växtfysiologiska institutionen ålåg det Nilsson-Ehle att föreläsa två timmar i veckan och leda övningar i fysiologisk botanik sammanlagt sex timmar i veckan.

Då växtanatomin och den rena växtfysiologien var för sig utgjorde stora och viktiga områden med en rik litteratur, vore det tydligt, att behärskandet av dem ensamt erbjöde en tillräcklig uppgift för en forskare. Emellertid vore litteraturkännedom enbart icke tillräcklig för en fruktbringande undervisning, utan universitetsläraren måste själv också bedriva vetenskaplig forskning inom de ifrågavarande områdena, så att han hade en på egen erfarenhet grundad kännedom om de olika och ständigt förbättrade tekniska metoder, som komme till användning vid de anatomiska och fysiologiska undersökningarna.

På grund av det krävande arbete, som sålunda ålåg Nilsson-Ehle såsom professor i fysiologisk botanik, tvingades han med nödvändighet att i mycket stor utsträckning lämna det specialområde, inom vilket han redan vunnit så storartade och fruktbringande resultat. Därför hade också för sektionen den frågan rest sig, huruvida det kunde anses vara för den vetenskapliga forskningen och för det viktiga växtförädlingsarbetet inom vårt land lämpligt och nyttigt, att Nilsson-Ehle efter ett

så långvarigt och framgångsrikt arbete på ärftlighetsforskningens område nu tvingades överflytta huvuddelen av sin tid och sina krafter på andra honom mindre nära liggande områden.

Vidare erinras om att frågan om en personlig professur för Nilsson-Ehle redan dryftades, då det gällde återbesättande av den professorsbefattning, Nilsson-Ehle för närvarande innehar, och säges i framställningen härom:

Enär sektionen var av den meningen, att det då föreliggande befodringsärendet måste behandlas oberoende av ett eventuellt upprättande av en personlig professur i ärftlighetslära för Nilsson-Ehle, ansåg sig sektionen vid ovannämnda tillfälle icke kunna biträda förslag i angiven riktning, fastän sektionen redan då livligt insåg vikten av att en dylik anordning framdeles genomfördes, om det för Nilsson-Ehles fortsatta forskningsarbete på ärftlighetslärans område skulle visa sig nödvändigt. Då nu, såsom av det ovan sagda torde framgå, detta verkligen redan visat sig vara fallet, ansåge sig sektionen böra hos det större akademiska konsistoriet anhålla, att konsistoriet måtte hos vederbörande söka utverka upprättandet av en personlig professur i ärftlighetslära för Nilsson-Ehle.

Till stöd för denna anhållan anföres i framställningen vidare:

Det lättast tillgängliga materialet för experimentella undersökningar över ärftlighetsförhållandena erbjöde visserligen växterna, och därför hade också den moderna ärftlighetsläran först utvecklats från den botaniska vetenskapen. Emellertid hade det snart visat sig, att de resultat, som vunnits genom experiment på växter, i stor utsträckning också hade sin tillämpning på djuren och slutligen också på människan själv. På grund härav hade den moderna ärftlighetsläran fått en synnerligen stor och grundläggande betydelse för samtliga de biologiska vetenskaperna, släktforskningen däri inberäknad.

Då nu, såsom förut visats, litteraturens omfång och arten av arbetet på genetiken med nödvändighet krävde en specialisering, vore det tydligtvis för allsidigheten av den vetenskapliga forskningen och undervisningen inom vårt land av mycket stor vikt att åtminstone vid något av våra universitet erhålla en lärare inom detta betydelsefulla område, i all synnerhet då en forskare av så hög vetenskaplig förtjänst som Nilsson-Ehle funnes att tillgå.

Vid denna begäran leddes emellertid sektionen icke blott av det rent vetenskapliga värde, som genetiken ägde, utan också av den stora praktiska betydelse, som den visat sig hava. Den moderna ärftlighetsläran utgjorde nämligen den grundval, på vilken alla försök att förbättra våra kulturväxter och husdjursraser måste vila, samt bleve därigenom av ett oskattbart värde för lantbruk, trädgårdsskötsel och skogsskötsel.

Genom sin förutvarande verksamhet vore Nilsson-Ehle i särskilt hög grad skickad att bedriva undervisning i ärftlighetslära just med hänsyn till dess praktiska tillämpning. En personlig professur för honom i ärftlighetslära skulle därför öppna möjlighet för utbildning av yngre forskare, som med nödiga vetenskapliga förutsättningar kunde ägna sig åt det viktiga förädlingsarbetet. På grund av det ständigt ökade arbetet på detta område gjorde sig behovet av dylika med varje år allt mera

kännbart. Med den djupgående erfarenhet, som Nilsson-Ehle förvärvat rörande allt, som hörde till den praktiska växtförädlingen, kunde han också vid behov åt de olika förädlingsanstalterna lämna värdefulla råd och anvisningar, huru i särskilda fall ett arbete bäst skulle planläggas för att snabbast giva ekonomiskt betydelsefulla resultat. Inrättandet av en personlig professur i ärftlighetslära för Nilsson-Ehle skulle sålunda enligt sektionens mening helt säkert bliva av stor praktisk betydelse för hela vårt land. Till närmare belysning härav ansåge sig sektionen böra med några ord närmare beröra Nilsson-Ehles hittillsvarande verksamhet.

De för den rent vetenskapliga genetiken betydelsefulla resultat, som framgätt ur Nilsson-Ehles forskningsarbete, hade vunnits i intimt samband med hans verksamhet på den praktiska växtförädlingens område. Detta förhållande vore för visso icke beroende på någon ren tillfällighet, ty den vid växtförädlingsarbetet under vetenskaplig kontroll i stor skala bedrivna odlingen erbjöde gynnsamma möjligheter till iakttagelser. Men å andra sidan vore för ett framgångsrikt förädlingsarbete en sträng vetenskaplig analys av de ifrågakommande sorternas genetiska konstitution, d. v. s. en noggrann kännedom om de i dem ingående arvsenheter, vare sig dessa toge sig uttryck i direkt synliga egenskaper eller icke, oundgängligen nödvändig. Sällan framträdde det nära sambandet mellan den teoretiska vetenskapen och praktiken på ett mera handgripligt sätt än på detta område, och Nilsson-Ehles egen verksamhet erbjöde också härpå lysande exempel.

Före Nilsson-Ehles första stora arbete över havre och vete år 1909 hade allmänt antagits, att varje morfologisk egenskap var beroende på endast en ärftlighetsfaktor, men Nilsson-Ehle hade på ett ovederläggligt sätt visat, att dylika egenskaper kunde vara betingade av flera faktorer, vilka förhölle sig såsom självständiga enheter och förvärvades oberoende av varandra. Redan detta innebar en viktig vetenskaplig upptäckt men fick sin stora praktiska betydelse framför allt i sin tillämpning på de biologiska egenskaperna.

Inom ärftlighetsläran hade man före Nilsson-Ehle så gott som uteslutande sysslat med rent morfologiska egenskaper, vilka för det praktiska växtförädlingsarbetet visat sig vara av mera underordnad betydelse, men Nilsson-Ehle inriktade sina arbeten även på fysiologiskt-biologiska egenskaper. Härvid lyckades han genom mångåriga och mödosamma undersökningar fastställa, att åtminstone en del biologiska egenskaper, vilka han benämnde konstruktionsegenskaper, också liksom vissa morfologiska betingades av flera ärftlighetsfaktorer, och att de, om än på ett mera komplicerat sätt, förärvades enligt den Mendelska regeln. De biologiska egenskaper, som framför allt varit föremål för Nilsson-Ehles ingående analys, vore vinterhärdighet, tidig eller sen mognad och motståndskraft mot sjukdomar, alla sålunda för det praktiska förädlingsarbetet synnerligen viktiga egenskaper.

Genom dessa banbrytande, rent vetenskapliga forskningar hade Nilsson-Ehle på ett lysande sätt lagt den säkra grund, på vilken arbetet på förädling av kulturväxterna måste vila. Med insikt om att de biologiska egenskaperna vore betingade av ett större antal ärftlighetsfaktorer, vilka följde den Mendelska regeln, vore nämligen möjlighet given att på ett planmässigt sätt genom korsning mellan genetiskt olika sorter erhålla nya kombinationer och på en ny sort sammanföra förut skilda värdefulla egenskaper. Då en sådan ny sort erhöles, måste man emellertid underkasta den nya bastarderingsförsök för att än ytterligare förbättra densamma. Förbättringarna inträdde nämligen, såsom Nilsson-Ehle visat, icke sprängvis utan

endast steg för steg och vunnes därför icke på en gång utan endast genom planmässigt fortsatta bastarderingsförsök. De resultat, som Nilsson-Ehle i sina egna praktiska förädlingsarbeten vunnit, bestyrkte till fullo riktigheten av de av honom fastställda och tillämpade vetenskapliga principerna.

Utan att mera ingående redogöra för den stora mängd av förbättrade vete- och havresorter, som utgått från Nilsson-Ehles försök, ville sektionen endast erinra om Thulevetet. I denna sort, som framställdes genom korsning mellan pudelvete och lantvete, hade Nilsson-Ehle lyckats i väsentlig mån förena lantvetets vinterhärdighet och tidiga mognad samt större härdighet vid lagring med den större avkastningen och större motståndskraften mot rost samt den större stråstyvheten hos pudelvetet.

Den stora betydelse, som Nilsson-Ehles verksamhet på förädlingsarbetet haft för vete- och havreavkastningen inom vårt land, vore allmänt bekant och av hela vårt lands jordbrukande befolkning högt skattad. Emellertid ansåge sig sektionen dock böra framhålla, att Nilsson-Ehle genom sina förbättrade sorter enligt föreliggande kalkyler höjt vetets kärnavkastning för Skåne med omkring 20 procent och för det övriga Sverige med omkring 10 procent samt för hela vårt land ökat avkastningen av havren med genomsnittligen 5 procent. Under normala år syntes denna skördeökning böra uppskattas till en merinkomst för det svenska lantbruket av bortåt 10 miljoner kronor.

Inom hela den praktiska växtförädlingslitteraturen intoge Nilsson-Ehles arbeten en mycket framskjuten plats, och ingen nu levande forskares namn syntes där vara så flitigt citerat som hans, åt ingen gäves så odelat erkännande som åt honom. För att endast anföra ett exempel av de många yttrade doktor T. Roemer i den av Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft utgivna prisskriften »Mendelismus und Bastardzüchtung der landwirtschaftlichen Kulturpflanzen» (Arbeiten der deutschen Landwirtschafts-Gesellschaft Hft 266, sid. 47, 1914) angående Nilsson-Ehle: »av framstående betydelse för alla odlare äro Nilsson-Ehles korsningsarbeten, vilka i praktiskt och vetenskapligt hänseende äro epokgörande».

Det vore klart, att en forskare, som i likhet med Nilsson-Ehle gjort så banbrytande insatser icke blott på det rent vetenskapliga utan även på det praktiska området skulle hava tilldragit sig en erkännsam uppmärksamhet långt utanför sitt eget lands gränser. Från skilda länder hade han också erhållit hedrande uppdrag och erbjudanden.

Toge man hänsyn till de stora praktiska resultat, som Nilsson-Ehles forskningsarbete på ärftlighetslärans område medfört, kunde man icke undgå att anse det som en nationalekonomisk förlust, att han genom sina åligganden som professor i växtanatomi och växtfysiologi droges bort från det område, inom vilket han otvivelaktigt skulle kunna utöva den för vårt land mest betydelsefulla verksamheten. Sektionen vore därför livligt övertygad om att statsmyndigheterna, då deras uppmärksamhet fästes därpå, också skulle vara villiga att bereda honom en ställning, som möjliggjorde detta.

Den vetenskapliga genetikens både teoretiska och praktiska betydelse hade också till fullo uppskattats inom skilda länder (Tyskland, Österrike-Ungern, England, Ryssland och Amerika m. fl.) och föranlett, att vid åtskilliga universitet och högskolor inrättats särskilda professurer i ärftlighetslära (respektive växtförädling). Det syntes därför sektionen, som om även för vårt land, vilket i växtförädlingsarbetet intagit och intoge en ledande ställning, tiden nu vore inne att upprätta en specialprofessur

i ärftlighetslära, då vi till densamma ägde tillgång på en av nutidens främsta forskare på området.

Vidare erinras i framställningen om de åtgärder, som vidtagits för att bereda Nilsson-Ehle möjlighet att med framgång kunna bedriva sin försöksverksamhet med växtmaterial; härför har jag ovan redogjort. I avseende härå ävensom i fråga om de resurser, vilka borde stå den nya professuren till buds, framhålles följande:

Genom vederbörandes tillmötesgående erhöles sålunda Nilsson-Ehle utmärkta tillfällen att i stor skala bedriva experimentella ärftlighetsförsök samt kunde på grund av sina försöksfälts närhet till Lund lätt demonstrera det levande materialet för de studerande. Då Lunds växtfysiologiska institution innehölle tillräckligt utrymme, kunde han å densamma erhålla rum för vissa behöfliga undersökningar samt kunde också vid sina offentliga föreläsningar använda den därvarande föreläsningssalen.

För försöksfält och dessas skötsel, för arbets- och förvaringslokaler m. m. behöfde, som nämnts, inga särskilda anslag begäras. Emellertid vore det nödvändigt, att professorn hade tillgång till ett årligt anslag av 1,000 kronor för att därmed kunna bestrida de med de vetenskapliga experimenten och undervisningen i ärftlighetslära förbundna kostnaderna.

Visserligen skulle det för undervisningen och för professors egna vetenskapliga arbeten vara önskvärt, att en amanuens kunde anställas vid försöksfälten. Emellertid hade sektionen funnit sig icke nu böra göra hemställan härom, enär den ansett det riktigast att först se, i vad mån behovet härav visade sig vara trängande. Sektionen ville dock redan nu framhålla, att det framdeles, då försöken tagit en större omfattning, sannolikt kunde vara nödvändigt, att framställning om inrättande av en amanuensbefattning med en lön av högst 1,200 kronor gjordes.

Vidare ville sektionen framhålla, att de böcker och journaler, som fördes över de vetenskapliga försöken vid institutionen, liksom de vetenskapliga samlingar av försöksväxter, som efter hand där anlades, borde tillhöra universitetet.

Slutligen heter det i fråga om Nilsson-Ehles undervisning och tjänstårsberäkning:

För att bereda tillfälle åt Nilsson-Ehle att, ostörd av annat, fortsätta arbetena på sitt vetenskapsområde, borde det enligt sektionens mening ej ifrågasättas, att obligatorisk undervisning av den art och den omfattning, som enligt universitetsstatuterna åläge professor, förbundes med den begärda personliga professuren, utan syntes det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörande meddela de bestämmelser rörande professors åliggande såsom lärare vid universitetet, vilka befunes lämpliga.

Nilsson-Ehle borde givetvis förklaras berättigad att för ålderstillägg räkna sig till godo den tid, han beklätt professorsämbetet i botanik.

Under framhållande, hurusom all utsikt förefinnes att få den av Nilsson-Ehle nu innehavda professuren besatt med fullt kompetent person, slutar sektionen sin framställning med en anhållan, att konsistoriet ville

hos Kungl. Maj:t hemställa om proposition till 1917 års riksdag angående medel, 7,500 kronor, för inrättande vid Lunds universitet av en personlig professur i ärftlighetslära åt Nilsson-Ehle, med rätt för honom att för ålderstillägg räkna sig till godo den tid, han beklätt professors-ämbetet i botanik, samt angående ett årligt anslag av 1,000 kronor för bedrivande av hans försöksverksamhet och undervisning.

I avseende å användningen av ovannämnda årsanslag å 1,000 kronor hänvisas till en av Nilsson-Ehle uppgjord tablå av följande innehåll:

Tablå över de med de vetenskapliga experimenten och undervisningen i ärftlighetslära förbundna kostnaderna.

Inköp av levande försöksmaterial (frö, plantor); insamling av vilda försöksväxter	kronor	150: —
Materialier för de löpande försökens årliga utförande (träpapp och aluminium-etiketter, olika slags konvolut och påsar, pergamin och andra isoleringsartiklar, bindgarn och snören, glasvaror, askar av papp, säckar etc.)	»	200: —
Materialier för försökens vetenskapliga bokföring (fältböcker och stamböcker, journaler, anteckningsböcker, kartonger för tabeller och pärmar, skrivmaterialier)	»	100: —
Materialier för bevarande av insamlade vetenskapliga typer samt deras montering för undervisningsändamål	»	150: —
Skrivmaterialier för korrespondens och kontorsgöromål	»	50: —
Fotografutensilier samt förbrukningsartiklar för gröningsförsök och andra särskilda smärre kulturförsök (kemikalier, filterpapper etc.)	»	100: —
Tillfällig arbetshjälp till det vetenskapliga materialets förarbetande	»	100: —
Reparationer samt nödig komplettering av apparater och instrument	»	100: —
Oförutsedda utgifter	»	50: —
Summa kronor 1,000: —		

Sedan Nilsson-Ehle i skrivelse till matematisk-naturvetenskapliga sektionen förklarat sig villig mottaga den ifrågasatta professuren i ärftlighetslära, beslöt sektionen enhälligt biträda det av Murbeck och Wallengren uppgjorda förslaget.

Med anledning av denna sektionens hemställan anhöll det större akademiska konsistoriet i skrivelse till kanslern, under åberopande av de utav sektionen förebragta skälen, att kanslern måtte hos Kungl. Maj:t utverka detta anslagskravs framläggande för 1917 års riksdag.

I skrivelse den 3 oktober 1916 har nu kanslern biträtt konsistoriets anhållan och hemställt om proposition till 1917 års riksdag i överens-

stämmelse med de akademiska myndigheternas förslag. I förevarande fråga anför kanslern härvid:

Det hade synts kanslern vara av mycket stor vikt, att de utav Nilsson-Ehle med sådan framgång igångsatta och fullföljda undersökningarna över växternas, särskilt sädesslagens, ärftlighetsförhållanden, vilka undersökningar allaredan burit rika frukter, icke måtte avbrytas utan kunna under så gynnsamma förhållanden som möjligt fortgå. Detta betydelsefulla önskemål skulle onekligen på bästa sätt tillgodoses, om åt Nilsson-Ehle inrättades en personlig professur, varigenom han skulle kunna vida mera ostört ägna sig åt sin försöksverksamhet, av vilken än större resultat torde vara att förvänta, ävensom åt därmed i samband stående undervisning.

För ändamålet behövdes även ett årligt anslag för inköp av nödiga materialier m. m.; och syntes det härför begärda beloppet, 1,000 kronor, icke vara för högt tillmätt.

Det föregående torde med tillräcklig tydlighet hava lagt i dagen vikten av att åtgärder vidtagas i syfte att bereda Nilsson-Ehle ökad möjlighet att fullfölja sina epokgörande undersökningar och fortfarande arbeta på ett område, där han skulle kunna göra det allmänna ännu större gagn än på det, som är honom anvisat av hans nuvarande professur. Att hans undervisningsverksamhet i den sistnämnda befattningen måste bliva hämmande för hans speciella vetenskapliga arbete är uppenbart. Och det synes vara ett önskemål av högsta såväl vetenskapliga som praktiska betydelse, att Nilsson-Ehles eminenta förmåga får göra sig gällande, där hans forskningar enligt fackmäns utsago äro banbrytande.

*Departements-
chefen.*

Såsom den av mig lämnade utredningen visar, hava Nilsson-Ehles forskningar även i utlandet tillvunnit sig fackmännens beaktande. Nilsson-Ehle anses vara en av de mest framstående forskarna på förevarande område. Utöver vad härutinnan ovan sagts är jag i tillfälle att meddela följande. År 1909 erhöll Nilsson-Ehle kallelse att mottaga professur i växtförädling vid lantbruksakademien i Tetschen a. Elbe, Böhmen, men antog ej kallelsen; år 1910 mottog han på anmodan uppdraget att såsom medarbetare biträda utskottet för gruppen »Rassenhygiene» vid internationella hygienutställningen i Dresden år 1911, deltog i denna utställning medelst insändande av grafiska tabeller och naturobjekt, åskådliggörande olika ärftlighetsspörsmål, och tilldelades härför utställningens diplom. Vidare invaldes han vid fjärde internationella kongressen för ärftlighetsforskning i Paris år 1911 till medlem av den permanenta internationella kommissionen för ärftlighetskongresser. År 1912 erhöll han uppdrag att såsom sakkunnig rådgivare biträda vid organisationen av växtförädlingen i Rumänien samt uppgjorde som avslutande moment ett program för förädlingens framtida bedrivande i nämnda land. Dessutom

erhöll han åren 1913 och 1914 inbjudan att hålla en serie föreläsningar över ärftlighetslära och växtförädling vid lantbrukshögskolan i Wageningen, Holland, samt vid ett annat holländskt universitet. Även inom Sverige hava flera vetenskapliga erkännanden kommit honom till del.

Det vetenskapsområde, där Nilsson-Ehle gjort sitt namn berömt, är, såsom av det föregående framgått, ett av dem, där de vetenskapliga forskningarna kunna omedelbart tillföra det praktiska livet rika frukter. De praktiska resultat, dessa hans forskningar redan åstadkommit, beräknas betyda miljoner i ökad avkastning för det svenska jordbruket. Allra minst under nu rådande förhållanden torde det vara erforderligt att utförligt framhålla vikten av att en forskare sådan som Nilsson-Ehle får helt ägna sig åt undersökningar, vilka visat sig kunna i så hög grad bidra till höjandet av vårt lands förmåga att självt frambringa för folkets uppehälle behövliga jordbruksalster.

Allt vad som sagts om Nilsson-Ehles mångåriga, rika erfarenhet inom sitt speciella fack, i förening med hans av sakkunniga framhållna ställning som en av nutidens ledande forskare på ärftlighetslärans område samt om de förväntningar, man har rätt att ställa på hans fortsatta verksamhet under gynnsammare förhållanden än hittills, gör, att jag obetingat anser mig böra uttala min anslutning till det av universitetsmyndigheterna förordade inrättandet av den föreslagna nya personliga professuren i ärftlighetslära.

I fråga om de åtgärder, som till förmån för den nya professuren kunna bli erforderliga i avseende å jordupplåtelse vid Alnarp samt lokaler och arbetshjälp därstädes, har jag i ärendet samrått med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som förklarat sig ämna härom göra särskild framställning.

Vid bestämmandet av avlöningen för den nya professuren bör den för professorer i allmänhet gällande läggas till grund, varvid dock viss nedsättning bör äga rum i likhet med vad som skett vid senaste personliga professors upprättande. Från beloppet av professorsavlöningen, 7,500 kronor, har nämligen avdragits ett belopp av 300 kronor, motsvarande, efter avrundning till närmast högre hundratal, pensionsavgift för löner reglerad tredje gradens tjänst. Avlöningsbeloppet för nya personliga professorer har fördenskull satts till 7,200 kronor, därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar. Därjämte har vederbörande lika med andra professorer fått rätt att efter 5 års tjänstgöring komma i åtnjutande av ett ålderstillägg å lönen av 600 kronor. Det synes mig vara billigt, att Nilsson-Ehle, därest framställning om

den nya professuren vinner riksdagens bifall, erhåller rätt att för åtnjutande av detta ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han redan beklätt sin nu innehavda professur.

Nilsson-Ehle bör såsom innehavare av ifrågavarande personliga professur vara underkastad de allmänna villkor och bestämmelser, som stadgats för åtnjutande av avlöning såsom universitetsprofessor. I likhet med vad som förut skett beträffande innehavare av personliga professurer, vilka ej utan vidare äga rätt till pension enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, bör för Nilsson-Ehle såsom professor i ärfthighetslära föreskrivas skyldighet att vid den ålder, då universitetsprofessor i allmänhet är skyldig avgå från tjänsten, frånträda sin professur, därest pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, beredes honom.

Någon obligatorisk undervisningsskyldighet av det slag, som enligt universitetsstatuterna åligger professor, bör icke förbindas med den nya professuren, utan torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av vederbörande meddela de bestämmelser rörande professors åligganden såsom lärare vid universitetet, vilka befinnas lämpliga.

Enligt vad jag förut nämnt har begärts ett årligt materiellanslag å 1,000 kronor till bestridande av vissa utgifter, som anses bliva erforderliga vid den nya professuren. Mot anslagsbeloppet har jag icke någon erinran att göra. Anslaget, för vilket redovisning i vanlig ordning bör lämnas, är oupplösligen knutet vid den personliga professuren och torde därför, i likhet med avlöningen till denna, böra uppföras å allmänna indragningsstaten.

För materiellanslaget anskaffade böcker m. m. skola tillfalla universitetet.

Under åberopande av vad jag nu anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att för professorn Nils Herman Nilsson-Ehle må vid universitetet i Lund med ingången av år 1918 inrättas en personlig professur i ärfthighetslära med de åligganden för Nilsson-Ehle såsom innehavare av omförmälda professur, som av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande bestämmas, samt med skyldighet för Nilsson-Ehle såväl att i tillämpliga delar vara underkastad de för universitetsprofessorer i all-

mänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som ock att vid den ålder, då annan universitetsprofessor är skyldig att avgå från tjänsten, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, frånträda sin ifrågavarande professur,

dels för berörda ändamål på allmänna indragningsstaten anvisa ej mindre till årlig avlöning åt Nilsson-Ehle ett belopp av 7,200 kronor, därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, jämte ett ålderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänstgöring, än även till materiell m. m. för ifrågavarande professur ett årligt belopp å 1,000 kronor,

dels ock medgiva, att Nilsson-Ehle må för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den tid, han före tillträdet av den nu föreslagna professuren varit innehavare av den utav honom för närvarande innehavda professorsbefattningen i botanik vid universitetet.

42:o.

[37.]
*Hospitalsvård
åt docenten
S. M. Lampa.*

I underdånig skrivelse den 23 oktober 1916 har ortnamnskommittén gjort framställning om anslag till bestridande av kostnaderna för hospitalsvård åt kommitténs förre sekreterare, docenten Sven Magnus Lampa.

Enligt företett prästbevis är Lampa född den 29 augusti 1870. Han avlade filosofie kandidatexamen år 1893 och filosofie licentiatexamen år 1901 samt promoverades år 1903 till filosofie doktor och förordnades år 1909 till docent i svensk folklivsforskning vid Uppsala universitet. Lampa har från trycket utgivit ett större antal vetenskapliga skrifter rörande metrik samt folkmål och andra grenar av folklivsforskningen m. m.

Sitt måhända mest betydande arbete har Lampa emellertid utfört i sin egenskap av sekreterare hos ortnamnskommittén. Enligt vad kommittén meddelat, antogs Lampa den 2 maj 1902 till kommitténs sekreterare med sju timmars daglig tjänstgöring. I nämnda egenskap har han uppburit ett arvode, beräknat för tiden till och med 1911 års första kvartal efter 3,000 kronor och sedermera efter 4,000 kronor för år.

Sedan den 10 augusti 1914 har emellertid Lampa på grund av

sinnessjukdom vårdats å Uppsala hospital och asyl. Enligt ett vid kommitténs skrivelse fogat, av överläkaren vid sagda hospital och asyl, professorn i psykiatri vid Uppsala universitet Frey Svenson avgivet intyg kan Lampas sinnessjukdom ej anses på annat sätt självförvållad än möjligen därigenom, att Lampa överskattat sina krafter och därför genom arbete i ett honom anförtrott statens uppdrag ådragit sig en överansträngning, som med viss sannolikhet kan anses hava varit medverkande orsak till uppkomsten av sjukdomen.

Beträffande kostnaderna för hospitalsvården har Svenson till kommittén meddelat, att den vård, som för närvarande bereddes Lampa å allmänna klassens avdelning med första klassens utspisning, kostade, räknat efter nuvarande portionspris, 556 kronor 26 öre samt att, om Lampa erhöle vård helt och hållet såsom patient å första klass, kostnaden därför skulle uppgå till 821 kronor 25 öre, allt för år om 365 dagar.

Enligt ett bland handlingarna i ärendet befintligt, av rådhusrätten i Uppsala den 19 oktober 1916 utfärdat bevis saknar Lampa egna tillgångar. Den för hans vård utgående avgiften måste således anskaffas från annat håll. Kommittén har upplyst, att avgiften hittills blivit till största delen täckt genom ett Filénskt legat å 500 kronor, vilket hösten 1914 av universitetet i Uppsala tilldelats Lampa. Det överskjutande beloppet har hittills måst anskaffas på privat väg.

Kommittén vitsordar, att Lampa under den tid av mer än tolv år, han innehåft sitt uppdrag hos kommittén, med oöverträffligt nit och framstående skicklighet fullgjort detsamma, samt erinrar, att hans arbete haft till resultat, bland mycket annat, femton väsentligen av honom själv redigerade och till trycket befordrade delar av »Ortnamnen i Älvsborgs län, på offentligt uppdrag utgivna,» å tillsamman 2,717 sidor i kvartformat. Med hänvisning härtill och under förmälan att förenämnda Filénska legat med vårterminen 1917 upphörde att utgå, har kommittén vidare yttrat, att det syntes bra hårt, om denne framstående vetenskapsidkare och trägne, ja sannolikt allt för trägne arbetare skulle därefter vara, på grund av sin medellöshet, för sin vård å hospital, vilken eventuellt krävde ännu åtskilliga år, hänvisad till allmänna fattigvården eller till privat och därför alltid osäker välgörenhet. Kommittén har förden skull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till 1917 års riksdag avlåta proposition om ett anslag att från och med år 1918, och så länge Lampa vårdas å hospital eller därmed likartad anstalt, till hans vårds bestridande utgå med det belopp, Kungl. Maj:t kunde anse skäligt, men i

alla händelser ej understigande det belopp, 556 kronor 26 öre för år, som nu för honom erlades.

I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits den 4 november 1916 av kanslersämbetet för rikets universitet, som låtit höra humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala, och den 11 november 1916 av statskontoret.

Såväl kanslersämbetet som statskontoret hava tillstyrkt bifall till framställningen, och har statskontoret därvid tillika erinrat, att riksdagen år 1910 beviljat f. d. löjtnanten M. O. K. Ottander, som enligt läkares intyg var av sinnessjukdom för framtiden oförmögen till arbete, en pension från allmänna indragningsstaten till ett efter kostnaderna för hospitalsvården avpassat belopp av 600 kronor årligen. Då det beträffande Lampa icke vore styrkt, att han för framtiden vore urständsat till arbete, samt anslaget därför borde utgå endast tills vidare, hemställde statskontoret, att ett lika stort belopp måtte utverkas åt Lampa att utgå tills vidare från och med år 1918, så länge han vore i behov av hospitalsvård.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till det nitiska arbete, Lampa utfört för statens räkning, och särskilt till den omständigheten, att en viss sannolikhet synes föreligga, att Lampa under nämnda arbete genom överansträngning ådragit sig sin sinnessjukdom, anser jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna det vara riktigt, att kostnaderna för Lampas vårdande bestridas av statsmedel. Beträffande storleken av det anslag, som bör äskas för ändamålet, ansluter jag mig till statskontorets mening, att detsamma bör sättas till 600 kronor årligen.

Anslaget torde böra utgå tills vidare från och med år 1918. Vad beträffar tiden intill år 1917 års utgång har jag för avsikt att i annat sammanhang hemställa om understöd åt Lampa från vissa besparingar å de till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare anvisade medel.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, så länge docenten Sven Magnus Lampa är i behov av hospitalsvård, må till bestridande av kostnaderna för vård åt honom från och med år 1918 tills vidare från allmänna indragningsstaten utgå ett belopp av 600 kronor årligen.

43:o.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse har rektor vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm O. Örtenblad anhängit om beredande åt vaktmästaren vid läroverket Hildegard Constantia Törnblom, född Johansson, av pension vid avskedstagandet.

Vid nämnda skrivelse hade fogats dels frejdbetyg, utvisande att Hildegard Constantia Törnblom är född den 15 december 1847 och sedan år 1888 änka efter vaktmästaren Anders Ludvig Törnblom, dels ock ett den 30 oktober 1916 av Örtenblad utfärdat intyg av innehåll, att änkan Törnblom allt sedan år 1872 uppehållit vaktmästarbefattningen vid skolan, nämligen under åren 1872—1879 vid södra avdelningen av Stockholms gymnasium, under åren 1880—1890 vid det efter sammanläggningen med Maria skola uppkomna södra latinläroverket och sedan år 1891 vid högre allmänna läroverket å Södermalm, att hon därvid förutom portvaktssysslan haft sig ålagd en stor del av vid skolan förekommande städning och uppässning, att hon under hela sin långa tjänstgöringstid med osedvanlig klokhet, omtanke och trohet på ett i alla avseenden utmärkt sätt fullgjort alla sina åligganden, samt att hon förutom fri bostad, vedbrand och lyse åtnjutit en kontant avlöning, i början utgående med 200 kronor för år och efter hand förhöjd, så att hon under åren 1906—1913 uppburit 1,560 kronor årligen och sedan år 1914 1,740 kronor för år.

I skrivelsen har Örtenblad i huvudsak anfört:

Ehuru snart 69 år gammal skötte änkan Törnblom ännu fullt nöjaktigt sin befattning, men man kunde dock förutsätta, att inom en ej alltför avlägsen framtid nedsatta krafter skulle nödgä henne att lämna densamma. Dessförinnan borde dock rimligtvis efter en snart 45-årig, plikttrogen tjänstgöring, som naturligen icke kunnat lämna henne sådan inkomst, att hon därav kunnat göra några nämnvärda besparingar, hennes återstående dagar i ekonomiskt avseende betryggas.

På grund härav har Örtenblad hemställt om utverkande åt änkan Törnblom av en årlig pension av 600 kronor att utgå från och med månaden näst efter den, då hon entledigas från sin befattning.

Efter erhållen remiss har läroverksöverstyrelsen i underdånigt utlåtande den 9 november 1916 anfört:

Med hänsyn därtill, att riksdagen i åtskilliga fall beviljat pension åt vaktmästare vid allmänt läroverk, samt till de sakförhållanden, som i ärendet anförts, syntes pension även uti ifrågavarande fall böra beviljas. Beträffande det eventuella beloppet av pensionen tillåte sig överstyrelsen erinra, att överstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 12 september 1911 angående styrelsens för Sveriges allmänna läroverks vaktmästarförening ansökning i fråga om vissa ändringar i de för vakt-

[38.]
Pension åt
vaktmästaren
Hildegard
Constantia
Törnblom.

mästarna vid de allmänna läroverken gällande bestämmelser om anställning i tjänst m. m., för vaktmästare av den pensionsklass, änkan Törnblom skulle hava tillhört. föreslagit ett årligt pensionsbelopp av 1,000 kronor, detta under förutsättning, bland annat, att kostnaden för sådan vaktmästares pensionering bestritts, förutom genom bidrag av statsmedel, även genom pensionsavgifter av pensionstagaren själv och av vederbörande läroverk. För nu i tjänst varande vaktmästare av nämnda klass beräknades, att den av statsmedel utgående delen av den pension, som skulle tillfalla dem efter uppnådda 65 levnads- och 30 tjänstår, skulle beträffande samtliga tjänst innehavare utom de yngsta årsklasserna utgöra 500 kronor. Till detta belopp hade även i regel pensionsbeloppet bestämts vid de tillfällen, då riksdagen förut tillerkänt pension åt vaktmästare vid högre allmänt läroverk.

I nu förevarande fall hade av läroverkets rektor ifrågasatts en pension å 600 kronor, således ett något högre belopp än det av överstyrelsen i nämnda underdaniga utlatande för ett fall sådant som detta föreslagna. Jämväl överstyrelsen skulle för sin del anse önskvärt, att detta högre belopp bleve beviljat med hänsyn såväl till den stegring i levnadskostnaderna, som ägt rum efter år 1911, som till sökandens krävande, sällsamt långa och synnerligen väl vitsordade arbete i läroverkets tjänst. I detta sammanhang ville överstyrelsen framhålla, att 1916 års riksdag efter förslag av Kungl. Maj:t medgivit, att vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Härnösand J. P. Nylander finge efter avgång från sin befattning uppbära en årlig pension av 750 kronor. Då vaktmästare vid högre allmänt läroverk måste anses fullt jämställd med vaktmästare vid folkskoleseminarium, funne överstyrelsen det rättvist, att dessa befattningshavare jämväl bereddes pension till samma belopp. Överstyrelsen hade också för avsikt att vid fråga om pension åt vaktmästare vid allmänt läroverk föreslå pension till högre belopp än vad hittills varit vanligt. Då det emellertid torde vara med billigheten överensstämmande, att manlig vaktmästare beviljades en något högre pension än kvinnlig, ansåge överstyrelsen lämpligt, att pensionsbeloppet i nu ifrågasvarande fall bestämdes till 600 kronor.

Statskontoret, som den 17 november 1916 efter nådig remiss yttrat sig i ärendet, har anförut:

Ehuru avlöningen till vaktmästare vid de allmänna läroverken icke utginge av statsmedel, hade dock pension av statsmedel vid flera tillfällen av riksdagen beviljats åt läroverksvaktmästare, som under lång tid tjänstgjort i sådan egenskap och till följd av ålder eller sjuklighet icke längre kunnat vid befattningen bibehållas; och hade pensionsbeloppet för vaktmästare vid högre allmänt läroverk plägat bestämmas till 500 kronor.

På grund härav torde även åt änkan Törnblom böra med hänsyn till hennes långvariga, synnerligen väl vitsordade tjänstgöring beredas någon pension, då hon vid framskriden ålder snart nödgades lämna sin befattning. Beloppet hade föreslagits till 600 kronor; och hade till stöd härför åberopats bland annat det förhållandet, att riksdagen år 1916 beviljat pension å 750 kronor åt vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Härnösand J. P. Nylander. Enligt statskontorets mening borde dock därvid icke förbises den icke oväsentliga skillnaden, att seminarievaktmästare vore i statens tjänst anställd och avlönades av statsmedel. Emellertid hade pensionerna för de till sådan förmån berättigade vaktmästare i statens tjänst under senare åren höjts till följd av beviljandet av ytterligare ett ålderstillägg. På grund av

denna omständighet, som syntes böra inverka i någon mån till höjning av det pensionsbelopp, som av riksdagen pläгат tilldelas uttjänta läroverksvaktmästare, och då tillika den starka och varaktiga tendens till allmän höjning av prisnivån, som gjorde sig gällande, måste småningom leda till en förskjutning uppåt av hittills tillämpade pensionsbelopp, särskilt de lägre, funne sig statskontoret icke böra göra någon erinran i fråga om det föreslagna pensionsbeloppet, utan tillstyrkte bifall till framställningen.

Jag är för min del beredd att förorda, att änkan Törnblom, i likhet med vad som medgivits andra vaktmästare vid allmänna läroverk, kommer i åtnjutande av pension, då hon avgår från sin befattning. Vad pensionens storlek beträffar, torde man emellertid med hänsyn till det läge, vari frågan om en allmän pensionering av läroverkens vaktmästare befinner sig, böra stanna vid ett belopp av 500 kronor.

Jag tillstyrker sålunda, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm Hildegard Constantia Törnblom, född Johansson, må från och med månaden näst efter den, varunder hon avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av 500 kronor.

44:o.

På framställning av rektorn vid folkskoleseminariet i Växjö C. O. Arcadius hemställde domkapitlet i Växjö i underdånig skrivelse den 20 augusti 1913, att till riksdagen måtte avlåtas proposition om beredande av pension åt läraren i trädgårdsskötsel vid nämnda seminarium Carl August Gentz, att utgå med 900 kronor om året från och med månaden näst efter den, under vilken han erhöle avsked från befattningen.

[39.]

*Pension åt
läraren i träd-
gårdsskötsel vid
folkskolesemi-
nariet i Växjö
C. A. Gentz.*

I sin ovannämnda framställning anförde Arcadius bland annat följande:

Enligt bifogat prästbetyg vore Gentz född den 27 oktober 1849 och uppnådde alltså under år 1914 65 års ålder. Handlingar i seminariets arkiv upplyste, att Gentz bland fyra sökande blivit av rektor föreslagen och den 12 juli 1884 av domkapitlet förordnad till lärare i trädgårdsskötsel och trädplantering samt till trädgårdsmästare vid seminariet och att han tillträtt denna tjänst den 1 september 1884. Med befattningen vore förenad skyldighet att undervisa i trädgårdsskötsel

vid seminariet 3 timmar i veckan, att handleda seminariets elever vid trädgårdsarbete och trädplantering 12 timmar i veckan under den del av året, då trädgårdsarbete kunde försiggå i det fria, samt att under hela året, jämväl under ferierna, förestå och sköta seminariets trädgård.

Beträffande Gentz' sätt att sköta sina tjänstäligganden funnes antecknat i seminariets konceptbok för den 19 oktober 1886 av framlidne seminarieriktorn P. A. Gödecke, att Gentz »dels såsom trädgårdsmästare med lika öppen blick för det prydliga och smakfulla som för det under en längre framtid gagnande både genom nyanläggning och fortsatt vård av den äldre kulturen höjt seminariets trädgård till ett mönster i sitt slag, dels såsom lärare visat sig vid själva undervisningen uti alla grenar av sitt fack äga mycket grundliga insikter samt vid ledningen av elevernas trädgårdsarbete en stor förmåga både att göra sig åtlydd och att giva dessa sina mångsidiga insikter praktisk tillämpning». I detta omdöme kunde Arcadius instämma beträffande tiden till och med år 1891, men sedan Gentz under vintern 1891—1892 varit illa sjuk av influensa, hade tilltagande sinnesförvirring gjort honom olämplig såsom lärare och slutligen oförmögen att fullgöra sina tjänstäligganden. Den 8 juni 1894 hade Gentz blivit intagen på Kristinehamns hospital, varifrån han i december 1900 flyttats till Uppsala hospital, där han sedan dess vårdats. Såsom av bifogat läkarbetyg upplystes, funnes ingen förhoppning om hans återställande till hälsan. Från den 23 maj 1894 hade tjänstledighet av domkapitlet termin för termin och från den 23 maj 1905 av Kungl. Maj:t år för år beviljats honom.

Under den tid, Gentz varit tjänstledig, hade han uppburit avlöningen för den befattning, han innehaft, sedan arvode till den förordnade vikarien utgått till en början blott av Gentz' avlöning, sedermera enligt kungl. cirkuläret den 28 maj 1897 med bidrag av statsmedel. Från och med år 1903 hade enligt kungl. cirkuläret den 31 oktober 1902 en fjärdedel av Gentz' avlöning avståtts till vikarien och återstoden av dennes arvode utgått av statsmedel. Då trädgårdslärarylöningen från och med år 1905 enligt kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för seminarielärare mom. 2 c) utgjorde 1,200 kronor, hade således sedan dess till Gentz utgått 900 kronor om året. Med detta belopp hade bestritts kostnaderna såväl för Gentz' hospitalsvård, vilka för det dåvarande uppginge till 220 kronor om året, som för familjens underhåll, inbegripet skatter och avgifter till änke- och pupillkassan, uppgående till omkring 60 kronor om året. Gentz' hustru levde, född år 1855. Av deras 6 barn vore det yngsta 20 år gammalt.

För seminariet skulle det vara av stor betydelse att få trädgårdslärary- och trädgårdsmästarbefattningen tillsatt med ordinarie innehavare, i synnerhet sedan trädgårdsområdet dämera blivit mycket utvidgat och en avdelning för studenter tillkommit, för vilken fordrades undervisning och handledning i trädgårdsskötsel. Visserligen hade tjänsten på fullt tillfredsställande sätt under Gentz' hela tjänstledighetstid skötts av samme kompetente vikarie, och det funnes alla utsikter att fortfarande få behålla honom såsom sådan, men det vore rätt och billigt, att denne efter nära 20 års vikarietjänst komme i åtnjutande av en ordinarie övningslärares förmåner såväl med avseende på anställningens fasthet som med avseende på utsikter för framtiden och delaktighet i änke- och pupillkassan.

Då det för statsverket skulle bliva samma utgift att pensionera Gentz med 900 kronor om året och att avlöna hans vikarie med 1,200 kronor, sedan 300 kronor

avdragits av de 1,200 kronor, som utgjorde den ordinarie tjänstinnehavarens avlöning, syntes 900 kronor, eller tre fjärdedelar av det befattningen åtföljande arvodel, vara det pensionsbelopp, som lämpligt och billigt borde tillerkännas Gentz.

Ansökningen var åtföljd av frejdbetyg, som utvisade, att Gentz vore född den 27 oktober 1849, samt intyg av t. f. överläkaren vid Uppsala hospital och asyl Henrik Sjöbring, enligt vilket Gentz sedan den 18 december 1900 vårdats å sagda hospital och asyl samt fortfarande vore på grund av sinnessjukdom fullständigt oförmögen att på något sätt bidra till sitt uppehälle.

Den 5 september 1913 avgav statskontoret över denna ansökning infortrat utlåtande och yttrade därvid:

I gällande stat för folkskoleseminariet i Växjö finnes för en lärare i trädgårdsskötsel och trädplantering uppfört ett arvode å 1,200 kronor. Då denna befattning icke vore en civil tjänst med lön å stat, vore dess innehavare jämlikt 1 § i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 icke berättigad till pension enligt nämnda lag, och någon rätt till pension å allmänna indragningsstaten finnes icke heller i gällande författningar medgiven lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarierna. Riksdagen hade emellertid år 1889 uppå nådig proposition beviljat sådan pension till belopp av 700 kronor åt läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Linköping C. J. Dahlberg. För beredande av pension åt nu ifrågavarande lärare torde även framställning böra göras hos riksdagen.

Ehuru, såsom ovan vore nämnt, pensionslagens bestämmelser icke vore i detta fall tillämpliga, syntes desamma dock böra tjäna till ledning vid beräkningen av det belopp, vilket borde i sådant avseende hos riksdagen äskas.

Av de remitterade handlingarna framginge, bland annat, att Gentz vore född den 27 augusti 1849 och sålunda 64 år gammal samt att han räknade mer än 29 tjänstår.

Om pensionslagens bestämmelser varit i detta fall tillämpliga, skulle, då avlöningen icke vore fördelad i lön och tjänstgöringspenningar, två tredjedelar av densamma, d. v. s. 800 kronor, hava utgjort pensionsunderlag. Likaledes skulle i sådant fall, då Gentz räknade allenast 29 tjänstår, pensionsbeloppet hava utgjort $\frac{29}{35}$ av nämnda pensionsunderlag eller, efter den i 4 § omförmälda avrundning, 620 kronor.

Statskontoret tillstyrkte fördenskull avlåtande av förslag till riksdagen om en årlig pension åt Gentz av 620 kronor.

Något förslag i ärendet blev emellertid då icke förelagt riksdagen.

Sedermera har Arcadius i en av domkapitlet i Växjö med eget utlåtande den 28 juni 1916 överlämnad underdånig skrivelse ånyo anhållit, att till riksdagen måtte avlätas proposition om pension åt Gentz. Arcadius har därvid, med åberopande av samma skäl för beviljande av sådan pension, som han anfört i sin föregående framställning, tillika meddelat, att det tilläggsarvode å 500 kronor årligen, som enligt nå-

digst brev till statskontoret den 1 maj 1914 skolat utgå till läraren i trädgårdsskötsel vid seminariet i Växjö, helt uppburits av vikarien, samt att Gentz icke innehade någon annan statens tjänst och icke heller åtnjöte pension för sådan tjänst. Beträffande det pensionsbelopp, som kunde ifrågasättas för Gentz, yttrar Arcadius, att det torde ligga närmast till hands att jämföra Gentz med andra övningslärare vid seminarierna. Enligt nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 skulle pensionsbeloppet för sådan lärare utgöra tre fjärdedelar av det befattningen åtföljande arvodet med ålderstillägg. Då Gentz' arvode vore 1,200 kronor, skulle pensionsbeloppet utgöra 900 kronor.

Vid denna ansökuing voro fogade frejdbetyg ävensom läkarbetyg, enligt vilket Gentz fortfarande vårdades å Uppsala asyl och vore oförmögen till arbete, samt av Arcadius, såsom av rådhusrätten i Växjö förordnad förmyndare för Gentz, utfärdad tjänsteförteckning för denne.

Domkapitlet har i sitt yttrande för egen del förnyat sin förut gjorda hemställan i ämnet.

I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits av folkskolöverstyrelsen den 27 oktober 1916 och av statskontoret den 16 november 1916.

Folkskolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till ansökningsen och därvid uttalat följande:

Enligt nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 jämförd med nådiga kungörelsen den 11 oktober 1907 om tillämpningen av lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension ägde lärare i trädgårdsskötsel ej såsom lärare i andra övningsämnen rätt till pension. Då nämligen en reglering av trädgårdslärarnas löner ej kunnat år 1904 genomföras i samband med löneregleringen för övriga seminarielärare, hade riksdagen ej heller ansett sig kunna bevilja dem pensionsrätt; i stället borde enligt riksdagens uttalande frågan om sådan lärares pensionering tills vidare i varje särskilt fall av riksdagen prövas och avgöras.

I likhet med seminariets rektor och domkapitlet i Växjö funne överstyrelsen starka skäl tala för att Gentz nu erhöles pension, då han uppnått en ålder, som överstege den, vid vilken övriga övningslärare vid folkskoleseminarier vore pensionsberättigade. Från seminariets synpunkt kunde det icke vara annat än fördelaktigt, att tjänsten erhöles en ordinarie innehavare, som kunde kraftigare än en vikarie tillgodose det för seminarieelevernas utbildning i mera praktisk riktning betydelsefulla läroämnet.

Överstyrelsen finge alltså på det livligaste förorda, att framställning om beviljande av pension åt Gentz nu måtte göras.

Vad anginge pensionens belopp ansåge överstyrelsen på de grunder, som anförts av rektor, att detta borde bestämmas till tre fjärdedelar av det arvode, som åtföljde Gentz' befattning, eller 900 kronor. Visserligen skulle kunna ifrågasättas, att å detta belopp avdrag skulle göras på grund av det förhållandet, att två år fattades i den för hel pension åt manliga ämnes- och övningslärare vid folkskoleseminarierna utom gymnastiklärare stadgade tjänståldern av 35 år. Det syntes dock

överstyrelsen, som om hänsyn till här föreliggande omständigheter och särskilt det förhållandet, att Gentz, om pension icke åt honom beviljades, vore berättigad att fortfarande i statsmedel åtnjuta ett årligt belopp av 900 kronor, borde medföra, att pensionen utan det avdrag, som här skulle kunna ifrågakomma, bestämdes till 900 kronor.

Statskontoret har likaledes tillstyrkt bifall till ansökningen, detta dels på grund därav, att Gentz uppnått en ålder av 67 år och sålunda överskridit den ålder, då övningslärare vid folkskoleseminarium i allmänhet skulle från tjänsten avgå, dels med hänsyn till vad seminariets rektor i sin underdåniga skrivelse anfört.

Såsom förut nämnts, är Gentz icke utan vidare berättigad till pension. Någon utsikt, att han skulle kunna åter träda i tjänstgöring, lärer emellertid icke förefinnas. Därest han icke pensioneras, är det sannolikt, att han under hela sin återstående livstid kommer att åtnjuta tjänstledighet på grund av sjukdom. Enligt förberörda nådiga cirkulär den 31 oktober 1902 skall, i enlighet med riksdagens beslut år 1897, övningslärare, som är tjänstledig på grund av sjukdom, till vikariens avlönande av sitt arvode avstå en fjärdedel av vad på tiden för tjänstledigheten belöper. Vidare skall enligt samma cirkulär iakttagas, bland annat, att vad därutöver erfordras till vikariens avlönande skall utgå av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget med titel: bidrag till avlönande av vikarie under övningslärares vid folkskoleseminarium sjukdom. Då nu årsarvodet till Gentz utgår med 1,200 kronor, återstår således för honom själv, sedan han avstått en fjärdedel därav, 900 kronor om året.

I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag det vara ur seminariets synpunkt högeligen önskvärt, att Gentz nu pensioneras, så att befattningen må kunna tillsättas med annan ordinarie innehavare, och det synes billigt, att pensionsbeloppet därvid icke sättes lägre än det belopp, 900 kronor årligen, som han i annat fall äger att uppbära. Pensionen bör utgå från och med månaden näst efter den, under vilken Gentz entledigas från sin befattning.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Växjö Carl August Gentz må från och med månaden näst efter den, varunder han avgår från sin befattning, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 900 kronor.

*Departements-
chefen.*

45:o.

[40.]

*Understöd åt
äldre behövande
folkskollärare.*

I anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning angående understöd åt äldre behövande, från tjänsten avgångna lärare vid folkskolor och småskolor samt med bifall till en i ämnet väckt motion beslöt 1916 års riksdag *dels* medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit avsked före år 1867, finge för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 800 kronor, *dels* medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning till belopp, som understege 800 kronor, finge för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att det samma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till 800 kronor, *dels ock* för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Den 23 september 1916 har Kungl. Maj:t, efter folkskolöverstyrelsens hörande, utfärdat kungörelse i ämnet att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande anvisas. Enligt denna kungörelse skall det åligga folkskolöverstyrelsen att, efter att i ärendet hava inhämtat yttrande från direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, meddela beslut rörande inkomna ansökningar om understöd.

I skrivelse den 30 september 1916 har folkskolöverstyrelsen anhallit, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte hos riksdagen utverkas även för år 1918, och därvid anført, att då någon erfarenhet, huruvida det av 1916 års riksdag beviljade förslagsanslaget å 100,000 kronor skulle visa sig tillräckligt, givetvis ännu icke kunnat vinnas, anslag för ändamålet torde böra uppföras å 1918 års stat med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att för år 1918 understöd må enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, tillerkännas

a) äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt

skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, till belopp av 800 kronor samt

b) behövande folkskollärare och folkskollärarinna, som erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning till lägre belopp än 800 kronor, med så stort belopp, att pensionsbeloppet och understödet tillsammans uppgå till 800 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1918 å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

46:o.

I anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning angående understöd åt äldre behövande, från tjänsten avgångna lärare vid folkskolor och småskolor samt med bifall till en i ämnet väckt motion beslöt 1916 års riksdag *dels* medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, finge för år 1917 tillerkännas ett understöd av 400 kronor under följande villkor och bestämmelser, nämligen att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891; att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år; att han eller hon styrktes befinna sig i behövande omständigheter; samt att Kungl. Maj:t ägde att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befundes erforderliga; *dels* medgiva, att sådan behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till belopp, som understeg 400 kronor, finge för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående understöd uppginge till 400 kronor; *dels ock* för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

[41.]

*Understöd åt
äldre behövande
småskollärare.*

Den 23 september 1916 utfärdade Kungl. Maj:t, efter folkskolöverstyrelsens hörande, kungörelse i ämnet att lända till efterrättelse

tills vidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande anvisades. Enligt denna kungörelse skall det åligga folkskolöverstyrelsen att, efter att i ärendet hava inhämtat yttrande från direktionen över småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, meddela beslut rörande inkomna ansökningar om understöd.

I skrivelse den 30 september 1916 har folkskolöverstyrelsen anhållit om förslag till riksdagen angående anvisande av medel för berörda ändamål även för år 1918 och därvid anført, att då någon erfarenhet, huruvida det av 1916 års riksdag beviljade förslagsanslaget å 150,000 kronor skulle visa sig tillräckligt, givetvis ännu icke kunnat vinnas, anslag för ändamålet torde böra uppföras å 1918 års stat med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att för år 1918 understöd må enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela, tillerkännas

a) sådan behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som, efter att hava oförvitligen tjänstgjort vid någon av här omförmälda skolor under sammanlagt minst femton års tid, avgått från tjänsten före utgången av år 1891 samt uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år, till belopp av 400 kronor;

b) sådan behövande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till lägre belopp än 400 kronor, med så stort belopp, att detta understöd och det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående tillsammans uppgå till 400 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1918 å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

47:o.

Direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas har i skrivelse den 8 juni 1916 hemställt om förslag till riksdagen angående beredande av en årlig pension till belopp av 400 kronor åt tvätterskan vid institutet och förskolan Emilia Augusta Hedin.

[42.]
*Pension åt
tvätterskan
Emilia Augusta
Hedin.*

Till stöd härför har direktionen anfört följande:

Emilia Augusta Hedin, född år 1854, hade tjänstgjort vid institutet för blinda å Tomteboda under ett halvt år 1894 samt därefter sedan den 1 februari 1897 och fortfarande. Under det mesta av denna tid av nära tjugi år hade hon förestått arbetet med tvätten vid institutet och hade alltid visat den allra största plikttröhet och noggrannhet i sitt arbete. Såsom av bifogat läkarbetyg framginge, vore hon emellertid numera på grund av kronisk magkatarr och nedsatta kroppskrafter oförmögen att utföra tyngre arbete, såsom tvätt och dylikt, och vore det på grund härav säkerligen omöjligt att ännu någon längre tid bibehålla henne i institutets tjänst.

Det syntes emellertid icke kunna vara staten värdigt att låta henne lämna sin befattning vid institutet med utsikten att för sin försörjning vara hänvisad till fattigvården. Då direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda ej ägde medel om hand att bestrida hennes underhåll, sedan hon en gång lämnat institutet, ansåge direktionen sig böra hos Kungl. Maj:t anmäla Hedin till erhållande under sin återstående livstid av en årlig mindre pension.

För närvarande åtnjöte hon i lön 396 kronor jämte husrum, kost, värme, lyse och tvätt, och syntes det direktionen skäligt, att pensionsbeloppet utginge med ett belopp, ungefär motsvarande den kontanta delen av lönen eller 400 kronor.

Till direktionens skrivelse har fogats frejdbetyg för Emilia Augusta Hedin, utvisande att hon vore född den 3 augusti 1854, samt ett läkarbetyg av innehåll, att Emilia Augusta Hedin på grund av kronisk magkatarr och nedsatta kroppskrafter vore oförmögen att utföra tyngre arbete, såsom tvätt och dylikt.

På grund av remisser hava utlåtanden i ärendet avgivits den 27 oktober 1916 av folkskolöverstyrelsen och den 14 november 1916 av statskontoret.

Folkskolöverstyrelsen har hemställt, att Emilia Augusta Hedin måtte erhålla en årlig pension å 450 kronor, och som skäl härför anfört:

Den pension, som borde tillkomma Hedin, torde lämpligen böra beräknas efter liknande grunder som dem, vilka av riksdagen följts vid bestämmande av pension åt andra befattningshavare vid samma inrättning, nämligen husmodern Anna Gustava Jensina Munck år 1915 och maskinisten C. J. Persson år 1916. Därvid hade riksdagen medgivit, att vid beräkning av pensionsbeloppet hela kontanta lönen samt värdet av samtliga in natura utgående förmåner, jämväl fri bostad jämte värme, finge inräknas.

De naturaförmåner, som av Hedin åtnjutits, torde kunna värderas till 600 kronor för år eller samma belopp, vartill värdet av motsvarande förmåner av riksdagen beräknats för förenämnda Munck, vadan hela den lön, Hedin åtnjöte, kunde uppskattas till 996 kronor.

I enlighet med de grunder, som i liknande fall tillämpats, syntes $\frac{2}{3}$ av nyssnämnda lönebelopp, utgörande 664 kronor, böra betraktas som pensionsunderlag, varjämte, då Hedins tjänstetid uppginge till endast 20 år, pensionsbeloppet torde böra beräknas till $\frac{20}{30}$ av sistnämnda belopp, eller, med utjämning uppåt, till 450 kronor.

Statskontoret har i ärendet anfört följande:

Med hänsyn till vad handlingarna innehölle ansåge statskontoret skäl föreligga att söka genom framställning till riksdagen bereda någon pension vid avgången ur tjänsten åt tvätterskan vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas Emilia Augusta Hedin.

I fråga om beloppet hade anstaltens direktion föreslagit 400 kronor, motsvarande vad Hedin uppbure i kontant avlöning, under det att folkskolöverstyrelsen, som beräknat värdet av de till Hedin utgående naturaförmåner till 600 kronor eller samma belopp, som beräknats för husmodern vid samma anstalt A. G. J. Munck, då frågan om pension åt henne förelagts 1915 års riksdag, föreslagit ett pensionsbelopp av 450 kronor. I avseende härå torde kunna ifrågasättas, huruvida jämförelsen med husmodern kunde i detta fall utan vidare godtagas, helst som det snarare förefölle antagligt, att husmodern vid anstalten till följd av sin ställning vore i fråga om bostad m. m. bättre tillgodosedd än anstaltens tvätterska. Emellertid ville statskontoret erinra därom, att det pensionsbelopp, som av riksdagen beviljades i statens tjänst utslitna arbetare, i vanliga fall plägade bestämmas till 300 kronor, oberoende av den högre eller lägre inkomst, som deras arbete givit dem; endast beträffande arbetare i förmansställning hade undantag gjorts, i det att pensionen i sådant fall bestämts till 400, högst 500 kronor. Vid sådant förhållande och då pensionen åt tvättförestånderskan vid flottans station i Karlskrona Emelie Charlotta Löfgren, född Tysk, vilken räknat en tjänstetid av 50 år och åtnjutit en daglön av 2 kronor 25 öre, av 1912 års riksdag bestämts i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till 350 kronor, ville det, i betraktande därjämte av Hedins jämförelsevis korta tjänstetid av icke fullt 20 år, synas, som om pensionsbeloppet i detta fall icke borde överstiga det av anstaltens direktion föreslagna eller 400 kronor.

*Departements-
chefen.*

Det synes mig billigt, att Emilia Augusta Hedin tillerkännes någon pension, då hon icke längre förmår utföra det arbete, som tillhör hennes nuvarande tjänst. Pensionen torde böra sättas till det av direktionen över institutet och förskolan föreslagna och av statskontoret tillstyrkta beloppet samt utgå från allmänna indragningsstaten från och med månaden näst efter den, då hon erhåller avsked från sin tjänst.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att tvätterskan vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas Emilia Augusta Hedin må från och med månaden näst efter den, under vilken hon avgår från sin tjänst, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 400 kronor.

48:o.

I underdånig skrivelse den 25 september 1916 har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm anmält, att sedan överläraren vid skolan Johan Oscar Lindberg den 28 mars 1916 avlidit, hans efterlevande änka Andrea Katarina Lindberg, född Örtenblad, till styrelsen inkommit med anhållan, att årlig pension måtte beredas henne; och har styrelsen i detta ärende vidare anfört följande:

[43.]
Pension åt
överläraren
J. O. Lind-
bergs änka och
minderårige
son.

Lindberg, som var född den 14 april 1852, antogs år 1881 till underlärare i konstindustriell fackteckning vid tekniska afton- och söndagsskolan samt kvinnliga skolan ävensom till underlärare i ornamentsteckning vid byggnadsyrkesskolan. Sagda befattningar uppehöll Lindberg, till dess han år 1882 förordnades till överlärare i konstindustriell fackteckning vid tekniska afton- och söndagsskolan samt år 1884 till överlärare i ornamentsteckning vid byggnadsyrkesskolan, vilka båda nämnda befattningar Lindberg vid sin död fortfarande innehade. År 1890 förordnades Lindberg därjämte till överlärare i frihandsteckning och ornamentsteckning vid maskinyrkerskolan, och innehade Lindberg vid sitt fränfalle jämväl denna befattning. Från år 1902 handhade Lindberg på grund av särskilt förordnande skolans museum, och förordnades han slutligen den 1 januari 1912 till avdelningsföreståndare för byggnadsyrkesskolan, vilken befattning han fortfarande innehade vid sin död.

Lindberg åtnjöt vid skolan följande löneförmåner:

1:o) såsom överlärare vid aftonskolan med 10 timmars tjänstgöring per vecka	kronor 1,440: —
2:o) såsom överlärare vid byggnadsyrkesskolan med 6 timmars tjänstgöring per vecka	» 600: —
3:o) såsom överlärare vid maskinyrkerskolan med 2 timmars tjänstgöringsskyldighet per vecka	» 360: —
4:o) såsom underlärare vid kvinnliga skolan med 8 timmars tjänstgöringsskyldighet per vecka	» 630: —
5:o) såsom föreståndare för skolans museum med 2 timmars tjänstgöringsskyldighet per vecka	» 180: —
6:o) såsom extralärare vid aftonskolan	» 350: —
7:o) såsom avdelningsföreståndare för byggnadsyrkesskolan	» 600: —
Summa kronor 4,160: —	

Enligt den efter Lindberg förrättade bouppteckningen efterlämnade han, förutom änkan, en minderårig son. Några tillgångar av beskaffenhet att kunna underlätta de efterlevandes ekonomi förefunnos icke.

Med hänsyn till det synnerligen förtjänta arbete, Lindberg nedlagt vid skolan under sin långa tjänstetid, samt med särskild hänsyn till det förhållande, att Lindberg ägnat så gott som hela sitt arbete uteslutande åt tekniska skolan, syntes det styrelsen ytterst önskvärt, om pension kunde bliva tillerkänd hans efterlevande änka, som eljest endast med svårighet torde kunna försörja sig och sitt minderåriga barn. Styrelsen finge därför i underdånighet hemställa, att en årlig pension bleve henne tillerkänd, och tillåte sig föreslå, att pensionens belopp måtte bliva fastställt till 600 kronor årligen.

Vid ansökningen fanns i avskrift fogad den efter Lindberg förrättade bouppteckningen, utvisande att Lindberg enligt prästbevis efterlämnat såsom stärbhusdelägare, förutom änkan, sonen Gustaf Johan, född den 23 juni 1903, ävensom att behållningen i boet utgjort 487 kronor 80 öre.

Över ansökningen har statskontoret den 21 oktober 1916 avgivit infordrat underdånigt utlåtande och därvid anfört följande:

Med hänsyn till vad i styrelsens för tekniska skolan i Stockholm förevarande underdåniga skrivelse meddelats och anförts och då lärarpersonalen vid nämnda skola icke har tillfälle att genom inbetalning till någon av staten understödd kassa sörja för efterlevande anhörigas underhåll, måste goda skäl anses föreligga för utverkande av någon pension åt Lindbergs änka.

Vad beträffar det föreslagna pensionsbeloppet, 600 kronor, torde böra framhållas, att änka efter en med överläraren Lindberg i avlöningshänseende likställd tjänstinnehavare med delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa skulle från kassan bekommit pension å ungefär 550 kronor, att i sådant fall pensionsbeloppet till änka och minderårigt barn utgått med 50 procents förhöjning samt att för sådana förmåners åtnjutande förutsättes erläggande av icke obetydliga avgifter. På grund härav vill det synas statskontoret, som om i detta fall, där inga som helst sådana avgifter förekommit, änkepensionen bör sättas något lägre och icke överstiga 500 kronor; men vill statskontoret tillika ifrågasätta, huruvida icke åt makarna Lindbergs minderåriga son Gustaf Johan lämpligen bör utgå årligt understöd till belopp av förslagsvis 100 kronor att åtnjutas intill uppnädd ålder av 18 år.

Sedermera har till ecklesiastikdepartementet ingivits följande intyg:

Härmed intygas, att änkefru Andrea Lindberg, född Örtenblad, änka efter överläraren vid tekniska skolan i Stockholm, arkitekten J. O. Lindberg, enligt med av oss kända förhållanden icke uppbär någon pension.

Stockholm den 11 november 1916.

John Olsson.

Överlärare vid Kungsholms folkskola.

Thure Hellström.

Med. doktor. Överläkare.

Departements-
chefen.

Med avseende å vad sålunda förekommit anser även jag, att änkan Lindberg, vilken enligt företett frejdbetyg är född den 1 oktober 1874, och hennes minderåriga son böra komma i åtnjutande av årliga understöd enligt av statskontoret föreslagna grunder. Understöden torde böra

utgå från allmänna indragningsstaten och tillerkännas änkan Lindberg och hennes son från och med månaden näst efter den, under vilken Lindberg avlidit.

På grund härav får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att överläraren Johan Oscar Lindbergs änka Andrea Katarina Lindberg, född Örtenblad, och makarnas minderårige son Gustaf Johan må från och med den 1 april 1916 å allmänna indragningsstaten uppbära årliga understöd, änkan Lindberg med 500 kronor, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, och Gustaf Johan Lindberg med 100 kronor intill uppnådd ålder av 18 år.

49:o.

I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning har verkstadsbiträdet vid tekniska elementarskolan i Örebro Gustaf Oskar Nilsson anhållit, att honom måtte beredas pension vid avskedstagandet med det belopp, som kunde anses svara mot den avlöning, han i sin nämnda anställning uppburit.

[44.]
Pension åt
verkstads-
biträdet
G. O. Nilsson.

I ansökningen har Nilsson anfört:

Under vårterminen 1881 hade Nilsson anställts vid tekniska elementarskolan i Örebro såsom biträde åt verkmästaren vid undervisningen i verkstadsarbete. Nilsson hade sedan dess i nämnda egenskap oavbrutet tjänstgjort vid skolan med undantag för vid pass tre månader under år 1913, då han på grund av sjukdom varit hindrad att tjänstgöra. Hans tjänstgöring hade omfattat lägst 520 och högst 945 timmar om året. Under år 1916 komme hans tjänstgöring enligt beräkning att uppgå till 973 timmar. Hans avlöning, som utgått efter timpenning med olika belopp under olika år, hade växlat från lägst 330 kronor 50 öre år 1882 till högst 1,142 kronor år 1915. För år 1916 beräknades den till 1,182 kronor 75 öre.

Vid sidan av sin verksamhet såsom verkstadsbiträde hade Nilsson varit anställd som slöjdlärare vid Örebro stads folkskolor. Från denna befattning hade han erhållit avsked den 1 juli 1914, och han uppbure därefter från småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt ett årligt understöd av 415 kronor samt från Örebro stad en tilläggs pension av 705 kronor årligen, tillhoppa 1,120 kronor.

Den 20 april 1917 skulle Nilsson uppnå en ålder av 67 år, och han komme att med utgången av läsåret 1916--1917, då han på grund av försvagad arbetsförmåga senast måste lämna sin tjänst vid tekniska elementarskolan, att i mer än 36 år hava ägnat en väsentlig del av sin arbetskraft åt denna skola. Det syntes honom berättigat, att han efter avskedstagandet från sin biträdesbefattning erhöles en mot hans avlöning vid tekniska elementarskolan svarande pension.

Vid Nilssons ansökning äro fogade frejdbetyg, utvisande att han är född den 20 april 1850, samt ett tjänstgöringsbetyg av följande innehåll:

Sedan slöjdläraren Gustaf Oskar Nilsson anhållit om betyg över sin tjänstgöring vid härvarande tekniska elementarskola, får jag härmed vitsorda:

att Nilsson här tjänstgjort sedan vårterminen 1881 med undantag för omkring tre månader under år 1913, då han på grund av sjukdom åtnjöt ledighet, och fortfarande tjänstgör som verkstadsbiträde;

att han vid denna sin tjänstgöring dels biträtt skolans verkmästare vid undervisningen i verkstadsarbete, dels under ferierna biträtt med rengöring och reparation av verkstadsmaterielen samt med smidning av ämnen för övningarna på verkstaden med en sammanlagd tjänstgöringstid, som växlat mellan lägst 520 och högst 945 timmar om året;

att Nilsson vid sin tjänstgöring ådagalagt utmärkt nit och utmärkt skicklighet, utmärkt sätt att behandla lärjungarna och utmärkt förmåga att bland dem upprätthålla ordning; samt

att han fört en hedrandeandel.

Tekniska elementarskolan i Örebro den 27 september 1916.

Wilhelm Abenius.

Skolans rektor.

Vidare har företetts en av skolans rektor utfärdad handling, angivande Nilssons tjänstgöring och avlöning under åren 1907—1916. Årliga medeltalet av hans avlöning under nämnda tio år utgör 994 kronor 45 öre.

Styrelsen för tekniska elementarskolan i Örebro, som med skrivelse den 28 september 1916 till Kungl. Maj:t överlämnat Nilssons ansökning, har därvid förklarat sig med nöje vitsorda, att Nilsson under sin långa tjänstgöring vid skolan med sällspord punktlighet, trohet och nit till styrelsens fullkomliga belåtenhet fullgjort sina åligganden, samt tillstyrkt nådigt bifall till Nilssons anhållan.

Efter remiss har statskontoret i underdånigt utlåtande den 7 oktober 1916 anfört:

Visserligen har sökanden, enligt vad av handlingarna framgår, haft sin huvudsakliga verksamhet såsom slöjdlärare vid Örebro stads skolor och är numera efter erhållet avsked från nämnda befattning i åtnjutande av pensionsförmåner å till sammans 1,120 kronor; och då hans anställning såsom biträde å verkstaden vid tekniska elementarskolan i Örebro alltså måste betraktas såsom en bisyssla, skulle det ju kunna ifrågasättas, huruvida omständigheterna i detta fall böra föranleda till beredande av pension av statsmedel. Då emellertid sökanden alltsedan år 1881 biträtt å verkstaden samt denna verksamhet, särskilt under de senare åren, varit av icke obetydlig omfattning, vill det synas, som om någon pension jämväl av statsmedel billigtvis borde tillkomma sökanden. Denna pension torde dock icke böra utgöra mer än en jämförelsevis obetydlig fyllnad i den pensionsförmån, varav sökanden

redan är i åtnjutande, och synes lämpligen kunna begränsas till 380 kronor, varigenom sökanden kommer att i pensioner uppbära tillhoppa 1,500 kronor.

Statskontoret slutar sitt utlåtande med hemställan, att pension å nyssnämnda belopp, 380 kronor, måtte beredas Nilsson, att från och med månaden näst efter hans entledigande utgå från allmänna indragningsstaten.

Nilsson kan ej komma i åtnjutande av pension enligt gällande lag angående civila befattningshavares rätt till pension. Därest denna lag varit tillämplig å honom, skulle han med avseende å levnads- och tjänst-ålder redan i början av år 1916 hava uppfyllt fordringarna för erhållande av hel pension. *Departements-
chefen.*

Ehuru, såsom nämnts, Nilsson ej äger berättigat anspråk på pension av staten, anser jag i likhet med statskontoret, att staten, då Nilsson slutar sitt arbete vid tekniska elementarskolan i Örebro, bör se honom tillgodo med någon pension på grund av hans tjänstgöring därstädes. I anslutning även till vad statskontoret i övrigt anfört rörande en eventuell pensions belopp m. m. tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att verkstadsbiträdet vid tekniska elementarskolan i Örebro Gustaf Oskar Nilsson må från och med månaden näst efter den, då han erhåller entledigande från sin befattning vid skolans verkstad, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension av 380 kronor.

Vad föredragande departementschefen i de under punkterna 33:o—49:o här ovan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Gunnar Holmström.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

[11.]

*Tillfälliga un-
derstöd åt pen-
sionerade
kronojägare.*

Departementschefen, statsrådet friherre Beck-Friis anförde:

På extra stat under tionde huvudtiteln har riksdagen för varje år från och med år 1911 uppfört ett förslagsanslag för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkte sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare, samt att i avseende å understödets storlek skulle iakttagas, att detsamma jämte den utgående pensionen icke finge tillsammans överstiga 500 kronor.

Anslagens belopp har utgjort för år 1911 5,700 kronor, för vart-

dera av åren 1912 och 1913 4,000 kronor, för år 1914 3,600 kronor, för år 1915 3,400 kronor, för år 1916 2,700 kronor och för år 1917 2,000 kronor. Genom beslut den 8 december 1916 har Kungl. Maj:t av anslaget för år 1917 beviljat understöd till 21 kronojägare med sammanlagt 2,190 kronor.

Även för år 1918 torde ett förslagsanslag å 2,000 kronor för enahanda ändamål böra uppföras på extra stat under tionde huvudtiteln. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande av understöd av förevarande slag ifrågasätter jag ej.

Under åberopande härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i proposition föreslå riksdagen

att å extra stat under tionde huvudtiteln för år 1918 uppföra ett förslagsanslag av 2,000 kronor för utdelande av tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter och antingen erhållit avsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor eller ock under år 1908 erhållit avsked med avkortad pension från anslaget till pensionering av civila tjänstinnehavare, samt att i avseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans överstiga 500 kronor.

I denna hemställan förenade sig statsrådets övriga ledamöter.

Vad statsrådet sålunda hemställt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnade, att utdrag av protokollet skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel.

Ur protokollet:
Herman Schlytern.

Innehållsförteckning.

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
A. Civila pensionsväsendet.			
Pensionering av civila tjänst innehavare	1,900,000		2
Förvaltningsbidrag till en ny änke- och pupill- kassa för civilstaten	35,000		2
Statens andel i kostnaden för pensionering av extra provinsialläkare	15,000		2
Statens andel i kostnaden för pensionering av lasarettsläkare	25,000		2
[1.] Bidrag till sjuksköterskors pensionering	15,000		2
Statens bidrag till pensionering av barn- morskor	30,000		2
[2.] Kostnaden för förvaltningen av barnmorskor- nas pensionsanstalt	11,000		3
Bidrag till handelsflottans pensionsanstalt ...	101,000		3
[3.] Förbättring av pensioneringen från handels- flottans pensionsanstalt		31,000	3
[4.] Förbättring av pensioneringen inom de tre första klasserna av handelsflottans pensions- anstalt		31,000	3
Bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, peda- gogier, seminarier m. m.	145,780		5
Bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter	68,000		5
Bidrag till dövstumlärares pensionsanstalt	35,000		5

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[5.] Förbättrade pensionsförmåner för lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter		40,000	5
Bidrag till folkskollärares pensionering	681,892		5
[6.] Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning		114,000	5
[7.] Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupill- kassa	76,811		6
[8.] Understöd åt behövande folkskolläraryänkor		65,000	6
[9.] Bidrag till småskollärares m. fl. ålderdoms- understödsanstalt	250,000		6
[10.] Bidrag till småskollärares m. fl. änke- och pupillpensionering		5,000	7
[11.] Tillfälliga understöd åt pensionerade krono- jägare		2,000	7
Bidrag till kungl. hovkapellet pensionsin- rättning	3,000		7
[12.] Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete	15,000		7
[13.] Löneförbättring för vissa vaktmästare m. fl.	200		8

B. Militära pensionsväsendet.

Ersättning till arméns pensionskassa för mistade löneinnehållningar	4,640		8
Ersättning till arméns pensionskassa för nåd- års- och begravningshjälpsbesparingar	28,080		8
[14.] Bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén	131,424		9
[15.] Förstärkande av det i 1916 och 1917 års riksstater uppförda anslag för bidrag till pensionering av änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén		4,254	9
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.</i>			16

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
[16.] Upprätthållande av arméns pensionskassas egen pensionering m. m.		3,500,000	9
[17.] Tillfälliga understöd åt avskedade underofficerare och vederlikar vid armén		17,000	9
Ersättning till arméns pensionskassa för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel	106,000		10
Vadstena krigsmanshuskassa	137,640		10
Bidrag till ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militär tjänstgöring	30,000		10
Förhöjning i gratialen åt avskadat manskap	648,000		10
[18.] Tillfälligt understöd åt f. d. förrådsvaktmästare		911	10
Ersättning till flottans pensionskassas pensionsfond för minskade inkomster	36,320		10
Ersättning till flottans pensionskassas gratialfond för minskade inkomster	16,650		10
[19.] Bidrag till flottans pensionskassas gratialfond	31,100		11
[20.] Förstärkande av det i 1917 års riksstat uppförda anslag för bidrag till flottans pensionskassas gratialfond		1,600	11
Pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar	253,300		11
[21.] Pensionering av flottans gemenskap	279,300		11
[22.] Pension åt förre båtsmannen J. O. A. S. Wester			11
[23.] Pension åt förre båtsmannen E. Edström Bister			12
[24.] Tillfälliga understöd åt f. d. daglönare vid marinen		18,480	12
[25.] Tillfälliga understöd åt f. d. befattningshavare vid lotsverket		9,000	12
Invalidhusfonden	60,350		13
Blesserade över- och underofficerare	2,400		13

Punkt	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Sid.
C. Allmänna indragningsstaten.			
[26.] Pension åt envoyén friherre Ch. E. Ramel			13
[27.] Pension åt generalkonsuln A. R. Landström			14
[28.] Pension åt vicekonsuln H. Ehrenborg			14
[29.] Pension åt förre musikfanjunkaren E. W. Löfstedt			14
[30.] Pension åt hantverkarna vid Norrlands träng- kår P. O. Johansson och G. V. Hultman			14
[31.] Pension åt förre fästningsbyggnadsarbetaren J. A. Ring			15
[32.] Understöd åt beväringssmannen O. M. Karlsson			15
[33.] Pension åt länsmannen L. P. Lagerstedt			15
[34.] Tilläggspension åt förste vaktmästaren i eckle- siastikdepartementet F. L. Nitzell			15
[35.] Pension åt räknebiträdet vid meteorologiska centralanstalten Th. Ch. A. Engström			16
[36.] Personlig professur för professorn N. H. Nilsson-Ehle			16
[37.] Hospitalsvård åt docenten S. M. Lampa			17
[38.] Pension åt vaktmästaren vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm H. C. Törnblom			17
[39.] Pension åt läraren i trädgårdsskötsel vid folk- skoleseminariet i Växjö C. A. Gentz			17
[40.] Understöd åt äldre behövande folkskollärare			18
[41.] Understöd åt äldre behövande småskollärare			18
[42.] Pension åt tvätterskan E. A. Hedin			19
[43.] Pension åt överläraren J. O. Lindbergs änka och minderårige son			19
[44.] Pension åt verkstadsbiträdet G. O. Nilsson			19
[45.] Anslaget till allmänna indragningsstaten			20

Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten anförde vidare:

Jag tillåter mig nu anmäla frågan om anvisande av anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. ävensom till betalning av räntor å statsskulden m. m.

I skrivelse den 11 december 1916 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för år 1918 hava fullmäktige

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

i riksgäldskontoret meddelat, att 1918 års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader samt avlöningar m. m. beräknats till ett belopp av 1,719,000 kronor samt att räntorna å statsskulden för samma år beräknas komma att uppgå till 47,988,000 kronor.

Med avseende å de nya lånebehov, som för år 1918 göra sig gällande och i fråga om vilka jag har för avsikt att senare i dag göra vederbörliga framställningar, torde utöver vad av fullmäktige i riksgäldskontoret angivits såsom erforderligt för betalning av räntorna å statsskulden böra för ändamålet beräknas ytterligare omkring 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för bestridande av riksdags- och revisionskostnader m. m. för år 1918 anvisa ett belopp av 1,719,000 kronor,

dels ock för betalning av räntor å statsskulden m. m. för samma år anvisa ett belopp av 48,988,000 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:
C. B. von Mentzer.

Engångskostnader för försvaret.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, anhöll här-
efter att få anmäla de frågor, som anginge engångskostnader för för-
svaret.

Därvid erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t den 30
december 1916 på *lantförsvarsdepartementets* föredragning (bil. 1) be-
slutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av
kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade
anslaget, 11,098,186 kronor, för år 1918 anvisa 246,264 kronor;

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

dels att för anskaffande av intendenturmateriel för år 1918 bevilja ett anslag av 5,326,423 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna nämnda belopp;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget, 10,632,600 kronor, för år 1918 anvisa återstoden, 927,600 kronor;

dels att för anskaffande av artillerimateriel för år 1918 bevilja ett ytterligare anslag av 2,205,000 kronor;

dels att för anskaffande av ingenjörmateriel för år 1918 bevilja ett anslag av 464,900 kronor;

dels ock bestämma, att samtliga här omnämnda belopp, vilka såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas och beviljas för år 1918, skola i riksstaten uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.

Vidare erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t förut denna dag på *sjöförvarsdepartementets* föredragning (bil. 2) beslutat föreslå riksdagen att anvisa för år 1918

dels till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, ävensom till täckande av övriga utgifter, som uppstå till följd av sänkningen av värnpliktsåldern för kustartilleriets värnpliktiga från 21:a till 20:e levnadsåret, av det beviljade anslaget av 819,700 kronor ett belopp av 131,500 kronor;

dels ock till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds fästning, av det beviljade anslaget av 13,748,690 kronor ett belopp av 2,750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna erforderlig del därav redan år 1917.

För täckande av ifrågavarande engångskostnader för försvaret böra alltså i förslaget till riksstat för år 1918 upptagas tillhoppa 12,051,687 kronor att utgå av medel ur värnskattefonden. Då emellertid, på sätt chefen för lantförvarsdepartementet framhållit, härför förutsättes, att nämnda fond i erforderlig mån frigöres från därpå vilande förskott, torde jag i annat sammanhang få föreslå åtgärder i sådant syfte.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att för täckande av ifrågavarande utgifter finge av statsverkets värnskattefond tagas i anspråk ett belopp av kronor 12,051,687.

Vad departementschefen sålunda rörande engångskostnader för försvaret hemställt biträdades av statsrådets övriga ledamöter och blev av Hans Maj:t Konungen gillat och godkänt.

Ur protokollet:

C. B. von Mentzer.

Bilaga 1.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
december 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **HAMMARSKJÖLD**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **WALLENBERG**,
Statsråden: **HASSELROT**,
 VON SYDOW,
 friherre **BECK-FRIIS**,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning en av arméförvaltningen gjord framställning om anvisande av medel för bestridande av vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande samt yttrade därvid följande:

»Innan jag ingår på den föreliggande framställningen, anhåller jag att få till en början redogöra för

**Beräknade engångskostnader för lantförsvarets ordnande och hittills å värn-
skattefonden gjorda anvisningar.**

*Beräkning av
engångskostna-
derna för lant-
försvarets ord-*

Enligt de av Kungl. Maj:t för 1914 års senare riksdag uti propositionen nr 138 framlagda beräkningarna skulle engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande uppgå till följande belopp nämligen:

för årsklassen 1914 yngre	kronor	10,812,604:—	<i>nande enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 138 till 1914 åra senare riksdag.</i>
» intendenturmateriel	»	23,827,310:—	
» artillerimateriel	»	19,032,600:—	
» ingenjörmateriel	»	3,242,142:—	
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000:—	
» fasta försvaret	»	2,272,000:—	
Summa kronor		59,836,656:—	

Med hänsyn därtill, att leveranserna av intendenturmateriel skulle komma att under en följd av år få stadigvarande karaktär, ansågs emellertid den för dylik materiel beräknade kostnaden kunna minskas med 1,800,000 kronor. Sammanlagda kostnaden skulle följaktligen komma att uppgå till 58,036,656 kronor.

Hela detta belopp ansågs emellertid icke behöva bestridas av värnsskattemedel. Ut i den till riksdagen avlåtna statsverkspropositionen av den 18 maj 1914 hade nämligen för anskaffning av viss uti ovan nämnda belopp inräknad materiel äskats anslag å 1915 års stat med tillhopa 1,020,000 kronor. Vidare kunde ett belopp av sammanlagt 5,800,000 kronor under åren 1916—1922 beräknas bli under fjärde huvudtiteln disponibelt för nyanskaffningar. Efter avdrag av förenämnda båda belopp, tillhopa 6,820,000 kronor, återstode således — framhölls i det vid propositionen nr 138 fogade statsrådsprotokollet — att täcka 51,216,656 kronor. Sedan från värnsskatten, beräknad till 75,000,000 kronor, avdragits engångskostnaderna för sjöförsvaret, vilka komme att uppgå till i runt tal högst 24,200,000 kronor, återstode för de lantförsvarets engångskostnader, som borde bestridas av värnsskattemedel, åtminstone 50,800,000 kronor eller ungefär 400,000 kronor mindre än samma kostnaders slutsumma. Till täckande av denna eventuella brist funnes emellertid att tillgå till värnsskattefonden inflytande räntor, som säkerligen icke komme att understiga sist angivna belopp.

Vid granskningen av de utav Kungl. Maj:t framlagda beräkningarna av engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande fann riksdagen sig böra, med anledning av de utav riksdagen beslutade ändringarna i Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag, höja kostnaderna för övning av årsklassen 1914 yngre från 10,812,604 kronor med 285,582 kronor till 11,098,186 kronor.

*1914 års senare
riksdags beräk-
ning av engångs-
kostnaderna för
lantförsvarets
ordnande.*

Kostnaderna för intendenturmateriel ansåg riksdagen böra ökas med dels 300,000 kronor på grund av övergång från ett av Kungl. Maj:t vid kostnadsberäkningen följt alternativ A till ett annat alternativ

B, dels ock med 300,000 kronor för anskaffning av kokkärl och kappar för landstormen. Å andra sidan kunde kostnaderna minskas med 300,000 kronor genom vissa persedlars utbrytande ur anskaffningsplanen. Därjämte ansåg riksdagen, att det av Kungl. Maj:t gjorda avdraget på grund av kontinuerliga leveranser, 1,800,000 kronor, kunde höjas med 500,000 kronor. Kostnaderna för intendenturmateriel, av Kungl. Maj:t beräknade till $(23,827,310 - 1,800,000 =) 22,027,310$ kronor, komme följaktligen att uppgå till $[(22,027,310 + 300,000 + 300,000) - (300,000 + 500,000) =] 21,827,310$ kronor.

Mot de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för artillerimateriel, 19,032,600 kronor, förklarade riksdagen sig icke hava annat att erinra, än att enligt riksdagens uppfattning avdrag kunde göras på grund av kontinuerliga leveranser med ett belopp av 400,000 kronor. Kostnaden för ifrågavarande materiel borde följaktligen upptagas till 18,632,600 kronor.

Beträffande Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ingenjörmateriel ansåg riksdagen, att behovet av gnisttelegrafmateriel icke blivit i erforderlig grad tillgodosett. De för anskaffande av ingenjörmateriel beräknade kostnaderna borde därför ökas med 273,000 kronor eller från 3,242,142 kronor till 3,515,142 kronor.

Mot de av Kungl. Maj:t beräknade kostnaderna för anskaffande av sjukvårds- och veterinärmateriel samt för stärkandet av det fasta försvaret förklarade sig riksdagen icke hava något att erinra.

Engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande skulle följaktligen enligt riksdagens beräkning uppgå till följande belopp, nämligen

för årsklassen 1914 yngre	kronor	11,098,186: —
» intendenturmateriel	»	21,827,310: —
» artillerimateriel	»	18,632,600: —
» ingenjörmateriel	»	3,515,142: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —
» fasta försvaret	»	2,272,000: —
Summa kronor		57,995,238: —

På grund härav och med tillämpning i övrigt av de utav Kungl. Maj:t följda beräkningsgrunderna beräknade riksdagen hela den å lantförsvaret belöpande delen av värnskattemedel till i runt tal 50,800,000 kronor eller samma belopp som enligt Kungl. Maj:ts proposition.

Enligt en av riksdagen uppgjord plan skulle av förenämnda 57,995,238 kronor utgå

under år 1915	kronor 17,757,430: —
» » 1916	» 11,345,064: —
» » 1917	» 9,520,278: —
» » 1918	» 6,671,074: —
» » 1919	» 6,107,756: —
» » 1920 och följande år	» 6,593,636: —

Såsom förut nämnts, hade Kungl. Maj:t beräknat de engångskostnader för lantförsvarets ordnande, som voro avsedda att bestridas av värnsskattemedel, till i runt tal 50,800,000 kronor och samma kostnader för sjöförsvarets ordnande till i runt tal 24,200,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna skulle alltså komma att uppgå till 75,000,000 kronor. I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t, att värnsskatten, vilken var avsedd för täckande av ifrågavarande kostnader, skulle läggas så, att densamma komme att inbringa ett nettobelopp av 75,000,000 kronor.

*1915 års
riksdags beslut
om anvisande
av medel för
ytterligare
engångskost-
nader för
lantförsvarets
ordnande.*

Emellertid fann sig riksdagen böra vidtaga en höjning av sjöförsvarets engångskostnader med i runt tal 275,000 kronor. Med hänsyn till den osäkerhet, som i varje fall måste komma att vidlåda beräkningen av det verkliga beloppet, vartill en skatt av ifrågavarande storlek och beskaffenhet kunde komma att uppgå, ansåg dock riksdagen denna ökning icke vara av beskaffenhet att böra föranleda någon ändring av de utav Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna för värnsskattens utgående. Vid uppgörandet av 1915 års riksstat utgick riksdagen från, att värnsskattens nettobelopp komme att uppgå till 75,300,000 kronor.

Vid en under år 1915 inom finansdepartementet verkställd beräkning av det belopp, som kunde förväntas komma att genom värnsskatten inflyta, framgick emellertid, att värnsskatten kunde antagas komma att lämna ett överskott av 11,525,000 kronor. Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t 1915 års riksdag (proposition nr 194), att ifrågavarande överskott skulle tagas i anspråk för anskaffande av en del sådan, förut icke beräknad materiel, som enligt de under det pågående världskriget redan vunna erfarenheterna vore av särskild betydelse, nämligen viss tung artillerimateriel, viss ingenjörmateriel samt viss intendenturtrustning för landstormen.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev på det sätt av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 150), att riksdagen för år 1916 av värnsskattemedel beviljade

dels för anskaffande av viss intendenturmateriel ett belopp av 3,362,000 kronor;

dels för anskaffande av viss artillerimateriel ett belopp av 2,918,000 kronor;

dels ock för anskaffande av viss ingenjörmateriel ett belopp av 420,000 kronor.

Sammanfattning av de utav riksdagen hittills beräknade engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande.

De av riksdagen hittills beräknade engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande belöpa sig alltså till följande belopp, nämligen:

för årsklassen 1914 yngre	kronor	11,098,186: —
» intendenturmateriel (21,827,310+3,362,000 =)	»	25,189,310: —
» artillerimateriel (18,632,600+2,918,000 =)	»	21,550,600: —
» ingenjörmateriel (3,515,142+420,000 =)	»	3,935,142: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —
» fasta försvaret	»	2,272,000: —

Summa kronor 64,695,238: —

Av riksdagen gjorda anvisningar för bestridande av engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande.

Av förenämnda belopp, 64,695,238 kronor, har riksdagen hittills anvisat:

för år 1915

	Å riksstaten under fjärde huvudtiteln:	Av värnskattemedel:
för årsklassen 1914 yngre	kronor	—
» intendenturmateriel	»	6,643,682: —
» artillerimateriel	»	225,000: —
» ingenjörmateriel	»	795,000: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	—
» fasta försvaret	»	—

Summa kronor 1,020,000: — 16,737,430: —

för år 1916

	Av värnskattemedel:
för årsklassen 1914 yngre	kronor
» intendenturmateriel	»
» artillerimateriel	»
» ingenjörmateriel	»
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»

Summa kronor 2,503,317: — 7,362,000: — 9,018,000: — 1,436,747: — 325,000: —

för år 1917

		Av värnskattemedel:
för årsklassen 1914 yngre	kronor	1,003,531: —
» intendenturmateriel	»	5,000,887: —
» artillerimateriel	»	3,500,000: —
» ingenjörmateriel	»	1,016,747: —
Summa kronor		10,521,165: —

Av de beräknade engångskostnaderna, 64,695,238 kronor, hava således hittills anvisats:

för år 1915 (1,020,000+16,737,430 =)	kronor	17,757,430: —
» » 1916	»	20,645,064: —
» » 1917	»	10,521,165: —
Summa kronor		48,923,659: —

Detta belopp fördelar sig sålunda:

för årsklassen 1914 yngre	kronor	10,150,530: —
» intendenturmateriel	»	16,362,887: —
» artillerimateriel	»	16,018,000: —
» ingenjörmateriel	»	3,470,242: —
» sjukvårds- och veterinärmateriel	»	650,000: —
» fasta försvaret	»	2,272,000: —
Summa kronor		48,923,659: —

Av de beräknade engångskostnaderna återstå således att anvisa under åren 1918—1920 och följande år ett belopp av (64,695,238—48,923,659 =) 15,771,579 kronor, därav skulle avses

för årsklassen 1914 yngre (11,098,186—10,150,530=)	kronor	947,656: —
» intendenturmateriel (25,189,310—16,362,887=)	»	8,826,423: —
» artillerimateriel (21,550,600—16,018,000=)	»	5,532,600: —
» ingenjörmateriel (3,935,142—3,470,242 =)	»	464,900: —
Summa kronor		15,771,579: —

*Återstående
belopp att
anvisa av
engångskost-
naderna för
lantförsvarets
ordnande.*

Såsom förut nämnts, har riksdagen beräknat, att ett belopp av sammanlagt 5,800,000 kronor under åren 1916—1922 kunde bliva under fjärde huvudtiteln disponibelt för nyanskaffningar. Något härför avsett belopp har emellertid hittills icke under nämnda huvudtitel beräknats.

De engångskostnader för lantförsvarets ordnande, som återstå att under åren 1918—1920 och följande år bestrida av värnskattemedel, belöpa sig alltså till $(15,771,579 - 5,800,000 =) 9,971,579$ kronor.

*Återstående
belopp att an-
visa av en-
gångskostna-
derna för sjö-
försvarets
ordnande.*

I detta sammanhang torde jämväl böra omnämnas de av riksdagen hittills gjorda anvisningarna å värnskattefonden för bestridande av engångskostnaderna för sjöförsvarets ordnande.

Såsom förut nämnts, beräknade 1914 års senare riksdag engångskostnaderna för sjöförsvarets ordnande till $(24,200,000 + 275,000 =) 24,475,000$ kronor. Samtliga dessa kostnader skulle utgå av värnskattemedel. Av detta belopp har riksdagen anvisat eller avsatt

för år 1915		kronor	5,453,200: —
» » 1916		»	8,932,000: —
» » 1917		»	4,503,800: —
Summa kronor			18,889,000: —

Det belopp, som under år 1918 och följande år är avsett att för sjöförsvarets räkning utgå ur värnskattefonden, belöper sig alltså till $(24,475,000 - 18,889,000 =) 5,586,000$ kronor.

*Värnskatte-
fondens ställ-
ning vid in-
gången av år
1918.*

Av inom finansdepartementet nästlidet år verkställda beräkningar framgick, att värnskatten kunde förväntas inbringa 13,000,000 kronor utöver det vid 1914 års senare riksdag beräknade. Skattens nettobelopp skulle alltså komma att uppgå till $(75,000,000 + 13,000,000 =) 88,000,000$ kronor.

Då riksdagen hittills å värnskattefonden anvisat för lantförsvaret $(48,923,659 - 1,020,000 =) 47,903,659$ kronor och för sjöförsvaret 18,889,000 kronor, eller tillhoppa 66,792,659 kronor, skulle alltså värnskattefonden, fränsett räntor, vid ingången av år 1918 uppgå till $(88,000,000 - 66,792,659 =) 21,207,341$ kronor.

Enligt vad förut nämnts, återstå att å värnskattefonden anvisa för lantförsvaret 9,971,579 kronor och för sjöförsvaret 5,586,000 kronor eller tillhoppa 15,557,579 kronor. Återstoden å fonden eller $(21,207,341 - 15,557,579 =) 5,649,762$ kronor är avsedd att utgöra en säkerhetsmarginal för mötande av inträffade prisstegringar m. m.

Vid ingången av år 1918 äro emellertid förenämnda 21,207,341 kronor icke i sin helhet disponibla för ytterligare anvisningar. Fonden är nämligen belastad med förskott för bestridande av kostnaderna för vissa byggnader vid armén, vilka kostnader äro avsedda att framdeles ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål

eller annan fond, dit köpeskillingarna för vissa till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försäljas, komma att inflyta. De å värnsskattefonden förskotterade byggnadskostnaderna utgöra

för år 1915		kronor	2,677,900: —
» » 1916		»	3,842,975: —
» » 1917		»	4,482,300: —
Summa kronor			11,003,175: —

Av värnsskattefondens vid 1918 års ingång beräknade belopp äro alltså endast (21,207,341—11,003,175 =) 10,204,166 kronor disponibla för ytterligare anvisningar. I den mån anvisningar å fonden härutöver erfordras, måste densamma frigöras från de förskott, som för närvarande belasta densamma.

Anslagsäskanden för år 1918.

Uti underdånig skrivelse den 30 september 1916 har nu arméförvaltningen gjort framställning om anvisande av medel för år 1918 för bestridande av vissa engångskostnader för lantförsvarets ordnande.

Övergång till förändrad värnplikstjänstgöring.

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre ett anslag av 11,098,186 kronor att utgå av värnsskattemedel.

Av anslaget har, såsom förut nämnts, hittills anvisats sammanlagt 10,150,530 kronor.

Arméförvaltningen har nu hemställt, att av anslaget måtte för år 1918 anvisas ett belopp av 246,264 kronor.

Arméförvaltningens framställning.

Då arméförvaltningens förevarande framställning står i överensstämmelse med den av 1914 års senare riksdag uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning under åren för övergången till den nya härordningen, finner jag mig böra tillstyrka bifall till den gjorda framställningen.

Departementets chefen.

Intendenturmateriel.

Såsom förut nämnts, hava engångskostnaderna för lantförsvarets ordnande, i vad de avse intendenturmateriel, beräknats till 25,189,310 kronor. Då härav hittills anvisats 16,362,887 kronor, återstå alltså att ytterligare anvisa 8,826,423 kronor. Ifrågavarande belopp är avsett att utgå av värnskattemedel, i den mån detsamma icke kan till någon del täckas av de 5,800,000 kronor, som, enligt vad förut nämnts, av riksdagen beräknats under åren 1916—1922 bliva under fjärde huvudtiteln disponibelt för nyanskaffningar.

Enligt den av riksdagen uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning under övergångsåren samt sedermera fattade beslut skulle av förenämnda 8,826,423 kronor utgå

under år 1918		kronor 1,826,423: —
» » 1919		» 3,500,000: —
» » 1920 och följande år		» 3,500,000: —

Arméförvaltningens framställning.

Arméförvaltningen har nu anført, att ämbetsverket vid beräkandet av storleken av intendentsdepartementets andel i förenämnda 5,800,000 kronor utgått från det antagandet, att vad som av de återstående engångskostnaderna erfordrades för årsklassen 1914 yngre eller 947,656 kronor och för anskaffning av ingenjörmateriel eller 464,900 kronor borde helt och hållet bestridas av värnskattemedel. Däremot borde vad som av samma kostnader återstode för intendenturmateriel eller 8,826,423 kronor och för artillerimateriel eller 5,532,600 kronor utgå dels från värnskattefonden och dels från fjärde huvudtiteln. Fördelades mellan båda sistnämnda anslagsbehov det å fjärde huvudtiteln såsom disponibelt beräknade beloppet, 5,800,000 kronor, i proportion till anslagsbehovens storlek, skulle härav ungefär 3,500,000 kronor falla å intendentsdepartementets andel och 2,300,000 kronor å artilleridepartementets andel.

Om från förenämnda för anskaffande av intendenturmateriel beräknade, men ännu ej anvisade belopp, 8,826,423 kronor, droges den sålunda för intendentsdepartementet påräkneliga andelen, 3,500,000 kronor, av de från fjärde huvudtiteln utgående medlen, återstode att av värnskattemedel ställa till intendentsdepartementets förfogande 5,326,423 kronor.

Rörande behovet av det snara anvisandet såväl av dessa medel som av dem, vilka ställts i utsikt att under perioden 1916—1922 erhållas från fjärde huvudtiteln för anskaffning av intendenturmateriel, åberopade arméförvaltningen vad av ämbetsverket i dess helhet och särskilt dess

intendentsdepartement ofta hos Kungl. Maj:t anförts. Det rådande politiska läget inom Europa medgäve intet uppskov med tillgodoseende av de nödvändigaste kraven för arméns utrustning. I själva verket vore det allenast de mest nödvändiga och närmast förestående anskaffningarna, som kunde genom dessa medel bestridas, och arméförvaltningen komme att hos Kungl. Maj:t i särskild skrivelse anmäla de ytterligare behov av intendenturutröstning, som successivt måste fyllas.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde arméförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att för år 1918 anvisa ett belopp av 5,326,423 kronor, att utgå av värnskattemedel för anskaffning av intendenturmateriel, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskjuta beloppet;

dels ock att å extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 3,500,000 kronor likaledes för anskaffning av intendenturmateriel, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna jämväl detta belopp.

Mot arméförvaltningens beräkning av det belopp, som för anskaffning av intendenturmateriel ytterligare bör av värnskattemedel utgå, eller 5,326,423 kronor, har jag icke något att erinra. *Departements-
chefen.*

Som ovan nämnts, skulle enligt den av riksdagen uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning och förut fattade beslut under år 1918 endast utgå ett belopp av 1,826,423 kronor. Med hänsyn till vad arméförvaltningen anført och då övergången till den nya härordningen på grund av rådande förhållanden blivit väsentligt påskyndad, torde det emellertid vara nödvändigt, att hela förenämnda belopp, 5,326,423 kronor, redan nu anvisas. I enlighet med vad arméförvaltningen hemställt, torde Kungl. Maj:t böra bemyndigas att redan under innevarande år av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet.

Vad beträffar arméförvaltningens framställning om anvisande å riksstaten under fjärde huvudtiteln av återstående 3,500,000 kronor för intendenturmateriel, torde jag få tillfälle att i ett annat sammanhang återkomma till denna fråga.

Artillerimateriel.

Enligt vad förut nämnts, beräknades engångskostnaderna för artillerimateriel av 1914 års senare riksdag till 18,632,600 kronor. Härav anvisade riksdagen 795,000 kronor under fjärde huvudtiteln å 1915 års

riksstat. Därjämte beviljade riksdagen till anskaffande av artillerimateriel ett anslag av 10,632,600 kronor, att utgå av värnskattemedel. Av detta anslag har riksdagen hittills anvisat

för år 1915	kronor 2,705,000: —
» » 1916	» 3,500,000: —
» » 1917	» 3,500,000: —
eller tillhopa kronor 9,705,000: —	

Å anslaget återstå alltså oanvisade (10,632,600—9,705,000 =) 927,600 kronor, vilket belopp enligt den av riksdagen uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning under övergångsåren är avsett att utgå under år 1918.

Enligt nämnda plan skulle av de beräknade engångskostnaderna utgå

under år 1918 (927,600+2,205,000 =)	kronor 3,132,600: —
» » 1919	» 2,500,000: —
» » 1920 och följande år	» 2,500,000: —
eller tillhopa kronor 8,132,600: —	

Efter därom av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav emellertid 1915 års riksdag, att av sistnämnda, till utgående under åren 1918—1920 och följande år avsedda belopp 2,600,000 kronor redan finge utgå under år 1916.

Såsom förut nämnts, beviljade dessutom samma års riksdag, utöver de av 1914 års senare riksdag beräknade engångskostnaderna för artillerimateriel, för anskaffande av dylik materiel ett belopp av 2,918,000 kronor att utgå av värnskattemedel.

Av samtliga beräknade engångskostnader eller (18,632,600+2,918,000=) 21,550,600 kronor hava således anvisats tillhopa (795,000+9,705,000+2,600,000+2,918,000 =) 16,018,000 kronor, vadan alltså återstå att anvisa under åren 1918—1920 och följande år (21,550,600—16,018,000 =) 5,532,600 kronor. Härav utgöra 927,600 kronor återstoden av det utav 1914 års senare riksdag beviljade anslaget.

Arméförval-
ningens fram-
ställning.

Arméförvaltningen har nu gjort framställning om anvisande av återstående engångskostnader, i vad de äro avsedda att utgå av värnskattemedel, samt därvid anfört följande:

Med anledning av rådande förhållanden hade Kungl. Maj:t genom brev den 5 december 1914 anvisat 4,238,560 kronor som försträckning

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställde arméförvalt-

ningen, att av de för artillerimateriel beräknade engångskostnaderna måtte för år 1918 anvisas det i riksdagens plan för kostnadernas fördelning för samma år angivna beloppet eller 3,132,600 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vad arméförvaltningen anfört i fråga om de återstående engångskostnadernas för artillerimateriel uppdelning å värnskattemedel och annan utgiftstitel, giver mig icke anledning till någon erinran. Av värnskattemedel böra alltså beräknas utgå ytterligare 3,232,600 kronor.

Då det av arméförvaltningen för år 1918 äskade beloppet eller 3,132,600 kronor står i överensstämmelse med den av riksdagen uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning under övergångsåren, finner jag mig böra tillstyrka anvisande av nämnda belopp. Härav utgöra 927,600 kronor återstoden av det utav 1914 års senare riksdag av värnskattemedel anvisade anslaget å 10,632,600 kronor. Återstoden eller $(3,132,600 - 927,600 =) 2,205,000$ kronor torde äskas såsom ett nytt anslag att jämväl utgå av värnskattemedel.

I händelse av bifall till vad sålunda förordats, skulle under år 1919 och följande år återstå att av värnskattemedel anvisa $(3,232,600 - 3,132,600 =) 100,000$ kronor.

Till frågan om beredande av medel för täckande av den del av ifrågavarande engångskostnader, som ej är avsedd att utgå av värnskattemedel eller 2,300,000 kronor, torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Ingenjörmateriel.

Såsom förut nämnts, hava engångskostnaderna för ingenjörmateriel beräknats till 3,935,142 kronor. Då härav redan anvisats tillhoppa 3,470,242 kronor, återstår alltså till ytterligare anvisning ett belopp av 464,900 kronor.

*Arméförvalt-
ningens fram-
ställning.*

Arméförvaltningen har nu hemställt, att detta belopp, 464,900 kronor, måtte anvisas för år 1918.

*Departements-
chefen.*

Då arméförvaltningens framställning står i överensstämmelse med den av riksdagen uppgjorda planen för engångskostnadernas fördelning under övergångstiden, har jag icke något att mot densamma erinra.

Sammanfattning.

I enlighet med vad sålunda anförts, skulle för år 1918 anvisas:

för övergång till förändrad värnplikts-

tjänstgöring	kronor	246,264: —
» intendenturmateriel	»	5,326,423: —
» artillerimateriel (927,600+2,205,000)=	»	3,132,600: —
» ingenjörmateriel	»	464,900: —

eller tillhopa kronor 9,170,187: —

På chefen för finansdepartementet torde ankomma att framställa förslag om ifrågavarande medels anvisande å statsverkets värnskattefond.

Såsom förut nämnts, uppgå de engångskostnader för lantförsvarets ordnande, som återstå att under åren 1918—1920 och följande år bestrida av värnskattemedel, till 9,971,579 kronor. Därest på sätt nu föreslagits för år 1918 anvisas 9,170,187 kronor, kommer att för anvisning under år 1919 och följande år återstå ett belopp av 801,392 kronor, därav 701,392 kronor för övergång till förändrad värnpliktstjänstgöring och 100,000 kronor för artillerimateriel.

Enligt vad i det föregående meddelats, beräknas värnskattefondens disponibla behållning vid 1918 års ingång uppgå till 10,204,166 kronor. För täckande av det för lantförsvaret under år 1918 erforderliga beloppet eller 9,170,187 kronor finnas således medel tillgängliga. Då emellertid, enligt vad jag inhämtat, statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har för avsikt att föreslå, att för år 1918 anvisas ett belopp av 2,881,500 kronor, måste åtgärder vidtagas för värnskattefondens frigörande i erforderlig mån från de på densamma vilande förskotten för bestridande av kostnaderna för vissa byggnadsföretag vid armén.

Jag får alltså hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till bestridande av kostnaderna för övning vid armén av årsklassen 1914 yngre beviljade anslaget, 11,098,186 kronor, för år 1918 anvisa 246,264 kronor;

dels för anskaffande av intendenturmateriel för år 1918 bevilja ett anslag av 5,326,423 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna nämnda belopp;

dels att utav det av 1914 års senare riksdag till anskaffande av artillerimateriel beviljade anslaget, 10,632,600 kronor, för år 1918 anvisa återstoden, 927,600 kronor;

dels för anskaffande av artillerimateriel för år 1918 bevilja ett ytterligare anslag av 2,205,000 kronor;

dels för anskaffande av ingenjörmateriel för år 1918 bevilja ett anslag av 464,900 kronor;

dels ock bestämma, att samtliga här omnämnda belopp, vilka såsom engångskostnader för lantförsvaret anvisas och beviljas för år 1918, skola i riksstaten uppföras såsom ett gemensamt reservationsanslag.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag av protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för år 1918.

Ur protokollet:

Axel Westin.

Bilaga 2.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 13 januari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Broström anförde härefter:

I proposition nr 156 den 20 juni 1914 framlades för riksdagen redogörelse och förslag beträffande vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande, vilka ansågos bära bestridas av värnskattemedel.

I anslutning till sålunda lämnad redogörelse sammanfattades i en tablå, intagen å sidan 22 i nämnda proposition, samtliga dessa engångsutgifter, fördelade å särskilda ändamål och år. Denna tablå var av följande lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

	År 1915.	År 1916.	År 1917.	År 1918 o. följande.	Summa.
Flottan.					
Övning av årsklasserna 1914 y och 1915 ä	500,000	485,000	315,000	—	1,300,000
Nybyggnad av krigsfartyg	100,000	3,202,000	—	—	3,302,000
Ändringsarbeten å 1:a klass pan- sarbåtar	297,000	178,000	—	—	475,000
Ombyggnad av torpedkryssare till depåfartyg för undervat- tensbåtar	385,000	—	—	—	385,000
Bärgningsmateriel för undervat- tensbåtar	250,000	—	—	—	250,000
Docka jämte verkstad för flot- tans station i Stockholm	300,000	750,000	350,000	—	1,400,000
Örlogsdepå vid Härnösand	100,000	800,000	800,000	—	1,700,000
Torpedmateriel	50,000	125,000	125,000	—	300,000
Minmateriel	50,000	125,000	125,000	—	300,000
Säger för flottan	2,032,000	5,665,000	1,715,000	—	9,412,000
Kustartilleriet					
Övning av årsklassen 1914 y	382,200	292,700	3,800	131,500	810,200
Nyanläggningar och nyanskaff- ningar för det fasta kustför- svaret (utom Fårösunds kust- position *)	2,750,000	2,750,000	2,750,000	5,498,690	13,748,690
Fårösunds kustposition eller andra försvarsanstalter å Gott- land	225,000	—	—	—	225,000
Säger för kustartilleriet	3,357,200	3,042,700	2,753,800	5,630,190	14,783,890
Summa för marinen	5,389,200	8,707,700	4,468,800	5,630,190	24,195,890

Kungl. Maj:ts framställningar till riksdagen anslöto sig till beräkningarna i denna tablå och innefattade förslag, att beloppen för de särskilda ändamålen måtte beviljas och i erforderlig del anvisas för år 1915 eller ock, vad angick dockan vid flottans station i Stockholm samt Fårö-

*) Numera benämnd Fårösunds fästning.

sunds fästning eller andra försvarsanstalter å Gottland, för sistnämnda år avsättas.

I skrivelse nr 1 den 14 september 1914 anmälde riksdagen sina i anledning av Kungl. Maj:ts berörda framställningar fattade beslut. Dessa riksdagens beslut överensstämde med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet med undantag dels därav att riksdagen, som bestämt penningbidrag och penningtillskott till de värnpliktiga till högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit, till följd därav höjde här ifrågavarande anslag till de värnpliktigas övningar, dels ock därav att riksdagen ökade anslaget till ändringsarbeten å pansarbåtar.

I förstnämnda hänseende beviljade riksdagen till bestridande av kostnaderna för övning vid flottan av värnpliktiga, tillhörande årsklasserna 1914 yngre och 1915 äldre, ett anslag av 1,450,000 kronor (i stället för det av Kungl. Maj:t begärda, i förenämnda tablå upptagna beloppet, 1,300,000 kronor) och anvisade därav för år 1915 ett belopp av 560,000 kronor. Till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, beviljade vidare riksdagen ett anslag av 819,700 kronor (i stället för det av Kungl. Maj:t begärda, i förenämnda tablå upptagna beloppet, 810,200 kronor) och anvisade därav ett belopp av 386,200 kronor för år 1915.

I sistnämnda avseende beviljade riksdagen för ändringsarbeten å vissa pansarbåtar ett till 590,500 kronor förhöjt belopp, varav för år 1915 anvisades 297,000 kronor.

Sammanlagda beloppet av för år 1915 av riksdagen anvisade eller avsatta medel, vilket utgjorde 5,453,200 kronor, uppfördes av riksdagen i riksstaten för samma år under rubriken: »Verkliga utgifter. XIII Engångskostnader för försvaret» såsom gemensamt reservationsanslag med enhetstitel: »Engångskostnader för sjöförsvaret».

Efter särskilda framställningar av Kungl. Maj:t hava härefter 1915 och 1916 års riksdagar dels beslutat att för anläggande av ny docka vid flottans station i Stockholm av värnskattemedel för åren 1916 och 1917 avsätta 750,000, resp. 350,000 kronor, dels ock anvisat, att utgå av värnskattemedel, de för åren 1916 och 1917 i ovannämnda tabell för övriga ändamål upptagna belopp, dock med följande ändringar och tilllägg, nämligen:

att de till bestridande av kostnaderna för övning vid flottan av värnpliktiga, tillhörande årsklasserna 1914 yngre och 1915 äldre, anvisade beloppen, med hänsyn till vad ovan i detta avseende omförmäls, bestämts till 540,000 kronor för år 1916 och till 350,000 kronor för år 1917, varjämte medgivits, att ifrågavarande anslag finge användas jämväl

till täckande av övriga utgifter, som uppstode till följd av sänkningen av värnpliktsåldern för flottans värnpliktiga från 21:a till 20:e levnadsåret;

att det till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, för år 1916 anvisade beloppet av nyss angiven anledning bestämts till 298,200 kronor, varjämte medgivits, att ifrågavarande anslag finge användas jämväl till täckande av övriga utgifter, som uppstode till följd av sänkningen av värnpliktsåldern för kustartilleriets värnpliktiga från 21:a till 20:e levnadsåret; samt

att 1915 års riksdag för år 1916 av värnskattemedel anvisat dels för ändringsarbeten å 1:a klass pansarbåtarna Oden, Thor, Niord, Dristigheten, Åran, Wasa, Manligheten och Oscar II av det beviljade anslaget av 590,500 kronor återstående, icke anvisade beloppet, 293,500 kronor (i stället för det i förenämnda tablå upptagna beloppet, 178,000 kronor), och dels ett anslag av 48,300 kronor för utförande av återstående moderniseringsarbeten å 1:a klass pansarbåten Tapperheten, vilket anslag icke ingått bland de belopp, som upptagits i berörda tablå.

I enlighet med förenämnda tablå lärer nu böra av riksdagen begäras anvisning av värnskattemedel för år 1918 till övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, samt till nyanläggningar och nyanskaffningar för det fasta kustförsvaret, med undantag av Färösunds fästning.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 29 september 1916 framlagt förslag angående anvisning av värnskattemedel för år 1918 till nyssnämnda båda ändamål; och anhåller jag att i det följande få uttala mig rörande dessa anslagskrav.

Övning vid
kustartilleriet
av årsklassen
1914 y.

Till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, har riksdagen, såsom förut nämnts, beviljat ett anslag av 819,700 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisat 386,200 kronor, för år 1916 298,200 kronor och för år 1917 3,800 kronor.

Av riksdagens skrivelse nr 1 år 1914 framgår, att av det sålunda beviljade anslaget ett belopp av 131,500 kronor beräknats för år 1918.

Marinförvaltningen har i sin förutnämnda skrivelse den 29 september 1916 hemställt, att sistnämnda belopp, 131,500 kronor, måtte äskas för år 1918.

Mot marinförvaltningens nyssnämnda hemställan har jag icke något att erinra. Departements
chefen.

Av vad jag anfört till statsrådsprotokollet den 14 januari 1915, bilagt statsverkspropositionen angående femte huvudtiteln (sid. 119—121), framgår, att det ordinarie anslaget till kustartilleribevärings avlöning och beklädnad m. m. för vart och ett av åren 1916—1919 beräknats till samma belopp, och hade detta skett under förutsättning att de värnsskattemedel, som erfordrades för övergången till den nya värnpliktslagen, uppdelades på åren 1915—1917 på sådant sätt, att fluktuationer i de ordinarie anslag, från vilka kostnaderna för kustartilleriets värnpliktiga bestredes, skulle undvikas. Det ändamål, som sålunda åsyftats vid uppdelningen på nämnda år av berörda värnsskattemedel, hade emellertid icke kommit att tydligt uttryckas i propositionen. På min tillstyrkan hemställde därför Kungl. Maj:t till 1915 års riksdag om medgivande därtill, att det av riksdagen beviljade anslaget till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, måtte få användas jämväl till täckande av övriga utgifter, som uppstode till följd av sänkningen av värnpliktsåldern för kustartilleriets värnpliktiga från 21:a till 20:e levnadsåret. Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

Till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds fästning, har 1914 års senare riksdag beviljat ett anslag av 13,748,690 kronor, att utgå av värnsskattemedel, och därav för år 1915 anvisat ett belopp av 2,750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda summa under år 1914 av tillgängliga medel utanordna för arbetenas påbörjande erforderliga belopp. 1915 och 1916 års riksdagar hava därefter av det beviljade anslaget å 13,748,690 kronor för vart och ett av åren 1916 och 1917 anvisat ett ytterligare belopp av 2,750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna erforderlig del därav redan år 1915, resp. år 1916.

Nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret.

Genom nådigt beslut den 1 december 1914 har åt tillkallade sakkunniga — kustbefästningskommissionen — uppdragits att snarast möjligt uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till allmän plan för utförande under åren 1915—1919 av de nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, till vilka riksdagen beviljat medel.

Förslag till dylik plan har den 12 januari 1915 inkommit till Kungl. Maj:t. Genom nådigt beslut den 12 februari samma år blevo

vidare nämnda sakkunniga anmodade att så snart ske kunde inkomma med förslag beträffande utförandet av de arbeten och anskaffningar, som borde igångsättas under år 1915. Enahanda uppdrag har kustbefästningskommissionen genom nådigt brev den 17 december 1915 erhållit för år 1916 och enligt nådigt brev den 8 december 1916 för år 1917. På förslag av de sakkunniga och efter vederbörande myndigheters hörande hava tid efter annan nådiga beslut fattats om verkställandet av vissa anskaffningar m. m. för stärkande av det fasta kustförsvaret, varvid erforderliga belopp utanordnats av nyssnämnda av riksdagen anvisade medel.

Marinförvaltningen har i sin förenämnda skrivelse den 29 september 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos riksdagen äska anvisning för år 1918 av ytterligare 2,750,000 kronor av det beviljade anslaget.

Departements-
chefen.

Marinförvaltningens hemställan under förevarande punkt står i överensstämmelse med vad som i förut omförmälda proposition nr 156 till 1914 års senare riksdag anförts i fråga om anslagets fördelning på olika år; och har jag funnit mig böra biträda ämbetsverkets hemställan.

Med anledning av vad nyssnämnda riksdag anført i skrivelsern nr 1 angående önskvärdheten av att arbetena för det fasta kustförsvarets stärkande bedreves med all den skyndsamhet, som vore möjlig utan att särskild ökning av kostnaderna därav föranleddes, har jag ansett erforderligt, att Kungl. Maj:t skulle äga att av den summa, som för ifrågavarande ändamål må komma att anvisas för år 1918, redan under innevarande år utanordna erforderligt belopp.

Med stöd av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att anvisa för år 1918

dels till bestridande av kostnaderna för övning vid kustartilleriet av värnpliktiga, tillhörande årsklassen 1914 yngre, ävensom till täckande av övriga utgifter, som uppstå till följd av sänkningen av värnpliktsåldern för kustartilleriets värnpliktiga från 21:a till 20:e levnadsåret, av det beviljade anslaget av 819,700 kronor ett belopp av 131,500 kronor;

dels ock till nyanläggningar och nyanskaffningar för stärkande av det fasta kustförsvaret, med undantag av Fårösunds fästning, av det beviljade anslaget av 13,748,690 kronor ett belopp av 2,750,000 kronor,

med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna erforderlig del därav redan år 1917.

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av engångskostnaderna för försvaret.

Ur protokollet

R. Sundin.

Krigstidshjälp m. m.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten anförde härefter:

Genom särskilda beslut har Kungl. Maj:t anbefallt löneregleringskommittén att *dels* verkställa av riksdagen begärd utredning, huruvida och i vad mån någon höjning av pensionsbeloppen för sådana pensions-tagare, som uppbure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter, kunde anses av nu rådande förhållanden betingad, samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, *dels ock* efter verkställd utredning avgiva förslag i fråga om krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

Vidare har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att, efter vederbörande pensionskassors hörande, verkställa utredning, huruvida och i vad mån en lämplig pensionsförhöjning syntes kunna beredas sådana stats-tjänares änkor, vilka uppbure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter.

De sålunda igångsatta utredningarna hava ännu ej slutförts, men torde inom kort kunna framläggas.

För ifrågavarande ändamål lär emellertid böra reserveras ett belopp av 16,000,000 kronor, som nu torde å budgeten få upptagas under provisorisk huvudtitel.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på de framställningar i ämnet, som kunna varda förelagda riksdagen, till krigstidshjälp m. m. åt befattningshavare och pensionstagare å riksstaten för år 1918 beräkna ett belopp av ... kronor 16,000,000.

Till vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ur protokollet:

C. B. von Mentzer.

Åtgärder i prisreglerande syfte.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Vennersten yttrade vidare:

Såsom jag i annat sammanhang redan omnämnt, läser det vara nödigt att för motarbetande av den rådande dyrtidens verkningar i 1918 års riksstat upptaga betydande utgifter för anordningar i prisreglerande syfte under år 1917. Utredning pågår om åtgärder, avseende att i viss omfattning nedbringa prisen å olika slag av viktiga förnödenheter. Enligt preliminära beräkningar antagas ifrågavarande åtgärder medföra en statsutgift av 24,000,000 kronor. I avvaktan på utredningens slutförande och därav föranledda förslags framläggande torde berörda belopp bära under provisorisk huvudtitel beräknas å riksstatsförslaget.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml.

Åtgärder i prisreglerande syfte.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på de framställningar i ärendet,
som kunna komma att föreläggas riksdagen, för åtgärder i prisreglerande syfte å riksstaten för år 1918
beräkna ett belopp av kronor 24,000,0000.

Till vad departementschefen sålunda hemställt,
däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade
Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall.

Ur protokollet:

C. B. von Mentzer.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blivit på föredragning av vederbörande departementschefer prövade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten, att få anmäla de frågor, som berörde reglering av statens

utgifter för kapitalökning.

Vad först angick

statens affärsverksamhet,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets (se *bil. 1* vid detta protokoll) och jordbruksdepartementets (se *bil. 2*)

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

föredragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

A. Postverket.

[1.] att för inköp av inventarier för postverkets behov för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 350,000: —
Inköp av inventarier. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 175,000: —
 (bil. 1 sid. 16);

[2.] att dels av det anslag å kronor 960,000: —
Nybyggnader. som av 1914 års förra riksdag beviljats för uppförande å den då ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den dåvarande posthusbyggnaden i samma kvarter, för år 1918 anvisa återstående beloppet kronor 300,000: —
 (Länemedel.) med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna detta belopp förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel;

dels av det anslag å kronor 240,000: —
 som riksdagen beviljat för uppförande å den postverket tillhöriga tomten nr 112 inom S:t Lars kvarter i Linköping av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, för år 1918 anvisa återstående beloppet kronor 120,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet;

dels för fortsättande och avslutande av nyssnämnda byggnadsarbete för år 1918 anvisa ytterligare ett belopp av kronor 90,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet;

dels för fortsättande av uppförandet å det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote av ett centralposthus för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 700,000: —
 med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna beloppet;

dels ock för uppförande för en beräknad kostnad av kronor 275,000: —
 å den för sådant ändamål avsedda, kronan tillhöriga tomten i kvarteret

nr 29 inom Gällivare municipalsamhälle av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 100,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet; (bil. 1 sid. 34);

B. Telegrafverket.

att dels medgiva

att stationsbyggnaden å den telegrafverket tillhöriga fastigheten nr I och II i kvarteret Skvalperup i Malmö må utvidgas genom en tillbyggnad i enlighet med av telegrafstyrelsen framlagd plan, för en beräknad kostnad av kronor 330,000: —

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomten nr 4 i kvadraten nr 19 i Motala för en köpeskilling av högst kronor 30,000: —

att för telegrafverkets räkning må inköpas lägenheten nr 188 i Tomelilla municipalsamhälle för en köpeskilling av högst kronor 25,000: —

att för telegrafverkets räkning må inköpas det så kallade telegrafhuset i Nyland med tomt för en köpeskilling av högst kronor 24,000: —

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomterna litt. C ab 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 och 28 i Hässleholm för en köpeskilling av högst kronor 17,000: —

och att å dessa tomter må uppföras en förrådsbyggnad för en beräknad kostnad av kronor 65,000: —

samt

att för telegrafverkets räkning må inköpas de å lägenheten Hästhagen invid Krylbo belägna, å en av distriktslantmätaren E. Ekenstedt år 1914 upprättad tomtdelningskarta med nr 6, 7, 8 och 9 i kvarteret XXII betecknade tomter för en köpeskilling av högst kronor 20,000: — och att å dessa tomter må uppföras en förrådsbyggnad för en beräknad kostnad av kronor 65,000: —

dels ock för år 1918 till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning anvisa ett anslag av kronor 620,000: — (bil. 1 sid. 50);

att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 12,500,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet; (bil. 1 sid. 66);

[3.]

Inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverket.

(Lånemedel.)

[4.]

Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

(Lånemedel.)

Utgifter för kapitalökning.

C. Statens järnvägar.

- [5.] att till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 9,343,600: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av kronor 2,200,000: — (bil. 1 sid. 140);
Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.
 (4,900,000 kronor av lånemedel.)
- [6.] att för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelbananordningar, för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 800,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 400,000: — (bil. 1 sid. 141);
Anslag till markförvärv.
 (Lånemedel.)
- [7.] att för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 500,000: — (bil. 1 sid. 142);
Ombyggnad av Malmö statsbangård.
 (Lånemedel.)
- [8.] att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående anslag för utförande av vissa förändringar av spårsystemet vid Centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten, för år 1918 för ändamålet beräkna ett anslag av kronor 1,500,000: — (bil. 1 sid. 144);
Förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m.
 (Lånemedel.)
- [9.] att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1918 av kronor 1,000,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 500,000: — (bil. 1 sid. 145);
Anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg.
 (Lånemedel.)
- [10.] att för påbörjande av utvidgning av Västanfors station, varför kostnaden av anslagsmedel i sin helhet beräknats uppgå till kronor 310,000: — för år 1918 anvisa ett anslag av » 100,000: — (bil. 1 sid. 146);
Utvidgning av Västanfors station.
 (Lånemedel.)

att för påbörjande av arbetena med utvidgning av Ockelbo station m. m., varför kostnaden i sin helhet beräknats uppgå till kronor 227,000: — för år 1918 anvisa ett anslag av » 150,000: — (bil. 1 sid. 148);

[11.]
Utvidgning
och om-
byggnad av
Ockelbo
station.
(Lånemedel.)

att för utvidgning av spårsystemet vid bangården i Mjölby för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 106,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet, (bil. 1 sid. 150);

[12.]
Utvidgning
av spår-
systemet vid
bangården i
Mjölby.
(Lånemedel.)

att för utvidgning av spårsystemet vid Värtan för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 400,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna nämnda belopp; (bil. 1 sid. 151);

[13.]
Utvidgning
av spår-
systemet
vid Värtan.
(Lånemedel.)

att till fortsättande av arbetena med ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 600,000: — (bil. 1 sid. 154);

[14.]
Ombyggnad
av statens
järnvägars
reparations-
verkstäder
i Malmö.
(Lånemedel.)

att för påbörjande av arbetet med uppförandet av en ny lokomotivstation vid Örebro, varför kostnaden av anslagsmedel i sin helhet beräknats uppgå till kronor 500,000: — för år 1918 anvisa ett anslag av » 175,000: — (bil. 1 sid. 156);

[15.]
Ny lokomo-
tivstation
vid Örebro.
(Lånemedel.)

att för påbörjande av arbetet med uppförande av plåtslagarverkstad med smedja vid Notviken, varför kostnaden i sin helhet beräknats uppgå till kronor 805,500: — för år 1918 bevilja ett anslag av » 300,000: — (bil. 1 sid. 158);

[16.]
Uppförande
av plåt-
slagar-
verkstad
med smedja
vid Not-
viken.
(Lånemedel.)

att medgiva, att, till täckande av uppkommen brist kronor 500,000: — i de till utförande av dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås beviljade anslag, må till samma anslag överföras från anslaget till statsbanan Älvsby—Piteå kronor 100,000: — från anslaget till statsbanan Ulriksfors—Volgsjön kronor 200,000: —

[17.]
Kostnader
för dubbel-
spår mellan
Göteborg
och Alings-
ås.

och från anslaget till statsbanan Järna—Norrköping
likaledes kronor 200,000: —
(bil. 1 sid. 160);

[18.] att för fortsättande av arbetet med anläggande av ytterligare ett
**Anläggande av dubbel-
spår mellan
Norrköping
och Mjölby.** järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby för år 1918 anvisa ett be-
lopp av kronor 1,800,000: —
(bil. 1 sid. 161);
(Lånemedel.)

[19.] att för fortsättande av arbetet med anläggande av ytterligare ett
**Anläggande av dubbel-
spår mellan
Aneby och
Sandsjö.** järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö för år 1918 anvisa ett belopp
av kronor 2,700,000: —
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av till-
gängliga medel utanordna kronor 700,000: —
(bil. 1 sid. 162);
(Lånemedel.)

[20.] att för påbörjande av arbetena med anläggande av ytterligare ett
**Anläggande av dubbel-
spår från
Örebro över
Hallsberg
till Laxå.** järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå, varför kostnaden i
sin helhet beräknats uppgå till kronor 6,150,000: —
för år 1918 anvisa ett belopp av » 500,000: —
(bil. 1 sid. 167);
(Lånemedel.)

[21.] att för påbörjande av arbetet med omläggning av statsbanelinjen
**Omläggning
av linjen
Lindome—
Anneberg.** Lindome—Anneberg, varför kostnaden i sin helhet beräknats uppgå
till kronor 800,000: —
för år 1918 anvisa ett anslag av » 200,000: —
(bil. 1 sid. 169);
(Lånemedel.)

[22.] att för påbörjande av ombyggnad av Bohusbanans viadukt över
**Ombyggnad
av Bohus-
banans via-
dukt över
Säveån.** Säveån, varför kostnaden av anslagsmedel i sin helhet beräknats uppgå
till kronor 1,272,000: —
för år 1918 anvisa ett anslag av » 800,000: —
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av till-
gängliga medel utanordna kronor 500,000: —
(bil. 1 sid. 172);
(Lånemedel.)

[23.] att i avbidan å den proposition, som kan komma att avlätas om
**Elektri-
fiering av
järnvägs-
linjen
Kiruna—
Svartön.** elektrifiering av järnvägslinjen Kiruna—Svartön, för ändamålet för år
1918 beräkna ett anslag av kronor 3,500,000: —
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av till-
gängliga medel utanordna kronor 1,500,000: —
(bil. 1 sid. 173);
(Lånemedel.)

att till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 2,500,000:—
(bil. 1 sid. 178);

[24.]
**Fortsätt-
ning av
statsbane-
byggnaden
Sveg—
Brunflo.**
(Länemedel.)

att till fortsättande av statsbanan Sveg—Hede för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 750,000:—
(bil. 1 sid. 179);

[25.]
**Fortsät-
tande av
statsbanan
Sveg—Hede.**

dels att till fullföljande av järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten, såvitt på Sverige ankommer, för år 1918 bevilja ett anslag av kronor 1,230,000:—
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 500,000:—

[26.]
**Järnvägs-
förbindelse
mellan
svenska och
finska järn-
vägsnäten
vid Hapa-
randa.**
(Länemedel.)

dels ock medgiva, att för enahanda ändamål må användas de besparingar, dock högst kronor 1,000,000:—
som uppkommit å de för statsbanorna mellan Lappträsk och Veittijärvi samt mellan Karungi och Haparanda av riksdagen beviljade anslag;
(bil. 1 sid. 183);

att till fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 4,000,000:—
(bil. 1 sid. 188);

[27.]
**Fortsätt-
ning av
inlands-
banan mel-
lan Volg-
sjön och
Gällivare.**
(Länemedel.)

att i avbidan å den proposition, som kan komma att avlätas angående byggande av tvärbanor mellan norra stambanan och inlandsbanan m.m., för ändamålet för år 1918 beräkna ett anslag av kronor 1,000,000:—
(bil. 1 sid. 189);

[28.]
**Byggande
av tvär-
banor
mellan
norra
stambanan
och inlands-
banan m. m.**
(Länemedel.)

att för år 1918 till anskaffande av rullande materiel vid statens järnvägar bevilja ett anslag av kronor 13,000,000:—
med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 3,000,000:—
(bil. 1 sid. 195);

[29.]
**Rullande
materiel för
statens
järnvägar.**
(Länemedel.)

[30.] att för år 1918 anvisa
 Inventarier och förlag vid statens järnvägar. dels för nya inventarier vid statens järnvägar ett anslag av kronor 1,200,000: —
 (2,000,000 kronor av lånemedel.) dels ock för ökat förlag vid samma järnvägar ett anslag av kronor 2,000,000: —
 (bil. 1 sid. 202);

[31.] att till täckande av brist, som uppkommit å vissa, till utförande av
 Täckande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar be-
 uppkommen viljade anslag, för år 1918 bevilja ett tilläggsanslag av kronor 1,252,900: —
 brist i vissa med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga
 förut beviljade anslag. medel utanordna beloppet;
 (952,900 kronor av lånemedel.) (bil. 1 sid. 206);

[32.] att för beredande av tvårumslägenheter åt den lägst avlönade tjänste-
 Beredande mannagruppen av den ordinarie statsbanepersonalen för år 1918 anvisa
 av tvårumslägenheter ett anslag av kronor 70,000: —
 åt den lägst avlönade (bil. 1 sid. 212);
 tjänstemannagruppen
 av den ordinarie statsbanepersonalen.

[33.] att för påbörjande av arbetet med ordnande av brandväsendet vid
 Ordnande statens järnvägar för år 1918 bevilja ett anslag av kronor 30,000: —
 av brandväsendet (bil. 1 sid. 213);
 vid statens järnvägar.

D. Statens vattenfallsverk.

[34.] att för täckande av kostnader för Stallbackakanalens utvidgning till
 Stallbackakanalens 5 meters seglationsdjup samt ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv
 utvidgning med fria genomfartsöppningar av 17,5 meters bredd för år 1918 anvisa
 samt ombyggnad av ett anslag av kronor 115,000: —
 Hisingsbron. med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av till-
 gängliga medel utanordna beloppet;
 (Lånemedel.) (bil. 1 sid. 216);

[35.] att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas
 Ombyggnad angående fortsatt anslag för ombyggnad av Södertälje kanal, för ända-
 av Södertälje målet beräkna ett anslag för år 1918 av kronor 600,000: —
 kanal. (bil. 1 sid. 217);
 (Lånemedel.)

att för fullbordande av en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 3,620,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 1,000,000: — (bil. 1 sid. 221);

[36.]
Tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation.
(Länemedel.)

att i avbidan å den proposition i ämnet, som kan komma att avlåtas, för år 1918 beräkna dels av det för fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus av riksdagen beviljade anslaget å kronor 775,000: — återstående belopp kronor 150,000: — dels ock för påbörjande av vissa arbeten för en andra utbyggnad av nämnda kraftstation ett anslag av kronor 925,000: — (bil. 1 sid. 222);

[37.]
Första och andra utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus.
(Länemedel.)

att medgiva, att vid Älvkarleby kraftverk må, utöver det antal bostadshus, som i den ursprungliga anläggningsplanen för kraftverket beräknats, uppföras ytterligare ett bostadshus för en beräknad kostnad, inbegripet förvärv av erforderlig tomtplats, av kronor 37,000: — (bil. 1 sid. 225);

[38.]
Uppförande av ett bostadshus vid Älvkarleby kraftverk.

dels att av det för utvidgning av ångkraftstationen för Älvkarleby kraftverk beviljade anslaget å kronor 1,500,000: — för år 1918 anvisa återstående beloppet kronor 500,000: — dels ock att till förlagskapital för anskaffande av bränsle för nämnda ångkraftstation för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 250,000: — med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna beloppet; (bil. 1 sid. 227);

[39.]
Ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk m. m.
(Länemedel.)

att för år 1918 anvisa ett belopp av kronor 4,000,000: — att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna kronor 2,000,000: — (bil. 1 sid. 232);

[40.]
Distributionsanläggningar för statens kraftverk.
(Länemedel.)

att dels till inventarier för statens vattenfallsverk bevilja ett anslag av kronor 700,000: — samt därav för år 1918 anvisa ett belopp av » 400,000: —

[41.]
Inventarier för statens vattenfallsverk.

med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet,

dels ock medgiva, att det av 1913 års riksdag anvisade anslaget av kronor 150,000: — till inköp av inventarier för Trollhätte kraftverk må användas såsom gemensamt anslag till anskaffande av inventarier för statens vattenfallsverk;
(bil. 1 sid. 239);

E. Statens domäners fond.

[42.] att för inköp av tomt till jägmästarbostad i Västra Stensele revir såsom kapitalökning för statens domäners fond för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 1,100: —
(bil. 2 sid. 3).

Inköp av
tomt till
jägmästar-
bostad i
Västra Sten-
sele revir.

Beträffande de sålunda för år 1918 ifrågasatta anslagen för uppförande av nya byggnader för postverket, för inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverket, för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende, för nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar med ett belopp av 4,900,000 kronor, för inköp av mark, som erfordras för utvidgning av vissa järnvägsstationer och för blivande dubbelbananordningar, för fortsättande av arbetena med ombyggnad av Malmö statsbangård, för utförande av vissa förändringar av spårsystemet vid Centralstationen i Stockholm jämte därmed sammanhängande arbeten, för anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg, för påbörjande av utvidgning av Västanfors station, för påbörjande av arbetena med utvidgning av Ockelbo station m. m., för utvidgning av spårsystemet vid bangården i Mjölby, för utvidgning av spårsystemet vid Värtan, för fortsättande av arbetena med ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö, för påbörjande av arbetet med uppförandet av en ny lokomotivstation vid Örebro, för påbörjande av arbetet med uppförande av plåtslagarverkstad med smedja vid Notviken, för fortsättande av arbetet med anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Norrköping och Mjölby, för fortsättande av arbetet med anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö, för påbörjande av arbetena med anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Örebro över Hallsberg till Laxå, för påbörjande av arbetet med omläggning av statsbanelinjen Lindome—Anneberg, för påbörjande av ombyggnad av Bohusbanans viadukt över Säreån, för elektrifiering av järnvägslinjen Kiruna—Svartön, för fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo, för full-

följande av järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järnvägsnäten, såvitt på Sverige ankommer, för fortsättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, för byggande av tvärbanor mellan norra stambanan och inlandsbanan m. m., för anskaffande av rullande materiel vid statens järnvägar, för ökat förlag vid statens järnvägar, för täckande av brist, som uppkommit å vissa, till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar beviljade anslag, med ett belopp av 952,900 kronor, för täckande av kostnader för Stallbackakanalens utvidgning till 5 meters seglationsdjup samt ombyggnad av Hisingsbron över Götaälv med fria genomfartsöppningar av 17,5 meters bredd, för ombyggnad av Södertälje kanal, för fullbordande av en tredje utbyggnad av Trollhätte kraftstation, för fullbordande av första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus och för påbörjande av vissa arbeten för en andra utbyggnad av nämnda kraftstation, för utvidgning av ångkraftstationen för Älvkarleby kraftverk och till förlagskapital för anskaffande av bränsle för nämnda ångkraftstation samt för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vart och ett av nu angivna anslag eller anslagsbelopp finge utgå av lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså av sammanlagda beloppet	kronor 76,848,600: —
av samtliga för nu ifrågavarande statsregleringsperiod erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp av	» 69,303,900: —

bestridas av lånemedel.

Vidkommande därefter

statens utlåningsfonder

erinrade departementschefen till en början om Kungl. Maj:ts på civildepartementets föredragning (*bil. 1*) förut fattade beslut att föreslå riksdagen:

1. Allmänna järnvägslånefonden.

att för avsättning till allmänna järnvägslånefonden i riksstaten för år 1918 upptaga ett belopp av kronor 1,500,000: —
(*bil. 1* sid. 240);

[43.]
Avsättning
till all-
männa järn-
vägslåne-
fonden.
(Lånemedel.)

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

[44.] att för avsättning till fonden för att underlätta åstadkommande av
 Avsättning till fonden bibanor i vissa delar av riket i riksstaten för år 1918 upptaga ett belopp
 för bibanor av kronor 2,000,000: —
 i vissa delar (bil. 1 sid. 241).
 av riket.
 (Lånemedel.)

Härefter erinrade departementschefen om nedannämnda av Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets (bil. 2) föredragning förut denna dag beslutade framställningar till riksdagen, nämligen:

3. Odlingsslånefonden.

[45.] att dels medgiva, att från och med år 1918 tillsvidare ett belopp
 Odlingss- av kronor 1,000,000: —
 lånefonden. må av Kungl. Maj:t årligen disponeras såsom lån från odlingsslånefonden;
 (Lånemedel.) dels ock till kapitalökning för odlingsslånefonden för år 1918 anvisa
 ett anslag av kronor 400,000: —
 (bil. 2 sid. 4);

4. Torvindustrilånefonden.

[46.] att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande
 Torvindu- för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 650,000: —
 strilåne- med rätt för Kungl. Maj:t att låta härav under år 1917 i mån av behov
 fonden. av tillgängliga medel utanordna erforderligt belopp;
 (Lånemedel.) (bil. 2 sid. 6);

5. Egnahemsslånefonden.

[47.] att dels medgiva, att för år 1918 ett belopp av kronor 7,500,000: —
 Egnahems- må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från egnahemsslånefonden;
 lånefonden. dels ock såsom kapitalökning för samma fond för år 1918 anvisa
 (Lånemedel.) ett anslag av kronor 6,500,000: —
 (bil. 2 sid. 7);

6. Norrländska nyodlingsfonden.

att såsom kapitalökning för norrländska nyodlingsfonden för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 80,000: — [48.]
(bil. 2 sid. 8); Norrländska
nyodlings-
fonden.
(Lånemedel.)

7. Täckdikningslånefonden.

att såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 140,000: — [49.]
(bil. 2 sid. 8); Täckdik-
ningslåne-
fonden.
(Lånemedel.)

8. Lånefonden för inköp av ädla avelsston.

att såsom kapitalökning till lånefonden för inköp av ädla avelsston för år 1918 anvisa ett anslag av kronor 30,000: — [50.]
(bil. 2 sid. 8); Lånefonden
för inköp av
ädla avels-
ston.

9. Allmänna nyodlingsfonden.

att dels medgiva, att under år 1918 ett belopp av kronor 100,000: — [51.]
må av Kungl. Maj:t disponeras såsom lån från allmänna nyodlingsfonden; Allmänna
dels ock såsom kapitalökning till samma fond för år 1918 anvisa ett nyodlings-
anslag av kronor 30,000: — fonden.
(bil. 2 sid. 9); (Lånemedel.)

10. Norrländska andelsmejerifonden.

att i avvidan på den proposition angående inrättande av en norr- [52.]
ländsk andelsmejerifond, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till Norrländska
riksdagen, såsom kapitalökning för denna fond för år 1918 beräkna ett andels-
anslag av kronor 300,000: — mejeri-
(bil. 2 sid. 9). fonden.
(Lånemedel.)

Beträffande ovanberörda anslag för avsättning till allmänna järnvägs-
lånafonden och för avsättning till fonden för bibanor i vissa delar

Utgifter för kapitalökning.

av riket samt för ökning av odlingslåne-, torvindustrilåne-, egnahems-
låne-, norrländska nyodlings-, täckdikningslåne- och allmänna nyodlings-
fondernas kapital ävensom för inrättande av en norrländsk andelsmejeri-
fond hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte
föreslå riksdagen medgiva,

att nämnda anslag finge utgå av lånemedel.

Under förutsättning av bifall härtill, skulle av utgifterna för statens
lånefonder ett belopp av kronor 11,600,000: —
komma att täckas av lånemedel och ett belopp av » 30,000: —
att täckas av andra medel.

Vidare anförde departementschefen:

I avseende å de medel, som för nu ifrågavarande statsreglerings-
period böra utgå för

avbetalning å statsskulden,

[53.] **Avbetalning
å stats-
skulden.** hava fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse den 11 december 1916
meddelat mig, att utbetalningarna under år 1918 för amortering å stats-
skulden i enlighet med gällande bestämmelser beräknats till sammanlagt
5,351,600 kronor.

Med anledning härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte
föreslå riksdagen,

att för år 1918 anvisa ett
belopp av kronor 5,351,600: —
att tillhandahållas riksgäldskontoret för avbetalning å
statsskulden.

[54.] **Avsättning
till stats-
verkets fond
av rus-
drycks-
medel.** Slutligen yttrade departementschefen, statsrådet Vännersten angående
de avsättning till

statsverkets fond av rusdrycksmedel,
följande:

I mitt yttrande förut denna dag angående inkomstberäkningen har
jag erinrat därom, att anslag motsvarande två av mig beräknade in-
komstposter, böra upptagas å utgiftssidan för att tillföras statsverkets
fond av rusdrycksmedel. Berörda inkomstposter äro dels ränteavkast-
ningen å 200,000 kronor av statsverkets fond av rusdrycksmedel, vilken
jämlikt bestämmelserna i 4 § av förordningen den 18 juli 1913 angä-

ende statsverkets fond av rusdrycksmedel skall läggas till fondens kapital, dels ock den till 5,000,000 kronor beräknade inkomsten av spirituosaaccisen, vilken enligt föreskrift i förordningen den 10 november 1916 om ändrad lydelse av 1 § i förstnämnda förordning jämväl skall läggas till ifrågavarande fond.

Då de summor, som skola tillföras fonden, äro beroende på storleken av de belopp, varmed inkomstposterna verkligen inflyta, bör anslaget uppenbarligen erhålla karaktären av förslagsanslag.

Med hänsyn därtill, att beslut om spirituosaaccisens utgående under år 1918 ännu icke är fattat, torde anslaget i vad det gäller avsättning, motsvarande den beräknade avkastningen av nämnda skatt, få i det föreliggande budgetförslaget göras villkorligt.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till statsverkets fond av rusdrycksmedel såsom förslagsanslag anvisa

dels ett belopp av kronor 200,000: —

dels ock, under förutsättning att förordning om spirituosaaccis bliver under år 1918 gällande, ett belopp av kronor 5,000,000: —

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla.

Vid protokollet:

C. B. von Mentzer.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

till

utgifter för kapitalökning.

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	lånemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
Statens affärsverksamhet.			
A. Postverket.			
[1.] Inköp av inventarier	—	350,000: —	2.
[2.] Nybyggnad i Stockholm	300,000: —	—	2.
[2.] " " Linköping	210,000: —	—	2.
[2.] " " Göteborg	700,000: —	—	2.
[2.] " " Gällivare	100,000: —	—	2.
B. Telegrafverket.			
[3.] Inköp och bebyggande av fastigheter	620,000: —	—	3.
[4.] Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegraf- väsande	12,500,000: —	—	3.
C. Statens järnvägar.			
[5.] Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar	4,900,000: —	4,443,600: —	4.
[6.] Anslag till markförvärv	800,000: —	—	4.
[7.] Ombyggnad av Malmö statsbangård	500,000: —	—	4.
[8.] Förändringar vid Centralstationen i Stockholm m. m. . .	1,500,000: —	—	4.
[9.] Anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg . . .	1,000,000: —	—	4.
[10.] Utvidgning av Västanfors station	100,000: —	—	4.
[11.] Utvidgning och ombyggnad av Ockelbo station	150,000: —	—	5.
[12.] Utvidgning av spårsystemet vid bangården i Mjölby . .	106,000: —	—	5.

Utgifter för kapitalökning.

17

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	lånemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
[13.] Utvidgning av spårsystemet vid Värtan	400,000: —	—	5.
[14.] Ombyggnad av statens järnvägars reparationsverkstäder i Malmö	600,000: —	—	5.
[15.] Ny lokomotivstation vid Örebro	175,000: —	—	5.
[16.] Uppförande av plåtslagarverkstad med smedja vid Not- viken	300,000: —	—	5.
[17.] Kostnader för dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås	—	—	5.
[18.] Anläggande av dubbelspår mellan Norrköping och Mjölby	1,800,000: —	—	6.
[19.] Anläggande av dubbelspår mellan Aneby och Sandsjö .	2,700 000: —	—	6.
[20.] Anläggande av dubbelspår från Örebro öfver Hallsberg till Laxå	500,000: —	—	6.
[21.] Omläggning av linjen Lindome—Anneberg	200,000: —	—	6.
[22.] Ombyggnad av Bohusbanans viadukt öfver Sæveån . . .	800,000: —	—	6.
[23.] Elektrifiering av järnvägslinjen Kiruna Svartön	3,500,000: —	—	6.
[24.] Försättning av statsbanan Sveg—Brunflo	2,500,000: —	—	7.
[25.] Försättande av statsbanan Sveg—Hede	—	750,000: —	7.
[26.] Järnvägsförbindelse mellan de svenska och finska järn- vägsnäten	1,230,000: —	—	7.
[27.] Försättning av inlandsbanan mellan Volgsjön och Gälli- vare	4,000,000: —	—	7.
[28.] Tvärbanor mellan norra stambanan och inlandsbanan m. m.	1,000,000: —	—	7.
[29.] Rullande materiel för statens järnvägar	13,000,000: —	—	7.
[30.] Inventarier vid statens järnvägar	—	1,200,000: —	8.
[30.] Förlag " " "	2,000,000: —	—	8.
[31.] Täckande av uppkommen brist i vissa förut beviljade anslag	952,900: —	300,000: —	8.
[32.] Beredande av tvårumslägenheter till viss järnvägspersonal	—	70,000: —	8.
[33.] Ordande av brandvasendet vid statens järnvägar . . .	—	30,000: —	8.

D. Statens vattenfallsverk.

[34.]	Stallbackakanalens utvidgning samt ombyggnad av Hisingsbron över Göta älv	115,000:—	—	8.
[35.]	Ombyggnad av Södertälje kanal	600,000:—	—	8.
[36.]	Tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation	3,620,000:—	—	9.
[37.]	Första utbyggnaden av Porjus kraftstation	150,000:—	—	9.
[37]	Andra " " " " "	925,000:—	—	9.
[38.]	Uppförande av ett bostadshus vid Älvkarleby kraftverk	—	—	9.
[39.]	Utvidgande av ångkraftstationen för Älvkarleby kraftverk	500,000:—	—	9.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

Utgifter för kapitalökning.

Punkt.	Att täckas av		Sid.
	länemedel.	andra stats- inkomster.	
	Kronor.	Kronor.	
[39.] Förlagskapital för anskaffande av bränsle för ångkraftstationen för Älvkarleby kraftverk	250,000: —	—	9.
[40.] Distributionsanläggningar för statens kraftverk	4,000,000: —	—	9.
[41.] Inventarier för statens vattenfallsverk	—	400,000: —	9.
E. Statens domäners fond.			
[42.] Inköp av tomt till jägmästarbostad i Västra Stensele revir	—	1,100: —	10.
Statens utlåningsfonder.			
[43.] Allmänna järnväglånefonden	1,500,000: —	—	11.
[44.] Fonden för bibanor i vissa delar av riket	2,000,000: —	—	12.
[45.] Odlingslånefonden	400,000: —	—	12.
[46.] Torvindustrilånefonden	650,000: —	—	12.
[47.] Egnahemslånefonden	6,500,000: —	—	12.
[48.] Norrländska nyodlingsfonden	80,000: —	—	13.
[49.] Täckdikningslånefonden	140,000: —	—	13.
[50.] Lånefonden för inköp av ädla avelsston	—	30,000: —	13.
[51.] Allmänna nyodlingsfonden	30,000: —	—	13.
[52.] Norrländska andelsmejerifonden	300,000: —	—	13.
[53.] Avbetalning å statsskulden	—	5,351,600: —	14.
[54.] Statsverkets fond av rusdrycksmedel	—	5,200,000: —	14.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för civildepartementet, statsrådet von Sydow anmälde frågan om de anslag för kapitalökning, som ansetts erforderliga för de till civildepartementet hörande affärsdrivande verk och utlåningsfonder, och anförde:

Med hänsyn till de rådande förhållandena och det statsfinansiella läget hade det givetvis varit önskligt att kunna i största möjliga mån begränsa anslagsbehoven även på de områden, varom här är fråga. I

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

sådant syfte hava jämväl vederbörande myndigheter, på sätt skedde även i fråga om de anslagsbehov, som förelades nästlidet års riksdag, anmodats att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1917 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra.

På grund av omständigheter, som jag tillåter mig här antyda och vilka jag blir i tillfälle att under de särskilda anslagsposterna vidare utveckla, har jag emellertid sett mig nödsakad att i avseende å utgifter för kapitalökning för 1918 framlägga anslagskrav, som sammanlagt icke oväsentligt överstiga de för innevarande år för ändamålet beviljade beloppen. De uppgå sålunda till ett belopp av 80,347,500 kronor mot 71,217,600 kronor i nu löpande års riksstat.

Till en början ber jag härvid få erinra, att den våldsamma stegringen av arbets- och materialkostnader haft till följd, att kostnaderna för vissa av föregående års riksdagar beslutade anläggningar icke kunnat hållas inom ramen av de för ändamålet beviljade anslagen, och har jag i anledning därav sett mig nödsakad att i förekommande fall framlägga förslag om tilläggsanslag. Denna prisstegring gör sig givetvis även gällande i fråga om de nya anläggningar, till vilka medel nu äskas. Den ökning i anslagen i förhållande till föregående år, som av mig ifrågasättes, bör därför ses i belysning även av denna omständighet.

Den alltjämt rådande osäkerheten i berörda hänseende medför, att det för närvarande är omöjligt att bedöma, huruvida gjorda kostnadsberäkningar komma att visa sig hållbara. Vid sådant förhållande vill det synas ändamålsenligast, att i fråga om nya anläggningar, för vilkas utförande anslag krävas under flera år, allenast en beräkning av kostnaderna äger rum.

Beträffande särskilt *byggnader för postverket* innebär mitt förslag en avsevärd nedsättning av de för ändamålet begärda anslagen. Med hänsyn till den förhandenvarande situationens krav på anslagens begränsning har jag nämligen ansett mig böra föreslå dels i vissa fall en fördelning på flera år av anslagsbelopp, som i sin helhet begärts redan under år 1918, dels ock ett uppskjutande till ett kommande år av den utav generalpoststyrelsen ånyo upptagna, redan tidigare väckta frågan om uppförande av en ny posthusbyggnad i Gnesta. Däremot har jag ansett mig böra biträda framlagt förslag om uppförande i Gällivare av en posthusbyggnad, avsedd att inrymma jämväl lokaler för telegrafverkets behov samt bostäder för post- och telegrafpersonalen, därvid jag särskilt

fäst mig vid de ökade svårigheter, som uppstått för nämnda personal att därstädes till rimliga hyror erhålla lämpliga bostäder.

I avseende å *byggnader för telegrafverket* har hänsyn måst tagas därtill, att lösningen av detta verks lokalfrågor å vissa orter icke kunnat undanskjutas utan verkliga olägenheter för trafikens besörjande. Emellertid har jag funnit någon nedsättning i de begärda anslagen möjlig.

Beträffande anslagen till *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* har telegrafstyrelsen framställt anslagskrav, som med 8,000,000 kronor överstiger anslaget för år 1917. Denna ökning i anslagsbehovet är visserligen till väsentlig del beroende på de i följd av kris-tiden abnormt uppdrivna prisen på materialier, men är jämväl påkallad av nödvändigheten att vidtaga åtgärder för mötande av den stadigt växande trafikens krav. Sålunda har man beträffande föreslagna arbeten å det lokala telefonnätet måst taga hänsyn till verkningarna av den av Kungl. Maj:t den 29 november 1915 beslutade nya telefontaxereformen. Sedan denna från 1916 års början trätt i tillämpning, har nämligen en synnerligen stark stegring i antalet telefonabonnemang ägt rum, vilket nödvändiggör en avsevärd utökning av det lokala telefonnätet. Jämväl den stadigt växande interurbana telefontrafiken nödvändiggör anläggandet av nya ledningar. Sålunda hava vid de viktigare interurbanledningarna svårigheterna att inom rimlig tid erhålla samtal ökats. Under senare tiden hava även vid upprepade tillfällen från representanter för industrin och handeln inom skilda delar av landet framställningar gjorts om åtgärder för avhjälpande av berörda olägenhet. Då härtill kommer, att de för ifrågavarande ändamål nedlagda kapitalen visat sig lämna god avkastning, skulle det givetvis varit önskvärt, om anslaget i dess helhet kunnat äskas. På grund av de stora krav, som i övrigt ställas på statskassan, har jag, efter överläggning med chefen för finansdepartementet, dock ansett mig nödsakad att föreslå en nedsättning med 2,500,000 kronor i det begärda anslagsbeloppet.

I fråga om anslagen till *statens järnvägar* har jag redan vid föregående tillfällen haft anledning framhålla, hurusom det icke torde kunna undvikas, att under de närmaste åren högst betydande anspråk komma att ställas på statskassan för kapitalutlägg för statsbaneändamål; och ber jag här att något utförligare få yttra mig i detta ämne.

Av de historisk-grafiska framställningar över bruttointkomstens storlek per bankilometer vid statens järnvägar, som återfinnas i järnvägstyrelsens underdåniga årsberättelser, framgår, att man härutinnan kan skilja mellan tre skarpt avgränsade utvecklingsskeden. Det första — av-

seende tiden till 1876 — utmärkes av stark inkomststegring, det andra — från 1877 till 1894 — karaktäriseras av inkomstminskning eller stillastående, och det tredje — från 1895 till nuvarande tid — betecknas av en stegring av inkomsterna, vilken särskilt under de senaste åren varit utomordentligt stor.

Under det sista stora utvecklingsskedet har under tiden 1895—1916 bruttoinkomsten per bankilometer ökats med omkring 260 %, medan den i bana och rullande materiel nedlagda byggnadskostnaden per bankilometer samtidigt ej ökats med mer än omkring 40 %. Mot en miljon kronor i byggnadskostnad svarade år 1895 en årlig bruttoinkomst av omkring 92,000 kronor, medan motsvarande inkomstsiffra för år 1916 kan beräknas till omkring 230,000 kronor. I jämförelse med ökningen i bruttoinkomster har således ökningen i byggnadskostnad varit tämligen obetydlig. Också kunna statens järnvägar numera i tekniskt hänseende icke anses rustade att på det för landet mest gämpliga sättet fylla sin uppgift, än mindre att tillgodose ett ytterligare över det nuvarande ökat trafikbehov.

Vid ett affärsföretag av statens järnvägars omfattning och utomordentligt stora betydelse borde såvitt möjligt de nya kapitalutlägg, som erfordras för att tillgodose en väntad trafikstegrings krav, föregå denna, så att järnvägarna alltid vore i tekniskt hänseende rustade att möta en inträdande trafikökning av anseelig storlek. I tider av mera forcerad utveckling uppträda dock, i betraktande av ovissheten om utvecklingens framtida förlopp, de största svårigheter att följdriktigt tillämpa en sådan princip. Trafikstegringen kommer härvid att fortgå snabbare än banornas tekniska anpassning efter den ändrade trafikintensiteten, och efter hand hopas härvid de ej tillgodosedda kraven på kapitalutlägg för att bringa järnvägarnas kapacitet i höjd med trafikens storlek och ny trafik, som kan förväntas.

När i augusti 1914 det stora europeiska kriget utbröt, varvid efter hand nya utomordentligt stora anspråk ställdes på de svenska statsjärnvägarnas trafikförmåga, hade en stark trafikökning med få och korta avbrott fortgått i omkring 20 år, utan att statsjärnvägarnas kapacitet blivit genom nya kapitalnedlägg i motsvarande grad förstärkt.

Redan i underdånig skrivelse av den 27 november 1913 hade också järnvägsstyrelsen framhållit, att de årsanslag, som dittills kunnat ställas till styrelsens förfogande, oftast varit för låga, för att trafikens krav skulle kunna fullt tillfredsställande tillgodoses. Styrelsen hade tillika framlagt en detaljerad plan för behovet av nya byggnader och anläggningar samt ny rullande materiel för perioden 1914—1923. Denna ut-

redning slutar, vid då gjorda antaganden rörande sannolik trafikstegring m. m., å en beräknad totalkostnad av i runda tal 219.3 miljoner kronor, om ångdrift bibehålles, och 249.7 miljoner kronor, om vissa linjer elektrifieras.

Statsjärnvägarna kunde redan på grund av anförda förhållanden icke vara rustade att i deras helhet möta de utomordentligt stegrade trafikbehov, som krigets återverkningar under de två senast gångna åren framkallat. Oregelbundenheter och svårigheter av många slag hava också inträffat. Det stegrade trafikbehovet torde för övrigt, åtminstone å vissa linjer, varit av sådan omfattning, att det näppeligen kunnat utan svårigheter tillgodoses, även om statsjärnvägarna varit bättre rustade. Emellertid har genom största möjliga anpassning efter de ändrade förhållandena och utnyttjande av för handen varande resurser trafiken kunnat ökas på ett sätt, som ingen före påfrestningen lär trott varit möjligt.

Den nu rådande trafiken, som icke står i rimlig proportion till den tekniska utrustningen, kan dock icke besörjas utan mycket avsevärda olägenheter. Det kan icke förhindras, att materielen förslites starkare än vid större tillgång skulle vara nödigt. Trafiken kan ej heller bedrivas så ekonomiskt som under normala förhållanden. Inskränkande bestämmelser av flera slag, kännbart träffande trafikanternas intressen, hava måst tillgripas. Slutligen får tagas i betraktande, att, ehuru statsjärnvägarna ständigt utveckla sin högsta kapacitet, ett ej ringa trafikbehov kvarstår, som ej *kan* tillgodoses.

Av det anförda torde framgå det oundgängliga behovet av att nya och betydande kapitalnedlägg göras i statsjärnvägarna för ernående av en teknisk utrustning, svarande mot trafikens sannolika utveckling.

Denna utvecklings blivande förlopp är naturligtvis vanskligt att beräkna. Emellertid har — i anledning av Kungl. Maj:ts på min hemställan till järnvägsstyrelsen givna befallning att upprätta en plan, avseende en tidsperiod av fem år, räknat från och med år 1918, över de arbeten och anskaffningar för statens järnvägars räkning, som med hänsyn till den alltfjämt stegrade trafikens krav kunde anses nödvändiga, samt i sammanhang därmed, med tillgodogörande av på senare tid vunnen erfarenhet, verkställa en genomgripande överarbetning av förenämnda utredning om behovet av nya byggnader och anläggningar m. m. för perioden 1914—1923 — på föranstaltande av generaldirektören och chefen för statens järnvägar verkställts en utförlig ekonomisk-statistisk beräkning för perioden 1918—1927 beträffande trafik, inkomster, utgifter och nettoinkomst samt erforderliga kapitalutlägg vid statens järnvägar. Härvid

har för första femårsperioden specifikation ägt rum för varje år särskilt, varemot för den senare perioden beräkningarna utförts utan särskiljande av behoven för varje år för sig. Denna beräkning har, vad inkomsterna angår, givit till resultat, att vid oförändrade tariffer en bruttoinkomst av omkring 176 miljoner kronor skulle vara att förvänta för år 1927, under det att motsvarande inkomst för år 1916 beräknats till 150 miljoner kronor. Man har således enligt denna utredning att under loppet av ifrågavarande tioårsperiod motse en ytterligare trafikstegring utöver 1916 års rekordtrafik. De anstalter, som behöva vidtagas för stärkande av järnvägarnas trafikförmåga, synas därför böra avpassas i sådan skala, att utöver nuvarande trafik en betydligt ökad trafik kan utan svårighet och med lägsta driftkostnader besörjas och att därjämte möjlighet finnes kvar för opåräknat trafiktillskott.

Totalkostnaden för de nya byggnader och anläggningar, rullande materiel m. m., som enligt den av järnvägsstyrelsen upprättade planen skulle behövas under tioårsperioden 1918—1927, slutar på en summa av i runt tal 504.5 miljoner kronor, varav 398.2 miljoner kronor tänkas täckta genom anslag och 106.3 miljoner kronor bestridda ur förnyelsefonden. Denna beräkning, som givetvis är approximativ, har ännu icke undergått slutlig granskning, varför jag icke är i tillfälle att nu närmare yttra mig om densamma. En ungefärlig bild av behovet torde den dock giva.

Ehuru jag hyser den uppfattningen, att statens järnvägar, med hänsyn till deras för hela landets ekonomiska liv djupt ingripande betydelse, måste försättas i ett skick, fullt motsvarande trafikbehovet, även om därigenom den nettoinkomst, som banorna kunna lämna, skulle komma att åtskilligt understiga den för förräntning av det i statsjärnvägarna bundna kapitalet erforderliga summan, är det dock givetvis av största betydelse, om en nettoinkomst, motsvarande detta belopp, kan erhållas. De undersökningar, som i sådant avseende blivit gjorda, synas med full påtaglighet visa, att så icke kan bli fallet utan mera genomgående taxeregleringar. Huvudanledningen härtill är att söka i den höga prisnivå, som får väntas bli rådande under ifrågavarande tioårsperiod, och som säkerligen kommer att hålla järnvägarnas driftkostnader höga ifråga om såväl personalkostnader som övriga utgifter.

Den förnämsta anledningen till driftkostnadernas abnorma storlek under krigstiden har hittills som bekant varit de höga stenkolsprisen. Givetvis kommer också frågan om bränslekostnadernas nedbringande att allt framgent bli föremål för den allra största uppmärksamhet.

Genom nådigt beslut den 3 december 1915 har järnvägsstyrelsen anmodats uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, kostnadsförslag och plan för en fortgående elektrifiering av statens järnvägar. I denna utredning, som väntas avgiven vid slutet av år 1917, kommer att inflyta en beräkning rörande skillnaden i driftkostnader vid ångdrift och vid elektrisk drift.

Vidkommande frågan om införande av torvbränsle i stället för stenkol vid lokomotiveldningen, har järnvägsstyrelsen, sedan riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, under år 1916 gått i författning om anläggande av en torvpulverfabrik å Hästhagens mosse i närheten av Vislanda. Denna fabrik, som lär bli hinna bli färdigställd i så god tid, att leverans av torvpulver kan i full utsträckning ske från och med senare delen av nästinstundande sommar, är beräknad för en årsproduktion av omkring 20,000 ton pulver. Torvpulvret är avsett att komma till användning för eldning av samtliga tåglokomotiv å bandelen Nässjö—Falköping R. Priset för torvpulvret, fritt banvagn i Jönköping, har kalkylerats till 15 kronor per ton, vilket, med hänsyn därtill att torvpulver har två tredjedelar så stort bränslevärde som ordinära lokomotivstenkol, motsvarar ett stenkolspris fritt banvagn Jönköping av 22 kronor 50 öre och cif Göteborg av 19 kronor 75 öre, allt per ton. En viss stenkolskvantitet kommer sålunda att, sedan ifrågavarande anläggning igångsatts, ersättas med torvpulver, och har man vid högre kolpriser än som nyss nämnts att räkna med en motsvarande besparing i bränslekostnaden. Kommer denna i stort anlagda försökseldning med torvpulver att motsvara förväntningarna, torde, då man med största sannolikhet har att räkna med högre kolpriser än omkring 20 kronor per ton under en följd av år framåt, frågan om ett allmänare införande av torvpulvereldning å lokomotiv komma att tagas upp till närmare omprövning.

Förberedande åtgärder äro således vidtagna för en framtida ersättning i avsevärd utsträckning av det utländska lokomotivbränslet med elektrisk energi från våra vattenfall och med torv från våra mossar. Hur utomordentligt viktig en sådan ersättning än är ur flera synpunkter, torde densamma dock icke komma att i sådan grad inverka förbättrande på statens järnvägars driftekonomi, att de under förutsättning av stenkols användning som bränsle gjorda ekonomiska kalkylerna i högre grad nu ändras.

Den förenämnda ekonomisk-statistiska beräkningen rörande statsjärnvägarnas ekonomiska förhållanden under tioårsperioden 1918—1927 är som redan antytts grundad på antagandet om en betydligt stegrad prisnivå. Denna beräknade stegring väntas komma att påverka driftkostna-

derna i mycket väsentlig grad. För perioden 1918—1927 motses en årlig bruttoinkomst av i medeltal 154.7 miljoner kronor under förutsättning av bibehållandet av de under år 1916 utgående provisoriska taxetilläggen. Driftkostnaderna beräknas i genomsnitt för denna period till 141.3 miljoner kronor årligen. Därest 1914 års prisnivå kunnat beräknas bliva rådande, hava dessa kostnader antagits kunnat nedbringas till endast 109.7 miljoner kronor årligen. Ej mindre än 31.6 miljoner kronor årligen beräknas således som kostnad, förorsakad av den sedan 1914 stegrade prisnivån. Den årliga nettoinkomsten beräknas till 13.4 miljoner kronor, men till 45 miljoner kronor under förutsättning av driftkostnader, bestämda av 1914 års prisnivå.

De verkställda beräkningarna, som givetvis äro av approximativ natur, synas giva vid handen, att de nu gällande järnvägstarifferna vid en trafikökning av beräknad storlek och under förutsättning av före kriget gällande priser skulle giva en sådan nettoinkomst, att full förrentning skulle ernås på ett i statsjärnvägarna disponerat kapital, långt större än det nuvarande. Detta förhållande framgår ock därav, att man för år 1916 kunnat under förutsättning av 1914 års kolpris räkna med en behållen inkomst av statsbanedriften av mer än 50 miljoner kronor. Men beräkningarna visa ock — vad som även i viss mån framgår av gjorda beräkningar rörande den för 1918 års riksstat beräkningsbara nettoinkomsten — att prisnivåns allmänna förhöjning på sådant sätt förskjuter och även framdeles väntas komma att förskjuta förhållandet mellan järnvägstariffer och driftkostnader, att det framstår som en ekonomisk nödvändighet att genom omfattande taxeregleringar bringa järnvägstarifferna i bättre överensstämmelse med den allmänna prisnivån.

Regleringar i sådant syfte hava också företagits, och nytt förslag till dylik reglering, även den av provisorisk beskaffenhet, föreligger nu till prövning. Givetvis kommer därvid att tagas hänsyn till att den allmänna samfärdselns och näringslivets intressen icke skadas.

I den mån statsfinansernas allmänna läge det tillåter, bör man emellertid i första hand tillse, att statsjärnvägarna försättas i fullt tidsenligt och trafikdugligt skick; först i andra hand kommer kravet på skäligen förrentning av disponerat kapital — ett krav, vars tillgodoseende emellertid ej synes mig böra möta allt för stora svårigheter.

Jag övergår härefter till att i korthet beröra vissa i samband med anslagen till *statens vattenfallsverk* stående frågor.

Avsättningen av elektrisk energi från de under vattenfallsstyrelsens förvaltning ställda statens kraftverk har under senaste tid visat en högst

betydande stegring. Denna stegring har beträffande industrin givetvis sin orsak i de oerhört höjda prisen på kol, oljor och andra bränslen, men jämväl däri, att till följd av världskriget och därav ändrade produktions- och konsumtionsförhållanden redan bestående industrier i hög grad utvecklats och nya uppstått. Sålunda hava under de elva första månaderna under år 1916 nya avtal om leverans av elektrisk energi från statens kraftverk träffats å sammanlagt ej mindre än 33,000 kilowatt reguljär kraft och omkring 10,000 kilowatt överskottskraft, därav i runda tal från Trollhätte kraftverk respektive 25,000 och 5,000 kilowatt samt från Älvkarleby kraftverk respektive 5,000 och 4,500 kilowatt; återstoden från Porjus kraftverk. Efterfrågan på elektrisk kraft för industriella och kommunala behov är icke desto mindre fortfarande mycket livlig, ett förhållande som sannolikt kommer att fortfara under avsevärd tid framåt.

Men även avsättningen av elektrisk energi för jordbrukets behov har visat en glädjande ökning. Förutom ett avsevärt antal enskilda jordegendomar hava ej mindre än 12 nya större andelsföreningar på landsbygden under de elva första månaderna av år 1916 anknutits till statens kraftverk; ett 30-tal torde komma att nyanslutas före utgången av år 1917 och ytterligare flera äro under bildande. Intresset för landsbygdens elektrifiering tilltager föröfrigt alltjämt i styrka. Utvecklingen av denna distribution har givetvis sammanhang med den tilltagande svårigheten att på landsbygden erhålla arbetskraft, men den beror jämväl på många andra faktorer — ej minst, vad beträffar de till de större distributionsföretagen anknutna ledningarna, på det målmedvetna arbete, som nedlagts för spridande av kännedom om lämpligaste sättet för elektrifieringens utförande och för dess underlättande, tekniskt och ekonomiskt.

Om sålunda utvecklingen på ifrågavarande område skjutit kraftig fart, måste det emellertid såväl ur nationalekonomisk som social synpunkt vara av stor vikt att ytterligare befordra landsbygdens elektrifiering, så att elektrisk kraft till skäligt pris må kunna i största möjliga omfattning tillhandahållas ej allenast jordbruket utan även hantverk och småindustrier på landsbygden. I fråga om de åtgärder, som i detta syfte från statens sida kunna ifrågasättas, torde — vid sidan av ett fortsatt arbete från vattenfallsstyrelsens sida för utbredning av bygdensäten inom dess distributionsområden, för vilket arbetes framgång åter krävas rikliga anslag för distributionsanläggningar — de viktigaste vara att tillhandahålla sakkunnig teknisk hjälp och kanske främst att underlätta kapitalanskaffningen för bygdensäten.

I förstnämnda avseende vill jag erinra därom, att riksdagen med anledning av väckt motion år 1915 beslöt skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft. Denna riksdagens skrivelse är från jordbruksdepartementet remitterad för gemensamt yttrande till kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, vilka ämbetsverk enligt uppgift inom den allra närmaste tiden komma att avgiva underdånigt förslag i ämnet.

Vidare må nämnas, att till Kungl. Maj:t ingivits en underdånig framställning om åtgärder för befordrande av den elektriska kraftens snara spridning inom jordbruket. Jämväl denna är från jordbruksdepartementet remitterad för gemensamt yttrande av nyssnämnda tre ämbetsverk.

I avseende på kapitalanskaffningsfrågan, vilken berörts i motiveringen till förut omnämnda riksdagsskrivelse, är att märka, hurusom Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1916 uppdragit åt de sakkunniga, vilka jag enligt nådigt bemyndigande tillkallat för att inom civildepartementet biträda med utredning, bland annat, om uppläggande av en statens lånefond för finansiering av företag, vilka avse utbyggande av statens vattenfall eller tillgodogörande av enskilda vattenfall, då tillgodogörandet är av mera allmänt intresse, att jämväl taga under övervägande, huruvida och i vad mån landsbygdens förseende med elektrisk kraft lämpligen kan anses böra främjas genom beredande av möjlighet att erhålla statslån till anläggning av för nämnda ändamål erforderliga distributionsledningar. Enligt vad som meddelats, är dessa sakkunnigas slutliga yttrande jämväl att vänta under den närmaste tiden.

Statsmakterna äro sålunda snart i tillfälle att taga ställning till förslag, som till följd av de anbefallda utredningarna må framkomma.

Av vad jag förut anfört framgår med all tydlighet, att man fortfarande kan vänta en betydande ökning i behovet av elektrisk kraft. Det gäller då enligt min mening att tillse, att staten blir i tillfälle att tillgodose det ökade behovet inom de delar av landet, där sådant är möjligt och lämpligt. Jag kan nämligen icke finna annat, än att under nyssnämnda förutsättning staten bör fortgå på den väg, den med framgång beträtt, och fortfarande uppträda såsom leverantör av elektrisk energi i stor skala. Då gränsen för leveransförmågan hos statens nuvarande kraftverk emellertid snart nog är nådd, torde det bliva nödvändigt att skrida till utbyggnad av ytterligare kraftverk, att kraftigt befordra sådana sjöregleringar, som kunna öka vattentillgången i kraftstationerna och i övrigt målmedvetet företaga åtgärder, som kunna öka

möjligheten att tillhandahålla elektrisk energi till skäligt pris och i största utsträckning.

Men det gäller å andra sidan även att utrusta den förvaltande myndigheten med sådana befogenheter, att kraftverken må kunna skötas affärsmässigt och utan allt för tyngande former. I annat fall måste de komma till korta, då det gäller att tillfredsställa utvecklingens berättigade krav.

Jag tänker då närmast på möjligheten för vattenfallsstyrelsen att medgiva konsumenterna rätt till option att inom en viss gräns och inom en viss period öka sitt effektbelopp utöver det ursprungligen kontraherade. Ofta nog lärer det vara av avgörande betydelse för industriidkaren att få säkerhet för att han, om han blir avnämare från statens kraftnät, kan få sitt växande kraftbehov tillgodosett. Denna omständighet blir särskilt betydelsefull under sådana tider som nu, då den industriella utvecklingen går med stormsteg framåt, under det att prisen på bränsle m. m. äro oerhört stegrade och ej på länge kunna väntas återgå till dem, som gällde före världskriget.

Men vattenfallsstyrelsen skulle endast kunna sälja en del av den i kraftverken tillgängliga effekten, om den måste tillse, att alla de effektbelopp, för vilka optioner måste beviljas, optioner, som kanske icke begagnas under många år framåt, städse finnas tillgängliga utan ytterligare utbyggnad. Och i avseende å dylika nybyggnader kan intet avgörande träffas utan beslut av riksdagen. Det blir under sådana omständigheter nödvändigt att finna någon utväg att undanröja ifrågavarande hämsko på affärsdriften, exempelvis genom att låta avnämaren betala en viss avgift för optionsrätten, en avgift, som kunde fonderas och lämna tillgång till åtminstone en avsevärd del av de nödiga utbyggnaderna.

Skola statsmakterna emellertid kunna godtaga en dylik utväg, kräves å andra sidan, att en plan uppgöres för kraftverkens utveckling, så att möjligheterna för densamma samt dess art och omfång så vitt möjligt må kunna överblickas. Under de överläggningar, jag i detta ämne haft med chefen för vattenfallsstyrelsen, har överenskommits, att en dylik plan jämte förslag i den riktning, jag nyss antytt, skall under närmaste tiden av vattenfallsstyrelsen framläggas. Jag erinrar i detta sammanhang om vad jag nyss antytt, nämligen att Kungl. Maj:t i enlighet med mitt förslag uppdragit åt järnvägsstyrelsen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, kostnadsförslag och plan för en fortgående elektrifiering av statens järnvägar.

Vattenfallsstyrelsen har också för avsikt att inkomma med framställning om bemyndigande att avsluta sådana leveranskontrakt beträffande icke ständigt tillgänglig kraft, varigenom staten åtager sig utbetala viss ersättning till avnämaren, därest kraften icke tillhandahålles viss i kontraktet angiven del av kontraktstiden. Ofta kan på detta sätt s. k. sekunda kraft försäljas, som eljest knappast kunde avsättas, och därigenom kan staten beredas högst betydligt ökade inkomster emot vad annars vore att påräkna.

Det är min avsikt att snarast möjligt underställa dessa frågor Kungl. Maj:ts prövning.

Jag övergår härefter till de särskilda verkens anslagskrav.

Postverket.

Vidkommande anslagen för år 1917 till postverket under utgifter för kapitalökning må erinras därom, att 1916 års riksdag anvisade tillsammans 1,843,400 kronor.

Dessa medel voro avsedda att användas på följande sätt:

till inventarier	kronor	350,000: —
» posthusbyggnad i Stockholm	»	350,000: —
» » » Kristianstad	»	163,400: —
» » » Linköping	»	120,000: —
» inköp av tomt i Göteborg och nybyggnad därå	»	860,000: —
Summa kronor 1,843,400: —		

I skrivelse den 28 september 1916 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till kapitalökning beträffande postverket för år 1918.

1. Inköp av inventarier.

För ifrågavarande ändamål har riksdagen anvisat 300,000 kronor för år 1915 och 350,000 kronor för år 1916. För år 1917 utgör anslaget, såsom nämnts, likaledes 350,000 kronor.

[1.]
Inköp av
inventarier.

I sin förenämnda skrivelse har generalpoststyrelsen till en början yttrat sig angående användningen av nämnda anslag och anför därom följande:

»Den allmänna sänkning av penningvärdet, som det pågående världskriget medfört, har övat kännbar inverkan även på de priser, de för posttjänsten erforderliga inventarier och effekter betinga. För att i möjligaste mån motverka prisstegringen å dessa har styrelsen åt den år 1914 inrättade postverkets verkstad överlåtit såväl nytillverkning som reparationer i all den utsträckning det varit möjligt.

Såväl härigenom som genom en i övrigt alltmer genomförd centralisering av postverkets upphandling har styrelsen sökt hålla utgifterna för inventariet köp nere. Men trots de åtgärder, styrelsen sålunda vidtagit, torde beträffande inventarieanslaget för år 1916 utgifterna endast genom undanskjutande till ett kommande år av vissa inköp och utbetalningar kunna hållas inom ramen av det anvisade anslaget av 350,000 kronor.

[1.]

Endast för månaderna juli och augusti 1916 hava utgifterna för inventarieinköp tillhopa belöpt sig till 46,665 kronor 50 öre. Kostnaden för av styrelsen redan beslutade nyanskaffningar, som ännu ej likviderats, uppgår till omkring 30,000 kronor. I detta belopp ingår exempelvis 4 adderingsmaskiner, 7,200 kronor, samt 6 elektriska brevstämpningsmaskiner, 6,600 kronor. Bland de löpande utgifterna under året må framhållas följande av styrelsen verkställda inventarieinköp: räknemaskiner 9,000 kronor, stämpningsmaskiner 4,705 kronor, kassaskåp och kassakistor 7,275 kronor, automobiler 15,581 kronor, vågar 5,422 kronor, linoleummattor 12,655 kronor samt tryckpressar 8,618 kronor.

Anslaget för år 1915, 300,000 kronor, har i sin helhet tagits i anspråk.

Utom de mera allmänna anskaffningskostnader, som förekomma år från år och vilka givetvis ökas i samma mån som poströrelsen utvecklas, tillkomma för år 1917 alldeles särskilt höga utgifter till följd av nybyggnader.

Under år 1917 är nämligen den under uppförande varande tillbyggnaden till centralposthuset i Stockholm avsedd att tagas i anspråk. Såsom styrelsen förut framhållit, komma de till nybyggnaden förlagda paket- och tidningsavdelningarna — för åstadkommande av besparing i tid och arbetskraft — att förses med omfattande elektriska transportanordningar, automatiskt lokaltelefonsystem samt erforderliga apparater för bilsignalering. Kostnaden för dessa anordningar, liksom ock för det stora antal möbler och övriga inventarier, som måste anskaffas till tidpunkten för byggnadens tagande i bruk, lära komma att i huvudsak belasta 1917 års anslag. Denna kostnad — dock allenast engångskostnad — som redan i och för sig är synnerligen betungande, kommer utan tvivel, på grund av de nuvarande, onaturligt uppskruvade priserna, särskilt beträffande sådana arbeten, om vilka här är fråga, att i högst väsentlig grad överstiga vad som beräknats för ändamålet.

Utom tillbyggnaden till centralposthuset i Stockholm torde därjämte under år 1917 posthusen i Uddevalla, Kristianstad och Linköping bliva färdiga. Sin plikt likmätigt tillse postmyndigheterna städse, att vid postkontors inflyttning i nya lokaler äldre inventarier, i den utsträckning så lämpligen ske kan, komma till användning. Det ligger dock i sakens natur, att, då nya lokaler tagas i anspråk, vissa äldre möbler av en eller annan anledning måste utrangeras och ersättas med nya samt kompletteringar äga rum. Och gäller detta i all synnerhet vid inflyttning i större lokaler i nyuppförda, staten tillhöriga byggnader.

Under år 1917 synes sålunda inventarieanslaget bliva belastat i betydlig grad. Detta har visserligen av styrelsen i det nästföregående år avgivna underdåniga förslag om kapitalökning beaktats, och enligt de beräkningar, som med ledning av då kända förhållanden verkställdes, skulle utgifterna för inventarieanskaffning år 1917 hava kunnat hållas inom ramen av det för ändamålet anvisade anslagsbelopp. Men med hänsyn till de prisstegringar, som inträtt, torde det numera icke med säkerhet kunna förväntas, att detta skall lyckas. Styrelsen förutser, att det måhända blir nödvändigt att begagna sig av den utvägen att för bestridande av hithörande utgifter under år 1917 anlita förskott av 1918 års anslag.»

Styrelsen yttrar sig härefter om anslagsbehovet för år 1918 sålunda:

»För år 1918 skulle, enligt av postdirektörerna verkställda beräkningar, för de utgifter under detta anslag, som av dem bestridas, erfordras 81,000 kronor.

Genom centralisering av inventarieinköpen — vartill vid postdirektörernas beräkningar tagits hänsyn — bliva ej ringa kostnader överflyttade från postdirektörerna till styrelsen. De anskaffningar, som av postdirektörerna fortfarande verkställas, äro emellertid så betydande, att, såvitt nu kan bedömas, det av dem för ändamålet ifrågasatta belopp blir oundgängligen erforderligt.

Arbetena med uppförande av det stora nya posthuset i Göteborg — varom beslut fattats vid 1916 års riksdag — beräknas under år 1918 hava fortskridit så långt, att de för detta posthus avsedda elektriska transport- och andra anordningar av i huvudsak samma typ som de, vilka nu inmonteras i centralposthusets tillbyggnad, under året behöva påbörjas. Kostnaden för dessa anordningar torde sålunda till avsevärd del komma att belasta inventarieanslaget för nämnda år.

För att i såväl posttjänstens som allmänhetens intresse underlätta och påskynda posttransporterna har styrelsen under senare år i rätt stor utsträckning anskaffat automobiler. Posttransporter med automobil hava även i ekonomiskt avseende visat sig fördelaktigare än transporter med häst och åkdon. Ett fortsatt anskaffande av automobiler jämväl under år 1918 torde bliva av förhållandena påkallat.

Erfarenheten har ådagalagt fördelarna ur flera synpunkter att anordna elektriska brevtransportörer från brevlådor i byggnadernas yttervägg till postkontorens avdelningar för avgående poster. Dylåka transportörer, som äro i hög grad arbetsbesparande, inrättas därför numera såväl då postkontor äro inrymda i statens byggnader som jämväl då större postkontorslokaler för någon längre tid äro förhyrda i enskilda byggnader.

Även för detta ändamål samt för anskaffande i övrigt av tekniska och mekaniska hjälpmedel, såsom maskiner av olika slag, lära betydliga belopp bliva erforderliga för år 1918.

För den händelse det skulle visa sig ekonomiskt samt jämväl i övrigt lämpligt och fördelaktigt att alltmer utvidga verksamheten av postverkets verkstad och tryckeri jämte den därmed förenade mindre bokbinderiavdelningen, behöva givetvis åtskilliga maskiner och inventarier anskaffas. För detta ändamål är angeläget att hava tillgång till erforderliga belopp å 1918 års inventarieanslag.

Anskaffningen av nya möbler och inventarier under år 1918 för nya och utvidgade lokaler kan förutses bliva betydande.»

Sammanfattningen av vad sålunda anförts bliver, yttrar styrelsen vidare, att under år 1918 kostnaderna för såväl sådana anskaffningar, som mera regelbundet år från år förekomma, som ock sådana, som betingas av särskilda förhållanden och som mera hava karaktären av engångskostnader, komma att uppgå till jämförelsevis mycket höga belopp. Då därtill priserna i allmänhet under år 1918 å inventarier och effekter näppeligen torde kunna beräknas komma att nedgå i någon mera betydande grad under den för närvarande rådande oskäligt höga prisnivån, finner styrelsen det önskvärt, att styrelsen har tillgång till ett något högre anslag för år 1918 än det för år 1917 anvisade.

Med hänsyn emellertid till angelägenheten av att — med aktgivande å den anmodan, som därom riktats till styrelsen — begränsa

- [1.] sina anslagskrav till det minsta möjliga har styrelsen, ehuru med tvekan, ansett sig kunna inskränka sig till att för år 1918 icke ifrågasätta högre anslag än det för år 1917 anvisade eller 350,000 kronor, vilket belopp styrelsen alltså anhållit måtte äskas av riksdagen.

Under åberopande av de skäl, som tillförne i sådant hänseende anförts, har styrelsen därjämte hemställt, att liksom under föregående år rätt för Kungl. Maj:t måtte utverkas att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel disponera hälften av anslaget eller 175,000 kronor.

Departements-
chefen.

På sätt generalpoststyrelsen meddelat, fortfar styrelsen i sin strävan att nedbringa kostnaden för anskaffning och underhåll av inventarier genom att allt mera genomföra centralisationen av postverkets upphandling samt i största möjliga utsträckning överlåta såväl nyttverkning som reparation av inventarier åt den år 1914 inrättade postverkets verkstad. I fråga om dennas verksamhet ber jag i detta sammanhang att få hänvisa till den redogörelse, som lämnats vid anmälan av postverkets anslagsäskanden för år 1917.

Styrelsen har hemställt om anslag till inköp av inventarier för år 1918 att utgå med samma belopp som för år 1917 eller med 350,000 kronor. Av vad styrelsen anfört beträffande de krav, som under år 1918 komma att ställas på detta anslag, synes mig framgå, att minskning av det begärda beloppet icke kan ifrågasättas.

Jag anser mig sålunda böra understödja generalpoststyrelsens framställning.

I avseende å kostnaderna för vissa maskinella anordningar samt för inköp av automobiler tillåter jag mig hänvisa till de uppgifter, som därutinnan lämnats under motsvarande punkt i de till 1914 års förra riksdag och 1915 års riksdag avlåtna statsverkspropositionerna.

Med hänsyn därtill att anslagsberäkningarna måste uppgöras lång tid i förväg, torde icke med anspråk på tillförlitlighet kunna angivas, hur anslaget lämpligen bör tillgodokomma de särskilda med detsamma avsedda ändamålen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inköp av *inventarier för postverkets behov* för år 1918 anvisa ett anslag av 350,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna 175,000 kronor.

2. Nybyggnader.

Generalpoststyrelsen har vidare i sin skrivelse den 28 september 1916 gjort framställning om anslag till nybyggnader, i första hand tillbyggnaden av centralposthuset i Stockholm.

För detta ändamål beviljade 1914 års förra riksdag ett anslag av 960,000 kronor samt anvisade därav för år 1915 ett belopp av 60,000 kronor.

Härefter har riksdagen av ifrågavarande anslag anvisat för år 1916 ett belopp av 300,000 kronor och för år 1917 likaledes 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel utanordna av det förra beloppet 100,000 kronor redan under år 1915 och av det senare 150,000 kronor under år 1916.

Härutöver har 1916 års riksdag anvisat ett belopp av 50,000 kronor för genomförande av vissa ändringar i planen för ifrågavarande byggnadsarbete.

I sin skrivelse den 28 september 1916 har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1918 anvisa återstående delen av det utav 1914 års förra riksdag beviljade anslaget eller således 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna detta belopp förskottsvis av tillgängliga medel redan under år 1917.

I detta sammanhang ber jag att få omnämna, att generalpoststyrelsen i skrivelse den 26 april 1916 meddelat, att styrelsen sett sig nödsakad göra viss avvikelse från de för tillbyggnaden till centralposthuset fastställda ritningarna.

Enligt dessa ritningar skulle vissa delar av takläggningen utföras i träkonstruktion.

Vederbörande byggnadsentreprenör har emellertid, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, hos styrelsen anmält, att trävirke av de längder och dimensioner, som för nyssnämnda ändamål erfordrades, icke kunnat anskaffas. Anledningen därtill har uppgivits vara, att, på grund av rådande höga priser å för export avsedda trävaror, försågning av bjälkar för närvarande icke lärer äga rum inom landet, vilket förorsakat, att tillgången på byggnadsbjälkar blivit ytterligt minskad.

Vid sådant förhållande har generalpoststyrelsen för att byggnadsarbetet icke skulle bliva försenat på obestämd tid sett sig nödsakad att föranstalta om förändrad konstruktion av ifrågavarande takläggning, därvid järn så vitt möjligt kommit till användning i stället för trä.

[2.]
Nybyggnader för
postverket.
Tillbyggnad
till central-
posthuset
i Stockholm.

- [2.] Härigenom förorsakas emellertid statsverket en ökad kostnad, som av generalpoststyrelsen beräknats till i det närmaste 3,000 kronor.

*Uppförande
av post- och
telegrafhus i
Linköping.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beviljade 1913 års riksdag medel till inköp för postverkets räkning av tomten nr 112 inom S:t Lars kvarter i Linköping. Samma år förvärfvades tomten av statsverket.

I skrivelse den 25 september 1913 hemställde generalpoststyrelsen hos Kungl. Maj:t om beredande av medel för uppförande å tomten av en post- och telegrafbyggnad, som enligt vid skrivelsen fogat, av arkitekten V. Bodin i Stockholm upprättat kostnadsförslag beräknades draga en kostnad av 200,000 kronor.

Emellertid blev frågan om anslag till det föreslagna byggnadsföretaget först år 1916, efter förnyade framställningar från generalpoststyrelsens sida, av Kungl. Maj:t framlagd till riksdagens prövning.

Styrelsen hade dessförinnan med hänsyn till den starka prisstegringen å byggnadsmaterialier låtit arkitekten Bodin år 1915 upprätta nytt kostnadsförslag, som slutade å 240,000 kronor.

På Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1916 års riksdag ett anslag å sistnämnda belopp för uppförande å ifrågavarande tomt av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, samt anvisade därav för år 1917 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Generalpoststyrelsen bemyndigades därefter av Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 att låta i enlighet med av Kungl. Maj:t samma dag godkända ritningar för en kostnad av högst 240,000 kronor uppföra berörda posthusbyggnad.

I föreliggande skrivelse av den 28 september 1916 har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1918 anvisa återstoden av det av riksdagen för ifrågavarande byggnadsföretag beviljade anslaget eller således 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

I en därefter avlåten skrivelse av den 10 oktober 1916 har generalpoststyrelsen emellertid meddelat, att kostnaderna för byggnadsföretaget komme att i väsentlig grad överstiga det av riksdagen anvisade anslaget. Styrelsen anför härom följande:

»Efter mottagandet av nådigt brev den 30 juni 1916 med bemyndigande att uppföra ifrågavarande posthusbyggnad infortrade generalpoststyrelsen genom offentlig kungörelse anbud å byggnadsarbetet samt å leverans av fasadsten. Av

de inkomna anbuden äro de lägsta de, som avgivits av aktiebolaget Reuterwall & C:o samt firman Bröderna Gustafsson, slutande å 236,200 respektive 3,960 kronor eller sålunda tillhopa 240,160 kronor.

[2.]

I den år 1915 uppgjorda kostnadsberäkning var byggnadskostnaden, inklusive stenleverans, beräknad till 172,240 kronor. Kostnaderna för nu ifrågavarande arbete och leverans utvisa sålunda en förhöjning av cirka 40 %. Med beräkning i avseende å övriga till byggnadsföretaget hörande arbeten av den ökning, med vilken man under nuvarande förhållanden minst torde böra räkna, eller 25 %, skulle, utöver det beviljade anslaget, för byggnadens fullbordande erfordras ett belopp av omkring 90,000 kronor.

Nu verkställda noggranna utredningar hava givit till resultat, att några för-
enklingar eller inskränkningar, som skulle medföra någon avsevärd kostnadsbesparing, icke låta sig genomföras utan att äventyra byggnadens ändamålsenlighet och goda bestånd.

Anledningen till den stora ökningen i byggnadskostnaderna är att söka i omständigheter, som tillkommit efter uppgörandet av kostnadsberäkningen i november 1915. Dels hava nämligen priserna å materialier stigit avsevärt mera — enligt uppgift från 20 ända till 100 procent — än man haft anledning förutse. Dels hava också arbetslönerna inom byggnadsfacket genom nyligen träffat kollektivavtal betydligt förhöjts. Vidare lära anbudsgivare under nuvarande ovissa förhållanden, vid avgivandet av bindande anbud, pålägga viss riskprocent för att säkerställa sig för efter anbuds avgivande eventuellt inträffande ytterligare prisstegringar.

Mot de förenämnda lägsta anbuden, som äro avgivna av fullt ansvariga firmor, synes generalpoststyrelsen icke vara något att erinra.»

Vidare meddelar generalpoststyrelsen, att telegrafstyrelsen, vars yttrande inhämtats i frågan, i skrivelse till generalpoststyrelsen på det bestämdaste påyrkat, att byggnadsföretaget måtte omedelbart igångsättas.

Telegrafstyrelsen hade därvid yttrat följande:

»Utrymmet i den nuvarande, 1 tr. upp i slottsflygeln belägna telefonlokalen är redan fullt utnyttjat, och då såväl den lokala som den interurbana expeditionen kräva utvidgning, kan sådan icke genomföras utan lokalutvidgning. Härtill kommer det förhållande, att lokalväxlarna äro byggda för en kapacitet av endast 2,000 abonnenter. Av dessa 2,000 nummer äro 1,700 redan upptagna. Utan att ombygga eller utbyta växelborden kan man således ej i stationen intaga mera än 300 abonnenter utom de nuvarande. Då ökningen måste beräknas till minst 100 abonnenter per år, kan man därför draga sig fram nätt och jämnt de tre närmaste åren, vilka åtgå för byggnads uppförande och stations inredande. För den interurbana expeditionens utvidgande torde provisorisk anordning bliva nödvändig redan före dessa närmaste tre år på så sätt, att telegrafstationen och kassaexpeditionen — belägna i bottenvåningen — bortflyttas till lokal i annan byggnad. En sådan ändring drager dock obetydlig kostnad.

Påbörjas ej uppförandet av den nya byggnaden i år, blir det, såsom framgår av det ovan sagda, nödvändigt att vidtaga åtgärder av mera genomgripande art, och dessa komma att kräva betydande kostnad. Sedan telegraf- och kassaexpeditionerna bortflyttats till lokal å annat håll i staden, kan interurbanexpedi-

[2.]

tionen förläggas till bottenvåningen. Utrymmet medgiver insättandet av växlar för tillsammans 17 expeditiionsplatser. Behovet av expeditiionsplatser å denna avdelning är för närvarande 13. Utvidgningen torde möjligen kunna räcka i 5 år, således medgiva ett framflyttande av byggnadsarbetets påbörjande med högst 2 år. Bortflyttningen av interurbanexpeditionen från våningen en tr. upp medgiver utvidgning av de lokala expeditiionsplatsernas antal. Dock måste enligt det föregående lokalborden ombyggas eller utbytas. Enligt gjorda beräkningar skulle ändringen betinga en kostnad av 25,000 kronor. Härvid har beräknats, att alla ändrings- och utvidgningsarbeten göras provisoriskt, då alla kostnader, som nedläggas på denna station, efter flyttningen bliva till ingen nytta.

Detta om den rent ekonomiska sidan av saken. En annan synpunkt, vilken icke heller får förbises, är den hygieniska. Redan nu äro de små och låga lokalerna överfulla med tjänstgörande, hälsotillståndet är ganska dåligt, och om lokalerna på nedre botten också skola överbefolkas, är det att befara, att synnerligen svåra hälsoförhållanden uppstå bland personalen. Lokalerna på nedre botten äro nämligen rent av hälsofarliga, förlagda som de äro direkt på den underliggande marken utan förmedling av källare. Klagomål hava alltid försports från den i dessa lokaler tjänstgörande personalen, som dock hittills varit fåtalig. Skulle nu en massanhopning av folk bliva nödvändig i dessa små låga rum, bleve de dit intvingade tjänstemännen säkerligen offer för talrika sjukdomsfall. Sådana åtgärder kunna icke försvaras utan trängande nödvändighet.

Som av utredningen framgår, att man icke under några förhållanden kan uppskjuta påbörjandet av den nya byggnaden mera än högst två år, torde ett beslut härom kunna motiveras endast därmed, att man har en bestämd anledning räkna med att under de närmaste två åren en betydande sänkning av byggnadskostnaderna inträder. Som detta enligt telegrafstyrelsens åsikt är föga troligt, får telegrafstyrelsen på grund av det ovan anförda på det bestämdaste påyrka, att ifrågavarande byggnadsföretag omedelbart igångsättes.»

Generalpoststyrelsen anför i sin skrivelse den 10 oktober 1916 vidare:

»Ehuru byggnadskostnaderna stigit så avsevärt som nu är fallet, torde det kunna ifrågasättas, huruvida det vore välbetänt att av denna anledning ytterligare undanskjuta byggnadens påbörjande. Lika med telegrafstyrelsen anser nämligen generalpoststyrelsen det föga troligt, att byggnadskostnaderna under de närmare åren komma att sjunka. Under pågående krig torde en sänkning av hithörande kostnader säkerligen icke vara att emotse, och jämväl under de närmaste åren efter krigets slut anses, enligt fackmäns utsago, på grund av den starka efterfrågan, som då kan väntas uppstå å såväl materialier som arbetskraft, priserna komma att hålla sig på samma höga nivå som för närvarande.

De inkomna anbudena hava av generalpoststyrelsen prövats sista dagen av den i entreprenadkungörelsen för prövning bestämda tid, den 3 oktober 1916. Med hänsyn emellertid därtill, att de fordrade ersättningarna så väsentligt överstigit de beräknade kostnaderna, har generalpoststyrelsen ansett sig böra hänskjuta frågan till Kungl. Maj:ts prövning, och har generalpoststyrelsen från de två förenämnda anbudsgivarna införskaffat förbindelser, vari de förklara de av dem avgivna anbudena i alla avseenden för sig bindande, intill dess Kungl. Maj:t må hava fattat beslut i ärendet, dock högst till den 21 oktober 1916.»

Under återopande av vad sålunda anförts har generalpoststyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreskriva, att de av aktiebolaget Reuterwall & C:o samt firman Bröderna Gustafsson avgivna anbudena skulle antagas, samt, därest denna framställning vunnne bifall, av riksdagen för ifrågavarande byggnadsföretag äska ett ytterligare anslag för år 1918 å 90,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna beloppet.

[2.]

Genom nådigt brev den 20 oktober 1916 har Kungl. Maj:t därefter bemyndigat generalpoststyrelsen att med aktiebolaget Reuterwall & C:o samt firman Bröderna Gustafsson träffa avtal om uppförande av ifrågavarande posthusbyggnad och leverans av fasadsten till densamma i enlighet med av dem avgivna anbud.

1914 års senare riksdag har dels medgivit, att för postverkets räkning finge inköpas ett område av 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolfte rote för en köpeskillning, ej överstigande 711,304 kronor 31 öre, dels ock för inköp av sagda område för år 1915 anvisat ett anslag av 250,000 kronor.

*Uppförande
av nytt
central-
posthus i
Göteborg.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts på min hemställan gjorda framställning anvisade därefter 1915 års riksdag för gäldande av en del av nämnda köpeskillning för år 1916 ett belopp av 200,000 kronor.

Sedan fastigheten tillträtts den 1 oktober 1915, har 1916 års riksdag för gäldande av återstoden av köpeskillningen samt för påbörjande av uppförandet å fastigheten av ett nytt centralposthus för år 1917 anvisat ett anslag av 860,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav förskottsvis redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 150,000 kronor.

I sin nu förevarande framställning har generalpoststyrelsen hemställt om ytterligare anslag för fortsättande av arbetet med uppförandet av centralposthuset i Göteborg.

Beträffande planläggningen av byggnaden och den för byggnadsföretaget beräknade kostnaden ber jag att i detta sammanhang få hänvisa till den redogörelse, som jag i dessa hänseenden lämnat vid föredragning den 14 januari 1916 av anslagsfrågan för år 1917. Jag vill beträffande byggnadskostnaden allenast erinra, att den ursprungligen beräknats till 2,670,000 kronor, vilken kostnad genom vissa förenklingar och förändringar i avseende å byggnaden sedermera nedbragts till 2,400,000 kronor, motsvarande 26 å 27 kronor för kubikmeter, men att, enligt vad generalpoststyrelsen meddelat, anledning föreligger förmoda, att byggnadskostnaden till följd av den inträdda starka prisstegringen å

- [2.] byggnadsmaterialier skall komma att uppgå till avsevärt högre belopp, förslagsvis uppskattat till 2,900,000 kronor, eller omkring 32 kronor för kubikmeter.

Beträffande anslagskravet för år 1918 anför generalpoststyrelsen följande:

»Det är avsett, att redan under hösten 1916 arbetet med rivningen av de å tomten för närvarande befintliga byggnader omedelbart skall taga sin början, sedan generalpoststyrelsen erhållit nädigt besked angående byggnadsföretaget i fråga.

Med ledning av nu rådande stegrade materialpris erfordras, inom ramen av den angivna sammanlagda kostnadssumman av 2,900,000 kronor, för byggnadsarbetets planmässiga och för statsverket ur ekonomisk synpunkt riktiga bedrivande under år 1917 ett belopp av 1,350,000 kronor.

Sedan köpeskillingen slutlikviderats, återstår av det för år 1917 anvisade anslag, efter avdrag av 150,000 kronor i förskottsmedel, omkring 450,000 kronor att disponera för sistnämnda år.

Det är för att icke riskera mycket allvarsamma svårigheter för posttrafiken i Göteborg erforderligt, att den nya centralposthusbyggnaden senast under år 1919 tages i anspråk för postverkets behov. Detta gällde redan förut, men gäller i ännu högre grad numera på grund av den under sista tiden inträdda postala utvecklingen i Göteborg med därav följande ofrånkomliga krav på nya och utvidgade postlokaler.»

På grund av vad sålunda anförts anser sig generalpoststyrelsen böra påyrka att för fortsättande av arbetet med uppförande av det nya centralposthuset i Göteborg för år 1917 hava tillgång till ett ytterligare belopp av 900,000 kronor. Styrelsen hemställer därför, att detta belopp måtte äskas av riksdagen för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan under år 1917 utanordna beloppet.

*Uppförande
av post- och
telegrafhus
i Gnesta.*

Generalpoststyrelsen har vidare ånyo upptagit den redan tidigare väckta frågan om uppförandet av en posthusbyggnad i Gnesta.

I skrivelse den 30 september 1914 med förslag angående anslag till utgifter för kapitalökning för år 1916 gjorde styrelsen första gången framställning om anslag för ändamålet. Styrelsen föreslog därvid uppförande av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegraf- och telefonstation i enlighet med av arkitekterna F. Zettervall och V. Bodin i Stockholm uppgjorda ritningar och för en beräknad kostnad av i runt tal 64,000 kronor.

I betraktande av de rådande förhållandena och då jag erfarit, att det utan avsevärd olägenhet kunde anstå ännu något år med detta posthusbygge, ansåg jag mig emellertid vid ärendets föredragning den 14

januari 1915 icke böra ifrågasätta, att anslag för ändamålet äskades av 1915 års riksdag. [2.]

Generalpoststyrelsen yttrade härefter i sitt den 28 september 1915 avgivna förslag beträffande kapitalökning för år 1917, att, ehuru väl generalpoststyrelsen fortfarande ansåge, att det skulle vara önskvärt, om byggnaden i Gnesta snarast möjligt kunde komma till stånd, generalpoststyrelsen likväl, med hänsyn till den anmodan, som riktats till styrelsen att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1916 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, funnit sig, om ock med stor tvekan, böra till ett kommande år uppskjuta sitt krav om vidtagande av åtgärder för åstadkommande av fullt tillfredsställande postlokaler i Gnesta genom uppförande av ett posthus därstädes.

I sin nu föreliggande skrivelse av den 28 september 1916 har generalpoststyrelsen, såsom jag nämnt, ånyo gjort framställning i ämnet.

Med hänsyn till den allmänna prisstegringen å byggnadsmaterialier har generalpoststyrelsen låtit uppgöra ny kostnadsberäkning för den föreslagna nybyggnaden. Denna beräkning slutar enligt vad styrelsen meddelat på ett belopp av 96,660 kronor, eller omkring 50 % mera än den förra.

Efter närmare utredning angående behovet av ifrågavarande posthusbyggnad har generalpoststyrelsen påyrkat, att det för byggnadsföretaget erforderliga belopp, vilket styrelsen ansåge böra avrundas till 100,000 kronor, måtte i sin helhet anvisas för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna 50,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har vidare gjort framställning om beredande av medel för uppförande i Gällivare av en nybyggnad för post- och telegrafverkens gemensamma behov, i vilken byggnad även skulle inrymmas bostadslägenheter för post- och telegrafpersonalen därstädes.

*Uppförande
av post- och
telegrafhus i
Gällivare.*

Förslag i ämnet framlades av styrelsen redan i skrivelse den 28 september 1915 angående anslag till postverket för år 1917.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1916 ansåg jag mig emellertid av anförda skäl icke böra för det dåvarande ifrågasätta något anslag för ändamålet.

I nämnda skrivelse den 28 september 1915 yttrade generalpoststyrelsen till en början angående det ifrågasatta byggnadsföretaget följande:

»Detta byggnadsföretag är av den beskaffenhet, att såväl telegrafstyrelsen som generalpoststyrelsen anser detsamma icke utan svåra olägenheter kunna anstå.

[2.]

Postkontor inrättades i Gällivare den 1 april 1893. Enär rörelsen vid postkontoret varit stadd i jämn och avsevärd ökning, hava planer sedan flere år tillbaka varit uppe att uppföra ett posthus i Gällivare, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov.

Då nämligen den enskilda byggnadsverksamheten i Gällivare liksom annorstädes i de norrländska gruvsamhällena visat sig icke bedrivas i den omfattning, utvecklingen kräver, hava, enligt vad erfarenheten visat, stora svårigheter framträtt att till skäligt pris erhålla ej blott lämpliga lokaler för postkontoret utan även bostadslägenheter för postpersonalen.

Samma erfarenhet påvisas också för telegrafverkets vidkommande.

På förekommen anledning har dock frågan om uppförande av post- och telegrafhus i Gällivare fått tills vidare anstå.

Nu har emellertid telegrafstyrelsen till generalpoststyrelsen inkommit med skrivelse, däri telegrafstyrelsen anhåller, att i generalpoststyrelsens förslag i fråga om anslag till kapitalökning att äskas av 1916 års riksdag måtte upptagas även byggnad i Gällivare för post- och telegrafverken samt bostäder för personalen därstädes.

Tomt för post- och telegrafhus i Gällivare finnes redan i kronans ägo.

Vid avvitrings- och skattläggningsberedning av Gällivare socken avsattes för allmänt behov vissa platser inom Gällivare bys område, vilka genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Norrbottens län avvitringsutslag den 31 oktober 1887 förklarats, med ett undantag, få tills vidare på närmare angivna villkor disponeras av Gällivare kommun.

Socknemännen ansökte härefter om erhållande av full äganderätt till den sålunda tills vidare upplåtna marken.

Med anledning härav och sedan genom vederbörande myndigheters försorg verkstälts utredning rörande de å ifrågavarande mark befintliga områden, som för kronans olika ändamål borde fortfarande disponeras under kronan, ifrågasattes från vederbörande myndigheters sida, att kronan skulle behålla kvarteret nr 29 om 32 ar av den mark, som fölle inom uppgjord byggnadsplan för samhället, till post- och telegrafhus samt länsmansbostad.

Vid avlåtande till 1892 års riksdag av nådig proposition angående överlåtande för alltid åt Gällivare kommun mot utgörande av viss ränta av närmare angivna områden av den mark, som, enligt vad ovan sagts, tills vidare upplåtits åt kommunen, undantogs därför, bland annat, att bibehållas i kronans ägo, förenämnda tomtedel för post- och telegrafhus.

Denna proposition bifölls av riksdagen.

Tomten är, såsom framgår av vad ovan anförts, avsedd att användas jämväl till uppförande av länsmansbostad. Då emellertid för generalpoststyrelsen uppgivits, att i Norrbottens län staten tillhandahåller bostad åt länsmän allenast i ett enda fall, nämligen i Karesuando, har generalpoststyrelsen samtidigt härmed ingått med framställning till Kungl. Maj:ts befallningshavande i nämnda län med förfrågan, huruvida hinder skulle möta däremot, att tomten i sin helhet finge disponeras för post- och telegrafverkens behov. Men även om så skulle vara förhållandet, torde givetvis, då tomtens storlek under alla förhållanden medger tillräckligt utrymme för såväl länsmansboställe som post- och telegrafhus, något hinder icke föreligga för bestämmande redan nu i fråga om tomtens utnyttjande för sistnämnda ändamål.

[2.]

Tomten har ett tillfredsställande läge i den uppgjorda stadsplanen för Gällivare. Den är belägen i närheten av järnvägsstationen emellan två av de största trafiklederna inom samhället samt är en hörntomt. De mot gatorna vettande fasaderna hava en längd av 84 respektive 33 meter. De två övriga uppgå till 76 och 46 meter. Grundförhållandena äro goda, nämligen grusblandad pinnumo. Pålning anses obehöfvig.»

Generalpoststyrelsen meddelade vidare, att från telegrafstyrelsens sida i fråga om behov av en nybyggnad i Gällivare anförts följande:

»Det har visat sig förenat med allt större svårigheter för personalen att erhålla lämpliga bostäder, och de bostäder, som erhållas, betinga ett pris, som ej står i rimligt förhållande till vederbörandes inkomster.

Vad tjänstelokaler beträffar, förhyr telegrafverket i Gällivare en lägenhet om 4 rum och kök för en årlig hyressumma av 800 kronor. Hyreskontraktet utgår den 1 oktober 1916 och förlänges på ett år i sänder, om uppsägning icke sker. Ehuru lägenheten icke kan anses motsvara de anspråk, som numera ställas på stationslokaler, är lokalen likväl ännu några år framåt tillräcklig för sitt ändamål, men även i Gällivare går utvecklingen framåt på sådant sätt, att lokalbehovet snart nog kommer att ökas. Utvecklingen under de senaste åren framgår av följande översikt.

Vid slutet av år 1905 funnos 168 st. apparater.

»	»	»	»	1906	»	172	»	»
»	»	»	»	1907	»	181	»	»
»	»	»	»	1908	»	219	»	»
»	»	»	»	1909	»	229	»	»
»	»	»	»	1910	»	300	»	»
»	»	»	»	1911	»	357	»	»
»	»	»	»	1912	»	384	»	»
»	»	»	»	1913	»	415	»	»
»	»	»	»	1914	»	441	»	»

De under samma tidsperiod influtna telefoninkomsterna vid stationen hava utgjort:

år 1905		kronor	19,213: 68,
» 1906		»	19,849: 38,
» 1907		»	20,217: 35,
» 1908		»	23,041: 31,
» 1909		»	24,597: 49,
» 1910		»	32,526: 82,
» 1911		»	39,154: 14,
» 1912		»	42,503: 99,
» 1913		»	44,437: 99,
» 1914		»	47,256: 69.»

I fråga om behovet av en nybyggnad i Gällivare även för postverkets del anförde generalpoststyrelsen därefter ytterligare följande:

[2.]

»Den nuvarande lokalen för postkontoret, som varit förhyrd sedan den 1 oktober 1910, mot en årlig hyra av 1,000 kronor, är i flera avseenden synnerligen otillfredsställande och kan icke utan betydande olägenheter användas för sitt ändamål mer än högst ett par år framåt. Generalpoststyrelsen har vid upprepade tillfällen inlett förhandlingar med Grängesbergsbolaget i syfte att bolaget skulle uppföra en nybyggnad i Gällivare, däri kunde anordnas lämpliga lokaler för postkontor å platsen. Bolaget, som tillmötesgått liknande framställning från postverkets sida beträffande Kiruna, har emellertid icke befunnits villigt att gå i författning om tillhandahållande av lokal för postkontoret i Gällivare. Vid sådant förhållande och då annan lokal än den nuvarande icke stått till buds, har generalpoststyrelsen icke haft annat att göra än att hittills åtnöjas med den nuvarande bristfälliga lokalen, för vilken styrelsen till och med blivit nödsakad att från den 1 oktober 1915 betala en med 50 procent ökad hyresersättning, nämligen 1,500 kronor per år. Golvytan utgör 130 kvadratmeter. Det nya kontraktet har dock icke förlängts för längre tid än 2 år eller till den 1 oktober 1917.

Jämväl för postverkets vidkommande är det därför synnerligen önskligt, att frågan om nybyggnad nu upptages till prövning och avgörande, samt att byggnadsföretaget, därest det av Kungl. Maj:t och riksdagen medgives, bedrives så, att de nya lokalerna kunde tagas i anspråk från och med den 1 oktober 1917.

Poströrelsens i Gällivare omfattning och utveckling framgår av efterföljande tabell.

	1910. st.	1914. st.	Ökning i %. 1910—1914.
Antal inlämnade brevpostförsändelser av alla slag	84,528	153,211	81
» » paket (assurerade och vanliga).....	2,238	3,754	68
» behandlade avgångna postanvisningar.....	24,631	50,106	103
	Kr.	Kr.	
Inbetalade postanvisningsbelopp (och inlösta postförskott)	661,766	1,705,956	158
Totaluppbörd	28,370	42,869	51

Under postkontoret äro för närvarande förlagda ej mindre än 23 poststationer, av vilka flera äro mycket betydande. Beträffande behovet av lokalutrymme för postkontoret i Gällivare må särskilt nämnas de skrymmande och stora landsvägsposter, som utgå därifrån.

Den svårighet i avseende å anskaffande av bostadslägenheter, som, enligt vad telegrafstyrelsen framhållit, yppat sig för telegraftjänstemännen, har, såsom förut antytts, även gjort sig gällande beträffande posttjänstemännen. Postmästaren å platsen upplyser, att stor bostadsbrist för närvarande är rådande inom Gällivare samhälle, vilket förhållande bland annat förorsakar, att husägarna i allmänhet föga lägga sig vinn om att hålla sina hus i gott skick och att göra det bekvämt och ändamålsenligt för hyresgästerna. Och upplyser postmästaren tillika, att någon utsikt till ändring i detta förhållande icke synes finnas för den närmare framtiden.

De hyror, som för närvarande betalas i Gällivare, utgöra, enligt vad postmästaren meddelat,

[2.]

för lägenhet om 1 rum och kök	240 à	300 kronor,	
» » » 2 » » »	312 à	432 » ,	
» » » 3 » » »	450 à	550 » ,	
» » » 4 » » »	600 à	700 » ,	
» » » 6 » » »	800 à	1,045 » ,	

beroende prisskillnaden i allmänhet på lägenheternas olika belägenhet inom samhället och på rummens storlek.

Samtliga posttjänstemän i Gällivare hava förklarat sig önska förhyra bostadslägenheter i ett blivande post- och telegrafhus.»

Beträffande slutligen den ifrågasatta byggnadens planläggning yttrade sig styrelsen sålunda:

»I avseende å den nybyggnad, som alltså nu föreslås till uppförande i Gällivare, anser generalpoststyrelsen böra iakttagas all möjlig enkelhet. Å byggnaden böra icke ställas andra krav än att den blir solid och lämpligt anordnad för sitt ändamål samt, oaktat en enkel utstyrsel, får ett värdigt framträdande såsom statens byggnad.

Arkitekten V. Bodin, åt vilken anförtrotts uppgörande av ritningar och kostnadsberäkningar, har också erhållit särskilda instruktioner i sådant hänseende.

Såväl vid uppgörandet av plananordningar som beträffande konstruktion och materialier har därför särskild uppmärksamhet inriktats på att förbilliga byggnaden. Sålunda har all natursten uteslutits med undantag allenast för huvudentréns inramning samt sockel av tuktad granit.

Byggnaden är avsedd att uppföras med grundmurar av betong, murar av tegel med putsade fasader samt eldfasta bjälklag och yttertak av tegel. Tegel läser kunna erhållas från plats inom Nederluleå socken. Centraluppvärmning skulle, i likhet med vad förhållandet är beträffande en del publika byggnader i Gällivare såsom lasarett, folkskola och kommunalhem, anordnas i det blivande post- och telegrafhuset. Byggnaden skulle innehålla 2 våningar jämte en vindsvåning.

Å nedre botten skulle förläggas å ena sidan om huvudingången postkontorslokaler och å den andra lokalerna för telegraf- och telefonstation.

Med hänsyn till Gällivares avsevärda utvecklingsmöjligheter samt särskilt i betraktande av att inlandsbanan är avsedd att utmynna i Gällivare, varigenom postkontorets trafik väntas komma att förstöras, läser postkontorslokalen redan från början böra givas ett ytinnehåll av omkring 250 kvadratmeter samt bestå av ett stort expeditjonsrum, ett rum för ankommande och avgående poster, brev- bärarrum, postmästarens tjänsterum, valv, arkivrum och förrådsrum. Härtill kommer erforderliga kapprum, toaletter samt tamburer och förstugor ävensom ett särskilt rum för förvaring av större paket, vilka särskilt å postkontoren i Norrland förekomma i stor myckenhet.

[2.]

Telegrafstyrelsen har uppgivit behövliga utrymmen för telegraf- och telefonanstalten till sammanlagt inemot 200 kvadratmeter. Lokalerna i fråga skulle innefatta ett rum för allmänheten, telegrafapparatsal, stationsföreståndarens rum, budbärarens rum, telefonapparatsal, utrymme för korskoppling samt kapprum och toaletterum för telegraf- och telefonpersonalen.

Bostadslägenheternas storlek hava anordnats i huvudsaklig överensstämmelse med de önskemål, som framställts från telegrafstyrelsens sida samt av vederbörande posttjänstemän. I våningen 1 trappa upp vore avsett att inreda dels för postmästaren och telegrafstationsföreståndaren 2 våningar om vardera 4 rum och kök jämte jungfrukammare, dels ock en mindre bostadslägenhet om 2 rum och kök för en posttjänsteman.

Vindsvåningen skulle disponeras på följande sätt: en lägenhet om 3 rum och kök för en gift postexpeditör, 2 lägenheter om 2 rum och kök för en postvaktmästare och en reparatör vid telegrafverket, 5 enkelrum, av vilka 4 eventuellt kunna anordnas till två dubbletter, för ogifta post- eller telegraftjänstemän.

Samtliga dessa lägenheter torde, i fall av behov, kunna uthyras till personer utom verken.

I källarvåningen skulle, förutom erforderliga vanliga källarutrymmen, anordnas ångpannerum med två varmkamrar samt kolförråd, frukost-, kapp- och toaletterum, förrådsrum samt arkiv för postens behov ävensom en del för telegrafverket behövliga lokaler.

Den av arkitekten Bodin uppgjorda kostnadsberäkning slutar på en summa av 170,000 kronor, utgörande en kostnad av 23,30 kronor per kubikmeter. Byggnadskostnaden i Gällivare torde icke ställa sig billigare, utan snarare tvärtom, än i Stockholm. Till följd av temperaturförhållandena måste nämligen i Gällivare byggnadsmurarna vara av tjockare dimensioner än i Stockholm. Här uppföras i allmänhet bostadshus till samma höjd som det ifrågasatta posthuset i Gällivare med murar av $1\frac{1}{2}$ stens tjocklek, under det i Gällivare fordras 2 stens yttermurar. Arbetsprisen i Gällivare torde vara lika höga som i Stockholm.

Med beräkning av ungefär de för närvarande i allmänhet gällande hyrespris för enskilda lägenheter i Gällivare skulle sammanlagda hyresbeloppen, inklusive värme, för de till uthyrning avsedda lägenheterna, som upptaga hela våningarna en och två trappor upp i post- och telegrafhuset, kunna beräknas till avsevärda belopp.

Byggnadsföretaget i fråga synes generalpoststyrelsen lämpligen böra komma till utförande på en jämförelsevis kort tid, vilket ock, i anslutning till vad ovan anförts, ur andra synpunkter är angeläget.»

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde generalpoststyrelsen därefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande å den för sådant ändamål avsedda, kronan tillhöriga tomten i kvarteret nr 29 inom Gällivare municipalsamhälle av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, anvisa ett belopp av 170,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna 85,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har nu, såsom förut nämnts, förnyat sin framställning om anslag för ifrågavarande ändamål.

[2.]

Beträffande behovet av den ifrågasatta byggnaden har styrelsen därvid anfört:

»Generalpoststyrelsen anser, att denna byggnadsfråga icke lämpligen bör undanskjutas. Postkontoret i Gällivare är nämligen i trängande behov av mera ändamålsenliga lokaler än för närvarande, och postverket måste för den nuvarande lokalen betala en hyra, som icke står i förhållande till lokalens beskaffenhet.

Även i detta fall har från telegrafstyrelsens sida hos generalpoststyrelsen skarpt betonats angelägenheten av att detta byggnadsföretag utan dröjsmål kommer till utförande.

Såsom generalpoststyrelsen redan år 1915 framhållit, vore avsett att i den planerade nybyggnaden i Gällivare inreda bostadslägenheter för post- och telegrafpersonal. Sedan byggnadsverksamheten i Gällivare numera så gott som helt avstannat, har från personalhåll med synnerlig styrka framförts den bekymmersamma ställning, i vilken personalen befunne sig i saknad av möjlighet att kunna skaffa sig bostäder. Postmästaren i Gällivare har måst bosätta sig utom samhället och förhär, efter generalpoststyrelsens medgivande, bostad i Malmberget. Det synes generalpoststyrelsen vara en angelägenhet av stor vikt, att dylika missförhållanden snarast avhjälpas.

Telegrafstyrelsen har för sin del kraftigt instämt härutinnan.»

Generalpoststyrelsen har med hänsyn till de särskilt i Norrland stegrade byggnadskostnaderna låtit uppgöra ny kostnadsberäkning för ifrågavarande byggnad. Denna kostnadsberäkning slutar å ett belopp av 272,000 kronor eller i runt tal 275,000 kronor.

Enligt vad styrelsen meddelat fördela sig kostnaderna sålunda:

Byggnadsarbeten	kr. 200,000
Gas-, vatten- och avloppsledningar	» 25,000
Värmeledningar	» 15,000
Elektriska ledningar	» 8,000
Oförutsedda arbeten	» 10,000
Arkitekt- och kontrollantarvoden	» 14,000
Summa kr. 272,000	

För undanröjande av de allvarliga olägenheter, som för såväl post- och telegrafverken själva som deras personal för närvarande råda i Gällivare, anser generalpoststyrelsen, att arbetet med den ifrågasatta nybyggnaden därstädes måste igångsättas under år 1917 och bedrivas så, att byggnaden blir färdig att tagas i anspråk nästpåföljande år.

Generalpoststyrelsen har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1918 anvisa hela det för byggnadsföretaget

- [2.] erforderliga beloppet, 275,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 utanordna 100,000 kronor.

Departements-
chefen.
Stockholm.

Vad först beträffar om- och tillbyggnaden av centralposthuset i Stockholm, ber jag få erinra, att, då beslut om ifrågavarande byggnadsföretag fattades vid 1914 års förra riksdag, förutsattes, att det därför beviljade anslaget, 960,000 kronor, skulle fördelas på fyraårsperioden 1915—1918. Härav har riksdagen för åren 1915—1917 anvisat sammanlagt 660,000 kronor. Enligt den uppgjorda planen återstår således att för år 1918 anvisa 300,000 kronor. Av skäl, som jag vid anmälan av postverkets anslagsbehov för år 1917 framhållit, torde en fördelning av anslaget på längre tidsperiod än den från början avsedda icke böra ifrågasättas. Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att det av generalpoststyrelsen för ifrågavarande ändamål begärda beloppet anvisas för år 1918, därvid Kungl. Maj:t torde medgivas rätt att utanordna detsamma redan under år 1917.

Mot den av generalpoststyrelsen företagna åtgärden att föranstalta om ändrad konstruktion av vissa delar av takläggningen å centralposthuset synes mig icke vara något att erinra. Någon ökning av anslaget torde, enligt vad jag inhämtat, av denna anledning icke vara påkallad.

Linköping.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1916 av frågan om anslag för bebyggande av postverkets tomt i Linköping framhöll jag på då anförda skäl, att ett vidare undanskjutande av denna anslagsfråga icke borde äga rum. Riksdagen, som delade denna uppfattning, beviljade också för byggnadsföretagets utförande det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 240,000 kronor. Av vad generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen sedermera anført har jag ytterligare stärkts i min mening. Det synes nämligen utrett, att ett uppskov med byggnadsarbetets igångsättande skulle medföra mycket avsevärda olägenheter, särskilt för telegrafverkets rörelse i Linköping. Sålunda skulle det bli nödvändigt att för tillgodoseende av telegrafverkets oavvisliga krav på ökat lokalityrymme vidtaga dyrbara förändringar i den nuvarande telefon- och telegraflokalen, vilka anordningar emellertid icke skulle kunna mera än för jämförelsevis kort tid avhjälpa de uppkomna svårigheterna. Ett uppskov skulle därför sannolikt icke komma att bli för statsverket ekonomiskt gynnsamt, även om man kunde antaga, att de nuvarande höga prisen skulle inom rimlig tid sjunka i mera avsevärd mån. Härtill kommer, att vissa lokaler, som i avvaktan på den nya byggnadens fullbordande måste i högre grad än hittills varit fallet tagas i anspråk

av telegrafverkets personal, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, äro synnerligen ohygieniska. Det var också med hänsyn till av mig nu angivna förhållanden som Kungl. Maj:t, för att byggnadsarbetena skulle kunna omedelbart igångsättas, på sätt jag förut nämnt, den 20 oktober 1916 bemyndigade generalpoststyrelsen att antaga de av styrelsen Kungl. Maj:ts prövning underställda entreprenadanbudena, oaktat därigenom byggnadskostnaden kommer att uppgå till högre belopp än som förut beräknats.

[2.]

Generalpoststyrelsen har nu hemställt om anvisande dels av återstående delen, 120,000 kronor, av det utav 1916 års riksdag beviljade byggnadsanslaget och dels av ytterligare ett för byggnadsföretagets fullbordande erforderligt belopp av 90,000 kronor.

Här må erinras, att vid beviljandet av byggnadsanslaget å 240,000 kronor beräknades, att hälften därav skulle anvisas för år 1917 och återstående kostnaden upptagas i staten för år 1918. Jag har därför ingen anledning till erinran mot styrelsens framställning i denna del.

Jag anser mig även böra biträda generalpoststyrelsens framställning om ytterligare ett anslag av 90,000 kronor. Enligt vad styrelsen meddelat, finnes nämligen icke möjlighet att vidtaga förenklingar eller inskränkningar i den uppgjorda byggnadsplanen. Det synes mig därför uppenbart, att en ökning av kostnaden för byggnadens uppförande måste följa av materialprisernas stegring. Mot de gjorda beräkningarna har jag för min del intet att erinra.

Med hänsyn till önskvärdheten av byggnadsföretagets snara fullbordande och för dess planmässiga genomförande synes mig erforderligt, att ifrågavarande belopp å 120,000 kronor och 90,000 kronor redan under år 1917 i fall av behov kunna ställas till generalpoststyrelsens förfogande.

För fortsättande av arbetet med uppförande av centralposthuset i Göteborg har generalpoststyrelsen hemställt om ett anslag å 900,000 kronor, att redan under år 1917 ställas till styrelsens förfogande. Av budgetsskäl finner jag mig emellertid böra tillstyrka, att å 1918 års stat för ändamålet uppföres ett belopp av endast 700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Göteborg.

I samband härmed ber jag få erinra följande:

Uti skrivelse den 4 april 1916 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning i avseende å postverket framhöll riksdagen önskvärdheten av

- [2.] att de lokaler uti ifrågavarande posthus, som tills vidare ej skulle komma att tagas i anspråk för postverkets behov, i första hand upplätes för statens myndigheter och att fördenskull Kungl. Maj:t täcktes tillse, att vid den närmare bearbetningen av planerna för posthuset frågan om möjligheten av att i detsamma inrymma någon eller några andra statsmyndigheter i Göteborg, som kunde vara i behov av ökade lokalutrymmen, bleve tagen under noggrannt övervägande.

Genom nådig remiss anbefalldes därefter överintendentsämbetet att avgiva utlåtande över av generalpoststyrelsen upprättat, å av arkitekten Ernst Torulf i september 1914 uppgjorda ritningar åskådliggjort förslag till den nya posthusbyggnaden och därvid tillika, i anledning av vad riksdagen i sin berörda skrivelse yttrat, inkomma med utredning angående möjligheten av att i posthusbyggnaden inrymma någon eller några andra statsmyndigheter i Göteborg, som kunde vara i behov av lokalutrymmen.

Med underdånigt utlåtande den 7 november 1916 överlämnade överintendentsämbetet av generalpoststyrelsen till ämbetet insända, av arkitekten Torulf i oktober 1916 i viss mån omarbetade ritningar till ifrågavarande posthusbyggnad, därvid ämbetet förmälte sig komma att sedermera förebringa omförmälda av Kungl. Maj:t infordrade utredning.

Vid ärendets föredragning den 24 november 1916 har Kungl. Maj:t under angivna villkor godkänt de av arkitekten Torulf år 1916 upprättade ritningarna, utom vad beträffar vissa detaljer, i avseende varå det skulle åligga generalpoststyrelsen att, med iakttagande av erinringar, som av överintendentsämbetet i berörda utlåtande framställts, till ämbetet för godkännande ingiva omarbetade ritningar.

Därjämte har Kungl. Maj:t bemyndigat generalpoststyrelsen att låta å ifrågavarande tomt i Göteborg i enlighet med ritningarna, i den mån de blivit godkända, uppföra ett centralposthus, dock med rätt för styrelsen att vidtaga de smärre ändringar, som kunna visa sig behöfliga eller lämpliga och icke öka kostnaderna.

Vidare har Kungl. Maj:t föreskrivit, att, därest vid granskning av avgivna anbud å byggnadsarbetets utförande det komme att visa sig, att byggnadskostnaden skulle överskrida det av styrelsen senast härför beräknade beloppet 2,900,000 kronor, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

Gnesta.

Utredningen angående den föreslagna posthusbyggnaden i Gnesta giver vid handen, att ett behov av nya och rymliga lokaler för postkontoret därstädes föreligger. Likaledes framgår, att telegrafverkets

nuvarande lokaler för telegraf- och telefonstationen i Gnesta äro otillfredsställande. Ett snart ordnande av verkens lokalfrågor i Gnesta synes därför vara av behovet påkallat. Då jag emellertid inhämtat, att det föreslagna byggnadsföretaget ännu någon kortare tid utan allt för avsevärda olägenheter kan anstå, har jag, med hänsyn till angelägenheten av att utgifterna för kapitalökning i möjligaste mån begränsas, för närvarande icke ansett mig böra framlägga förslag i ämnet.

[2.]

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1916 av generalpoststyrelsens då gjorda framställning om anslag för uppförande i Gällivare av en nybyggnad för post- och telegrafverkens gemensamma behov framhöll jag, att de upplysningar, generalpoststyrelsen lämnat i avseende å post- och telegrafverks utveckling i Gällivare under de senare åren ävensom beträffande de ytterligare utvecklingsmöjligheter, som där föreläge, givit vid handen, att de å orten för post- och telegrafändamål förhyrda lokalerna redan då måste betraktas såsom otillfredsställande, och uttalade jag tillika som min uppfattning, att ett lokalombyte snart nog måste äga rum, därest icke verkliga olägenheter för verks drift skulle uppstå.

Gällivare.

Med hänsyn till den rådande ekonomiska situationen och då jag inhämtat, att man ännu någon kortare tid skulle kunna reda sig med de hittills begagnade lokalerna, ansåg jag mig dock ej böra för det dåvarande ifrågasätta något anslag för ändamålet.

Av vad ytterligare i ärendet förekommit synes mig emellertid framgå, att ett vidare undanskjutande av denna fråga icke kan äga rum. Enligt vad generalpoststyrelsen meddelar, är postkontoret i Gällivare i trängande behov av mera ändamålsenliga lokaler; och förhållandet ställer sig enahanda för telegrafverkets vidkommande. På grund av den ringa byggnadsverksamheten i Gällivare synes möjlighet ej förefinnas att inom samhället förhyra lämpliga lokaler för ändamålet; i varje fall har man att räkna med synnerligen högt uppdrivna hyresbelopp. Härtill kommer, att det uppstått allt större svårigheter för post- och telegrafpersonalen i Gällivare att kunna till rimliga hyror erhålla goda bostäder. Dessa omständigheter i förening utgöra, synes mig, tungt vägande skäl för generalpoststyrelsens i samråd med telegrafstyrelsen framförda förslag om uppförande för dessa bägge verks gemensamma behov av en nybyggnad, vilken skulle inrymma jämväl bostäder för post- och telegrafpersonalen.

På sätt generalpoststyrelsen framhållit, finnes redan i Kungl. Maj:ts och kronans ägo en för ändamålet avsedd, välbelägen tomt. Såsom

[2.] styrelsen påpekat, är denna tomt visserligen ursprungligen avsedd även för uppförande av länsmansbostad. Tomten torde knappast bliva behöfvlig för nämnda ändamål, och i varje fall lämnar den fullt tillräckligt utrymme såväl för post- och telegrafbyggnad som för uppförande av länsmansbostad.

Vad angår den ifrågasatta byggnadens planläggning, tillåter jag mig hänvisa till den av generalpoststyrelsen i detta hänseende lämnade redogörelsen.

Byggnadskostnaden beräknades av generalpoststyrelsen vid den föregående framställningen i ämnet till 170,000 kronor. Enligt den sedermera gjorda beräkningen skulle nybyggnaden draga en kostnad av i runt tal 275,000 kronor, vilket innebär en ökad kostnad av ej mindre än 105,000 kronor. Med hänsyn till de särskilda krav å soliditet, som av klimatiska skäl måste ställas å ett bostadshus så långt norrut, och i betraktande av den prisstegring, som sedan det första kostnadsförslaget upprättats gjort sig gällande, finner jag för min del icke anledning till anmärkning mot de gjorda beräkningarna, vid vilkas upprättande man strävat att i möjligaste mån nedbringa kostnaderna. Emellertid lär det, såsom jag i annat sammanhang varit i tillfälle framhålla, icke vara möjligt att bedöma, huruvida de gjorda beräkningarna komma att visa sig hållbara. Det torde därför icke vara lämpligt att av riksdagen för ändamålet begära ett till beloppet bestämt anslag.

I avseende å byggnadens räntabilitet ber jag slutligen få nämna, att, enligt uppgift från generalpoststyrelsen, de till uthyrning åt posttjänstemän avsedda lägenheterna med ledning av de å orten gällande hyrespriser torde kunna beräknas giva en sammanlagd hyresinkomst, inberäknad ersättning för uppvärmning, av i runt tal åtminstone 2,800 kronor. Beträffande de av telegrafstyrelsen för dess tjänstemän begärda bostadslägenheter, inklusive värme, lär det kunna beräknas ett hyresbelopp av tillhoppa åtminstone 2,500 kronor.

Generalpoststyrelsen har föreslagit, att hela det beräknade anslagsbeloppet, 275,000 kronor, anvisas å 1918 års stat samt att av nämnda belopp 100,000 kronor göras tillgängliga redan under år 1917. Jag anser mig emellertid av budgetsskäl nödsakad föreslå, att anslaget fördelas på två år och att för 1918 anvisas 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 förskottsvis utanordna beloppet.

På grund av vad jag sålunda anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels av det anslag å 960,000 kronor, som av 1914 års förra riksdag beviljats för uppförande å den då

[2.]

ännu icke för centralpostkontoret i Stockholm disponerade delen av postverkets tomt inom kvarteret Riddaren i Stockholm, efter rivning av därå uppförda byggnader, av en tillbyggnad samt för vidtagande i sammanhang därmed av vissa förändringar å den dåvarande posthusbyggnaden i samma kvarter, för år 1918 anvisa återstående beloppet, 300,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna detta belopp förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel,

dels av det anslag å 240,000 kronor, som riksdagen beviljat för uppförande å den postverket tillhöriga tomten nr 112 inom S:t Lars kvarter i Linköping av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, för år 1918 anvisa återstående beloppet, 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet,

dels för fortsättande och avslutande av nyssnämnda byggnadsarbete för år 1918 anvisa ytterligare ett belopp av 90,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet,

dels för fortsättande av uppförandet å det för postverkets räkning inköpta område om 5,583,1 kvadratmeter av tomten nr 67 A i Göteborgs stads tolvte röte av ett centralposthus för år 1918 anvisa ett belopp av 700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna beloppet,

dels ock för uppförande för en beräknad kostnad av 275,000 kronor å den för sådant ändamål avsedda, kronan tillhöriga tomten i kvarteret nr 29 inom Gällivare municipalsamhälle av ett posthus, inrymmande jämväl lokaler för telegrafverkets behov, för år 1918 anvisa ett belopp av 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Telegrafverket.

1. Inköp och bebyggande av fastigheter.

[3.]
Inköp och
bebyggande
av fastig-
heter för
telegraf-
verket.

Till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning har från och med år 1907 till och med år 1914 årligen utgått ett anslag av 500,000 kronor, med undantag för år 1912, då motsvarande belopp uppgick till 1,093,000 kronor. För åren 1915, 1916 och 1917 hava de för samma ändamål anslagna medel uppgått till respektive 400,000, 145,500 och 250,000 kronor. Det för år 1917 anvisade beloppet var avsett att användas på följande sätt:

till stationsbyggnad i Eskilstuna	kronor	99,200: —
» » » Uppsala	»	102,800: —
» inköp av byggnadstomt i Sundsvall	»	8,000: —
» uppförande av bostadshus vid en radiostation	»	40,000: —
		Summa kronor 250,000: —

I skrivelse den 22 september 1916 med förslag till beräkning av anslag för kapitalökning för år 1918 har telegrafstyrelsen, som erhållit anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1917 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, anfört, att den starka ökningen på alla områden av telegrafverkets verksamhet gjort det omöjligt för styrelsen att utan åsidosättande av verkligt trängande behov nedbringa anslagsbehovet under ifrågavarande utgiftstitel för år 1918 till lägre belopp än 700,000 kronor.

Rörande fördelningen av detta belopp yttrar styrelsen till en början följande:

Stations-
byggnad i
Uppsala.

• Riksdagen medgav år 1915, att för telegrafverkets räkning finge inköpas fastigheten, tomten nr 2 kvarteret Draken, i *Uppsala* för en köpeskilling av 85,000 kronor, samt att å nämnda tomt finge uppföras en telegrafstationsbyggnad för en kostnad icke överstigande 300,000 kronor. Med ändring av detta beslut medgav riksdagen år 1916, att samma telegrafstationsbyggnad finge uppföras för en kostnad icke överstigande 450,000 kronor. Sedan riksdagen anslagit, år 1915 till tomtinköpet samt till påbörjande av stationsbyggnaden ett belopp av 100,000 kronor samt år 1916 till samma byggnadsarbets fortsättande ett belopp av 102,800 kronor, har återstoden, 332,200 kronor, upptagits att utgå under år 1918.

Stations-
byggnad i
Malmö.

Genom nådigt brev den 23 november 1883 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att för beredande av lokaler för statstelegrafstationen i *Malmö* och

[3.]

centralstationen för telefont nätet därstädes för telegrafverkets räkning inköpa egendomen nr 1 inom kvarteret Skvalperup. Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 juni 1907 bemyndigat telegrafstyrelsen att inköpa egendomarna nr 2 och 9 i kvarteret Skvalperup. Dessa tre egendomar hava på grund av nyssnämnda bemyndiganden blivit inköpta och sammanslagits till en tomt, nr I och II i kvarteret Skvalperup. Till bebyggande av ifrågavarande tomt hava anslagits dels år 1884 78,000 kronor och dels av 1907 och 1908 års riksdagar sammanlagt 230,000 kronor. Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 februari 1903 bemyndigat telegrafstyrelsen att utföra föreslagna byggnadsarbeten å de nyförvärfvade fastigheterna i enlighet med samma dag fastställda ritningar, hava de nya lokalerna för stationerna i Malmö under loppet av år 1911 blivit färdiga och tagits i bruk.

Telegrafstyrelsen anförde i sin underdåniga skrivelse den 30 november 1906 såsom motiv för inköp av egendomarna nr 2 och 9 i kvarteret Skvalperup att därigenom skulle vinnas, dels att en fullt lämplig plan kunde uppgöras för telefontstationen att efter hand komma till utförande, dels att åt telegrafstationen kunde beredas ökat utrymme genom det dåvarande husets tillbyggnad åt Norra Vallgatan. Härigenom skulle ernås den fördelen, att den lokala telefonsalen kunde givas sådana dimensioner, att den vid framtida färdigbyggande erhöles □-form, en större sal med två flyglar, vilket vore en synnerligen lämplig anordning.

Av den sålunda förutsedda byggnaden har större delen av mittpartiet samt den ena flygeln färdigbyggts. Nu är redan tiden inne att påbörja uppförandet av den återstående delen av den planerade byggnaden. Telefonverksamheten i Malmö har nämligen under de senaste åren varit föremål för ett starkt uppsving, såsom framgår av följande översikt.

Vid slutet av år 1906 funnos	4,605 st.	apparater
» » » » 1907 »	5,436 »	»
» » » » 1908 »	6,018 »	»
» » » » 1909 »	6,248 »	»
» » » » 1910 »	6,731 »	»
» » » » 1911 »	7,311 »	»
» » » » 1912 »	8,101 »	»
» » » » 1913 »	8,742 »	»
» » » » 1914 »	9,521 »	»
» » » » 1915 »	10,047 »	»
den 1 juli 1916 »	10,834 »	»

De under samma tid influtna telefoninkomsterna hava utgjort:

år 1906	403,624 kronor
» 1907	491,140 »
» 1908	559,614 »
» 1909	598,780 »
» 1910	663,783 »
» 1911	735,795 »
» 1912	832,944 »
» 1913	889,862 »
» 1914	1,030,034 »
» 1915	1,067,200 »

[3.]

Även telegraftrafiken vid stationen har varit föremål för en stark ökning.

Antalet telegramexpeditioner var år 1906	831,944 st.
» » » » 1907	876,930 »
» » » » 1908	820,489 »
» » » » 1909	753,205 »
» » » » 1910	763,136 »
» » » » 1911	799,814 »
» » » » 1912	859,273 »
» » » » 1913	906,666 »
» » » » 1914	1,062,754 »
» » » » 1915	1,307,879 »

Till följd av det ökade arbetet å kassaexpeditionen, som trafikens stegring givetvis medfört, hava nu alla förut uthyrda kontorslokaler i stationshuset måst tagas i anspråk för stationens administrativa avdelning, och telegramtrafikens tillväxt gör det inom en snar framtid nödvändigt att installera maskintelegrafsystem, vartill plats icke finnes annat än genom en provisorisk anordning. Slutligen har den stora abonnentökningen medfört, att salen för reläer och överkoppling nu är hel och hållen tagen i anspråk och icke kan lämna utrymme för intagande av nya abonnenter längre än till år 1920. Det är denna sistnämnda omständighet, som gör det alldeles nödvändigt att redan nu föreslå påbörjandet av den projekterade tillbyggnaden.

Denna tillbyggnad skulle bestå i fortsättande av den senast färdiga byggnaden utefter tomtgränsen mot grannen fram till den äldsta byggnaden, så att gården därigenom bleve fullt kringbyggd med ett sammanhängande hus. I samband härmed skulle en del förändringar vidtagas i den äldsta byggnaden, i det att två skrymmande trappor skulle borttagas och ersättas med en ny samt fasaden påbyggas en våning för att erhålla ytterligare en sal för den interurbana trafiken.

Efter tillbyggnaden skulle lokalerna i huset komma att disponeras på följande sätt:

på nedre botten: rum för allmänheten, för telegraminlämning, telegramtelefonering och budsändning, lokal för stationens kassa och kontraktsexpedition, rum för linjeingenjör m. m. samt lokal för trafikdistriktsbyrå, för vilken sistnämnda institution lokal nu förhyres ute i staden;

en trappa upp: telegrafapparatsal med kapprum för assistenter och telegrafister, rum för telegrafdirektören och hans expedition samt lokal för linjedistriktsbyrå;

två trappor upp: lokal för överkoppling och reläer, undersökning, kapprum för telefonpersonalen, en sal för interurbana telefonexpeditionen samt frukosttrum med tillhörande kök för all personal i huset;

tre trappor upp: sal för den lokala telefonexpeditionen, en sal för interurbanexpedition jämte tillhörande kapprum samt rum för nattvakt.

Å vinden till huset åt Vallgatan skulle inredas tre mindre bostadslägenheter lika med de å den nuvarande vinden befintliga, att disponeras av gårdskarlen samt stationens vaktmästare och städerska. Dessutom skulle under hela fastigheten inredas källare, avsedda till förråd, rum för arbetare o. d.

Arkitekten Fr. Fredriksson i Malmö har på anmodan upprättat ritningar för ifrågakvarande tillbyggnad m. m. samt gjort en överslagsberäkning rörande kost-

[3.]

Inköp av tomt
i Motala.

			Vid slutet av år	1906	funnos	390	st. apparater,
»	»	»	»	1907	»	411	»
»	»	»	»	1908	»	452	»
»	»	»	»	1909	»	477	»
»	»	»	»	1910	»	492	»
»	»	»	»	1911	»	565	»
»	»	»	»	1912	»	607	»
»	»	»	»	1913	»	665	»
»	»	»	»	1914	»	717	»
»	»	»	»	1915	»	763	»
			den 1 juli	1916	»	857	»

år	1906	36,874	kronor,
»	1907	40,685	»
»	1908	42,928	»
»	1909	46,750	»
»	1910	49,505	»
»	1911	53,661	»
»	1912	60,173	»
»	1913	65,130	»
»	1914	69,782	»
»	1915	75,876	»

Även postkontoret i Motala behöver ny lokal, i anledning varav generalpoststyrelsen i skrivelse den 4 juli 1916, under förmålan att styrelsen under hand erfarit, att telegrafstyrelsen hade för avsikt att föranstalta om uppförande av en

[3.]

byggnad i Motala för telegraf- och telefonstation, gjort förfrågan, huruvida lokal kunde beredas därstädes jämväl för postkontoret.

Telegrafstyrelsen har av dessa skäl sökt erhålla en för bebyggande lämplig tomt. Anbud å tre fastigheter hava erhållits:

	Areal m ²	Taxerings- värde kr.	Pris kr.	Pris pr m ²
1) tomt nr 4 i kvadraten nr 19.....	1,099,72	19,000: —	30,000: —	27: 27
2) » » 4 » » » 41.....	1,355,61	8,000: —	18,000: —	13: 28
3) » » 5 » » » 45.....	1,168,34	14,000: —	25,000: —	21: 40

Av dessa tre tomter äro de under 1) och 3) omförmälda hörntomter, var-
emot den under 2) upptagna har en relativt kort gatufasad. De under 2) och 3)
nämnda tomterna hava ett för telegrafverkets station ofördelaktigt läge, under
det att den återstående ligger ganska nära stadens affärscentrum. Denna sist-
nämnda tomt är utan allt tvivel den av de erbjudna tomterna, som är för tele-
grafverket lämpligast. Generalpoststyrelsen har förklarat läget vara lämpligt
även för postkontoret. Vad priset beträffar, är denna tomt den dyraste av dem
alla, 27:27 kronor per m² mot resp. 13:28 och 21:40, men denna tomt är be-
byggd förutom med ett envåningshus, som måste rivas för nybyggnaden, med
ett tvåvåningshus, som lämnar en hyresavkastning av 1,050 kronor och som torde
kunna kvarstå under åtskilliga år framåt. Å de andra erbjudna tomterna finnas
däremot inga byggnader, som kunna bibehållas, varför köpet av den under 1)
angivna fastigheten blir förmånligt även ur ekonomisk synpunkt. Vad priset i
öfrigt beträffar synes det skäligt. Tillgång saknas nämligen i Motala till centralt
belägna, obebyggda tomter, varför tomtpriserna där ställa sig relativt höga. Te-
legrafstyrelsen har därför, under förbehåll att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet
erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1917, inköpt
nämnda tomt, fastigheten nr 4 i kvadraten nr 19 i Motala, för en köpeskillning
av 30,000 kronor. Beloppet har upptagits att utgå under år 1918.

Inköp av
fastighet i
Tomelilla.

I *Tomelilla* förhyr telegrafverket enligt kontrakt den 8/26 september 1908
en lägenhet en trappa upp i fastigheten nr 188 i Tomelilla municipalsamhälle,
bestående av 4 rum och kök, för en årlig hyressumma av 650 kronor. Hyres-
avtalet utgår den 1 april 1919.

Hyresvärden har meddelat, att han stode i begrepp att sälja fastigheten,
och har erbjudit den åt telegrafverket för en köpeskillning av 25,000 kronor.
Fastigheten är väl belägen vid Stora Torget, innehåller en areal av 335 kvm.
och är bebyggd med hus av sten i två våningar under papptak. Nedre botten
jämte en del av källaren är inredd till konditori och är uthyrd för 1,100 kronor
per år. På vinden finnas vindsrum, av vilka ett är uthyrt för 100 kronor per
år. Tillsammans med telegrafverkets hyra, 650 kronor, är hyresavkastningen så-
ledes 1,850 kronor eller 7,4 % på köpeskillningen även med den nuvarande, ganska
låga hyran för telegrafverkets lokal. Från enbart ekonomisk synpunkt synes
affären således tillfredsställande, varför styrelsen upptagit detta anbud till när-
mare granskning; och får styrelsen rörande resultatet av dessa undersökningar
i underdånighet anföra följande.

Angående möjligheten att efter kontraktstidens utgång den 1 april 1919 få
ånyo förhyra den nuvarande lokalen har intet besked kunnat erhållas, enär hyres-

värden varit besluten att antingen sälja fastigheten eller, om detta ej skulle lyckas, upplåta den till affärslokal åt en anförvant. Att förhyra någon annan lämplig lokal i samhällets centrala del synes cmöjligt. Lokalbehovet för stationen i Tomelilla torde kunna för avsevärt lång tid tillfredsställas i det nuvarande huset utan att ens nedre botten behöver tagas i anspråk. Dessutom finnes plats för en tillbyggnad.

Telefonverksamheten i Tomelilla befinner sig likväl i ett kraftigt framåt-skridande, såsom framgår av följande översikt.

Vid slutet av år 1906 funnos	85	st.	apparater
» » » » 1907	95	»	»
» » » » 1908	119	»	»
» » » » 1909	122	»	»
» » » » 1910	131	»	»
» » » » 1911	149	»	»
» » » » 1912	155	»	»
» » » » 1913	173	»	»
» » » » 1914	192	»	»
» » » » 1915	195	»	»

De under samma tid influtna telefoninkomsterna vid stationen hava utgjort:

år 1906	8,193	kronor
» 1907	8,091	»
» 1908	10,295	»
» 1909	10,531	»
» 1910	11,435	»
» 1911	13,177	»
» 1912	14,482	»
» 1913	16,270	»
» 1914	18,344	»
» 1915	19,045	»

Generalpoststyrelsen, som tillfrågats, huruvida styrelsen skulle vara villig att förhyra postlokal i fastigheten, därest köp för telegrafverkets räkning komme till stånd, har meddelat, att styrelsen, om så anses önskvärt, är villig att däri förhyra lokaler för postkontoret å platsen, men samtidigt förklarat, att i sådant fall den nuvarande lokalen inom bottenvåningen måste avsevärt utvidgas. Under sådana förhållanden syntes tomten emellertid allt för liten för båda verkens behov. Telegrafstyrelsen skaffade för den skull köpeanbud på även en bredvidliggande tomt, innehållande en areal av cirka 234 kvm., vilken befanns vara till salu för 7,000 kronor. Med denna tomt tillagd, skulle tillräckligt stor plats möjligen erhållas för postkontorets behov även för framtiden, men med en omändring av det nuvarande husets nedre botten och en tillbyggnad för postens räkning skulle av denna lilla fastighetsaffär med god ekonomi för telegrafverket hava blivit till en stor affär med mycket tvivelaktig ekonomi. Efter samråd med generalpoststyrelsen släpptes därför tanken på sammankopplande av de båda verkens lokalfrågor.

För ytterligare bedömande av värdet på fastigheten, som är taxerad för 20,000 kronor och brandförsäkrad för 22,000 kronor, har telegrafstyrelsen inför-

[3.] skaffat yttrande från kronolänsmannen Oscar Hederström i Tomelilla, vilken meddelat,

att lägenheten nr 19 Tomelilla, belägen 30 à 40 meter från lägenheten nr 188 och i likhet med denna vid Centralplanen inom Tomelilla municipalsamhälle, år 1912 taxeringsvärderats till 6,000 kronor och samma år försållts för 20,000 kronor, varvid å fastigheten befintliga gamla byggnader omedelbart delvis ombyggts,

att lägenheten nr 10 Tomelilla, belägen mellan ovannämnda två fastigheter, vore taxeringsvärderad till 15,000 kronor och av ägaren salubjudits för en summa av 27,000 kronor, samt

att han med hänsyn härtill och jämväl med sin kännedom om fastighetsvärdena i Tomelilla och förhållandena i övrigt ansåge, att, då lägenheten nr 188 Tomelilla vore taxeringsvärderad till 20,000 kronor, försäljningssumman 25,000 kronor finge anses skälig.

Huset å tomten är i gott skick, så att fastighetens förändrande för telegrafverkets räkning icke behöver medföra några kostnader för ombyggnad eller större reparation.

Enär sålunda inköp av förenämnda fastighet synes vara förmånligt för telegrafverket, har styrelsen, under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1917, träffat avtal med ägaren till lägenheten nr 188 i Tomelilla municipalsamhälle om köp av denna fastighet för det angivna beloppet, 25,000 kronor. Denna summa har upptagits att utgå under år 1918.

Inköp av
fastighet i
Nyland.

I Nyland förhyr telegrafverket enligt ett år 1908 med Nylands byamän upprättat kontrakt nedre våningen i det s. k. telegrafhuset i Nyland, bestående av 5 rum m. m., samt uthus, trädgård m. m. för en årlig hyressumma av 600 kronor. Hyresavtalet utgår den 30 september 1918. Sedan byamännen till enskilda personer försålt byns samfällighet, vari bland annat ingått den fastighet, i vilken telegrafverkets lokal är inrymd, hava dessa personer till telegrafstyrelsen inkommit med anbud om försäljning av denna fastighet för en köpeskilling av 26,000 kronor. Med anledning härav har telegrafstyrelsen låtit en telegrafverkets byggnadskontrollant värdera fastigheten, som innehåller en areal av ungefär 1,169 kvadratmeter. Av värderingsinstrumentet framgår, att fastigheten är bebyggd med ett boningshus och ett uthus. Boningshuset är uppfört år 1889, i två våningar, av liggande timmer på sockel av granit och under tak av bräder och svartplåt. Grunden består av kallmur, som under hela huset går ned till berg. Bottenvåningen består av 5 rum, förstuga, garderober m. m. Våningen en trappa upp, som är uthyrd till telegrafkommissarien på platsen, består av 4 rum och kök jämte hall, garderober m. m. Uthuset är uppfört av resvirke och bräder under tak av bräder och papp. Såsom totalomdöme säges, att såväl bostadshuset som uthuset äro väl och solitt uppförda samt torde efter en del mindre kompletteringar, som värderas till 2,500 kronor, vara i fullgott skick och ej i behov av någon ytterligare reparation på de närmaste tio åren. Värdet anges sålunda:

tomten	1,500 kronor,
bostadshuset.....	21,500 » ,
uthuset.....	1,000 » .

Summa 24,000 kronor.

Det för bostadshuset angivna värdet torde motsvara 15,50 kronor per kubikmeter av byggnadens volym.

Från byggnaden nu inflytande hyror uppgå till 1,100 kronor, varav från telegrafverket 600 och från telegrafkommissarien 500 kronor. Säljarna uppgiva sig dock hava vid fixerande av köpeskillingsbeloppet tagit hänseende till att hyreskontraktet utgår den 30 september 1918 samt att alla hyror i samhället numera avsevärt stegrats. I detta avseende har styrelsen av telegrafkommissarien på platsen inhämtat, att postverket för en lokal, icke större än telegrafstationens, betalar en årlig hyra av 1,400 kronor, samt att en bank har i det intill telegrafstationen belägna tingshuset för liknande lägenhet jämte centraluppvärmning betalt 1,230 kronor per år, å vilken hyra ägarna fordra 50 % förhöjning för förnyande av hyresavtalet, som uppsagts till nästa år. Under sådana förhållanden är man nödsakad att för framtiden räkna med helt andra hyresbelopp än de nuvarande. Om man beräknar hyran för telegraflokalen till 1,050 kronor och för övre våningen till 550 kronor, vilka belopp ingalunda torde komma att underskridas vid en eventuell förnyelse av kontrakten, skulle fastigheten lämna en avkastning av 1,600 kronor eller $6\frac{2}{3}\%$ å det belopp, vartill fastigheten värderats.

Beträffande behovet av lokaler för telegrafverkets station i Nyland torde böra anföras, att den erbjudna fastigheten synes vara för lång tid tillräcklig för sitt ändamål. En fullständig telefon- och telegrafstation synes fortfarande komma att behövas i Nyland.

Telefonrörelsen i Nyland har under de senaste tio åren avsevärt stegrats såsom framgår av följande översikt:

Vid slutet av år	1906	funnos	201	apparater,
» » » »	1907	»	207	»
» » » »	1908	»	222	»
» » » »	1909	»	258	»
» » » »	1910	»	276	»
» » » »	1911	»	292	»
» » » »	1912	»	300	»
» » » »	1913	»	319	»
» » » »	1914	»	322	»
» » » »	1915	»	337	»

Under samma tidsperiod uppgingo de vid stationen influtna telefoninkomsterna till följande belopp:

år 1906	25,712	kronor,
» 1907	31,155	»
» 1908	31,976	»
» 1909	35,098	»
» 1910	37,059	»
» 1911	37,913	»
» 1912	39,391	»
» 1913	43,209	»
» 1914	45,326	»
» 1915	47,365	»

[3.]

Ehuru Nylands stations storlek icke direkt gör det nödvändigt, att för densamma förvärvas egen fastighet, har styrelsen likväl ansett, att det föreliggande anbudet borde antagas under förutsättning att köpeskillingen minskades till 24,000 kronor. Sedan säljarna numera godtagit denna köpeskillning, har telegrafstyrelsen därför, under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1917, inköpt ifrågavarande fastighet, det s. k. telegrafhuset, i Nyland för en köpeskillning av 24,000 kronor. Beloppet har upptagits att utgå under år 1918.»

Stations-
byggnad i
Strömsund.

I skrivelse den 21 mars 1916 gjorde telegrafstyrelsen framställning om förvärvande för telegrafverkets räkning av egen fastighet i *Strömsund*. Styrelsen hemställde därvid, att Kungl. Maj:ttäcktes låta vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av utredning, på vilka villkor en å skrivelsen bifogad blåkopia av »en del av förslag till stadsplan för Strömsunds municipalsamhälle» med II betecknad tomt, belägen å mark av ecklesiastisk boställsjords natur, kunde förvärvas för telegrafverkets räkning.

Under åberopande av berörda skrivelse den 21 mars 1916 har styrelsen i nu föreliggande framställning hemställt, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen medgiva, att nämnda tomt i Strömsunds municipalsamhälle finge av telegrafverket förvärvas samt att å densamma finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, allt för en sammanlagd kostnad av högst 80,000 kronor.

Vidare anför styrelsen i sin skrivelse den 22 september 1916 följande:

Förråd i
Hässleholm.

»Första linjedistriktet, som omfattar sydligaste delen av landet, har för närvarande distriktsförråd i linjedirektörens stationeringsort Malmö samt dessutom linjeförråd i Växjö, Hälsingborg och Hässleholm. För linjeförrådet i *Hässleholm* har plats förhyrts av statens järnvägar, men denna plats måste nu tagas i anspråk av järnvägen själv. Någon annan lämplig plats att hyra har ej kunnat uppbringas. Däremot har ett lämpligt område utbjudits till försäljning. Det syntes därför nödvändigt att lösa frågan om plats för linjeförråd i *Hässleholm* genom förvärvande av egen fastighet. Telegrafstyrelsen har då ansett lämpligt att i detta sammanhang flytta distriktsförrådet till Hässleholm och indraga linjeförrådet därstädes. Hässleholm lämpar sig nämligen synnerligen väl såsom plats för distriktsförrådet, då därifrån järnvägar utgå till alla delar av distriktet utom Växjö sektion. Genom distriktsförrådets förläggande till Hässleholm kan man minska kostnaderna såväl för frakter av materiel som för förrådspersonal.

Telegrafstyrelsen har av dessa anledningar underhandlat om tomtplats för förråd i Hässleholm och träffat förberedande uppgörelse angående ett invid järnvägen beläget byggnadskvarter, bestående av tomtarna litt. C ab 20 till 28, omfattande en areal av 7,371 kvadratmeter. Telegrafstyrelsen har skaffat för säljarna bindande anbud å dessa tomter för en köpeskillning av högst 17,000 kronor, eller ungefär 2:30 kronor per kvadratmeter. Enligt erhållna upplysningar är tomtvärdet i denna trakt mellan 2 och 3 kronor per kvadratmeter, beroende på läget, varför priset för denna, för telegrafverket synnerligen välbefästa tomt synes skäligt. Fastigheten skulle tillträdas den 1 oktober 1917.

[3.]

Å den till inköp föreslagna tomten har telegrafstyrelsen avsett att uppföra en förrådsbyggnad, som delvis skulle innehålla uppvärmda lokaler, avsedda för upplag av apparater, för förrådets expedition m. m. Byggnaden, som skulle innehålla en yta av 1,920 kvadratmeter, skulle uppföras av sten med tak av plåt å takstolar av träkonstruktion. Kostnaden beräknas till 65,000 kronor, eller cirka 11 kronor per kubikmeter. Ett magasin av korrugerad plåt beräknas under nuvarande förhållanden bliva lika dyrt och är utsatt för stark avrostning.

Vad beträffar detta byggnadsföretags ekonomi får telegrafstyrelsen vidare i underdånighet anföra följande. Genom tillkomsten av distriktsförrådet i Hässleholm kan telegrafstyrelsen uppsäga flera nuvarande förråd och upplagsplatser, som förhyras. Vidare bliva en del lokaler lediga för annat ändamål. Dessutom ernås minskning i förrådskostnaderna genom förflyttning av förrådspersonal till Hässleholm, som i motsats mot den nuvarande förrådsorten Malmö icke är dyrt. Genom dessa förändringar kan man beräkna en besparing av minst 3,000 kronor per år. Härtill kommer, att flera av de lokaler och upplagsplatser, som komme att lämnas, äro otillräckliga för sitt ändamål och hade måst utvidgas, om de skolat fortfarande användas.

På dessa skäl har telegrafstyrelsen ansett ifrågavarande förrådsbyggnad böra omedelbart uppföras och upptagit det erforderliga beloppet, 82,000 kronor, att utgå under år 1918.

Förråd i
Krylbo.

Femte linjedistriktet, som i huvudsak omfattar Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län, har hittills haft sitt distriktsförråd i linjedirektörens stationeringsort, Gävle, samt linjeförråd i Västerås och Karlstad. För distriktsförrådet disponeras en enligt nådigt brev den 25 november 1898 inköpt fastighet med en tomtyta av 972,7 kvadratmeter, å vilken uppförts en förrådsbyggnad. Detta utrymme har dock icke varit tillräckligt för all materiel, och dess belägenhet på avstånd från järnvägsspår har dessutom gjort det olämpligt för magasinering av distriktets förråd av tyngre materiel. Av denna anledning har sedan lång tid tillbaka även förhyrts en upplagsplats invid järnvägsspår för ett pris av 15 öre per kvadratmeter. Sedan avtalet härom blivit uppsagt, har telegrafverket fått hyra en tillfällig upplagsplats för en hyra av 20 öre per kvadratmeter. Som telegrafverket ej vidare kan få disponera ens denna plats och någon annan lämplig ej står att erhålla i Gävle, har telegrafstyrelsen gjort utredning om flyttning av förrådet till annan ort. Härvid har *Krylbo* befunnits vara den ort, som är lämpligast, då denna station är centralt belägen för de delar av distriktet, som ej förses med materiel från linjeförrådet i Karlstad. Genom en flyttning till *Krylbo* skulle stor besparing ernås genom kortare transporter och på grund därav billigare frakter. Telegrafstyrelsen har därför sökt erhålla lämplig plats för förråd i *Krylbo* och funnit en sådan i ett intill järnvägens gods-magasin beläget område om cirka 6,480 kvadratmeter, vilket utgöres av fyra å lägenheten Hästhagen invid *Krylbo* belägna tomter, som å en av distriktslantmätaren E. Ekenstedt år 1914 upprättad tomtdelningskarta betecknats med numren 6, 7, 8 och 9 i kvarteret XXII. Köpeskillingen för dessa tomter är 20,000 kronor. Som något lämpligare sätt att ordna förrådsfrågan för femte linjedistriktet ej kan föreslås och årskostnaden för marken genom inköp av denna tomt blir billigare per kvadratmeter än den nuvarande hyran i Gävle, har telegrafstyrelsen, under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhålles före tillträdesdagen, som är bestämd till den 1 oktober 1917, inköpt ifrågavarande fastighet, de å

- [3.] lägenheten Hästhagen invid Krylbo med numren 6, 7, 8 och 9 i kvarteret XXII å en av distriktslantmätaren E. Ekenstedt år 1914 upprättad tomtdelningskarta för sagda lägenhet betecknade tomter, för en köpeskilling av 20,000 kronor.

Å det till inköp föreslagna området har telegrafstyrelsen avsett att uppföra en förrådsbyggnad, som är lika med den här ovan för förrådet i Hässleholm föreslagna och som jämväl skulle draga en kostnad av 65,000 kronor. Sammanlagt skulle alltså detta förråd draga en kostnad av 85,000 kronor, vilket belopp upptagits att utgå under år 1918.

Vad beträffar den ovannämnda förrådsfastigheten i Gävle, som är bokförd till ett värde av 10,000 kronor, torde den allt framgent vara behövlig såsom förråd för Gävle stad med omnejd, men för den händelse det skulle visa sig, att den i framtiden kan undvaras, skall telegrafstyrelsen inkomma med underdånig framställning om dess användande för annat ändamål eller dess avyttrande.»

Departements-
chefen.
Uppsala.

Beträffande stationsbyggnaden i *Uppsala* har av det för tomtförvärvet och byggnadsföretaget beräknade beloppet, 535,000 kronor, hittills anvisats 202,800 kronor. Återstoden, 332,200 kronor, har av telegrafstyrelsen upptagits att utgå under år 1918. På sätt styrelsen framhöll redan i skrivelse den 23 september 1914 med förslag till beräkning av anslag för kapitalökning för år 1916, lämna de nuvarande för telegraf- och telefonstationens räkning begagnade lokalerna icke plats för behövliga utvidgningar längre än till slutet av år 1917. Den nya stationsbyggnaden har därför också beräknats att under sistnämnda år bliva åtminstone i huvudsak fullbordad; och har jag vid sådant förhållande icke något att erinra mot telegrafstyrelsens förslag.

Malmö.

Telegrafstyrelsen har vidare gjort framställning om anslag för utvidgning av telegrafverkets lokaler i *Malmö*. Till en början må omnämnas, att telegrafverkets nuvarande tomt, som bildats av egendomarna nr 1, 2 och 9 i kvarteret Skvalperup, begränsas i norr av Norra Vallgatan, i öster av Kansligatan, i söder av Adelgatan och i väster av annan tomt. Å egendomen nr 1 uppfördes under 1880-talet en för telegraf- och telefonstationerna i Malmö avsedd byggnad, belägen åt Norra Vallgatan. Sedan egendomarna nr 2 och 9 i kvarteret Skvalperup förvärvats för telegrafverkets räkning, verkställdes påbyggnad av en å egendomen nr 9 befintlig, vid Kansli- och Adelgatorna belägen byggnad för en kostnad av 143,000 kronor, varjämte stationsbyggnaden vid Norra Vallgatan tillbyggdes för ett belopp av 61,000 kronor. Byggnadsföretaget i fråga fullbordades under år 1911.

Den av telegrafstyrelsen verkställda utredningen visar emellertid, att en ytterligare utvidgning av telegrafverkets lokaler i Malmö är av nöden. Sedan år 1911 har telefontrafiken därstädes i avsevärd grad ökats och är fortfarande stadd i raskt stigande. Medan sålunda an-

[3.]

talet telefonabonnenter vid slutet av år 1911 uppgick till 7,311, hade motsvarande siffra den 1 december 1916 stigit till 11,423. Även om man för de närmaste åren räknar med en mera normal tillströmning av abonnenter, torde i allt fall, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, de nuvarande lokalerna icke lämna utrymme för intagande av nya abonnenter längre än till år 1920. Vidare nödvändiggör telegramtrafikens tillväxt, att inom en snar framtid maskintelegrafsystem installeras. För dylik anordning lämna emellertid de nuvarande lokalerna allenast provisoriskt utrymme.

Det på grund av nu nämnda förhållanden erforderliga ökade utrymmet för telefon- och telegrafstationerna skulle, enligt telegrafstyrelsens förslag, vinnas dels genom tillbyggnad utefter den nuvarande tomtens västra gräns av den senast färdiga, vid Kansli- och Adelgatorna belägna byggnaden, varvid huvudsakligen den förutvarande tomten nr 2 skulle komma till användning, och dels genom ytterligare påbyggnad och ändringar av den vid Norra Vallgatan belägna byggnaden. Häri- genom skulle hela den nuvarande tomten bliva kringbyggd med ett fullt sammanhängande hus. Såsom telegrafstyrelsen erinrat, auförde styrelsen såsom motiv för inköp av egendomarna nr 2 och 9, bland annat, att därigenom en fullt lämplig plan kunde uppgöras för telefonstationen att efter hand komma till utförande. Därest den nu föreslagna tillbyggnaden kommer till stånd, skulle denna plan bliva fullt genomförd.

I fråga om storleken av tillbyggnaden har jag från telegrafstyrelsen inhämtat följande jämförande uppgifter:

	Golvyta, m ² .	Innehåll, m ³ .
Nuvarande byggnaden	3,235	12,107
Tillbyggnaden	1,528	7,069
Färdiga byggnaden	4,763	19,176

Kostnaderna för det ifrågasatta byggnadsarbetet hava beräknats till 436,000 kronor, därav ett belopp av 110,000 kronor avser kostnader för ändringar i den vid Norra Vallgatan belägna byggnaden. Såsom jag i annat sammanhang haft tillfälle framhålla, lär det emellertid ej vara möjligt att för närvarande bedöma, huruvida dessa beräkningar komma att visa sig hållbara.

Vad angår anslagsfrågan har jag intet att erinra mot telegrafstyrelsens förslag, att förenämnda belopp 110,000 kronor utgår av telegrafverkets anslag för driftkostnader och att återstoden av det för byggnadsföretaget beräknade beloppet eller i runt tal 330,000 kronor anvisas såsom anslag till utgifter för kapitalökning. Då det torde vara

- [3.] av vikt att byggnadsföretaget påbörjas inom den närmaste tiden, biträder jag telegrafstyrelsens hemställan, att ett belopp av 41,800 kronor anvisas att utgå under år 1918.

Motala.

Telegrafstyrelsen har vidare ifrågasatt inköp av tomt för telegrafverkets räkning i Motala. Av vad styrelsen anført beträffande telegrafverkets rörelse och lokalbehov därstädes framgår, att dess nuvarande lokal är otillfredsställande såväl i fråga om läge som utrymme. Särskilt telefonverksamhetens raska utveckling nödvändiggör, att behovet av ökat lokalutrymme med det snaraste tillgodoses. Då enligt vad styrelsen upplyst den nuvarande lokalen icke kan utvidgas och annan lämplig lokal icke finnes att förhyra, torde denna fråga kunna lösas allenast på det av styrelsen föreslagna sättet genom köp av fastighet för telegrafverkets räkning. Av de fastigheter, varå styrelsen erhållit anbud, lär den av styrelsen till inköp föreslagna eller tomten nr 4 i kvadraten nr 19 huvudsakligen kunna komma i betraktande, då de övriga, enligt vad styrelsen meddelat, äro för telegrafverkets ändamål mindre lämpliga. Priset å den föreslagna tomten med därå uppförda byggnader utgör 30,000 kronor eller något mera än 27 kronor för kvadratmeter. Detta pris kan visserligen synas högt, men om hänsyn tages till tomtens centrala läge och bristen på fördelaktigt belägna byggnadstomter i Motala, finner jag det icke oskäligt. Vid bedömande av köpeskillingens belopp bör jämväl tagas i betraktande den hyresavkastning om något mera än 1,000 kronor, som kan erhållas från ett å tomten beläget tvåvåningshus, vilket icke på en längre tid torde behöva tagas i anspråk för telegrafverkets räkning. Även för postkontoret i Motala erfordras, enligt vad generalpoststyrelsen upplyst, nya lokaler. Den ifrågavarande tomtens läge är lämpligt jämväl för postkontoret och möjlighet finnes att inom den å tomten planerade nybyggnaden för telegrafverket bereda rum jämväl för postkontoret. Därest tomten för telegrafverkets räkning förvärvas, skulle sålunda även postens lokalfråga erhålla en tillfredsställande lösning. På grund av vad jag nu anført anser jag mig böra biträda telegrafstyrelsens förslag.

Tomelilla.

I *Tomelilla* förhyr telegrafverket för närvarande en lägenhet i fastigheten nr 188 i Tomelilla municipalsamhälle. Hyresavtalet utgår emellertid den 1 april 1919. Då svårigheter yppats att erhålla förlängning av hyresavtalet och möjlighet icke synes föreligga att förhyra annan lämplig lokal, har telegrafstyrelsen föreslagit inköp för te-

legrafverkets räkning av berörda fastighet. Mot denna lösning av lokalfrågan har jag för min del intet att erinra. Den gjorda utredningen giver nämligen vid handen, att det till 25,000 kronor upptagna priset för fastigheten, som är centralt belägen i samhället och väl bebyggd, är skäligt och att genom uthyrning av vissa lägenheter möjlighet finnes att förränta det i fastigheten nedlagda kapitalet. Genom förvärvandet av denna fastighet skulle telegrafverkets nuvarande lokalbehov bliva väl tillgodosett och möjlighet erhållas till framtida utvidgning. [3.]

Telegrafstyrelsen har vidare föreslagit inköp av det s. k. telegrafhuset i *Nyland*, i vars nedre våning telegrafverket nu förhyr lokal för telefon- och telegrafstation. Ehuru, på sätt telegrafstyrelsen framhållit, stationens storlek icke direkt nödvändiggör att egen fastighet för densamma förvärfvas, synes mig dock vad styrelsen anfört tillräckligt tala för en dylik åtgärd. Nyland.

Sedan priset för ifrågavarande fastighet nedsatts till det belopp, 24,000 kronor, vartill fastigheten av telegrafverkets byggnadskontrollant värderats, har jag ingen anmärkning att framställa mot dess skälighet. Jag anser mig därför böra tillstyrka köpet av ifrågavarande fastighet.

Av telegrafstyrelsen meddelade upplysningar i fråga om telegrafverkets lokalbehov i *Strömsund* giva vid handen, att den därstädes av telegrafverket för närvarande förhyrda stationslokalen är för sitt ändamål mindre tillfredsställande och att för undvikande av olägenheter för rörelsens drift nya lokaler inom en snar framtid måste anskaffas. Strömsund.

För lösande av denna fråga har styrelsen, såsom jag förut nämnt, föreslagit förvärvande för telegrafverkets räkning av en tomt i Strömsunds municipalsamhälle, belägen å mark av ecklesiastisk boställsjords natur, samt uppförande därå av en telegrafstationsbyggnad. Med anledning av styrelsens därom gjorda hemställan har utredning igångsatts angående de villkor, på vilka den föreslagna tomten skulle kunna av telegrafverket förvärfvas. Denna utredning har emellertid icke ännu blivit fullbordad.

På grund härav och då jag inhämtat, att den nuvarande lokalen ännu någon kortare tid kan användas utan allt för stora olägenheter, har jag, med hänsyn jämväl till angelägenheten av att statsverkets utgifter för kapitalökning i möjligaste mån begränsas, för närvarande icke ansett mig böra ifrågasätta något anslag för ändamålet.

[3.]
Hässelholm,
Krylbo.

Vad vidare angår telegrafstyrelsens förslag till inköp av vissa tomter i Hässelholm och Krylbo samt uppförande av förrådsbyggnader därstädes har jag icke något att erinra.

Jag tillåter mig allenast att till jämförelse mellan de nuvarande förråden i Malmö och Gävle samt de föreslagna förråden återgiva följande av telegrafstyrelsen lämnade uppgifter:

	Ytområde, m ²		Innehåll av förrådsbygg- naden m ² .
	total.	därav under tak.	
Nuvarande förråd i Malmö	1,050	455	1,345
Nya förrådet i Hässelholm	7,371	1,920	6,000
Nuvarande förråd i Gävle	1,395	575	1,900
Nya förrådet i Krylbo	6,480	1,920	6,000

Under förutsättning av bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle för inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets behov för år 1918 erfordras ett anslag av 620,000 kronor att användas på följande sätt:

Till stationsbyggnaden i Uppsala	kronor 332,200: —
» tillbyggnad av stationsbyggnaden i Malmö	» 41,800: —
» inköp av byggnadstomt i Motala	» 30,000: —
» » » fastighet i Tomelilla	» 25,000: —
» » » fastighet i Nyland	» 24,000: —
» inköp av tomt och uppförande av förrådsbyggnad i Hässelholm	» 82,000: —
» inköp av tomt och uppförande av förrådsbyggnad i Krylbo	» 85,000: —
Summa kronor 620,000: —	

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva,

att stationsbyggnaden å den telegrafverket tillhöriga fastigheten nr I och II i kvarteret Skvalperup i Malmö må utvidgas genom en tillbyggnad i enlighet med av telegrafstyrelsen framlagd plan för en beräknad kostnad av 330,000 kronor,

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomten nr 4 i kvadraten nr 19 i Motala för en köpeskilling av högst 30,000 kronor,

att för telegrafverkets räkning må inköpas lägenheten nr 188 i *Tomelilla* municipalsamhälle för en köpeskilling av högst 25,000 kronor,

[3.]

att för telegrafverkets räkning må inköpas det så kallade telegrafhuset i *Nyland* med tomt för en köpeskilling av högst 24,000 kronor,

att för telegrafverkets räkning må inköpas tomterna litt. C ab 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27 och 28 i *Hässleholm* för en köpeskilling av högst 17,000 kronor och att å dessa tomter må uppföras en förrådsbyggnad för en beräknad kostnad av 65,000 kronor, samt

att för telegrafverkets räkning må inköpas de å lägenheten Hästhagen invid *Krylbo* belägna, å en av distriktslantmätaren E. Ekenstedt år 1914 upprättad tomtdelningskarta med nr 6, 7, 8 och 9 i kvarteret XXII betecknade tomter för en köpeskilling av högst 20,000 kronor och att å dessa tomter må uppföras en förrådsbyggnad fören beräknad kostnad av 65,000 kronor,

dels ock för år 1918 till inköp och bebyggande av fastigheter för telegrafverkets räkning anvisa ett anslag av 620,000 kronor.

2. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

I sin skrivelse den 22 september 1916 har telegrafstyrelsen jämväl gjort framställning om anvisande av anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1918.

[4.]

Fortsatt
utveckling
av statens
telefon- och
telegraf-
väsende.

Innan jag redogör för styrelsens framställning i detta avseende, må erinras, att, sedan 1916 års riksdag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1917 anvisat ett anslag av 7,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1916 av tillgängliga medel utanordna beloppet, Kungl. Maj:t den 25 april 1916 ställt berörda medel till telegrafstyrelsens förfogande.

I nu förevarande skrivelse har telegrafstyrelsen anmält, att de anläggningar, som vore avsedda att utföras för omförmälda medel, i huvudsak komme att bli färdiga under år 1916.

Därjämte har styrelsen beträffande anlagsbehovet för år 1918 anfört följande:

»Till vilka belopp de för telefon- och telegrafväsendets utveckling avsedda medel för de senaste tio åren uppgått framgår av följande tablå:

[4.]

Å r.	Anslogs- och lånemedel, för			Summa.
	interurbana telefonledningar.	lokala telefonnät.	telegraf- ledningar.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1907.....	2,500,000	2,500,000	99,200	5,099,200
1908.....	2,500,000	2,500,000	35,400	5,035,400
1909.....	750,000	3,250,000	136,800	4,136,800
1910.....	650,000	2,850,000	7,500	3,507,500
1911.....	950,000	3,050,000	11,000	4,011,000
1912.....	1,300,000	2,693,700	6,300	4,000,000
1913.....	¹⁾ 1,950,000	2,746,700	53,300	¹⁾ 4,750,000
1914.....	^{1) 2)} 1,975,000	3,100,000	50,000	^{1) 2)} 5,125,000
1915.....	1,850,000	3,123,000	827,000	5,800,000
1916.....	2,993,400	3,700,000	306,600	7,000,000

¹⁾ Inklusive anslag för telefonkabel till Gottland.²⁾ " " " " " " Tyskland.

Den samtalstrafik, som de *interurbana telefonledningarna* äro avsedda att förmedla, har, allt efter som nya ledningar öppnats, befunnit sig i ständig tillväxt. En översikt av de senaste tio årens utveckling i fråga om antalet telefonsamtal mot särskild avgift visar följande siffror:

Å r.	Telefonsamtal mot särskild avgift.	Samtals- avgifter	Ökning under året			
			i samtal	i samtalsavgifter		
		kronor.	%.	kronor.	%.	
1907.....	12,911,168 perioder	4,099,414	19.6	638,464	18.4	
1908.....	14,730,878 "	4,525,004	14.1	425,590	10.4	
1909.....	16,751,450 "	5,061,764	13.7	536,760	11.8	
1910.....	18,971,853 "	5,579,431	13.3	517,667	10.3	
1911.....	20,819,076 "	6,150,864	9.7	571,433	10.3	
1912.....	23,331,342 "	6,846,855	10.8	695,991	11.3	
1913.....	25,020,841 "	7,287,265	7.2	440,410	6.4	
1914.....	27,387,032 "	8,062,610	9.5	775,345	10.7	
1915.....	29,662,238 "	9,187,513	8.3	1,124,903	14.0	
1916.....	omkring 32,000,000 "	omkring 10,000,000	7.9	812,487	8.8	

Av dessa siffror äro de för år 1916 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de sex första månaderna av året.

[4.]

Den utveckling, som framgår av dessa siffror, synes allt fortfarande komma att äga bestånd, och det måste därför vara telegrafstyrelsen angeläget att genom anläggande av nya förbindelser bereda möjlighet att framföra den växande trafiken och tillfredsställa de ökade anspråken på en snabb expedition.

Det belopp, som avses för interurbana telefonledningar och som under år 1915 uppgick till 1,850,000 kronor samt under år 1916 till 2,993,400 kronor, har för 1917 ansetts böra av skäl, som nedan anföras, upptagas till 7,000,000 kronor. Av denna summa skulle 5,839,650 kronor användas till nya ledningar, 995,900 kronor till kablar, stationsanordningar och stolplinjer för det interurbana telefonnätet samt 164,450 kronor reserveras för oförutsedda ledningar, som visa sig oundgängligen behövliga under året.

Beträffande de *lokala telefonnäten* har på samma sätt, som ägt rum under de närmast föregående åren, även under år 1916 utvecklingen av statens telefonväsende skett genom anordnande av telefonnät å sådana orter, där dylika förut icke funnits, genom anläggning av nya landsledningar samt genom utvidgning av statens förutvarande lokalnät.

Utvecklingens gång under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter:

Å r.	Antal telefonapparater vid årets slut.	Under året inflyttna inträdes- och abonnemangsavgifter.	Ökning i antalet telefonapparater under året.		Ökning under året i inträdes- och abonnemangsavgifter.	
		Kronor.	Antal.	%.	Kronor.	%.
1907	102,094	5,177,171	11,283	12.4	629,724	13.9
1908	109,939	5,695,571	7,845	7.7	518,400	10.0
1909	118,949	5,980,588	9,010	8.2	285,017	5.0
1910	128,410	6,437,264	9,461	8.0	456,676	7.6
1911	137,799	7,110,920	9,389	7.3	673,656	10.5
1912	148,372	7,727,499	10,573	7.8	616,579	8.7
1913	159,252	8,299,065	10,880	7.3	571,566	7.9
1914	169,794	8,796,582	10,542	6.2	497,517	5.7
1915	181,222	9,438,185	11,428	6.7	641,603	7.3
1916	omkring 205,000	omkring 10,500,000	23,778	13.1	1,061,815	11.8

Vid uppgörande av arbetsplanen för år 1917 har telegrafstyrelsen, oaktat arbetena begränsats till de allra nödvändigaste, icke kunnat upptaga de för planens genomförande beträffande de lokala telefonnäten erforderliga medel till lägre belopp än 7,694,000 kronor.

I nämnda summa ingår jämväl ett belopp av 1,725,000 kronor för anordnande av nya abonnentledningar under år 1916. En följd av den telefonreform, som genom Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 29 november 1915 angående fastställelse av telefonreglemente genomfördes, har nämligen blivit, att tillströmningen av telefonabonnenter under 1916 varit avsevärt mycket större, än vad som kunnat beräknas. Sålunda har under månaderna januari—juli antalet nytillkomna abonnentapparater inom rikstelefonnätet varit icke mindre än 16,145

[4.] stycken mot 4,938 stycken under samma tidsperiod år 1915, och abonnenttillströmningen fortgår alltså betydligt hastigare än under föregående år. Det anslag av 1,595,000 kronor, som i den underdåniga framställningen den 24 september 1915 begärdes för anordnande av nya abonnentledningar under år 1916, var icke beräknat för en sådan abnorm abonnentökning, vilket ej heller var möjligt att göra, enär det vid nämnda tid ej var känt, om och när telefontaxereformen skulle genomföras. Härigenom har telegrafstyrelsen ställts inför den situationen att antingen nödgas avvisa nyanmälda abonnenter eller ock överskrida det för anordnande av nya abonnentledningar anvisade anslaget. Då telegrafverket är ett affärsdrivande verk, avsett att betjäna allmänheten, och skall av styrelsen förvaltas så, att detsamma allt fortfarande kan lämna nöjaktig avkastning å förut till dess disposition ställda medel, måste det av styrelsen få förutsättas, att anslag till betydande belopp skola fortfarande år för år anvisas och att således vad som till följd av en oförutsedd abonnenttillströmning brister i anslaget för det ena året skall täckas genom anslag för ett kommande år, varför någon tvekan ej uppstått, huru styrelsen i förevarande fall bort handla. Styrelsen har därför mottagit abonnenter i den utsträckning, som kunnat ske med hänsyn till möjligheterna att anskaffa materiel. Det beviljade anslaget för anordnande av nya abonnentledningar under år 1916 kommer till följd härav att överskridas med, så vitt nu kan beräknas, omkring 1,725,000 kronor, vilket belopp därför måste upptagas i den summa, som styrelsen för ändamålet begär för år 1917.

Motsvarande vad som skett vid beräkning av anslagen för år 1916 har jämväl för år 1917 upptagits ett belopp, avsett dels att användas för sådana arbeten, som icke redan nu kunnat förutses, men som under år 1917 anses komma att visa sig erforderliga och icke utan största olägenhet kunna uppskjutas till ett efterföljande år, dels att möta oförutsedda ytterligare prisstegringar å för telegrafverkets arbeten erforderliga materialier. Detta belopp har föreslagits till 760,770 kronor.

Telegraftrafikens utveckling under de senaste tio åren framgår av följande uppgifter:

Å r.	Antal telegram.	Telegramavgifter.	Ökning (minskning —) under året		
			i antal telegram	i telegramavgifter.	
			%.	Kronor.	%.
1907.....	3,780,319	2,292,865	8.9	127,030	5.9
1908.....	3,822,897	2,228,494	1.1	— 64,371	— 2.8
1909.....	3,963,079	2,207,090	3.7	— 21,404	— 1.0
1910.....	4,142,060	2,207,959	4.5	869	0.04
1911.....	4,380,997	2,316,290	5.8	108,331	4.9
1912.....	4,912,525	2,606,472	10.9	290,182	12.5
1913.....	5,141,302	2,678,673	4.7	72,201	2.8
1914.....	5,907,278	3,916,935	14.9	1,238,262	46.2
1915.....	7,005,108	5,959,499	18.7	2,042,564	52.1
1916.....	omkring 7,400,000	omkring 6,700,000	5.6	740,501	12.4

[4.]

För telegrafnätets utveckling anslogs för år 1915 827,000 kronor, varav 800,000 kronor till radiostationer, samt för år 1916 306,600 kronor. För år 1917 har ifrågavarande anslag ansetts kunna begränsas till 306,000 kronor, eller ungefär samma belopp som för år 1916. Av detta belopp skulle 233,500 kronor användas till nya telegrafledningar och återstoden, 72,500 kronor, till för telegrafnätet erforderliga nya stolplinjer och stationsanordningar.

Att styrelsen även för år 1917 måst upptaga ett så stort belopp för nya telegrafledningar beror därpå, att intill år 1916 byggandet av nya telegrafledningar hållits nere under flera år. Utom de för år 1916 anslagna 306,600 kronor har något större belopp för detta ändamål ej beviljats sedan år 1909, då 136,800 kronor anslogos. Den alltjämt stegrade telegramtrafiken har därför i stor utsträckning begagnat sig av telefonledningarna och detta användande har nått en sådan omfattning, att det börjat bliva till förfång för dessa. Det är därför ett oavvisligt behov att skaffa telegraftrafiken egna förbättrade framkomstmöjligheter, på det att ej telegraftrafiken må förhindra det fulla utnyttjandet av de dyrbara telefonledningarna.»

Under förutsättning av bifall till vad sålunda föreslagits skulle anslaget till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende uppgå till 15,000,000 kronor.

I anledning härav anför styrelsen ytterligare:

»Oaktat telegrafstyrelsen väl uppmärksammat den ovannämnda föreskriften om iakttagande av sparsamhet, som lämnats av statsrådet och chefen för civildepartementet, har styrelsen sålunda nödgats för år 1917 begära 8,000,000 kronor utöver det belopp, 7,000,000 kronor, som anslagits för år 1916. Ökningen beror huvudsakligen *dels* därpå att det för 1916 beviljade anslaget för anordnande av nya abonnentledningar visat sig hava varit otillräckligt, *dels* därpå att den interurbana telefontrafiken vuxit i sådan grad, att byggandet av nya riksledningar måste ske i avsevärt större omfattning än under föregående år, samt *dels* på de abnormt stegrade prisen å alla materialier. Att med anledning av denna prisstegring uppskjuta allt för mycket arbeten torde ej vara ekonomiskt, då någon sänkning i den allmänna prisnivån ej torde vara att förvänta under den närmaste framtiden.

När telegrafstyrelsen gått att undersöka, huruvida någon del av det nu begärda anslaget kunnat ytterligare nedpressas, har styrelsen först funnit, att beträffande lokalnäten inga arbeten medtagits, som kunna uppskjutas, såvida telefonabonnenter skola kunna mottagas såväl inom förutvarande telefontät som på nya orter, där abonnenter anmäla sig i tillräckligt antal. Att inskränka arbetena på telefontäten skulle nämligen förorsaka, antingen att över hela landet inga abonnenter skulle kunna mottagas utöver ett bestämt mindre antal eller att inom vissa delar av städer och orter abonnenter ej skulle kunna mottagas av brist på kabelledningar.

Den del av anslaget, som skulle användas för utökning av interurbannätet, uppgår till ej mindre än 7,000,000 kronor. Interurbantrafiken har allt fortfarande en ständigt stigande betydelse för underlättandet av den kommersiella samfärdseln och kräver, för att kunna bereda densamma erforderlig rörelsefrihet, på snart sagt alla håll nya ledningar. Antalet utväxlade samtal stiger allt mer

[4.]

och mer, och att ökningen icke är större beror endast därpå, att erforderligt antal ledningar icke finnes tillgängligt. Från allmänhetens sida framhålles allt oftare och med allt större otålighet svårigheten att inom rimlig tid erhålla samtal. Verkställda undersökningar visa också, att dessa klagomål äro fullt berättigade. Sålunda voro under augusti månad 1916 31 % av de under dagtimmarna utväxlade rikssamtalen å Stockholms station ilsamtal och å sträckan Stockholm—Göteborg voro under samma månad ej mindre än 60 % av alla samtal ilsamtal. Det synes därför telegrafstyrelsen angeläget, att anläggning av nya riksledningar får göras i sådan utsträckning, att möjlighet beredes att framföra den växande trafiken och tillfredsställa rimliga anspråk på måttliga väntetider åtminstone för ilsamtal.

De nya interurbana telefonanläggningar, utvidgningar inom lokala telefontät och nya telegrafanläggningar, vilka under år 1917 synas telegrafstyrelsen böra ifrågakomma, såvida icke ändrade förhållanden göra det lämpligt att i stället för en eller annan av dessa andra arbeten företagas, äro:

I. Interurbana telefontätet.

Stockholm—Danska gränsen	kronor	284,800:—
» —Norska »	»	247,200:—
Göteborg — »	»	103,000:—
Stockholm—Göteborg 2 st.	»	445,700:—
» —Malmö	»	348,000:—
» —Hälsingborg	»	301,800:—
» —Kalmar	»	216,700:—
» —Norrköping—Mjölby	»	106,800:—
» —Jönköping	»	168,400:—
» —Skövde	»	160,900:—
» —Karlstad	»	153,500:—
» —Nora—Karlskoga	»	124,900:—
» —Falun	»	114,400:—
» —Sundsvall—Härnösand	»	268,900:—
» —Gävle—Söderhamn—Hudiksvall	»	154,600:—
Göteborg—Falun—Gävle	»	282,500:—
» —Karlstad	»	109,500:—
» —Norrköping (via Nässjö)	»	174,000:—
» —Uddevalla—Strömstad	»	82,000:—
Varekil—Lysekil	»	26,800:—
Malmö—Norrköping	»	196,800:—
» —Hässleholm	»	36,000:—
» —Halmstad	»	88,300:—
» —Höganäs	»	42,800:—
» —Sjöbo	»	27,000:—
Hälsingborg—Nässjö	»	129,100:—
» —Klippan—Hässleholm	»	37,600:—
Kalmar—Borgholm	»	48,700:—
Karlstad—Kristinehamn—Skövde	»	87,400:—
Skövde—Lidköping—Vara	»	38,000:—

[4.]

Hälsingstad—Borås—Ulricehamn—Falköping—Skövde (inre vägen)	kronor	143,200:—
Kristinehamn—Filipstad	»	32,100:—
Arvika—Ärjeng	»	29,300:—
Gävle—Bollnäs—Ljusdal	»	80,900:—
» —Söderhamn	»	53,200:—
Norrköping—Västerås	»	55,000:—
Eskilstuna—Södertälje	»	36,400:—
Härnösand—Kramfors—Sollefteå	»	50,000:—
Sundsvall—Östersund	»	99,000:—
Östersund—Sollefteå	»	92,400:—
Umeå—Skellefteå—Byske—Piteå	»	140,100:—
Östersund—Järpen	»	37,000:—
Göteborg—Alingsås	»	21,800:—
Stockholm—Norrköping	»	20,800:—
» —Södertälje	»	14,700:—
» —Uppsala	»	22,800:—
» — » 3 st.	»	4,600:—
» —Nyköping	»	9,800:—
» —Enköping	»	6,800:—
» —Dalarö—Utö	»	14,500:—
» —Furusund	»	6,800:—
» —Blidö	»	10,100:—
» —Mariefred	»	7,200:—
» —(Runmarö)—Sandhamn	»	7,800:—
» —Grillby	»	7,400:—
» —Vagnhärad	»	3,200:—
Malmö—Hälsingborg	»	6,200:—
» —Ystad	»	5,800:—
Ronneby—Karlshamn	»	5,000:—
Hälsingborg—Landskrona	»	4,000:—
Lund—Landskrona	»	3,200:—
» —Trälleborg	»	5,400:—
Kristianstad—Sölvesborg	»	3,800:—
» —Hässleholm	»	3,000:—
Nässjö—Jönköping	»	4,500:—
Skurup—Böringe	»	1,100:—
Örebro—Askersund—Motala	»	15,000:—
» —Arboga—Köping	»	7,500:—
Karlstad—Sunnå	»	7,400:—
Filipstad—Uddeholm	»	27,900:—
Borås—Vara	»	8,300:—
Karlstad—Arvika	»	7,100:—
Arboga—Lindesberg	»	6,700:—
Vänersborg—Ed	»	10,600:—
Kopparberg—Lindesberg	»	4,500:—
Sala—Västerås	»	4,700:—
Ludvika—Kopparberg	»	4,400:—
Norrköping—Nyköping	»	6,100:—

[4.] Krylbo—Hedemora	kronor	3,800:—
» — Norberg	»	2,300:—
Västerås—Kolbäck	»	2,400:—
Falun—Leksand	»	5,500:—
Åsela—Lycksele	»	10,600:—
Linköping—Motala	»	7,300:—
Eskilstuna—Flen	»	5,500:—
Ludvika—Borlänge	»	3,800:—
Gävle—Skärplinge	»	6,500:—
Härnösand—Ramvik	»	6,100:—
Juoksengi—Kuivakangas	»	2,100:—
Huddinge—Lövsjö (reglar)	»	10,500:—
Fågelsång—Nykvarn (reglar)	»	1,550:—
Näsby—Furusund (reglar)	»	4,200:—
Järva—Väsby (reglar)	»	2,300:—
Linköping, interurbankabel	»	102,000:—
Stockholm, »	»	197,500:—
Stockholm—Saltsjöbaden, kabel	»	55,100:—
Väsby—Uppsala, kabel	»	269,000:—
Olskroken—Alingsås (ny stolplinje)	»	27,000:—
Lunnarne—Norska gränsen (ny stolplinje)	»	14,300:—
Pålsboda—Hallsberg (ny stolplinje)	»	20,300:—
Linköping—Mjölby (ny stolplinje)	»	47,000:—
Boxholm—Nässjö (ny stolplinje)	»	106,000:—
Björneborg—Kil (ny stolplinje)	»	40,000:—
Diverse mindre arbeten	»	117,700:—
Summa kronor 6,835,550:—		
Oförutsedda riksledningar	»	164,450:—
Summa kronor 7,000,000:—		

II. Utvidgning av lokala telefonnätet.

Anläggning av nya växelstationer kronor 500,000:—

Anläggning av landsledningar.

Göteborg—Fjärås	»	4,900:—
» — Onsala	»	3,300:—
» — Partilled 2 st.	»	1,100:—
Hönö—Öckerö	»	600:—
Öckerö—Kalfsund	»	2,600:—
Göteborg—Hovås	»	400:—
» — Lerum	»	1,800:—
» — Jonsered	»	900:—
» — Särö	»	2,500:—
Malmö—Falsterbo	»	3,600:—
Trälleborg—Anderslöv	»	4,500:—
Landskrona—Svalöv	»	3,100:—
Hässleholm—Tytinge	»	4,300:—
Sjöbo—Blentarp	»	4,200:—
Tranås—Frinnaryd	»	1,800:—

Blomstermåla—Tillinge	kronor	1,000: —	[4.]
Askeröd—Östraby	»	1,800: —	
Eslöv—Askeröd	»	3,600: —	
Eslöv—Billinge	»	3,300: —	
Hälsingborg—Höganäs	»	3,100: —	
Höganäs—Nyhamnsläge	»	1,100: —	
Kristianstad—Köpinge	»	1,300: —	
Ängelholm—Spannarp	»	1,000: —	
Filipstad—Grythytted	»	4,450: —	
Uddevalle—Munkedalsbruk	»	3,400: —	
Mellerud—Bengtstors	»	8,700: —	
Vara—Grästorps	»	2,600: —	
Jönköping—Norrahammar	»	1,600: —	
Varekil—Kollekärr	»	2,900: —	
Falkenberg—Köinge	»	2,700: —	
» —Långås	»	1,000: —	
Varekil—Hälleviksstrand	»	4,800: —	
Vara—Kvänum	»	2,600: —	
Arvika—Ämot	»	2,200: —	
Horred—Kinna	»	2,500: —	
Köping—Skinskatteberg	»	5,700: —	
Hedemora—Långshyttan	»	4,600: —	
Björklinge—Viksta	»	1,000: —	
Hedemora—Skedvi	»	3,100: —	
Norrtälje—Bergshamra	»	1,900: —	
Sala—Heby	»	1,700: —	
Salbohed—Västerfärnebo	»	700: —	
Ludvika—Grangärde	»	4,100: —	
Flen—Mellösa	»	700: —	
Norrtälje—Gräddö	»	4,600: —	
» —Björkö	»	5,000: —	
Strängnäs—Fogdö	»	1,400: —	
Jarhois—Svanstein	»	4,000: —	
Kalix—Båtskärsnäs	»	2,400: —	
Umeå—Röbäck	»	550: —	
Vännäs—Spöland	»	900: —	
Höting—Brattbäcken	»	3,600: —	
Ramsele—Kroksfors	»	3,300: —	
Nyland—Prästmon	»	1,850: —	
Nyland—Bjärträ	»	2,350: —	
Bergvik—Kilafors	»	1,900: —	
St. Holmsjön—Skärvången	»	1,100: —	
Nordannäliden—Tulleråsen	»	4,000: —	
Gällö—Revsund	»	1,200: —	
Sveg—Linsäll	»	3,200: —	
Stockholm—Brottby	»	2,550: —	
» —Edlunda	»	3,000: —	
» —Norra Vindö	»	2,050: —	
» —Värmdö	»	500: —	
» —Närtuna	»	1,200: —	

[4.]	Stockholm—Rydbo.....	kronor	900:—
	» —Riala.....	»	3,100:—
	» —Skarpö.....	»	900:—
	» —Vättershaga.....	»	7,700:—
	Kårsta—Frösunda.....	»	700:—
	Södra Värmdö—Gustafsberg.....	»	400:—
	Torö—Ösmo Haga.....	»	3,550:—
	Uppsala—Vendel.....	»	5,600:—
	Stockholm—Brevik 2 st.....	»	1,150:—
	» —Enskede 4 st.....	»	900:—
	» —Experimentalfältet 3 st.....	»	150:—
	» —Råsunda 5 st.....	»	650:—
	» —Täby 2 st.....	»	1,400:—
	» —Väsby 3 st.....	»	4,600:—
	Näsby—Furusund (reglar).....	»	2,000:—
	Järva—Väsby (»).....	»	2,200:—
	Summa kronor		205,300:—

Anläggning av kabelvägar samt utvidgning av näten i

Halmstad.....	kronor	39,800:—
Hälsingborg.....	»	60,500:—
Karlskrona.....	»	31,000:—
Kristianstad.....	»	21,400:—
Landskrona.....	»	18,900:—
Lund.....	»	13,800:—
Malmö.....	»	105,600:—
Ronneby.....	»	44,600:—
Växjö.....	»	39,300:—
Ystad.....	»	43,300:—
Åhus.....	»	10,900:—
Borås.....	»	20,400:—
Göteborg.....	»	317,600:—
Jönköping.....	»	18,200:—
Trollhättan.....	»	55,400:—
Uddevalla.....	»	55,000:—
Eskilstuna.....	»	107,400:—
Linköping.....	»	103,600:—
Norrköping.....	»	87,300:—
Oskarshamn.....	»	27,800:—
Oxelösund.....	»	11,800:—
Örebro.....	»	41,400:—
Stockholm.....	»	771,350:—
Uppsala.....	»	22,200:—
Gävle.....	»	46,600:—
Söderhamn.....	»	21,980:—
Västerås.....	»	15,600:—
Sundsvall.....	»	25,900:—
Luleå.....	»	14,500:—
Umeå.....	»	24,000:—
Övriga orter i riket.....	»	215,800:—
Summa kronor		2,432,930:—

Anordnande av abonnentledningar vid förut befintliga nät.

[4.]

Inom	I linjedistriktet	kronor	550,000:—
»	II	»	400,000:—
»	III	»	250,000:—
»	IV	»	500,000:—
»	V	»	200,000:—
»	VI	»	110,000:—
»	VII	»	60,000:—

Summa kronor 2,070,000:—

Tilläggsanslag för nya abonnenter tillkomna under år 1916 .. kronor 1,725,000:—

Oförutsedda arbeten » 760,770:—

III. Telegrafnätet.

Stockholm—Hälsingborg	kronor	78,000:—
» —Norrköping	»	13,300:—
Göteborg—Falun—Gävle	»	59,500:—
» —Växjö	»	20,600:—
» —Falkenberg	»	9,400:—
Karlskrona—Växjö—Nässjö	»	26,200:—
Norrköping—Nyköping	»	5,500:—
Sundsvall—Östersund	»	21,000:—

Kronor 233,500:—

Malmö—Lund (ny telegrafkabel) kronor 50,500:—

Diverse mindre arbeten » 22,000:—

Summa kronor 306,000:—

Sammanfattning.

I. Riksledningar	kronor	6,835,550:—
Oförutsedda telefonledningar	»	164,450:—
		7,000,000:—
II. Anläggning av nya växelstationer	»	500,000:—
» » » landsledningar	»	205,300:—
» » » kabelvägar m. m.	»	2,432,930:—
» » » abonnentledningar 1916	»	1,725,000:—
» » » » 1917	»	2,070,000:—
Oförutsedda arbeten	»	760,770:—
		7,694,000:—
III. Telegrafnätet	»	306,000:—
		306,000:—

Summa kronor 15,000,000:—

Telegrafstyrelsens förslag till beräkning av anslag för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende innebär, i jämförelse med vad som anvisats för år 1917, att anslaget skulle ökas för interurbana telefonledningar med 4,006,600 kronor och för det lokala telefontätet med 3,994,000 kronor, varemot anslaget för telegrafändamål

Departements-
chefen.

- [4.] skulle minskas, dock endast med 600 kronor. Sammanlagt innebär således styrelsens anslagskrav för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende en ökning av ej mindre än 8,000,000 kronor i förhållande till anslaget för år 1917, vilket sistnämnda anslag i sin tur ej oväsentligt överstigit vad som för något av de närmast föregående åren för ifrågakvarande ändamål anvisats.

Vid bedömning av denna ökning i anslagsbehovet är till en början att märka, att densamma till väsentlig del är beroende på de i följd av kristiden abnormt uppdrivna priserna på materialier. Till åskådliggörande av den sålunda uppkomna prissförhöjningen ber jag få återropa följande tabell:

Tabell, angivande priserna på vissa slag av materialier, som i större poster inköpts för telegrafverkets byggnadsarbeten under åren 1914—1917.

		1914	1915	1916	1917 ¹⁾	Pris- ökning 1914— 1917 %
		K r o n o r.				
Isolatorer	pr st.	0.16	0.16	0.20	0.25	56
Kabel 1,000 tr., 0,6 m/m	» m.	7.70	10.50	14.00	18.00	133
» 600 »	» »	6.75	9.25	12.00	15.00	122
» 400 »	» »	4.75	6.50	8.50	11.50	142
» 200 »	» »	2.40	2.40	4.40	6.00	150
» 100 »	» »	1.55	1.55	3.20	4.00	158
» 60 »	» »	1.00	1.00	1.75	2.50	150
Krok	» st.	0.10	0.10	0.24	0.25	150
Stolpreglar 10 pinns	» »	2.95	2.90	5.00	5.00	69
» 4 » dubbla	» »	1.90	1.90	3.60	3.60	89
Ställina 6 tons	» m.	0.16	0.18	0.40	0.43	168
» 3 tons	» »	0.10	0.10	0.22	0.24	140
Telefonapparater	» st.	45.00	51.75	51.75	55.00	22
Tenn	» kg.	3.20	3.50	3.50	3.85	20
Torrelement	» st.	1.45	1.45	2.35	2.50	72
Tråd bly-, 2 tr.	» m.	0.12	0.12	0.20	0.24	100
» brons-	» kg.	1.56	1.70	2.15	3.25	108
» järn-	» »	0.25	0.27	0.50	0.78	212
» koppar-	» »	1.36	1.70	2.00	3.00	120
» tjär-, 0,7 mm.	» m.	0.05	0.05	0.12	0.15	200
Zinkplåt	» kg.	0.45	0.45	1.35	1.35	200

¹⁾ Anbud på materialier för arbeten under ett år infordras redan hösten föregående år. Priserna för år 1917 äro beräknade dels med hänsyn till redan erhållna anbud, dels med hänsyn till nuvarande prisläget i allmänna marknaden.

[4.]

Tabellen utvisar, att prisförhöjningen å däri upptagna materialier under perioden 1914—1917 i allmänhet ej understigit 100 % och i vissa fall uppgått ända till 200 % eller därutöver. Då någon avsevärd sänkning av priserna knappast torde vara att förvänta under den närmaste tiden, håller jag emellertid före, att det ej är med klok förtänksamhet förenligt att av nämnda anledning helt uppskjuta arbeten, som äro av behovet påkallade.

Beträffande de föreslagna arbetena å det lokala telefont nätet har man att taga hänsyn till verkningarna av den nya telefontaxereformen. Sedan denna vid 1916 års början trätt i tillämpning, har en synnerligen stark ökning av antalet telefonabonnemang ägt rum. Under månaderna januari—november 1916 hava sålunda enligt från telegrafstyrelsen lämnad uppgift tillkommit 24,893 nya abonnentapparater, under det antalet nya sådana apparater under motsvarande tid år 1915 uppgick till allenast 9,669. En följd av denna ökning har, bland annat, blivit, att det anslag till abonnentledningar, som blivit av 1916 års riksdag beviljat, visat sig otillräckligt; och har telegrafstyrelsen överskridit detsamma med ett beräknat belopp av 1,725,000 kronor. Överskridandet torde emellertid kunna i detta fall fullt förklaras därmed, att telegrafstyrelsen icke ansett sig såsom affärsdrivande verk kunna avvisa abonnenter. Antages nämnda belopp i stället hava blivit beviljat å 1917 års stat, skulle den verkliga ökningen av anslaget till det lokala telefont nätet för år 1918 utgöra endast 544,000 kronor. Då det torde kunna förutsättas, att abonnenttillströmningen kommer att under den närmaste tiden fortgå i stor omfattning, synes en inskränkning av de utav styrelsen ifrågasatta arbetena å det lokala telefont nätet ej kunna äga rum utan risk att nya abonnenter måste avvisas.

Mot telegrafstyrelsens anslagsäskande för telegrafnätets utveckling har jag intet att erinra.

Vidkommande anslaget till interurbana telefonledningar ber jag till en början få åberopa följande

[4.]

Tabell, utvisande % av ilsamtal samt väntetider å vissa huvudsträckor av rikstelefonnätet år 1916.

Ledningssträcka.	Antal ilsamtal i % av helasamtalsantalet.	Väntetider.			
		Antal samtal i % av hela samtalsantalet, som kunnat expedieras:			
		Inom			Efter
		15 min	30 min.	60 min.	60 min.
Stockholm—Danska gränsen	39.8	60	80	91	9
” —Norska ”	68.6	29	45	57	43
Göteborg— ”	53.9	17	29	46	54
Stockholm—Göteborg	62.2	30	53	86	14
Göteborg—Stockholm		31	52	78	22
Malmö—Stockholm	85.8	20	40	62	38
Stockholm—Hälsingborg	66.7	33	52	73	27
Hälsingborg—Stockholm		34	54	79	21
Stockholm—Jönköping	35	35	53	75	25
Jönköping—Stockholm		33	51	68	32
Stockholm—Skövde	27	27	49	70	30
Skövde—Stockholm		52	71	83	17
Stockholm—Karlstad	69	37	60	80	20
Karlstad—Stockholm		32	47	70	30
Härnösand—Stockholm	54	31	63	83	17
Sundsvall— ”	70	—	—	—	—
Kramfors— ”	80	—	—	—	—
Göteborg—Gävle	59.6	24	41	61	39
Gävle—Göteborg		27	39	61	39
Göteborg—Karlstad	19	48	67	75	25
Karlstad—Göteborg		52	72	89	11
Göteborg—Norrköping	37	37	60	79	21
Norrköping—Göteborg		42	61	78	22
Malmö—Norrköping	30	32	48	69	31
Norrköping—Malmö	41	29	53	77	23

Ann. Väntetiderna angiva, huru stor procent av de expedierade samtalen, som kunnat framföras inom 15, 30 och 60 minuter efter beställningen, ävensom huru stor procent av samtalsantalet, som varit underkastad längre väntetid än 60 minuter. Vid uträknandet av väntetiderna har åtskillnad mellan vanliga samtal och ilsamtal icke gjorts, utan äro både slagen av samtal medräknade. Härigenom samt även genom att statistiken omfattar hela dagen bliva resultaten så till vida missvisande, att de långa väntetiderna under affärstiden icke komma till synes i vederbörlig proportion.

Då statistik tagits i båda riktningarna för en och samma ledningssträcka, hava båda de erhållna resultaten angivits. Att resultaten i allmänhet äro olika för samma ledningssträcka beror därpå, att statistiken i de olika riktningarna tagits på olika tider av året.

[4.]

Av tabellen framgår, beträffande några av de viktigare interurbanledningarna, vilka svårigheter för närvarande förefinnas att inom rimlig tid erhålla samtal. Enligt min åsikt kan ett sådant sakernas tillstånd ej upprätthållas, utan att näringslivets och allmänhetens berättigade intressen trädas för nära. I detta sammanhang ber jag få erinra, att Karlstads handelsförening samt Karlstads fabriks- och hantverksförening i skrivelse den 11 september 1916 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida icke nybyggnader av interurbanledningar kunde ske snabbare och i större omfattning än hittills och huruvida icke särskilt möjlighet kunde beredas telegrafstyrelsen att omedelbart låta påbörja byggandet av för Värmlands telefontrafik behövliga ledningar Karlstad—Stockholm, Karlstad—Göteborg och Karlstad—Kristinehamn. Såsom stöd för denna framställning framhöllo nämnda föreningar, vilka representera största delen av handeln, industrien och hantverket i Karlstad, de allt mera ökade svårigheterna att erhålla telefonsamtal med Stockholm och Göteborg samt de otillräckliga telefonförbindelser, som förefunnas i Värmlands län. Såsom exempel anfördes, att i juli 1916 ett vanligt telefonsamtal mellan Karlstad och Stockholm i regel ej kunde erhållas på mindre tid än 7 à 8 timmar efter skedd beställning. I anledning av denna framställning meddelade telegrafstyrelsen den 19 september 1916, att styrelsen icke för det dåvarande till sitt förfogande ägde medel till anläggandet av de i framställningen avsedda telefonledningarna, enär i enlighet med uppgjord arbetsplan de till nyanläggningar anslagna medlen redan tagits i anspråk för anläggandet av andra ledningar. Stadsfullmäktige i Karlstad hava sedermera i en till Kungl. Maj:t ställd, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Värmlands län jämte underdånigt yttrande av magistraten i Karlstad överlämnad skrift hemställt om bifall till berörda framställning. Av vad jag förut anført framgår emellertid, att telegrafstyrelsen föreslagit utförande av ifrågavarande tre ledningar under år 1917 och vid beräkande av föreliggande anslag tagit hänsyn till de härför erforderliga kostnaderna. Vidare tillåter jag mig meddela, att handels- och sjöfartsnämnden i Malmö i underdånig skrivelse av den 24 november 1916 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt anlägga det antal nya telefonlinjer, som kunde erfordras för tillgodoseendet av fjärrtrafiken mellan Malmö och större platser inom riket norr om Skåne, särskilt Stockholm och Göteborg. I skrivelsen framhålles, bland annat, att för samtal till sistnämnda städer från Malmö i regel ilsamtal måste användas samt att väntetiden för dylika samtal ofta vore ända till fyra timmar. Ett sådant förhållande verkade förlamande på hela affärslivet i Skåne

- [4.] samt omöjliggjorde rent av mången gång avslutandet av stora affärer. Slutligen hava jämväl Sveriges allmänna handelsförening och Skånes handelskammare i särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrifter framhållit de svårigheter, som möta att inom rimlig tid utan anlitande av ilsamtal erhålla beställda rikssamtal, särskilt på längre distanser.

Ehuru enligt min uppfattning det av styrelsen äskade anslaget till interurbana telefonledningar, 7,000,000 kronor, allenast synes motsvara vad som erfordras för att kunna möta den stadigt växande trafikens krav, har jag emellertid — med hänsyn till nödvändigheten av att under nuvarande förhållanden den strängaste sparsamhet iakttages och efter överläggning med chefen för finansdepartementet — funnit mig nödsakad föreslå en väsentlig nedsättning av berörda anslag eller med ett belopp av 2,500,000 kronor. Enligt vad jag från telegrafstyrelsen inhämtat, erfordras för anläggning av en del av de utav styrelsen föreslagna nya interurbanledningarna tillgång till vissa andra materialier än lednings-tråd — såsom järnreglar m. m. — vilkas anskaffning under nuvarande förhållanden är förenad med alldeles särskilda svårigheter. Det vill vid sådant förhållande synas mig ändamålsenligast, att vid en nedsättning av anslaget det efter telegrafstyrelsens beprövande får anstå med anläggning av en del ledningar av sistberörda art. Det lär för övrigt med hänsyn till de av telegrafstyrelsen framhållna omständigheter kunna ifrågasättas, huruvida samtliga föreslagna ledningar skulle kunna komma till stånd under år 1917, även om penningmedel därtill finnes tillgängliga.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för år 1918 anvisa ett anslag av 12,500,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Statens järnvägar.

1. Nya byggnader och anläggningar.

I skrivelse den 31 oktober 1916 har järnvägsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av nu sammanträdande riksdag äska erforderliga medel till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens för trafik upplåtna järnvägar.

Styrelsen fäster uppmärksamheten på att uti förevarande framställning den förändring från vad förut varit vanligt vidtagits, att *nu erforderliga nya särskilda arbeten, vilka kräva fortsättningsanslag* och sålunda icke äro avsedda att fullbordas med de för året beviljade medlen, utbrutits, och varje dylikt arbete upptagits för sig under särskild huvudrubrik. Däremot ingå allt fortfarande i nu förevarande framställning om anslag till nya byggnader och anläggningar fortsättningsanslag för arbeten av nyss angiven art, vilka i föregående års framställningar influtit bland nya byggnader och anläggningar. Beträffande medel för *dubbspårsbyggnader och ombyggnader av större bangårdar* samt för *inköp av mark* vid järnvägsstationer och dubbelspårsanläggningar har styrelsen gjort särskilda framställningar. Till samtliga sålunda särställda anslagskrav återkommer jag till behandling senare.

Sammanlagda kostnaden för de av styrelsen sålunda i förevarande skrivelse såsom en helhet behandlade nya byggnader och anläggningar upptager styrelsen till 10,453,400 kronor. Av detta belopp avse 9,218,400 kronor förut ej beslutade nybyggnader och anläggningar samt återstoden, 1,235,000 kronor, fullföljande av sådana arbeten, som redan beslutits.

Innan styrelsen ingår på en specificering av de olika utgiftsposterna, framhåller styrelsen, beträffande storleken av det nu begärda anslaget, att styrelsen varit angelägen att i överensstämmelse med anmodan från Kungl. Maj:t att iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låtit sig göra, men att den oerhört ökade trafiken det oaktat föranlett anslagskrav, vilka vida överstiga föregående års äskanden. Till jämförelse i sistnämnda avseende åberopar styrelsen en tablå, vilken jag tillåter mig här återgeva.

[5.]

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

[5.]

T a -

utvisande de för åren 1913—1917 beviljade anslagsmedlen i jämförelse

	För år 1918.		För år 1917.	
	Distrikts- förvaltningens förslag.	Styrelsens äskanden.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.
Nya anslag.				
Husbyggnader:				
Boställshus	1,957,900	751,500	475,000	475,000
Övriga husbyggnader	1,035,700	724,200	159,300	159,300
Spåranordningar	2,955,600	1,749,600	504,600	470,600
Övriga anläggningar *)	2,608,200	2,137,100	1,489,600	1,296,100
Större arbeten	7,736,700	1,856,000	1,685,000	1,185,000
Summa	16,294,100	7,218,400	4,313,500	3,586,000
Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	1,000,000	1,000,000	800,000	800,000
Diverse arbeten	1,000,000	1,000,000	800,000	800,000
Summa	18,294,100	9,218,400	5,913,500	5,186,000
Inköp av mark	1,000,000	¹⁾ 1,000,000	500,000	500,000
Summa	19,294,100	10,218,400	6,413,500	5,686,000
Tilläggsanslag	1,235,000	1,235,000	650,000	650,000
Summa	20,529,100	11,453,400	7,063,500	6,336,000
Avgår: Återbördade av 1905, 1907 och 1909 års riksdagar beviljade anslagsmedel	—	—	53,200	53,200
Arbeten, som kräva fortsätt- ningsanslag	—	²⁾ 2,995,000	—	—
Summa summarum	20,529,100	14,448,400	7,010,300	6,282,800
*) Av »övriga anläggningar» komma på:				
Kolemottagningsanordningar	³⁾ 150,000	³⁾ 150,000	357,000	357,000
Vägports- och vägbroanläggningar	500,000	250,000	250,000	250,000
Telegraf- och telefonanläggningar	789,300	638,000	180,900	180,900
Elektriska belysningsanläggningar	322,000	275,000	144,500	100,000
Återstående anläggningar	846,900	824,100	557,200	408,200
Summa	2,608,200	2,137,100	1,489,600	1,296,100

¹⁾ Särskild underdånig framställning.²⁾ Avse de anläggningar, som omförmälas under punkterna 10, 11, 15, 16, 21, 22 och 33 här nedan, även som påbörjande av arbeten för utvidgning av Mellansels station, uppförande av lokomotivstation vid Charlottenberg samt ombyggnad av bro över Norsälven. Motsvarande kostnader hava föregående år intagits under »större arbeten».³⁾ Förbättringar vid kol- och vattenstationer.

b l a

med de för samma år samt för år 1918 av järnvägsstyrelsen begärda.

För år 1916.		För år 1915.		För år 1914.		För år 1913.	
Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.	Styrelsens äskanden.	Beviljade medel.
386,900	111,900	383,900	222,900	146,300	146,300	173,600	173,600
52,000	16,000	279,400	279,400	70,400	70,400	151,000	193,000
681,400	543,400	296,900	296,900	80,000	80,000	64,500	64,500
443,000	360,500	242,800	174,800	169,300	169,300	198,500	147,500
935,900	508,900	1,559,000	629,000	1,567,000	1,567,000	1,814,000	1,021,000
2,499,200	1,540,700	2,762,000	1,603,000	2,033,000	2,033,000	2,401,600	1,599,600
800,000	800,000	800,000	800,000	600,000	600,000	500,000	500,000
800,000	650,000	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000	500,000
4,099,200	2,990,700	4,062,000	2,903,000	3,133,000	3,133,000	3,401,600	2,599,600
500,000	400,000	500,000	300,000	500,000	300,000	300,000	300,000
4,599,200	3,390,700	4,562,000	3,203,000	3,633,000	3,433,000	3,701,600	2,899,600
730,000	480,000	1,307,200	1,307,200	—	—	137,300	137,300
5,329,200	3,870,700	5,869,200	4,510,200	3,633,000	3,433,000	3,838,900	3,036,900
—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
5,329,200	3,870,700	5,869,200	4,510,200	3,633,000	3,433,000	3,838,900	3,036,900

Under betonande att jämväl den ständiga stegringen i arbets- och materialpris medfört avsevärt ökade kostnader fortsätter styrelsen:

Denna senare omständighet har även föranlett styrelsen att i särskild underdånig skrivelse framställa begäran om tilläggsanslag för de av Kungl. Maj:t och riksdagen tidigare beviljade medel för vissa arbeten, för vilka anslagsbeloppen av ovannämnd orsak visat sig otillräckliga i den utsträckning, styrelsen nu kan bedöma. Genom nädigt brev den 2 september 1916 har Kungl. Maj:t även be- myndigat styrelsen att av trafikmedel förskjuta ett belopp av högst 500,000 kronor

[5.] för bedrivandet av vissa arbeten, vilkas fullföljande eller fullbordande icke utan stor olägenhet för driftens behöriga skötande kunnat anstå till den tidpunkt, riksdagens beslut om tilläggsanslag beräknas kunna föreligga, eller till den 1 april 1917.

Såsom styrelsen i enahanda framställning om anslagsmedel för nya byggnader och anläggningar förlidet år framhållit, skulle en inskränkning av de av styrelsen nu begärda anslagen komma att medföra synnerligen betänkliga konsekvenser. Den svårighet, som under närmast gångna år med den oerhört ökade trafiken å statens järnvägar för styrelsen framträtt att tillgodose allmänhetens krav på säker och snabb befordran, komme härigenom att i större eller mindre grad kvarstå i förhållande till eventuellt företagna inskränkningar. De föreliggande anslagsbehoven äro nämligen avvägda med fästat avseende på att i möjligaste mån undanröja de mest framträdande hindren för trafikens regelbundna skötande, men ingalunda avsedda att med ens undanröja alla hinder för ostörd trafik av nuvarande omfattning. Såsom av ovan angivna tablä över begärda och beviljade medel för en del är tillbaka framgår, hava även innevarande år av järnvägsstyrelsen gjorts de inskränkningar å respektive distriktsförvaltningars framställningar, vilka styrelsen ansett kunna göras genom respektive arbetens framskjutande till ett följande år.

Med stöd av ovan angivna uttalande torde emellertid kunna anföras, att vissa arbeten, såsom uppförande av boställshus, vatten- och avloppsledningar till dylika, vissa elektriska belysningsanläggningar samt anläggandet av skenfria vägkorsningar, icke äro av beskaffenhet att nödvändigt krävas för underlättandet av tågrörelsen. Dessa arbeten äro dock av den beskaffenhet, att de indirekt samhöra med ifrågavarande angelägenhet, vartill styrelsen närmare återkommer vid behandlingen av varje särskild anslagspost eller grupp av dylika.

Järnvägsstyrelsen anser sig i detta sammanhang böra meddela, att styrelsen på anmodan av Kungl. Maj:t under årets lopp vidtagit en överarbetning av den utav styrelsen i underdänig skrivelse den 27 november 1913 avgivna utredning av behovet av nya byggnader och anläggningar samt ny rullande materiel vid statens järnvägar för tioårsperioden 1914—1923, vilken överarbetning avser tioårsperioden 1918—1927 med särskiljande av en första femårsperiod. Med anledning av rådande osäkerhetstillstånd beträffande pris bliva emellertid dessa beräkningar så osäkra, att resultatet ej kan anses vara av den betydelse, att de i detta sammanhang nu böra framläggas, utan synes det styrelsen, att därmed bör anstå, till dess mera normala förhållanden åter inträda samt den sannolika utvecklingen bättre kan förutses. Därför är det särskilt svårt att med nu rådande abnorma förhållanden erhålla någon tillförlitlig kalkyl angående beräknad trafikstegring under tioårsperioden. Till grund har emellertid legat en beräkning, analog med den, varpå 1914—1923 års utredning var baserad, varjämte samtidigt en parallell kalkyl med andra statistiska uppgifter som utgångspunkt utförts, vilken senare kalkyl givit avsevärt högre siffror, tydande på att den till grund för ovannämnda utredning liggande kalkylen icke bör anses lämna för höga siffror.

Nu upptagna arbeten äro emellertid uttagna ur omnämnda tioårsutredning och ansluta sig sålunda till en plan, i vilken foljdriktig utveckling av statsbanenätets olika bandelar successivt beräknas genomförd, för tillgodoseende, såvitt av styrelsen kan bedömas, av närmaste och framtida behov.

[5.]

Styrelsen får därjämte meddela, att — vid äskandet av anslag till utvidgning av föreningsstationer — styrelsen såväl i här förevarande framställning som ock i övriga särskilda framställningar, som gälla dylika stationer, icke tagit hänsyn till de bidrag, vilka böra vara att i vissa fall erhålla från de anslutande järnvägarna. Erfarenheten har nämligen givit vid handen, att de underhandlingar, som böra föregå dylika frågors avgörande, visat benägenhet att avsevärt draga ut på tiden, varigenom respektive arbetens igångsättande blivit fördröjda, till stort men för driftens regelbundna gång. Styrelsen skall emellertid låta sig angeläget vara, att i de fall, bidrag från de anslutande järnvägarna erhållas, till Kungl. Maj:t och riksdagen härom göra vederbörlig anmälan i samband med de årligen återkommande anslagskraven i och för samtidig reglering med hänsyn härtill av erforderliga anslagsbelopp.

Styrelsen övergår härefter till frågan om erforderliga medel till *förut ej beslutade arbeten* samt lämnar därutinnan en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till vilka styrelsen tänkt sig anslaget i denna del skola användas. Denna redogörelse innehåller följande:

1:o. Husbyggnader.

a) Boställshus.

För tillgodoseendet av behovet av bostäder för personalen har jämväl för år 1918 upptagits anslag för uppförandet av boställshus vid vissa här nedan angivna platser.

Förutom i de fall, då över huvud bostad för personalen icke går att uppbringa på rimligt avstånd från station eller plats, såsom vid Älvsjö och Svärta gård, förekomma fall, då visserligen bostäder finnas att hyra, men där dessa dock äro *dels* belägna på större avstånd än en kilometer från station eller plats, såsom vid Skåre, Kil, Backa, Flädie, Sandåkra, Storvik, Lottefors, Ånge, Långsele, Nyåker och Ursviken, *dels* av sådan beskaffenhet, att från personalen krav måste uppstå på bättre bostadsförhållanden såsom vid Skåre och Kil.

Järnvägsstyrelsens strävan är att få linjepersonalen bosatt så nära sitt tjänstgöringsområde som möjligt, vilket har den största betydelse för tjänsten, samtidigt som det för personalen innebär en avsevärd förmån. Styrelsen anser därvid, att ett avstånd av en kilometer — särskilt vid landstationer med deras som regel sämre platskommunikationer — bör anses såsom ett maximum. En omständighet, som icke heller bör underskattas, är att goda bostadsförhållanden stärka livs- och arbetsglädjen samt sålunda bidraga till och äro en indirekt verkande faktor på driftens ostörda gång i dess helhet.

Beträffande utrymmen och inredning i samtliga här till uppförande föreslagna boställshus hava, såsom under senare år varit fallet, de av 1911 års husbyggnadskommission framlagda förslagen i tillämpliga delar legat till grund. På grund av rådande höga arbets- och materialpris blir dock nu kostnaden avsevärt högre än som för motsvarande byggnad beräknats under föregående år. Sålunda beräknas kostnaden för en byggnad med fyra lägenheter om 2 rum och kök nu

[5.]

mera till 27,000 kronor å II distriktet och 28,500 kronor å V distriktet, då år 1914 kostnaden för samma byggnad uppgick till respektive 20,000 kronor och 23,500 kronor. Kostnaden för en banvaktstuga om 2 rum och kök beräknas nu till 10,000 kronor å II distriktet och 12,500 kronor å V distriktet, då år 1914 stuga av samma typ kostade 7,500 kronor respektive 9,000 kronor.

Vid *Älvsjö*. Ett boställshus om två lägenheter, en om 5 rum och kök och en om 4 rum och kök för stationsföreståndare och förste stations-skrivare..... kr. 32,000: —

Vid *Tomtebodan*..... » 32,000: —

Sedan den under byggnad varande personstationen vid Tomtebodan blir färdigställd, kommer det nu befintliga stationshuset, som tills vidare skall bibehållas, att ligga instängt mellan ranger- och personbangårdarna. Att under sådana förhållanden bibehålla stationsinspektorsbostaden inrymd i stationshuset, kan icke gärna tänkas med hänsyn till de på grund av spårsystemens lägen besvärliga kommunikationerna till angränsande gator och vägar, varför annan bostad anses böra beredas stationsföreståndaren. Som det dock är nödvändigt, att denne liksom även hans närmaste man hava bostäder i stationens omedelbara närhet, vill styrelsen nu föreslå uppförandet av ett boställshus, innehållande en lägenhet om 5 rum och kök och en om 4 rum och kök.

Den nuvarande stationsinspektorsbostaden kommer att i anslutning härtill förändras till dag- och överliggningsrum, av vilka vid denna stora station finnes stort behov men för närvarande saknas tillräckligt antal.

Vid *Svärtagård*. Ett boställshus om två lägenheter, en om 3 rum och kök och en om 2 rum och kök för stationsföreståndare och en stationskarl kr. 20,000: —

Vid *Skåre*. Ett boställshus om två lägenheter, en om 3 rum och kök och en om 2 rum och kök för stationsföreståndare och en stationskarl kr. 20,000: —

Vid *Kål*. Två boställshus, vardera om fyra lägenheter om 2 rum och kök för kontorsbiträden och stationskarlar jämte uthus..... kr. 54,000: —

Vid *Backa*. Ett boställshus om två lägenheter om 2 rum och kök för två stationskarlar med utrymme för en tredje dylik lägenhet å vinden att inredas vid behov kr. 20,000: —

Vid *Trättelanda*. Banvaktstuga å linjen Rabbalshede—Orrekläpp » 10,000: —

Stugan, innehållande en lägenhet om 2 rum och kök, är avsedd som bostad för en banvakt, som nu i brist på lämplig bostad måste bo på tre kilometers avstånd från sin arbetssträcka. Då styrelsen därjämte har för avsikt att vid platsen i fråga anordna en hållplats, för vilken inom orten förefinnes stort intresse och vartill mark överlåtits å statens järnvägar, samt bidrag från vederbörande intressenter å 3,000 kronor utlovats, kommer banvakten i fråga samtidigt att tjänstgöra som platsvakt.

Vid Nässjö..... kr. 58,000: —

[5.]

Vid Nässjö utgör det närvarande antalet ordinarie stationspersonal 150. Av dessa åtnjuta 23 stycken fri bostad i statens järnvägar tillhörande byggnader och för övriga förhyras bostäder eller åtnjuta de ersättning för bostad och bränsle.

För tillgodoseende av bostadsbehovet har *dels* tidigare i samband med bangårdsombyggnaden trenne nya boställshus blivit uppförda i stället för mindre, otidsenliga sådana, som i och med utvidgningen måst rivas, *dels* har en lämpligt belägen fastighet förvärvats i staden och inretts till bostäder för personalen. Bristen på mindre lägenheter är emellertid i staden synnerligen kännbar, vilket föranlett stadens hyresnämnd att hos järnvägsstyrelsen anhålla om åtgärder för densammes avhjälpande, i vad på statens järnvägar ankommer. Då det enligt styrelsens mening givetvis tillkommer staten att i sådant fall träda hjälpande emellan, får styrelsen föreslå uppförandet av till en början ytterligare två boställshus inom det statens järnvägar tillhöriga kvarteret Björnen därstädes, där de tre ovannämnda husen blivit uppförda.

De nu föreslagna byggnaderna, som äro avsedda att uppföras till samma storlek och utseende som de förut å platsen befintliga, skola innehålla vardera fyra lägenheter om 2 rum och kök, vartill komma erforderliga uthus.

Vid Ugglehult. Platsvaktstuga..... kr. 10,000: —

Vid denna hållplats, belägen mellan stationerna Lamhult och Lidnäs, har hittills en omkring 500 meter därifrån boende banvakt även tjänstgjort som platsvakt.

På grund av trafikens ökning å platsen måste emellertid en särskild platsvakt placeras därstädes, varför stugan, innehållande en lägenhet om 2 rum och kök, är avsedd som bostad åt denne.

Vid Vislanda. Inköp av fastighet..... kr. 18,000: —

Av den vid stationen placerade personalen äro tre kontorsbiträden, tre stationsförmän och två stationskarlar i avsaknad av bostäder in natura. Genom det nu föreslagna köpet skulle bostäder om 2 rum och kök kunna beredas för fyra stycken av den ovannämnda personalen. Med hänsyn till fastighetens läge, gränsande omedelbart intill bangården, samt det billiga priset i förhållande till byggnadens goda skick får styrelsen föreslå detsamma till inköp. Preliminärt avtal har av styrelsen träffats med ägaren, vilket är för honom bindande till den 1 juli 1917, varför det nu begärda anslaget fordras i förskott för år 1917.

Vid Sandåkra kr. 15,600: —

På grund av det stora avståndet mellan Hässleholm och Sösdala stationer har styrelsen för underlättande av tågledningen för avsikt att anordna en blockstation, förlagd invid växeln till ett ungefär vid mitten å ovannämnda stationssträcka beläget grustagsspår vid Sandåkra. Till en början är avsett, att passning vid blockstället endast skall ske om dagen, men böra anordningar vidtagas för passning även nattetid, då trafiken sådant kräver. Då bostad för signalvakt icke kan erhållas invid den blivande blockstationen, bör ett boställshus uppföras därstädes, inrymmande en lägenhet om 2 rum och kök med utrymme för framtida inredning av en lika stor lägenhet på vinden.

[5.]

Vid *Flädie*. Ett boställshus om fyra lägenheter om 2 rum och kök för en stationsförmän och tre stationskarlar jämte uthus..... kr. 27,000: —

Vid *Storvik*. Ett boställshus om fyra lägenheter om 2 rum och kök för stationskarlar kr. 27,000: —

Vid *Långsele*. Ett boställshus om åtta lägenheter om 2 rum och kök för stationsförmän, kontorsbiträden och stationskarlar kr. 52,000: —

Vid *Lottefors*. Ett boställshus om två lägenheter om 2 rum och kök för två stationskarlar med utrymme att å vinden inreda en tredje dylik lägenhet vid behov jämte uthus kr. 20,000: —

Vid *Ånge*..... » 54,000: —

Av den vid stationen tjänstgörande personalen sakna för närvarande två stationsförmän och tjugu stationskarlar bostad in natura, varjämte tre stationskarlar innehava av järnvägen förhyrda lägenheter.

Därjämte kommer ytterligare behov av bostäder att göra sig gällande för den personal, som erfordras utöver nu befintlig, på grund av godsomlastningens förflyttning från Bollnäs i och med det nya omlastningsmagasinets uppförande, vartill *dels* medel erhållits av 1913 års riksdag i samband med bangårdens ombyggnad, *dels* ytterligare medel erfordras, som föranlett styrelsen till särskild framställning i annat sammanhang. Denna personalökning beräknas uppgå till 10 à 12 personer.

Då stor brist på bostäder är rådande i samhället, får järnvägsstyrelsen hemställa att i Ånge få uppföra tvenne bostadshus om fyra lägenheter om 2 rum och kök, och att medel härför måtte ställas till styrelsens förfogande under år 1918.

Vid *Ånge* och *Bollnäs*. Inköp av fastigheter, erforderliga till boställshus med anledning av 11 och 12 trafiksektionernas förflyttning från Sundsvall och Söderhamn till huvudlinjen respektive Ånge och Bollnäs.

Den under senare åren inträffade oerhörda stegringen i såväl person- som godstrafiken har gjort sig särskilt kännbar inom 11 och 12 trafiksektionerna med huvudorterna förlagda i Sundsvall respektive Söderhamn. Arbetet med trafikens skötsel har därför varit synnerligen krävande å dessa trafiksektioner samt erbjudit avsevärda svårigheter. Styrelsen har emellertid funnit, att en bidragande anledning till dessa svårigheter var att finna i den omständigheten, att trafiksektionsledningarna voro förlagda i den i förhållande till sektionerna i övrigt avses belägna huvudorten. Det har för trafikinspektörerna icke varit möjligt att så direkt ingripa i eller övervaka trafikens skötsel, som varit önskligt, och inspektionsresorna från dessa huvudorter vid de mindre trafikerade sidolinjerna hava krävt avsevärd tid, till men för arbetet i sin helhet.

För att så mycket som möjligt söka råda bot för dessa olägenheter har styrelsen sett sig nödsakad att förflytta trafikledningarna för dessa trafiksektioner från och med den 1 oktober 1916 till de inom desamma vid huvudlinjen belägna största stationerna, nämligen Ånge och Bollnäs.

Vid *Ånge*.

Inköp av fastighet kronor 50,200: —

[5.]

Det har vid denna station visat sig vara förenat med stora svårigheter att anskaffa bostäder för den personal, som beröres av denna förflyttning.

Styrelsen har ej heller lyckats att på annat sätt skaffa bostad åt trafikinspektören och byråassistenten, än att styrelsen varit nödsakad att förhyra en på lämplig plats belägen fastighet samt förändra husets inredning, så att tillfredsställande lägenheter erhållits för dessa tjänstemän. Samtidigt har styrelsen träffat preliminärt avtal med ägaren till fastigheten, gällande till den 1 juli 1917, om försäljning av densamma till statens järnvägar för ett pris av 50,000 kronor, som med hänsyn till läget samt till på platsen gällande pris synes styrelsen antagligt.

Då stegring av värdet framdeles med säkerhet är att förutse och då annan möjlighet att skaffa nämnda tjänstemän bostad icke stått att erhålla, hemställer styrelsen, att för inköp av denna fastighet samt för därmed förenade lagfartskostnader ett belopp av 50,200 kronor måtte ställas till styrelsens disposition för år 1918 med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 utanordna detta belopp.

Vid Bollnäs.

Inköp av fastighet kronor 80,200: —

Av de till denna station transporterade tjänstemännen tillhörande sektionsledningen saknas bostad i statens järnvägars hus för trafikinspektör, byråassistent tvenne tågledare samt en bokhållare.

Styrelsen har emellertid lyckats träffa preliminärt avtal gällande till den 1 juli 1917 om förvärfvande av en del av en intill statens järnvägars verkstäder belägen gård vid norra ändan av bangården med en huvudbyggnad samt tvenne flygelbyggnader, i vilka efter mindre förändringar bostäder kunna erhållas för samtliga dessa tjänstemän.

Det denna del av gården åsatta priset, 80,000 kronor, synes styrelsen antagligt. I nämnda summa ingår förutom förenämnda husbyggnader med tillhörande park- och hushållsträdgård jämväl alla ersättningar för förorsakat intrång av en väg, som styrelsen måste utlagga inom det till inköp föreslagna området till den vägbro över järnvägsspåren, vartill medel erhållits av 1916 års riksdag av anslaget för anordnande av skenfria vägkorsningar, och vilken väg kommer att ligga i gränsen till den mark, som ägaren till gården kommer att bibehålla. Denna ersättning, inberäknat markförvärfv för vägen, har genom förut träffad överenskommelse fastslagits till 12,000 kronor.

I anslutning till ovanstående får styrelsen anhålla om ett anslag å 80,200 kronor för år 1918 för inköp av omförmälda byggnader med tillhörande mark och därmed förenade lagfartskostnader, samt att detta anslag därjämte måtte göras tillgängligt redan år 1917.

Vid Nyåker.

Ett boställshus om två lägenheter om 2 rum och kök för två stationskarlar med utrymme att å vinden inreda en tredje dylik lägenhet vid behov samt uthus, innehållande tvättstuga och avträden kronor 22,000: —

[5.]

Vid Urviken.

Ett boställshus om två lägenheter, en om 3 rum och kök och en om 2 rum och kök för stationsföreståndare och en stationskarl jämte uthus kronor 20,500: —

Vid Kiruna kronor 34,000: —

Huset är avsett att innehålla tvenne lägenheter om 4 respektive 3 rum och kök. Lägenheten om 4 rum och kök är avsedd för den i lokomotivstallet tjänstgörande underingenjören, då det för lokomotivtjänstens behöriga skötande är nödvändigt att hava stallbefälet boende i tjänsteställets omedelbara närhet. Lägenheten om 3 rum och kök är avsedd för den å maskiningenjörsexpeditionen tjänstgörande kontorsskrivaren, vilken, liksom underingenjören, bör bo i närheten av lokomotivstallarna och för vilken för närvarande likaledes saknas bostad. I ovanstående belopp ingår även kostnad för ett uthus, innehållande tvättstuga och avträden.

Sex banvaktstugor med uthus vid V distriktet..... kronor 75,000: —

I sin föregående år ingivna underdåniga framställning om anslag upptog styrelsen, bland annat, även anslag för 6 banvaktstugor å V distriktet, vilket anslag även blev av 1916 års riksdag beviljat. Som motiv härför anförde styrelsen, att, på grund av utsträckt dagbevakning å linjen Kiruna—Riksgränsen med tre banvakter per mil, bostad måste beredas för den tredje banvakten, vilken i saknad av bostad in natura måst inhysas i vindsrummen till vissa banvaktstugor. Genom att denna framställning vann statsmakternas bifall har tills vidare och med nu förefintlig trafik å denna bandel behovet därstädes blivit tillgodosett. Vad styrelsen då anförde beträffande ovannämnda bandel har emellertid sin tillämpning även beträffande linjen Kiruna—Luleå, där den utsträckta dagbevakningen med hänsyn till förefintlig trafik även måste tillämpas och där fem stycken banvakter nu sakna bostad. Under närmaste femårsperiod erfordras dessutom ytterligare 13 stycken banvaktstugor å denna linje.

Därjämte är en banvaktstuga av samma orsak nu erforderlig å linjen Selsjön—Aspeå.

Styrelsen får därför föreslå, att medel beviljas för uppförande av sex stycken banvaktstugor å V distriktet.

b) Stationsstugor och stationshus.

Vid nedan avgivna håll- och lastplatser, belägna vid huvudlinjen, finnes för närvarande för trafikens behov endast en kur eller mindre byggnad, innehållande ett expeditors- och väntrum, vartill kommer, att platsvakten i de flesta fall icke har sin bostad i omedelbar närhet av platsen. Med den starka trafikökning, som alltmer gör sig gällande, hava dessa primitiva stationsanordningar visat sig otillräckliga, varför en förbättring härutinnan är nödvändig.

Styrelsen får därför vid dessa platser föreslå uppförandet av stationsstuga, innehållande förutom expeditors- och väntrum även en lägenhet om 2 rum och kök för platsvakten.

[5.]

Platsstugubyggnaden är så placerad, att den lämpligen vid behov kan tillbyggas med en godsbod, varjämte utrymme finnes å vinden för ytterligare en tvårumslägenhet att ävenledes vid behov inredas. Vid en del av platserna, vilket i varje särskilt fall finnes angivet, är trafikrörelsen redan av den omfattning, att godsbod omedelbart i samband med stugans uppförande måste anordnas, liksom inredning av bägge lägenheterna i vissa fall samtidigt erfordras.

Dessa platser äro:

Näverkärret å linjen Krampen—Spannarboda.

Stuga med godsbod samt en lägenhet om 2 rum och kök..... kronor 21,500: —

Hedsjön å linjen Lingbo—Ockelbo.

Stuga (utan godsbod) med två lägenheter om 2 rum och kök... » 20,000: —

Röstbo å linjen Holmsveden—Kilafors.

Stuga (utan godsbod) med två lägenheter om 2 rum och kök... » 20,000: —

Loster å linjen Hennan—Tallåsen.

Stuga (utan godsbod) med två lägenheter om 2 rum och kök... » 20,000: —

Yttersjön å linjen Ekträsk—Hällnäs.

Stuga med godsbod samt en lägenhet om 2 rum och kök..... » 21,500: —

Lappberg å linjen Fjällåsen—Kalixfors.

Stuga (utan godsbod) med två lägenheter om 2 rum och kök... » 20,000: —

Vid *Lottefors* å linjen Bollnäs—Arbrå erfordras däremot med hänsyn till trafikens omfattning ett stationshus, inrymmande expedition, väntsal och resgodsrum samt en lägenhet om 3 rum och kök för stationsföreståndaren kronor 17,500: —

c) Tillbyggnad av stationshus.

Som en naturlig följd av den ökade trafiken uppträder även behovet av större utrymmen i stationshusen, särskilt vad beträffar bagage- och expeditionslokalerna. I den mån utvidgningar och förändringar i denna riktning lämpligen ansetts kunna utföras med till styrelsens förfogande stående medel för »Diverse arbeten» samt ur förnyelsefonden, har detta blivit gjort. Emellertid har det uppstått krav, vilka erfordra kapitalutlägg till större belopp, än styrelsen med tillgängliga medel ansett sig kunna täcka. De stationer, vid vilka nu behovet av en utvidgning av stationshusen är mest trängande, äro följande:

vid Uppsala	kronor 22,300: —
» Göteborg	» 13,000: —
» Hälsingborg	» 20,000: —
» Boden	» 17,200: —
» Åsträsk	» 10,000: —

[5.]	vid Brännland	kronor 10,000: —
	» Myrheden	» 10,000: —
	» Långträsk	» 10,000: —
	» Storsund	» 10,000: —
	» Brännberg	» 10,000: —
	» Ekträsk	» 10,000: —
	» Tvärälund	» 10,000: —

Vid sistnämnda åtta stationer erhållas genom tillbyggnaden dessutom erforderlig utökning av i stationshuset befintliga bostäder åt stationsföreståndare och en stationskarl med 1 rum vardera till respektive 3 rum och kök och 2 rum och kök.

Vid *Höganäs* kronor 67,000: —

I sin år 1914 ingivna underdåniga framställning om anslag upptog styrelsen, bland annat, även ett äskande om 50,000 kronor för fortsatt utbyggande av Höganäs nya bangård, vilket belopp även blev av 1915 års riksdag beviljat. Såsom styrelsen då i sin motivering framhöll, beräknades kostnaderna för arbetet uppgå till sammanlagt 90,000 kronor, och var det styrelsens avsikt att med medel ur förnyelsefonden bestrida de återstående 40,000 kronor för i samband med utbyggnaden erforderliga förändringsarbeten.

I ombyggnaden ingick, bland annat, uppförande av nytt stationshus, för vilket kostnaderna beräknades till 60,000 kronor.

Sedan denna framställning gjorts och bifallits, har emellertid frågan om nytt stationshus kommit i ett annat läge, i det att generalpoststyrelsen anhållit att få lokaler för postens behov inrymda i detsamma.

Med anledning härav har styrelsen med hänsyn till statens gemensamma bästa ansett, att med uppförandet av stationshuset tills vidare bort anstå, till dess Kungl. Maj:ts och riksdagens ståndpunkt till frågan kunnat inhämtas, i anslutning vartill styrelsen låtit utarbeta ett nytt förslag till stationshusbyggnad, upptagande särskilt utrymme för postens behov. I samband med denna anordning erhålles även utan avsevärt ökade kostnader en lägenhet för stationsinspektoren i övre våningen, vilken anordning icke utan avsevärt större kostnader kunnat genomföras vid stationshusets uppförande enligt den ursprungliga planen.

Järnvägsstyrelsen får sålunda föreslå, att för utbyggnad av stationshuset i Höganäs måtte anvisas förenämnda belopp, 67,000 kronor, att i förskott utgå för år 1917.

d) Övriga husbyggnader.

Vid *Nyköping*. Godsexpeditionsbyggnad kronor 36,000: —

Då trafikens utveckling vid denna plats tagit avsevärt större omfång än vid anordnandet av anläggningen för godsrorelsen från början kunnat förutses, har behovet av en särskild godsexpeditionsbyggnad under de tvenne år, stationen varit öppnad för trafik, visat sig synnerligen trängande. Styrelsen ser sig sålunda nödsakad att nu hemställa om medel för en dylik byggnad. Som denna bör förläggas intill godsmagasinet, har styrelsen för avsikt att med till styrelsens disposition stående medel ur förnyelsefonden, för en beräknad kostnad av 3,000

kronor, flytta godsmagasinet och förlägga detsamma å plats, som ansluter sig till ett för stationen utarbetat förslag till slutligt utbyggnadsstadium.

[5.]

Vid *Hallsberg*. Påbyggnad av expeditions- och överliggningshuset kronor 37,000: —

För åkande personal finnes för närvarande i Hallsberg tvenne överliggningshus, ett invid stationen och ett sammanbyggt med lokomotivstallarna, det senare jämväl innehållande expeditions- och förrådslokaler m. m. för lokomotivstationens behov. Dessa hus äro emellertid otillräckliga, så att ett flertal av personalen varje natt får skaffa sig rum i samhället, vilket, särskilt för dem, som ankomma nattetid, erbjuder stora svårigheter, då i samhället råder avsevärd bostadsbrist. För att personalen må kunna vara fullt tjänsteduglig vid förnyad tjänstgöring, bör därför tillfälle beredas till så god nattvila som möjligt, och anses för detta ändamål lämpligast påbygga expeditions- och överliggningshuset vid lokomotivstallarna.

Vid *Göteborg*. Nytt magasin för ankommande ilgods kronor 40,000: —

Lokalerna för ankommande ilgods, som nu äro förlagda i stationshuset, äro otillräckliga, varjämte detta utrymme erfordras för annat ändamål, varför ett nytt magasin för ankommande ilgods erfordras, och äro kostnaderna för detta beräknade till 40,000 kronor, vilket belopp styrelsen anhåller måtte utgå i förskott för år 1917.

Vid *Laxå*. Överliggningshus kronor 50,000: —

För maskinavdelningens åkande personal erfordras i Laxå överliggningsrum för tjugi personer. De rum, som för närvarande härför disponeras, äro dels otillräckliga och olämpliga för ändamålet, dels spridda på åtskilliga ställen å bangården i för andra ändamål avsedda hus. Då en del av dessa rum nu komma att försvinna på grund av husens bortflyttning för utvidgning av spårsystemet, anses nödvändigt att vid beredande av ersättning för dessa samla alla överliggningsrummen till ett ställe och för ändamålet uppföra ett överliggningshus, innehållande utom erforderliga sovrum även mat-, samlings-, toalett- och badrum samt bostad för städerska.

Vid *Lund*. Tillbyggnad av godsmagasinet kronor 25,000: —

Stationsanordningarna vid Lunds bangård, vars ombyggnad med hänsyn till andra viktigare bangårdsombyggnader tillsvidare måste anstå, äro synnerligen knappa i jämförelse med den trafik, som belastar stationen. Detta gäller i första hand godsmagasinsutrymmet, vilket icke tillnärmelsevis motsvarar nuvarande behovet, vartill kommer, att ytterligare stegring i styckegodstrafiken är att förvänta, i det att Svenska lantmännens utsädesaktiebolag förlagt sin huvudverksamhet vid Lund.

För att ävenledes kunna möta denna ökning i godstrafiken föreslår styrelsen nu tillbyggnad av det befintliga godsmagasinet för en beräknad kostnad av

[5.] 25,000 kronor, vilket belopp styrelsen anhåller måtte ställas till styrelsens förfogande redan år 1917.

Vid *Hälsingborg ångf.* Personal- och förrådshus kronor 50,000: —

Nuvarande lokaler för vagnmästarexpedition och manskap äro dels otillräckliga, dels mycket olämpliga för sitt ändamål och i dåligt skick.

De äro belägna i en mindre träbyggnad mellan godsmagasinet och lastkajen, vilken byggnad icke lämpligen kan ombyggas, utan föreslås uppförande av nytt hus, som, förutom erforderliga lokaler för expedition, förråd och oljekällare, bör innehålla sådana lokaler för personalen, som i anslutning till lagen om arbetarskydd böra finnas vid arbetsplatser av hithörande slag.

Vid *Storlien.* Utvidgning av tullokalerna kronor 12,700: —

Generaltullstyrelsen har i skrivelse till järnvägsstyrelsen gjort framställning om utvidgning av de i Storlien befintliga tullokalerna, enär nuvarande lokaler äro alldeles otillräckliga för att medgiva tjänstens behöriga skötande. Järnvägsstyrelsen får i anslutning härtill föreslå dels en tillbyggnad av stationshuset, varigenom erhålles ytterligare två rum för tullkammaren, dels en tillbyggnad av godsmagasinet tullbod, för vilka arbeten sammanlagda kostnaden beräknas till 12,700 kronor, vilket belopp styrelsen anhåller måtte ställas till styrelsens disposition redan år 1917.

Vid *Skellefteå.* Tillbyggnad av godsmagasinet m. m. kronor 24,200: —

Utrymmet i det befintliga godsmagasinet har visat sig alldeles otillräckligt för tillgodoseende av trafikbehovet å platsen. Sålunda har styrelsen redan för lidet år sett sig nödsakad vidtaga vissa utvidgningar av magasinet, varvid kostnaden bestritts av till styrelsens disposition stående medel. Emellertid kräver den alltjämt ökade trafiken, att större utvidgningar vidtagas, och föreslår styrelsen därför nu en tillbyggnad av godsmagasinet, innehållande, förutom ökat godsmagasinsutrymme med varmrums, även en ny godsexpedition, jämte tillbyggnad av lastkaj.

Vid *Boden.*

Inköp av järnvägshotellet kronor 60,000: —

Skötseln av järnvägshotellet med därmed förenad restaurantrörelse har länge med fog föranlett de skarpaste anmärkningar från trafikanternas sida, och då med ägaren av hotellet, som även innehar hotellrörelsen, överenskommelse icke kunnat träffas om rättelse härutinnan eller om rörelsens överlåtande å annan, därtill bättre lämpad innehavare, har styrelsen måst tillgripa särskilda åtgärder. Hotellägaren har sålunda blivit av styrelsen uppsagd. För att emellertid förebygga byggnadens överlåtande å annan av statens järnvägar ej godkänd köpare, har Turisttrafikförbundets restaurantaktiebolag tills vidare, på anmodan av styrelsen, förvärvat byggnaden samt övertagit rörelsen. Bolaget har emellertid, med hänsyn till sina begränsade kapitaltillgångar och deras avseende för andra ändamål, förklarat sig förhindrat för längre tid förbliva ägare av hotellet.

[5.]

Då det dock otvivelaktigt tillkommer statens järnvägar att sörja för att ett fullgott hotell med restaurant finnes att tillgå vid en så starkt trafikerad knutpunkt som Boden, får styrelsen, då restaurantaktiebolaget ifråga sålunda icke anser sig kunna bära utgiften för hotellinköpet, föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen göra framställning om inköp av byggnaden för statens järnvägars räkning, varefter det är styrelsens avsikt att sedermera träffa överenskommelse med bolaget om rörelsens övertagande.

Beloppet ifråga torde utgå i förskott redan år 1917.

Anordnande av tvättstugor för personalen vid vissa stationer..... kronor 29,300: —

I sin föregående år ingivna underdåniga framställning angående behovet av nya byggnader och anläggningar hemställde styrelsen, bland annat, även om medel för anordnande av tvättstugor för personalen å V distriktet, och anförde styrelsen då som skäl härför, att det i större utsträckning än hittills är synnerligen erforderligt bereda personalen i de nordligaste trakterna med den stränga vintern möjlighet att tvätta och byka inomhus. Erfarenheten har därvid givit vid handen, att det icke är lämpligt att i källargrunden under bostäderna anordna tvättstugor, enär källarna härigenom bliva fuktiga och olämpliga att använda för matförvaring, vartill kommer, att givetvis även själva byggnaden tager skada av fukten. Anledningen härtill är, att erforderlig ventilation vintertid icke kan åvägabringas för avlägsnande av imbildningen. För hindrande av frost i källarna är det nämligen nödvändigt att inskränka tillträdet av den kalla luften till källarna till det minsta möjliga. Av denna anledning anordnas numera icke vid nybyggnader i dessa trakter tvättstugor i källargrunden.

Där särskilda tvättstugor saknas, har styrelsen därför måst lämna medgivande till tvättning i köken under den kalla årstiden, ett medgivande, som dock kan innebära risk för att bostadslägenheterna skadas av fukt, förutom att ur sanitär synpunkt ett dylikt förfaringssätt icke kan anses lämpligt.

Den enda riktiga lösningen av frågan är enligt styrelsens förmenande den, att särskilda tvättstugor för personalen uppföras i dessa trakter.

Såsom styrelsen sedermera haft tillfälle att under hand meddela, skulle, förutom föregående års äskanden, dylika anläggningar erfordras vid ytterligare ett antal platser, nämligen: *Linaälv*, *Sikträsk*, *Ripats* och *Kopparåsen*, samtliga belägna å V distriktet, samt *Bollnäs*, *Hudiksvall*, *Långsele*, *Sollefteå* och *Järpen* å IV distriktet.

2:o. Spåranordningar.

De arbeten, som härvid föreslås komma till utförande, bestå huvudsakligen i:

- 1) *Förlängning av mötesspår och utläggning av ett tredje tågspår.*
 - 2) *Anordnande av nya mötesplatser.*
 - 3) *Anordnande av bättre utrymmen för frilastning och uppställning av vagnar.*
- Beträffande 1) och 2) får styrelsen såsom allmän motivering framhålla följande:

- 1) *Förlängning av mötesspår och utläggning av ett tredje tågspår.*

Å de statens järnvägars huvudlinjer, vars utbyggnad ännu icke fullbordats, finnas vid många stationer i regel endast två tågspår, varvid mötesspåret är av sådan längd, som vid tiden för anläggningen motsvarade det dåvarande behovet

[5.] med hänsyn till tågens storlek. Sedan numera starkare lokomotiv anskaffats, hava även tågens storlek ökats, vilket medför, att å dessa stationer nuvarande mötesspår många gånger äro för korta, för att tågmöten obehindrat skola kunna försiggå. I så fall måste växlingar företagas och uppstå härigenom i regel tågförseningar. Därunder inträffar det ofta, att, för att möjliggöra tågmöte, en delning av ett för långt tåg måste äga rum, vilket nödvändiggör växlingsrörelser utförande mot ett väntat tåg. Enligt säkerhetsordningens föreskrifter få sådana växlingsrörelser icke äga rum utanför stationens spårområde mot ankommande tåg under sista fem minuterna före tågets väntade ankomst, och, om sådan växlingsrörelse måste ske under tiden mellan fem och tio minuter före tågets väntade ankomst, skall, förutom att stoppsignal visas från infartssignalen, en signalkarl utsändas på i säkerhetsordningen föreskrivet avstånd från stationen för att därifrån visa stoppsignal mot tåget. Först sedan sådana åtgärder vidtagits, kunna erforderliga växlingsrörelser utföras. Då personaltillgången å mindre stationer oftast är så knapp, att den icke tillåter ett sådant förfaringssätt, måste växlingen uppskjutas, tills det andra tåget stoppats för infartssignalen och under rättats om förhållandet, varav givetvis tågförsening blir följden. Härutöver måste påpekas den omständigheten, att olyckshändelser av olika slag lätt kunna inträffa vid sådana växlingsrörelser utförande, om ett noggrannt aktgivande på signaler icke äger rum.

Med den ständiga stegring i tågrörelsen, som framträtt under de sista åren, har det även visat sig, att två tågspår å stationer vid sådana linjer icke äro tillräckliga för trafikens behöriga skötande. Trafiken och härmed tågantalet har nämligen så ökats, att det blivit nödvändigt vid många tillfällen samtidigt hava tre tåg inne på en station, varvid behovet av ett tredje tågspår framträtt som synnerligen trängande. Godstrafiken har numera å alla linjer blivit så livlig, att det icke längre kan låta sig göra att använda last-, rangerings- och uppställningsspår även som tågspår. En sådan kombination av ett visst spårområdes användning har nämligen visat sig ytterst hindrande för en jämn fortgång av vagnars rangering, lastning och lossning, vilket i sin ordning försvårar en nödvändig, snabb vagnomsättning.

Av nämnda orsaker torde det sålunda vara tydligt, att stort behov föreligger av tillräckligt långa mötesspår och utläggande av tredje tågspår å stationer i allmänhet.

Bland de enkelspåriga linjer, som i detta hänseende varit mest eftersatta, står utan tvivel linjen *Krylbo—Långsele* främst, då hänsyn toges till att denna linje redan länge varit hårt pressad, och att trafiken numera där nått ett maximum genom den betydligt ökade träkolstrafiken och norrlandstrafiken i allmänhet. Sedan numera efter verkställd spår förstärkning även starkare lokomotiv kunnat tillföras sagda bandel, anser sig styrelsen på det kraftigaste böra påyrka detsamma snara utbyggande på ovan nämnt sätt, för att trafiken skall kunna behörigen skötas.

2) *Nya mötesplatser och utbyggnad av befintliga sådana.*

Behovet av nya platser med anordningar för tågmöten och tågförbigång samt utbyggande av redan befintliga sådana har länge varit stort och har mer och mer ökats, allt eftersom trafiken blivit större och tågrörelsen härigenom intensivare. Å linjer med långa stationssträckor har detta behov framkommit synnerligen ofta, och givet är, att en stor del av de under sista året förekommande tågförseningarna förorsakats av otillräcklig tillgång på mötesplatser och bristande

[5.]

anordningar å redan befintliga sådana. Även under normala trafikförhållanden är det icke möjligt att nöjaktigt uppfylla de krav beträffande tågexpediering, som måste ställas på statens järnvägar, med mindre fullt tillräckliga möjligheter finnas, för att behövliga tågföljdsändringar skola kunna komma till utförande. Kravet på dylika mötesplatser anordnande har behjärtats av Kungl. Maj:t och senare års riksdagar, i det anslag beviljats för de anläggningar av denna beskaffenhet, som av styrelsen föreslagits.

I samband med de utredningar, som pågå inom styrelsen angående behovet av nya byggnader och anläggningar m. m. under tioårsperioden 1918—1927, hava undersökningar, bland annat, verkställtts angående de olika bandelarnas behov av utbyggnad under sagda period för att kunna uppnå erforderlig trafikkapacitet. Med dessa undersökningar som grund har visst program för denna utbyggnad uppgjorts för de olika bandelarna, vilket program enligt styrelsens förmenande synes vara nödvändigt att genomföra under nämnda tid.

De utvidgningar av spårsystemen, som nu föreslås, hava ock uppgjorts i överensstämmelse med detta program. Styrelsen vill därför framhålla, att de olika förslagen ej böra betraktas som enstaka behov av bättre spårplanordningar, utan som ett led i respektive bandelars programenliga utbyggnad.

Här nedan begärda anslagsmedel äro avsedda att endast täcka kostnaderna för sådana arbeten, vilka äro att hänföra till kapitalökning, varjämte i desamma icke ingå medel för markförvärf av större betydenhet, vilka äro avsedda bestridas av medel från det begärda anslaget för inköp av mark.

För överskådlighetens skull hava i det följande de olika arbetena uppställtts bandelsvis samt därvid för varje bandel angivits programmet, till vilket arbetena ifråga ansluta sig.

Gnesta—Katrineholm.

Under femårsperioden 1918—1922 erfordras, att samtliga stationer förses med tre tågspår, vartdera å cirka 600 meters fri längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid Valla kronor 23,000: —

Det tredje tågspåret är dock ej avsett att i detta sammanhang utläggas till större längd än cirka 400 meter.

Uppsala—Krylbo.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras ej mindre än tre nya mötesplatser och föreslås år 1918 anläggandet av

<i>Järlåsa</i> å linjen Åland—Vittinge	kronor 58,000: —
<i>Isätra</i> „ „ Heby—Sala	„ 47,000: —

Av dessa är Järlåsa avsedd att utbyggas till fullständig station under ovan nämnda period.

Redan efter den nu föreslagna utbyggnaden är emellertid platsen avsedd att även tillgodose behovet för den lokala trafiken.

[5.]

Krylbo—Frövi.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras fyra nya mötesplatser och föreslås redan år 1918 anläggandet av

Hökmora-linjen Krylbo—Karbenning kronor 41,000: —

Katrineholm—Norrköping.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att fullständig station anlägges vid Näkna och föreslås redan år 1918 anordnandet av mötesplats därstädes.

Näkna å linjen Simonstorp—Graversfors kronor 73,000: —

Falköping Ranten—Nässjö.

Redan år 1918 erfordras dels att å samtliga stationer mötesspårerna erhålla minst 600 meters fri längd, dels att en ny mötesplats anordnas vid Yxen Haga, vilka arbeten därför nu föreslås komma till utförande.

Förlängning av mötesspårerna kronor 29,700: —
Yxen Haga å linjen Jönköping—Tenhult » 74,000: —

Laxå—Kil.

Under femårsperioden 1918—1922 erfordras, att å samtliga stationer mötesspårerna erhålla minst 600 meters fri längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Porla kronor 31,000: —
Svartå » 55,300: —

Beträffande Svartå föreligger även stort behov av längre uppställningsspår och ingå kostnaderna för anordnandet därav i ovannämnda summa, 55,300 kronor.

Mjölby—Nässjö.

Under senare delen av tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att dubbelspår anlägges å denna linje. I avvaktan därpå måste emellertid redan nu utvidgningar av spårsystemen å respektive stationer företagas, huvudsakligen gående ut på anordnandet av tre tågspår vardera av cirka 600 meters fri längd. År 1918 föreslås dessa arbeten, i vad de beröra förlängning av två tågvägar till minst 600 meters längd, bliva utförda vid

Sommen kronor 25,500: —
Boxholm » 16,000: —

Hässleholm—Malmö.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att vissa stationer förses med avsevärt förbättrade anordningar beträffande förbigångsspår, lokala godstågsspår m. m. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid Stehag, Stångby och Uppåkra.

Beträffande de tvenne senare stationerna hänvisas till »Större arbeten», medan den förra behandlas här.

[5.]

Stehag kronor 57,000: —

Det å stationen nu förefintliga förbigångs- och godstågsspåret är olämpligt beläget, enär den dubbelspåriga huvudlinjen går emellan nämnda spår å ena sidan samt spår och övriga anordningar för den lokala gods rörelsen å andra sidan. På grund härav måste vid all växling huvudspåren korsas. Vidare är spåret endast 500 meter långt, vilket har till följd, att vid dagligen förekommande förbigång av längre godståg dessa måste delas och den överskjutande delen med korsning av huvudspåren införas å de för den lokala gods rörelsen avsedda spåren. De nuvarande förhållandena giva lätt anledning såväl till tåg-förseningar som till olyckshändelser. Spårsystemet bör därför omläggas och utvidgas på sådant sätt, att ett 600 meter långt godstågsspår erhålles å samma sida om huvudspåren som anordningarna för den lokala gods rörelsen. Härjämte böra utdragsspåren anordnas så, att vid växling ur säkerhetssynpunkt förkastlig utdragning å huvudspåren i riktning emot ankommande tåg icke behöver ske. I samband med berörda arbeten böra även förbättringar i spår anordningarna för den lokala godstrafiken vidtagas i syfte att underlätta växlingsarbete å stationen. I den för stationens utvidgning uppgjorda planen ingår, förutom utvidgning och omläggning av spårsystemet efter förestående grunder, även anordnande av bredare och längre mellanplattform än den nu befintliga, alltför smala och korta.

Malmö—Trälleborg.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att å samtliga stationer mötes-spåren erhålla minst 600 meters fri längd, men, med hänsyn till för närvarande å denna linje anordnad trafik, anser sig styrelsen för år 1918 kunna inskränka sin framställning till att detta må bliva utfört vid

Fosieby kronor 13,500: —

Malmö—Ängelholm.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att å samtliga stationer mötes-spåren erhålla minst 600 meters fri längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Böketofta kronor 47,000: —

Halmstad—Hälsingborg.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att å samtliga stationer mötes-spåren erhålla minst 600 meters fri längd och att dessutom vissa stationer erhålla ett tredje tågspår å 500—600 meter. År 1918 föreslås detta, i vad det berör förlängning av mötesspåren, utfört vid

Skälderviken kronor 55,000: —

I samband med förlängning av mötesspåren föreslås borttagande av de skarpa 300 meters kurvorna på ömse sidor om stationen. Därigenom vinnes

- [5.] även möjlighet till anläggandet av en bredare och längre plattform för tågspåren, vilket behov på grund av den — särskilt sommartid — livliga persontrafiken är synnerligen trängande.

Bättre utrymmen för frilastning och uppställning av vagnar föreslås vid

Kattarp..... kronor 15,300:—

Åstorp—Höganäs.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att å samtliga stationer mötespåren erhålla minst 450 meters fri längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Nyväng kronor 24,000:—

Stort behov föreligger å denna plats, med den snabba utveckling trafiken där tager, att även få bättre spårutrymmen för frilastning, och ingår i förestående summa anläggandet av ett särskilt frilastspår.

Krylbo—Storvik.

Under femårsperioden 1918—1922 erfordras, att samtliga stationer förses med tre tågspår, varav två mötesspår å 600 meters fri längd och ett förbigångsspår å 520 meters längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Jularbo kronor 53,100:—
Horndal , 18,000:—

Beträffande den förstnämnda stationen äro berörda arbeten avsedda att komma till utförande i samband med inledandet av *Jularbo—Månsbo* järnväg, vilken nu är under byggnad.

Ny mötesplats erfordras år 1918 vid

Baggå å linjen Byvalla—Hästbo kronor 50,000:—

Storvik—Ljusdal.

Under femårsperioden 1918—1922 erfordras, att samtliga stationer förses med tre tågspår i likhet med vad som förut nämnts för bandelen *Krylbo—Storvik*. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Granbo kronor 29,000:—
Karsjö , 22,000:—
Medskogsheden , 20,000:—
Långbo , 13,600:—

Beträffande *Karsjö* beviljade 1916 års riksdag ett anslag av 12,000 kronor i och för anordnandet av ett 600 meters långt mötesspår därstädes, för vilket arbete, med hänsyn till det trängande behovet, styrelsen redan 1916 i förskott anvisat medel. I nu begärda anslag, 22,000 kronor, ingår därför endast utläggande av ett tredje tågspår å 520 meter.

Nya mötesplatser erfordras under tioårsperioden till ett antal av tre stycken och föreslås år 1918 anordnandet av en dylik vid [5.]

Edänge, å linjen Skästra—Ljusdal kronor 54,500: —

Ljusdal—Ånge.

Redan år 1918 erfordras, att tre tågspår i likhet med vad som föreslagits för linjen Krylbo—Storvik—Ljusdal anordnas å de stationer, där detta ej redan finnes. De stationer, som sålunda nu föreslås till utbyggnad, äro

Tallåsen	kronor 21,200: —
Hennan	» 20,600: —
Ramsjö	» 25,700: —
Mellansjö	» 15,000: —

Bräcke—Långsele.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att samtliga stationer förses med tre tågspår av samma längder som förut föreslagits för linjen Krylbo—Bräcke. År 1918 föreslås detta bliva utfört i sin helhet vid

Bispgården	kronor 71,000: —
Kälarna	» 17,000: —

samt beträffande anordnandet av 600 meters långa mötes-spår vid

Nyhem	» 15,000: —
Dockmyr	» 18,600: —

Nya mötesplatser erfordras under tioårsperioden till ett antal av tre stycken och föreslås redan år 1918 anläggandet av dylika vid

Fångsjöbacken å linjen Bispgården—Gräninge	kronor 35,000: —
Grötingen å linjen Bräcke—Nyhem	» 16,000: —

Bräcke—Storlien.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras,

1:o) att å linjen Bräcke—Östersund samtliga stationer erhålla tvenne mötes-spår å 600 meters fri längd och att dessutom vissa stationer erhålla ett tredje tågspår å 500 eller 600 meters längd. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Gällö	kronor 66,000: —
Stavre	» 16,800: —

Beträffande Gällö ingår i förslaget även anordnandet av ett tredje tågspår å 540 meters längd.

2:o) att å linjen Östersund—Storlien samtliga stationer erhålla tvenne mötesspår av minst 450 meters fri längd. År 1918 föreslås detta utfört vid

Storlien	kronor 60,300: —
----------------	------------------

[5.]

Beträffande den sistnämnda platsen föreligger dessutom stort behov av bättre utrymmen för uppställning av vagnar såsom en följd av stationens egen-
skap av gränsstation mot Norge och därav föranledd tullbehandling av gods
m. m. och ingå kostnaderna för anordnandet av tvenne stickspår för detta ändamål i ovanstående summa.

Ånge—Sundsvall.

Under femårsperioden 1918—1922 erfordras,

1:o) att å linjen Ånge—Torpshammar samtliga stationer erhålla tvenne
mötesspår à 600 meters fri längd;

2:o) att å linjen Torpshammar—Sundsvall motsvarande mötesspårslängd
blir minst 450 meter. På grund av de å denna linje förefintliga svåra kröknings-
och lutningsförhållandena kunna nämligen ej tåg av samma längd framföras här
som å linjen Ånge—Torpshammar och anses 450 meters mötesspårslängd därför
tillräckligt.

År 1918 föreslås ovanstående program utfört vid å linjen Torpshammar—
Sundsvall belägna

Nedansjö kronor 51,000: —

Långsele—Vännäs.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att å samtliga stationer mötes-
spåren erhålla minst 600 meters fri längd. Därutöver erfordras å vissa stationer
ett tredje tågspår à 500—600 meters längd. År 1918 föreslås detta, såväl be-
träffande förlängning av mötesspåren som anordnandet av ett tredje tågspår,
bliva utfört vid

Anundsjö kronor 24,500: —

Nya mötesplatser, vilka samtidigt äro avsedda att tillgodose behovet för den
lokala trafiken, erfordras under tioårsperioden till ett antal av tre stycken, och
föreslås redan år 1918 anläggandet av

Björnsjö å linjen Gottne—Björna kronor 71,000: —

Å vissa befintliga mötesplatser användes sidospåret för lastning och lossning
av vagnar. Då detta ur trafiksäkerhetssynpunkt är olämpligt och dessutom
hindrar tågmötens snabba expediering, erfordras anläggandet av ett särskilt last-
spår. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Brattsbacka kronor 16,700: —

Vännäs—Boden.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras liksom å bandelen Långsele—
Vännäs, att å samtliga stationer mötesspåren erhålla minst 600 meters fri längd
samt att å vissa stationer ett tredje tågspår à 500—600 meter utlägges. År 1918
föreslås detta, i vad det berör den större mötesspårslängden, bliva utfört vid

Koler kronor 12,400: —

Brännberg » 11,700: —

[5.]

Beträffande anläggandet av ett tredje tågspår erfordras detta under tioårsperioden, bland annat, vid Vindeln och Åsträsk stationer. Redan nu finnes vid dessa stationer ett tredje spår, vilket dock huvudsakligen är använt som last- och magasinsspår. I avsikt att frigöra spåret från denna dess uppgift, så att det helt kan få disponeras som tågspår, men utan att nu giva det den längd, som framgår av förestående program, föreslås anläggandet av ett särskilt last- och magasinsspår samtidigt med utflyttning och tillbyggnad av godsmagasinet. Kostnaderna härfor hava beräknats till vid

Vindeln.....	kronor 10,000: —
Åsträsk.....	» 15,000: —

Nya mötesplatser, vilka samtidigt äro avsedda att tillgodose behovet för den lokala trafiken, erfordras under tioårsperioden till ett antal av tre stycken. Redan år 1918 föreslås anläggandet av

Träskholm, å linjen Jörn—Myrheden	kronor 39,000: —
Korsträsk, » » Storsund—Älvsbyn.....	» 41,000: —

Luleå—Gällivare.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att samtliga stationer fördes med tre tågspår, av vilka de tvenne mötesspår anordnas med en längd av 600 meter samt det tredje spåret — förbigångsspår för malmtåg — med en längd av minst 300 meter. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Gammelstad	kronor 30,000: —
------------------	------------------

Utvidgningen av spårsystemet vid denna station avser även att tillgodose behovet för den stora lokala trafiken, och har styrelsen fördenskull föreslagit bättre utrymmen för frilastning och uppställning av vagnar.

Beträffande det tredje tågspåret föreslås dylikt bliva anlagt år 1918 vid

Holmfors	kronor 18,200: —
Sandträsk.....	» 18,000: —
Harrträsk	» 14,000: —

Bastuträsk—Kallholmen.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras vid vissa stationer ett tågmötespår av 450 meters fri längd, som helt kan disponeras såsom tågväg utan att samtidigt utgöra last- eller uppställningsspår. År 1918 föreslås detta bliva utfört vid

Ursviken	kronor 15,000: —
----------------	------------------

Vännäs—Umeå.

Under tioårsperioden 1918—1927 erfordras, att samtliga stationer fördes med två tågspår å minst 450 meters längd, och böra dessa därvid ej samtidigt utgöra last- eller uppställningsspår utan helt vara disponibla för sin egentliga uppgift. Vid ändstationen, Umeå, erfordras dessutom större utrymmen för upp-

- [5.] ställning av reservvagnar samt för frilastning. År 1918 föreslås endast utvidgning av spårsystemet vid sistnämnda station enligt ovanstående
- Umeå kronor 18,400: —

3:o) Anordnande av skenfria vägkorsningar... kronor 250,000: —

Genom beslut av 1916 års riksdag har till styrelsens förfogande ställts ett belopp av 250,000 kronor för anordnande av skenfria vägkorsningar vid vissa uppgivna platser, varav i förskott för innevarande år 150,000 kronor. Tidigare i denna underdåniga framställning berörd utredning beträffande anslagsbehovet för tioårsperioden 1918—1927 visar dock ett avsevärt större behov av medel till dylika anläggningar än den äldre tioårsutredningen, varpå 1916 års anslag grundat sig. Emellertid finner styrelsen sig böra med hänsyn till övriga stora krav på statskassan inskränka sig till att för år 1918 begära samma belopp, som för år 1917 beviljades, nämligen 250,000 kronor, varigenom till styrelsens disposition för i förlidet års underdåniga framställning upptagna arbeten jämte nytillkomna krav

- vid Västerljung å linjen Järna—Nyköping,
 » Näkna å linjen Simonstorp—Graversfors,
 » Sparreholm,
 » Motala verkstad samt
 » Eslöv

skulle finnas sammanlagt 500,000 kronor. Detta belopp täcker ingalunda med nuvarande höga priser de kostnader, vilka för dessa arbeten nu beräknas, eller omkring 750,000 kronor, men det torde vara att förutse, att med respektive samhällen inledda underhandlingar om bidrag icke kunna så hastigt slutföras, att icke de disponibla medlen kunna anses tillfyllest för den period, under vilken de äro avsedda att konsumeras.

4:o) Förbättringar vid kol- och vattenstationer... kronor 150,000: —

Vid statens järnvägars kol- och vattenstationer gör sig oupphörligt på grund av trafikens utveckling behov av utvidgningar och förbättringar gällande såväl vad beträffar kolupplagen och deras skötsel i och för tids- och personalbesparing som beträffande utlämningsanordningarna för såväl kol som vatten. Vad särskilt de senare angår, erfordras, sedan de genomgående tågen på grund av de moderna lokomotivens konstruktion nu kunna framföras allt längre sträckor utan lokomotivbyte, snabba utlämningsanordningar vid stationsplattformerna för att kunna undvika uppehåll för kol- och vattengivning utöver den tid, som åtgår för tågens expediering.

Då dessa anordningar draga var för sig jämförelsevis små kostnader samt vid nu alltmåra förekommande omkastningar av trafiken det ofta befinnes lämpligare med hänsyn till denna trafiks krav att tillgodose ett senare uppkommet behov av hithörande anläggningar före ett tidigare, är det synnerligen önskvärt,

att för sådana anläggningar finnes tillgänglig en viss anslagssumma att disponeras för ändamålet i den ordning behoven göra sig gällande.

De stationer, vid vilka, såvitt nu kan bedömas, i första hand lighthörande anläggningar skulle komma till utförande, äro Göteborg-Bs, Falköping-Ranten, Vännäs, Vitvattnet, Svenshögen, Munkedal och Holmsveden.

5:o) Telegraf- och sektionstelefonledningar

samt kabelarbeten kronor 638,000: —

1916 års riksdag har för dylika anläggningar beviljat ett belopp av 180,900 kronor. Emellertid har den enorma trafikökningen visat, att synnerligen trängande behov föreligga att i ett avsevärt hastigare tempo än hittills utbygga ett flertal linjer. Samtidigt som trafiken ökas, blir också tågrörelsen intensivare, i det att tågantalet växer och tågens lägen inbördes bliva tätare. Då statens järnvägars bandelar till huvudsaklig del fortfarande äro enkelspåriga, uppstår härigenom ett ökat behov av telegraf- och telefonförbindelser dels mellan den plats, dit tågledningen är förlagd, och övriga stationer för att uppnå en snabb expediering av erforderliga tågorder, vilkas antal högst väsentligt ökats, dels mellan stationerna inbördes för att kunna expediera i säkerhetsordningen föreskrivna tågfrågor. I samband härmed vill styrelsen nämna, att för ett tågs expedierande å enkelspårig bandel skola fyra tågfrågor växlas mellan stationerna å varje stationssträcka, och torde sålunda tydligt framgå, i vilken utsträckning telegraflinjerna härav bliva belamrade och de svårigheter, som förefinnas för tågledningen att samtidigt få sina tågorder expedierade. Bristen på tillräckligt antal telegraf- och sektionstelefonledningar har tydligt framträtt under sista året, enär en stor del av uppstående tågförseningar med säkerhet skulle kunnat undvikas och tågrörelsen i allmänhet kunnat utvecklas mera jämnt, om flera möjligheter funnits för tågledningen och stationerna att komma i förbindelse med varandra.

För att på ett fullt tillfredsställande sätt kunna å vissa bangårdar och andra platser anordna det alltjämt växande antalet telegraf- och telefonledningar, måste därjämte jordkablar nedläggas.

Enligt den förut i denna skrivelse berörda utredningen angående anslagsbehovet för tioårsperioden 1918—1927 skulle i anslutning till vad ovan framhållits för år 1918 erfordras ett belopp av 1,222,000 kronor för lighthörande anläggningar, men med hänsyn till de stora krav i övrigt, som järnvägsstyrelsen nu framlägger, har styrelsen inskränkt detta sitt äskande till ovan angivna belopp eller 638,000 kronor, av vilket 300,000 kronor erfordras i förskott för år 1917.

De anläggningar, som med detta anslag äro avsedda att komma till utförande, äro

telegrafledningar å följande sträckor, nämligen:

Krylbo—Östersund,

Malmö—Hälsingborg,

Hallsberg—Falköping-Ranten,

Stockholm—Järna (2 ledningar),

Stockholm—Krylbo,

jämte några kortare sträckor;

[5.]

*sektionstelefonledning*ar å följande sträckor:

Stockholm—Ånge,
 Stockholm—Frösunda,
 Hässleholm—Malmö,

samt nedläggandet av *kablar* för ett belopp av 55,000 kronor, varemot följande anläggningar, vilka voro avsedda att komma till utförande år 1918, tillsvidare måste anstå, nämligen:

*telegrafledning*ar å sträckorna Boden—Morjärv, Sollefteå—Bräcke, Ånge—Stöde, Ljusdal—Ånge, Malmö—Trälleborg ångf., Falköping Ranten-Nässjö, Krylbo—Örebro, Stockholm—Krylbo, Katrineholm—Hallsberg och Stockholm—Järna;

*sektionstelefonledning*ar å sträckorna Stockholm—Järna, Frövi—Hallsberg, Åby—Mjölby, Hallsberg—Falköping-Ranten, Mjölby—Nässjö, Malmö—Kävlinge, Krylbo—Ljusdal, Bollnäs—Kilafors—Söderhamn och Långsele—Umeå,

samt nedläggandet av *kablar* för ett belopp av 55,000 kronor.

6:o) Elektriska belysningsanläggningar ... kronor 275,000: —

I föregående års underdåniga framställning angående behovet av nya byggnader och anläggningar upptog styrelsen, bland annat, ett anslag å 144,000 kronor för elektriska belysningsanläggningar, men minskade Kungl. Maj:t detta äskande till 100,000 kronor, vilket belopp även blev av 1916 års riksdag beviljat. Genom denna nedprutning saknas anslagsmedel för de i föregående års äskanden upptagna belysningsanläggningarna vid Storlien, Umeå, Örnsköldsvik, Ockelbo, Värtan, Väsby m. fl. stationer, vilka anläggningar emellertid snarast anses böra komma till utförande. Dessa anläggningar beräknas med nuvarande stegrade materialpriser sammanlagt betinga en kostnad av 75,000 kronor.

Vid Märsta, Knivsta, Norrviken, Tureberg, Åby, Norsholm, Malmslätt, Pålshoda, Fågelsta, Uddevalla, Gårdsjö, Halmstad, Kilafors, Bollnäs, Ljusdal, Vännäs, Bastuträsk och Älvsby, där elektrisk ström kan fås på fördelaktiga villkor, anses elektrisk belysning behöva införas för erhållande av förbättrad belysning av stationernas bangårdar och expeditiionslokaler. Dessa anläggningar beräknas till sammanlagt 173,500 kronor.

För förbättring av stationsbelysningen samt för införande av elektrisk belysning i personalens bostäder, vilket senare ingår som ett led i styrelsens strävan att bereda personalen i de nordligare distrikten med dess långa, mörka vintrar den trevnad, som bör anses förenat med elektrisk belysnings införande i bostadslägenheterna, erfordras elektriska belysningsanläggningar vid följande stationer, nämligen Vassijaure och Torneträsk, samt några mindre stationer. Kostnaderna för sistnämnda anläggningar beräknas uppgå till 26,500 kronor.

Av det sammanlagda anslagsbeloppet — 275,000 kronor — böra 150,000 kronor få disponeras redan år 1917.

7:o) Övriga anläggningar.

Vid Örebro, centralverkstaden.

Utbyggnad av vagnverkstadens norra gavel för utdragning av
 travers kronor 15,000: —

För att förhindra onödigt växlingsarbete vid vagnarnas intagning i, respektive uttagning från verkstaden är det av vikt, att detta arbete sker systematiskt och att spårförbindelserna äro så förlagda, att de olika växlingsrörelserna icke hindra varandra. Genom att anordna en utbyggnad å verkstadens norra sida, varigenom den i verkstaden löpande golvtraversen sättes i förbindelse med det yttre spårsystemet, kunna vagnarna denna väg uttagas ur verkstaden utan att hindra växlingsarbetet vid intagning av reparationsvagnar, vilket sker vid verkstadens södra sida.

Vid Örebro, centralverkstaden.

Anordning för lyftning av boggier och vagnaxlar i vagnverkstaden... kronor 20,000: —

För vinnande av snabb omsättning av de boggier, som äro intagna i verkstaden för reparation, samt för att i görligaste grad minska kostnaderna för transport av boggierna inom verkstaden, bör en traversbana anordnas över vart och ett av de två spår, å vilka boggierna repareras. Denna anordning förutsätter dels en förstärkning av de befintliga pelarna, dels insättning av en del nya pelare.

Vid Örebro, centralverkstaden.

Spånledning kronor 15,000: —

Spånen från arbetsmaskinerna i snickarverkstaden uppbrännas i ångcentralen för att tillgodogöras för uppvärmningsändamål. Dels för underlättande av transporten därav, dels med hänsyn till gällande lagbestämmelser om arbetarskydd erfordras pneumatisk ledning för spånens automatiska bortförande från arbetsmaskinerna till ångcentralen.

Anslaget bör utgå i förskott för år 1917.

Vid Örebro, centralverkstaden.

Spåranordningar kronor 32,000: —

För att underlätta de kostsamma och tidsödande transporter av lokomotivpannor m. m. mellan lokomotivverkstaden och plåtslageriet samt mellan uppställningsplatsen för reservpannor och respektive verkstäder erfordras spår för framförande av lokomotivverkstadens travers mellan dessa båda verkstäder samt för uppställning av reservlokomotivpannorna å intill traversbanan tvärgående uppställningsspår. Genom dessa anordningar kunna avsevärda transportkostnader inbesparas.

Vid Järva lokomotivstation.

Anordnande av badhus kronor 22,000: —

Vid Järva lokomotivstation med dess omfattande anläggningar för skötsel av lokomotiv och vagnar är samlad en avsevärd personalstyrka, vars arbete till största delen är av mycket nedsmutsande natur, varför det är synnerligen behöv-

- [5.] ligt och för övrigt även i överensstämmelse med lagen om arbetarskydd att tillfälle till bad beredes denna personal. På grund härav föreslås, att en tillbyggnad till den befintliga ångcentralen uppföres, innehållande kar- och badstudad.

Vid Sävenäs.

Uppförande av en rengörings- och desinfektionsanstalt..... kronor 29,000:—

Järnvägsstyrelsen har genom under år 1892 utfärdade order föreskrivit, att desinfektionsanstalt för järnvägsvagnars rengöring och desinfektion tills vidare skall finnas, bland annat, vid Göteborg. En provisorisk sådan plats har också varit anordnad därstädes, men meddelade hälsovårdsnämnden under våren 1915, att densamma ej längre kunde få användas på grund av otillfredsställande anordningar.

Under hand träffades då uppgörelse med Göteborgs slakthusstyrelse att mot viss ersättning åtaga sig rengöring och desinfektion av vagnar, som ankommo till Göteborg. Då vagnantalet numera blivit allt för stort, har slakthusstyrelsen meddelat, att rengöring icke kan ombesörjas vid slakthuset längre än till den 1 oktober 1917.

Då emellertid lämplig plats för denna rengöring och desinfektion icke kan anvisas vare sig vid Göteborgs eller Olskrokens stationer, har styrelsen låtit uppgöra förslag till en dylik anstalt vid Sävenäs. Denna kan dock ej, innan Göteborgs bangårdsfråga blir slutgiltigt löst, betraktas annat än som provisorisk, men har platsen så valts, att denna anläggning torde under avsevärd tid — minst 10 å 15 år — kunna obehindrat kvarligga.

Den beräknade kostnaden för detta arbete belöper sig till 29,000 kronor, vilka styrelsen nu anhåller måtte ställas till styrelsens förfogande redan år 1917.

Vid Eslöv.

Tillbyggnad av godsmagasinet..... kronor 34,600:—

Det nuvarande godsmagasinet erbjuder med anledning av den oerhört ökade trafiken å platsen alldeles otillräckligt utrymme för omlastning av gods mellan statens järnvägar och anslutande järnvägar. Genom breddning av magasinet, varigenom den nuvarande omlastningsplattformen inuti detsamma skulle ökas från 4 till 10 meter, skulle erforderligt utrymme erhållas.

Vid Möckeln.

Lastbrygga med spår och vagnvåg kronor 45,000:—

Alltsedan statens järnvägar förvärvade denna håll- och lastplats, har den direkta lastningen från sjön Möckeln till järnvägsvagn skett å provisorisk sjöbrygga av obetydlig längd, anordnad intill närmast sjön beläget spår. Då vattendjupet här är ringa och anordningarna i övrigt synnerligen primitiva, har det syntts styrelsen välbetänkt, att en förbättring i dessa lastningsanordningar för sjötrafiken med det snaraste verkställes.

Genom anordnandet av en vid särskilt stickspår belägen kaj utmed sjön skulle avsevärt bättre lastningsmöjligheter komma att beredas trafikanterna, vilket i sin tur komme att återverka i ökad trafik.

Det trafikområde, som den stora sjön Möckeln behärskar, är nämligen vitt-omfattande och blir det än mer, sedan år till andra närliggande sjöar bliva kanaliserade genom ett för detta ändamål redan bildat bolag.

Det synes därför ligga i statens järnvägars intresse att vidtaga ifrågavarande anordningar, vartill även trafikanterna utlovat bidrag med för kajen erforderligt virke samt för anläggningen i övrigt behöfligt grus.

Statens järnvägars kostnader, inbegripet anordnande av vagnvåg, uppgå till 45,000 kronor.

Vid Stugsund.

Förlängning av timmerlossningsbryggan kronor 47,000: —

Såsom framgår av nedanstående tabell, hava de kvantiteter trävaror, som under de senare åren framflottats i Ljusnan och inskilts till järnvägens uppforderingsverk vid Myssje och därifrån per järnväg transporterats till stjälpningsplatsen i Stugsund, år från år i avsevärd grad ökats, vilket förhållande ställt större krav på transportmöjligheterna å järnvägen mellan Myssje och Stugsund.

Å r.	A n t a l	
	sågtimmer.	korttimmer.
1908.....	83,302	111,416
1909.....	87,122	115,774
1910.....	158,343	185,249
1911.....	154,595	199,545
1912.....	139,907	356,932
1913.....	180,268	1,017,239
1914.....	45,661	816,915
1915.....	198,815	2,354,629

De kvantiteter, som kunna transporteras å nämnda linje, äro emellertid beroende, förutom av antalet tåglägenheter, även av de anordningar, som statens järnvägar vidtaga för timmeruppforderingen vid Myssje samt timmerlossningen vid Stugsund.

Vid Myssje har med medel, som stått till styrelsens förfogande, ett nytt uppforderingsverk anlagts under år 1914, och det gamla uppforderingsverket år 1916 undergått en del förändringar i avsikt att höja dess kapacitet, varjämte en del förbättringar vidtagits för verkets frammåtning till uppforderingsverken och vagnarnas omflyttning vid desamma.

Det har emellertid icke varit tillräckligt att öka uppforderingsmöjligheterna och tåglägenheterna, utan har styrelsen funnit, att en förbättring av stjälpnings-

[5.] förhållandena vid Stugsund därjämte är nödvändig. Detta sker, enligt vad genom särskilda sakkunniga gjord utredning givit vid handen, enklast och billigast genom en förlängning av den befintliga stjälpningsbryggan, så att sågtimmer och korttimmer kunna stjälpas, utan att det ena slaget hindrar det andra eller sammanblandas, samt att olika virkesemottagares virkespartier, även om virket är av samma slag, kunna stjälpas skilda från varandra. Samtidigt med en förlängning av bryggan har styrelsen för avsikt att genom muddring öka vattendjupet vid dess inre ände, enär det nuvarande ringa vattendjupet även medför svårigheter för lossningen.

Till bestridande av kostnaderna för dessa arbeten, beräknade till 47,000 kronor, anhåller styrelsen, att nämnda belopp ställes till styrelsens förfogande redan år 1917.

Vid Storvik.

Uppförande av nytt pumphus och vattentorn jämte ledningar... kronor 67,000: —

Platsen för nuvarande vattenintaget är i hög grad olämplig. Omedelbart intill detsamma utmynnar samhällets kloakledning, vilket har till följd, att det uppfordrade vattnet avsevärt förorenas. Driftstörningar förekomma stundom, i det att ekcrement och avfall icke blott igensätta gallret vid vattenintaget utan även inkomma i pumparna. Vattnets förorening vållar jäsning i lokomotivens pannor och är detsammias beskaffenhet för övrigt sådan, att samhällets läkare förbjudit dess användande till bad.

På grund härav erfordras nytt pumphus med intag från annat ställe i sjön, vattentorn om 150 kubikmeters rymd för erhållande av nödig vattenreserv samt förbindelseledningar med nuvarande ledningar i bangården.

Vid Ånge.

Tillbyggnad av omlastningsmagasin m. m. kronor 127,000: —

Den kostnadsberäkning, som låg till grund för styrelsens hemställan i behovet för nya byggnader och anläggningar, ingivna år 1912 till Kungl. Maj:t, om anslag för utvidgning av Ånge bangård, vari ingick uppförande av ett nytt omlastningsmagasin i Ånge, hänförde sig till styrelsens plan att uppföra ett magasin, inrymmande tvenne spår med en mellan spåren belägen plattform. Magasinet var avsett att upptaga en yta av 2,160 kvadratmeter. Emellertid har den sedan dess enormt ökade trafiken medfört, att magasinet redan vid sitt färdigblivande dagligen kommer att tagas i anspråk för omlastning av det *högsta antal vagnar*, magasinet beräknas kunna mottaga.

Under sådana förhållanden måste styrelsen tänka sig en utvidgning av magasinet snart förestående. Därför föranledes styrelsen att föreslå uppförandet av ett magasin med 3 spår och 2 plattformar inuti magasinet. Även om en dylik anordning till en början endast ökar ytinnehållet till 2,650 kvadratmeter, medför den dock den fördelen, att en utvidgning av magasinet därigenom i framtiden lättare möjliggöres.

Det nya magasinet önskar styrelsen — i motsats till vad ursprungligen var tänkt — vidare utrusta med särskilt förvaringsrum för varmvagnsgods och kylvagnsgods. Då dylikt styckegods vid omlastningen i Ånge i vissa tågförbindelser måste

[5.]

kvarligga därstädes ända upp till en halv dag, är det av vikt, att godset förvaras i uppvärmt — respektive avkyld — rum. Ävenledes önskar styrelsen numera i anslutning till föreskrifterna i lagen angående arbetarskydd vid nybyggnader sörja för att personalen i växlings- och magasin tjänst erhåller ett särskilt rum, där de kunna intaga medförd matsäck, samt ett rum att förvara sina arbetskläder och verkställa den toaletten, som är behöflig efter det synnerligen ansträngande arbetets slut.

I anledning härav har styrelsen låtit uppgöra förslag till tillbyggnad av magasinet med ett särskilt manskapsrum och ett med tvätt- och duschinrättning samt erforderliga klädschåp.

Vidare har erfarenheten under de sista åren givit vid handen, att plattformarna i omlastningsmagasin böra utföras av betong i stället för av trä, dels emedan körandet av godset å plattformarna går lättare å det hårdare betonggolvet än å trägolv, dels emedan med hänsyn till underhållskostnaden betonggolvet i längden blir billigare än trägolvet.

Alla dessa förbättringar av det ursprungligen planlagda magasinet hava gjort, att kostnaden för anläggningen nu beräknas till 217,000 kronor i stället för förut beräknade 90,000 kronor.

Skilnaden eller 127,000 kronor är det belopp, styrelsen i underdånighet anhåller om som anslag för år 1918.

Vid Håsjö.

Utvidgning av kol- och vattenstationen..... kronor 50,000: —

Vid denna station finnas anordningar för kol- och vattenutlämning i stationens ena ände.

På grund av ökad tågfrekvens och därav följande tågmöten är det emellertid nu nödvändigt anordna kolutlämning till tåg även i stationens andra ände.

Härför erforderliga anläggningar, bestående av vattentorn och vattenkastare med ledningar, kolbås med kolbrygga samt lossningsspår, beräknas draga en kostnad av 50,000 kronor.

Vid Mellansel.

Tillbyggnad av lokomotivstallet med två platser kronor 34,000: —

I Mellansel finnes för närvarande endast plats för 4 lokomotiv, men är detta utrymme för litet, i det att under nu rådande starka trafik i medeltal 4 lokomotiv få stå utomhus varje natt. Vid återgång till mera normala trafikförhållanden anses dock en utökning med 2 stallplatser vara tillräcklig och föreslås nu uppförande av dessa 2 stallplatser.

Vid Degerbäcken.

Förändring av hållplatsen till håll- och lastplats kronor 14,600: —

I närheten av och invid denna plats, belägen mellan stationerna Hednoret och Brännberg, förekomma i stor utsträckning utlastningar av trävaror, såväl för statens järnvägars egen som för enskildas räkning. Dessa utlastningar, vilka nu ske genom vagnuttagningar å linjen, hava visat sig vara av den natur, att styrelsen ansett sig böra vidtaga åtgärder för anläggandet av ett lastspår därstädes.

[5.]

Vid flera tillfällen har från ortsbefolkningen gjorts framställning om nu föreslagna anläggning, men har styrelsen i brist på medel icke kunnat tillmötesgå densamma.

Styrelsen får därför nu hemställa om medel för anläggningen.

Vid Boden.

Vagnhall kronor 44,400: —

Vid Boden äro städse ett antal reservvagnar uppställda, varjämte de till genomgående tågsätt hörande restaurantvagnarna här övernatta. Vintertid hava dessa vagnar hittills måst uppvärmas ute å bangården antingen från ångfinka, om sådan funnits tillgänglig, eller från lokomotiv. Bortsett från de svårigheter för erhållande av nöjaktig uppvärmning detta tillvägagångssätt medför, är det samma i hög grad oekonomiskt. Då därtill kommer, att vagnskorgarna behöva rengöras utvändigt, och underredena med hjul och boggier befrias från snö och is för att kunna vederbörligen undersökas, vilket allt utan stora svårigheter och kostnader ej kan ske utomhus under de stränga köldförhållandena vintertid, är behovet av vagnhall i Boden för säkerställande av angivna vagnars tillsyn och uppvärmning trängande.

Vid Kiruna.

Oljekällare kronor 27,500: —

Den nuvarande oljekällaren i Kiruna är för liten, så att under långa tider oljefaten måst uppläggas utanför källaren till ett antal av ända upp till 500 stycken. För beredande av sålunda behövt ökat utrymme föreslås anläggande av ny oljekällare.

Vid Kiruna.

Materialbod kronor 25,800: —

På grund av snöförhållandena är det förenat med stora svårigheter och kostnader att handhava de reservdelar till lokomotiv och vagnar såsom hjul m. m., som i sydligare delar av landet förvaras under bar himmel. Det är därför önskvärt, att över uppläggningsplatserna härför uppföras snöskydd i form av enkla plåtskjul och föreslås ett sådant för Kiruna mellan lokomotivstallet och vagnverkstaden.

Strandskoning vid Örekilsälven nedanför Munkedals station kronor 23,000: —

Den av styrelsen tillsatta geotekniska kommissionen, vars uppgift är, som styrelsen förut haft anledning meddela Kungl. Maj:t, dels att geologiskt undersöka vissa statsbanelinjer samt angiva, huruvida å dessa linjer rubbningar äro att befara till följd av jordskred eller dylikt, dels ock, om så är förhållandet, föreslå de åtgärder, som anses erforderliga för järnvägens säkerställande mot sådana rubbningar av banvallen, har genom observationer å och invid Munkedals station konstaterat vissa pågående markförskjutningar av bangårdsområdet och angränsande partier. På grund av karaktären i dessa rörelser samt genom företagna borrhundersökningar har kommissionen kommit till den uppfattningen, att

[5.]

de observerade markrörelserna huvudsakligen äro att hänföra till en glidning av torrskorpan i strandbrinken i den nedanför stationen framrinnande Örekilsälven, förorsakad därav att älven undan för undan utskär nedre stödet för densamma. För att förebygga denna utskärning har kommissionen föreslagit, att en kraftig strandskoning utmed nämnda älv snarast möjligt måtte utföras, och styrelsen anser i likhet med kommissionen, att detta arbete utan uppskov bör komma till utförande.

I anledning härav får styrelsen hemställa om ett anslag för år 1918 å 23,000 kronor och att detta belopp måtte ställas till järnvägsstyrelsens förfogande redan år 1917.

Anordnande av vatten- och avloppsledningar till boställshus vid vissa stationer.

Såsom styrelsen i samband med framställning om anslag till husbyggnader framhållit, hava bostadsförhållandena ett icke oväsentligt inflytande på driftens regelbundna gång, i det trevnad i hemmet medför ökad livs- och arbetsglädje, vilket kommer järnvägsdriften och den trafikerande allmänheten indirekt till godo. Ett led i beredande av hemtrevnad är, enligt styrelsens mening, även anordnandet av *vatten- och avloppsledningar till vissa boställshus*. En linje, där vidtagandet av dylika anordningar synes särskilt behjärtansvärt, är Riksgränsbanan, ett förhållande, som även av Kungl. Maj:t och riksdagen biträtts. Sålunda har på framställning av Kungl. Maj:t 1911 års riksdag beviljat anslag för anordnande av vattenledning vid Riksgränsen, 1915 års riksdag beviljat vatten- och avloppsledning till boställshusen i Abisko samt 1916 års riksdag beviljat begynnelseanslag till anordnande av vatten- och avloppsledning i Kiruna. Av styrelsen till 1914 och 1915 års riksdagar gjorda framställningar om anordnandet av vatten- och avloppsledning vid Malmberget fann Kungl. Maj:t, enligt vad föredragande departementschefen anført till statsrådsprotokollet, av ekonomiska skäl kunna anstå, med hänsyn till att vattenposter voro framdragna nära boställshusen, och behovet för dylik anläggning vid Kiruna borde anses mera trängande. Riksdagens beslut gick även i denna riktning.

I anslutning till vad styrelsen sålunda härutinnan anført får styrelsen föreslå utförandet av nedanstående arbeten.

Vid Malmberget ... kronor 29,200: —

Under hänvisning till vad styrelsen ovan anført får styrelsen upprepa sin tidigare gjorda framställning om anordnande av vatten- och avloppsledning till boställshusen vid denna station, för vilken anläggning, tidigare beräknad draga en kostnad av 24,000 kronor, dock numera betingas ett anslagsbelopp av 29,200 kronor.

Vid Koskullskulle ... kronor 17,000: —

Här får styrelsen föreslå anläggandet av en vattenledning i anslutning till Frejabolagets vattenanordningar å platsen. Enligt preliminär överenskommelse med bolaget blir priset 10 öre per kubikmeter. Denna anläggning är så mycket mera angelägen, som den vid stationen befintliga brunnen visat sig utsina vintertid och sålunda vattentillgång i närheten av bostäderna saknas under tiden november—april, ett förhållande, som i händelse av eldsvåda synes synnerligen be-

- [5.] tänkligt. Enligt vad undersökning givit vid handen, finnes icke möjlighet att genom upptagande av annan brunn få denna olägenhet avhjälpt.

Vid Gällivare..... kronor 105,000: —

Kostnaderna för vatten- och avloppsanläggningar härstädes äro visserligen avsevärda, men då bland de av allmänna ingenjörskontoret för väg- och vattenbyggnader upprättade alternativa förslagen den nu ifrågasatta anläggningen är den billigaste och densamma utförande icke lämpligen låter sig uppdelas på flera år, har för styrelsen icke återstått annan lösning än att för år 1918 för ändamålet begära ovannämnda anslagslopp. Ifrågavarande anläggning avser emellertid endast framdragande av vattenledning till vattenposter i närheten av boställshusen. En inledning i boställshusen hade ökat kostnaderna med 60,000 kronor, vilket styrelsen har ansett tillsvidare böra anstå.

8:o) Större arbeten.

Vid Krylbo.

Utvidgning av spårsystemet kronor 200,000: —

Å Krylbo station försiggår ett synnerligen omfattande växlingsarbete. Så gott som alla till stationen från de olika anslutande järnvägslinjerna ankommande godståg sönderdelas och sammansättas där till nya tåg. Särskilt för godstrafiken å Norrland är därför Krylbo station av stor betydelse. I järnvägsstyrelsens planer ingår också anläggandet av en större huvudrangerbangård i Krylbo. Spårsystemet är i starkt behov av utvidgning för att tillgodose den nuvarande trafikens krav — särskilt förorsakar det otillräckliga spårsystemet stora olägenheter under den tid träkolstransporterna pågå — och styrelsen har fördenskull varit betänkt att redan nu göra framställning om anslag för en dylik större anläggning. Emellertid föreligger i ännu högre grad behov av en liknande anläggning i Hallsberg, för vilken styrelsen i annat sammanhang gör underdånig framställning om anslag av 1917 års riksdag. Styrelsen anser därför riktigast, att anläggningen i Hallsberg i första hand kommer till utförande och att i Krylbo tills vidare endast vidtagas vissa förbättringar, delvis av mera provisorisk natur, i anslutning till nuvarande anordningar. Det förslag, styrelsen i sådant syfte låtit utarbeta, innebär i huvudsak förlängning av godstågs- samt uppställnings- och rangerspår, anordnande av utdragsspår i stationens norra ände samt vidare utveckling av en i stationens södra ände nyligen utlagd rangergrupp. Utvidgningen skulle möjliggöras genom flyttning av dels den i stationens norra ände befintliga, äldre lokomotivstationen — vilken måste slopas jämväl vid genomförande av den större rangerbangårdsanläggningen och vartill medel begäres i särskild här nedan närmare motiverad framställning — samt dels ett i stationens södra ände beläget slipersupplag. Ersättning för de gamla lokomotivstallarna skulle enligt förslaget beredas genom utökning av den redan delvis utbyggda nya lokomotivstationen i bangårdens södra del och vartill styrelsen likaledes här nedan återkommer. Övriga i den nu föreslagna anläggningen ingående arbeten komma också i huvudsak till godo vid den definitiva ombyggnaden.

De anordningar, som omedelbart skulle komma till utförande, innebära en beaktansvärd förbättring av förhållandena.

Kostnaderna äro beräknade till 290,000 kronor, varav 90,000 kronor hänföra sig till förnyelsesarbeten. Återstående 200,000 kronor böra bestridas med anslagsmedel, varav 100,000 kronor i förskott år 1917.

[5.]

Vid Krylbo.

Nya och förändrade anläggningar för maskinavdelningens behov... kronor 415,000: —

Den här ovan begärda utvidgningen av bangården i Krylbo medför, att i dess norra ände nu befintliga lokomotivstallar med plats för 16 lokomotiv samt med tillhörande anläggningar komma att slopas. Nya, delvis utökade anläggningar böra i stället uppföras intill de nyare stallarne i stationens södra ände. Härigenom vinnes dessutom förenklad administration samt personalbesparing. Dessa anläggningar omfatta 16 lokomotivstallplatser jämte vändskiva, anordnad för elektrisk drift, vilka anläggningar erfordras till ersättning för ovan angivna slopade stallplatser, vartill komma tvenne lokomotivstationsbyggnader, kolbrygga samt diverse utvidgningar av befintliga kolupplag, slaggnings- och vattentagningsanordningar, vilka senare anläggningar *delvis* ersätta enligt ovan slopade dylika, *delvis* äro nyanläggningar. Den ena av lokomotivstationsbyggnaderna sammanbygges med bägge stallcirkelarna med spårförbindelse med dessa och innehåller driftverkstad för lokomotiven, expeditiionslokaler för befälet, förrådslokaler med oljekällare samt sådana lokaler för den stationära personalen, som i anslutning till lagen om arbetarskydd böra finnas vid anläggningar av hithörande slag och omfattning. Den andra lokomotivstationsbyggnaden innehåller ångpanneanläggning för uppvärmning av stall- och övriga byggnader, bad, lokaler för den åkande personalen av samma slag som ovan angivits för den stationära personalen samt överliggningsrum. Dessa senare äro sålunda avsedda dels ersätta nu befintliga överliggningsrum för den åkande personalen i de norra lokomotivstallarna, dels bereda erforderlig ökning, enär nuvarande antalet överliggningsrum är otillräckligt, så att ett flertal av personalen måste skaffa sig rum för överliggning i samhället, vilket erbjuder stora svårigheter, särskilt för personal, som ankommer nattetid. För att personalen må kunna vara fullt tjänsteduglig vid förnyad tjänstgöring, bör tillfälle beredas till så god nattvila som möjligt i omedelbar närhet till tjänstgöringsplatsen.

Sammanlagda kostnaden för dessa anläggningar beräknas till 655,000 kronor, varav 240,000 kronor anses böra bestridas av medel ur förnyelsefonden. Återstoden eller 415,000 kronor erfordras såsom anslag för år 1918 med 175,000 kronor i förskott för år 1917.

Vid Olskroken.

Utvidgning av spårsystemet kronor 130,000: —

En betydande ökning i trafiken å Olskrokens station har inträtt till följd av Göteborgs hamns utvidgning genom anläggandet av den väster om Göta älv belägna, huvudsakligen för massgods avsedda Sannegårdshamnen. Trafiken från statsbanornas rangerbangård vid Sävenäs och bergslagsbanan till denna hamn föres nämligen över Olskroken till Tingstads station å Bohusbanan, varifrån spårförbindelse är anordnad till Sannegårdshamnen. Praktiskt taget belastar för den skull hela trafiken till hamnen och närliggande, betydande industriella an-

- [5.] läggningar Olskrokens station. De för avställning av vagnar och tåg avsedda spåren behöva därför utvidgas, och förslag i sådant syfte har uppgjorts, enligt vilket fem spår med en sammanlagd längd av 1,900 meter utläggas samt vissa för spårens utnyttjande erforderliga omkopplingar av växelförbindelserna företagas.

Kostnaderna för den föreslagna utvidgningen har beräknats till 155,000 kronor, varav 25,000 kronor böra bestridas av förnyelsefonden. Återstående 130,000 kronor, vilka böra utgå av anslagsmedel, begäras för år 1918.

Vid Jönköping.

Utvidgning av spårsystemet kronor 167,000: —

I sin nästföregående är avgivna underdåniga framställning angående beredande av anslag för nya byggnader och anläggningar vid de trafikerade järnvägarna hemställde järnvägsstyrelsen om beviljande av 100,000 kronor för påbörjande av vissa arbeten för utvidgning av spårsystemet å Jönköpings station. Någon framställning till riksdagen blev emellertid icke av Kungl. Maj:t avlåten. Vid ärendets föredragning i statsrådet anförde chefen för civildepartementet, bland annat, att stadsfullmäktige i Jönköping i skrivelse till departementschefen anhållit, att vid den förevarande frågans behandling vissa av stadsfullmäktige uttalade önskemål måtte bli beaktade. Dessa önskemål innefattade en väsentlig omläggning av det av styrelsen framlagda förslaget.

Enligt det förslag, som låg till grund för styrelsens förberörda framställning, skulle stationen i huvudsak bibehållas å dess nuvarande plats, ehuru väl bangårdsområdet betydligt skulle utvidgas, huvudsakligen genom utfyllningar i Vättern. I anslutning till de önskemål, som av stadsfullmäktige i Jönköping framlades i den av chefen för civildepartementet omförmälda skrivelsen, har järnvägsstyrelsen numera låtit utarbeta ett utkast till nytt bangårdsförslag, avseende att ordna bangårdsförhållandena i staden på sådant sätt, att korsning mellan järnvägen och kanalen från Vättern till Munksjön undvikes och stranden vid förstnämnda sjö frigöres från andra järnvägsanläggningar än sådana, som kunna anses erforderliga för tillgodoseende av lokala krav å spårförbindelser. Huvudlinjen föres enligt detta förslag söder om Munksjön.

Till förslaget har styrelsen ännu icke kunnat taga ställning. Med hänsyn till de stora kostnaderna torde det emellertid icke kunna ifrågakomma att verkställa den större ombyggnaden under de närmaste åren. För att den alltjämt stigande trafiken å stationen under tiden skall kunna avvecklas på ett tillfredsställande sätt, måste dock med det snaraste en provisorisk utvidgning av bangården äga rum. Ett förslag i sådant syfte har ock utarbetats. Detta förslag, som ej prejudicierar den slutliga lösningen av bangårdsfrågan, har beräknats medföra en kostnad av 184,000 kronor, varav 17,000 kronor skulle utgå av förnyelsefonden. Berörda kostnad synes styrelsen ej större än som kan anses stå i förhållande till det föreliggande trafikbehovet och den tidrymd, provisoriet i varje fall torde komma att fortfara. Förslaget innefattar dels utvidgning och förbättring av de för närvarande synnerligen trånga och oändamålsenliga plattformsanordningarna, dels ock vissa förbättringar av anordningar för godstrafiken, vilka i huvudsak avse att bereda ökade spårutrymmen för vagnuppställning och växling.

Överenskommelse har träffats mellan järnvägsstyrelsen och staden angående rättighet för statens järnvägar att utan särskild gottgörelse till staden såväl företa de för den provisoriska bangårdsutvidgningens genomförande erforderliga utfyllningarna i sjön Vättern som ock för järnvägsdriften använda det sålunda nyvunna området.

[5.]

Anslagsbeloppet, 167,000 kronor, bör i sin helhet utgå under år 1918.

Vid Stångby.

Utvidgning av spårsystemet kronor 97,000:—

Den alltjämt växande tågrörelsen å södra stambanan gör det nödvändigt att å sträckan mellan Lund och Eslöv bereda förbättrade möjligheter till tågförbigång. För den skull bör å Stångby station, som för närvarande alldeles saknar förbigångsanordningar, mellan huvudspåren utläggas ett 600 meter långt spår för förbigång. Genom att detta spår förlägges mellan huvudspåren ernås, att, då tåg skola förbigås å stationen, eljest erforderlig korsning av huvudspåren kan undvikas. Det upprättade förslaget till ombyggnad av stationen upptager förutom förberörda förbigångsspår dels smärre förbättringar i avseende å personplattformen mellan huvudspåren och å anordningarna för lokalgodstrafiken, dels ock utläggande av ett spår för intagande av lokalgodståg samt av ett utdragsspår. Med det särskilda spåret för lokalgodstågen åsyftas, att dylika tåg icke — såsom nu är fallet — skola behöva under sina uppehåll å stationen stå uppställda å endera huvudspåret och eventuellt vid växling korsa det andra. Genom utdragsspåret skulle växling i riktning mot ankommande tåg undvikas. Med de föreslagna anordningarna skulle sålunda i huvudsak ernås dels en avsevärd förstärkning av huvudspårets kapacitet, dels ock stationens inrättande på ett med hänsyn till trafik-säkerheten betryggande sätt.

Förslagets genomförande beräknas medföra en kostnad av 112,000 kronor. Härav böra 15,000 kronor utgå ur förnyelsefonden och återstående 97,000 kronor bestridas med anslagsmedel. Anläggningen bör snarast komma till utförande och anslagsbeloppet för den skull göras tillgängligt år 1917.

Vid Uppåkra.

Utvidgning av spårsystemet kronor 130,000:—

Vad ovan sagts beträffande behövligheten av förbigångsspår å sträckan Eslöv—Lund gäller i ännu högre grad sträckan Malmö—Lund. Lämpligaste platsen för ett dylikt spår å sistberörda sträcka är Uppåkra. Den plan, för vars genomförande anslag nu begäres, åsyftar även i övrigt enahanda — huvudsakligen för ökande av linjens kapacitet samt för trafiksäkerhetens tillgodoseende avsedda — förbättringar, som, enligt vad nyss nämnts, böra komma till utförande i Stångby. I Uppåkra erfordrar dock den livliga lokala godstrafiken, att anordningarna för godslastningen mera avsevärt förbättras.

Kostnaden för arbetena är beräknad till 150,000 kronor, varav 20,000 kronor böra bestridas med medel ur förnyelsefonden. Återstående belopp, 130,000 kronor, bör utgå av anslagsmedel och göras tillgängligt redan år 1917.

[5.]

Vid Svalöv.

Utvidgning av spårsystemet kronor 149,000: —

Å Svalövs station erfordras spårutvidgningar, avseende förbättringar såväl för genomgångstrafiken som för den lokala trafiken å stationen. För den genomgående trafikens ombesörjande är erforderligt, att ett godstågsspår av 600 meters längd anordnas särskilt i och för uppställning av södergående godståg, vilka på grund av de otillfredsställande förhållandena å Teckomatorps station — tillhörande Landskrona och Hälsingborgs järnvägar och belägen närmast söder om Svalöv — icke kunna intagas till denna station och därför borde kunna uppställas i Svalöv. Sådan uppställning kan under nuvarande förhållanden icke ske i önskvärd utsträckning, enär härför skulle erfordras, att det ifrågavarande godståget sönderdelas och införes å de för den lokala rörelsen avsedda spåren, ett förfaringssätt, som givetvis icke i regel bör förekomma. Behovet av förbättringar för den lokala rörelsen gäller både person- och godstrafiken. Vad först angår persontrafiken, är densamma synnerligen livlig, beroende dels på den täta befolkningen i orten och dels på den omständigheten, att till eller invid Svalöv äro förlagda institutioner och anläggningar, vilka draga talrika besökande. Med hänsyn härtill måste nuvarande plattformsanordningar anses alldeles otillfredsställande och böra ersättas med en mellanplattform av tillräcklig längd och bredd. Vidkommande sedan godstrafiken är densamma synnerligen livlig och stadd i rask utveckling. Antalet till- och avkopplade vagnar utgjorde i medeltal per dag för år 1914 22 stycken och uppgå vid högtrafik till cirka 40 stycken per dag. Utvidgning och förbättring av lastspårsanläggningarna behöva därför företagas. Även kräves, att utdragsspår utläggas i stationens båda ändar för att vagnomsättningen skall kunna ske med tillbörlig raskhet och för att växlingsarbetet skall kunna pågå ostört av genomgångstrafiken.

Planen för stationsutvidgningen är — på sätt alltid sker — upprättad för två utbyggnadsskeden, ett första skede, upptagande de arbeten, som, i enlighet med vad ovan sagts, genast böra komma till utförande, och ett slutligt skede med anläggningarna beräknade för behovet i en avlägsen framtid.

Sammanlagda kostnaderna för genomförande av första byggnadsstadiet beräknas till 173,000 kronor. Härav äro 24,000 kronor avsedda att bestridas med medel ur förnyelsefonden, återstående 149,000 kronor med anslagsmedel. Hela anslagsbeloppet bör utgå år 1918.

Vid Bräcke.

Utdragsspår samt bättre utrymmen för uppställning och rangering av vagnar kronor 80,000: —

Vid stationen måste nu de synnerligen omfattande växlingsrörelserna ske från huvudspåret, vilket — som i ett annat sammanhang i denna framställning påpekats — är ur många synpunkter olämpligt. För en station som Bräcke är det av särskilt stor vikt, att, på samma gång växlingsrörelserna ej hindras, tågrörelser till och från anslutande linjer obehindrat kunna pågå. I avsikt att möjliggöra detta och samtidigt undvika den anledning till olyckshändelser och tågförseeningar, som växlingsrörelsernas förläggande till huvudspåret ständigt måste framkalla, föreslås anordnandet av ett 400 meter långt utdragsspår i stationens södra del.

Bristen på tillräckliga uppställnings- och rangeringsspår har länge varit kännbar. För att undvika anordnandet av nattjänst å linjen Bräcke—Östersund och Bräcke—Långsele, vilket å dessa linjer skulle kräva såväl personalökning med ty åtföljande uppförande av ytterligare boställshus som anordnandet av säkerhetsanläggningar i större utsträckning än som ännu under ett antal år framåt kan anses erforderligt, har nämligen tidtabellen för godstågen å dessa sträckor måst uppgöras med så kallade nattöverliggning för godstågen i Bräcke. Allt efter som trafiken utvecklas, har såväl tågantalet som även antalet vagnar i tågen ökats, vilket gjort att de hittillsvarande uppställningsspåren visat sig alldeles otillräckliga.

[5.]

Samma spårgrupper användas jämväl som rangeringsspår för vagnar från tvärbanan genom Jämtland som till linjen Bräcke—Boden och tvärt om, och kräver även den ökade trafiken å denna linje bättre rangeringsmöjligheter å stationen.

För att avhjälpa denna brist på tillräckliga rangerings- och uppställningsspår föreslås förlängning av de spår, som för närvarande användas för ändamålet, allt i anslutning till utläggandet av förutnämnda utdragsspår i stationens södra ände.

Förslagets genomförande beräknas medföra en kostnad av 92,000 kronor. Härav anses 12,000 kronor böra utgå ur förnyelsefonden och återstående 80,000 kronor av anslagsmedel. Hela anslagsbeloppet bör utgå år 1918.

Vid Östersund.

Expeditions- och manskapshus jämte ångcentral kronor 108,000: —

De för närvarande för verkstads- och sektionsbefälet disponibla expeditions lokalerna äro otillräckliga. För den åkande personalen saknas vidare sådana sanitära och andra lokaler, som enligt lagen om arbetarskydd skola finnas. För fyllande av dessa behov bör därför ett särskilt expeditions- och manskapshus uppföras, jämväl innehållande badrum samt ångpanneanläggning för uppvärmning av såväl denna byggnad som intilliggande lokomotivstallar, revisionsverkstad och förråd.

Vid Östersund.

Tillbyggnad av lokomotivstallet med sex platser kronor 100,000: —

För närvarande finnas i Östersund tvenne stallbyggnader, en nybyggnad om 12 platser och en gammal om 13 platser. Av de senare användas 4 för diverse verkstadsändamål, och hava dessa ersatts med 4 platser i den nya stalleirkeln, vilka bekostats med medel ur förnyelsefonden. De övriga 8 i sistnämnda stallcirkel äro uppförda för anslagsmedel, avsedda för lokomotivstallar vid Inlandsbanan.

Den väsentligt ökade trafiken omkring Östersund såväl å huvudlinjen som på grund av nytillkomna delar av Inlandsbanan har gjort, att den därstädes stationerade lokomotivparken avsevärt måst ökas. Då det på grund av de klimatiska förhållandena är olämpligt och oekonomiskt, att lokomotiven i större utsträckning uppställas utomhus under överliggningstiderna, varjämte skötseln blir bristfällig, då personalen vintertiden icke lämpligen bör i alltför stor utsträckning beordras utföra putsnings- och reparationsarbeten utomhus, erfordras utökning av det befintliga lokomotivstallet med 6 platser.

[5.]

I samband med uppförandet av ifrågavarande 6 stallplatser har styrelsen för avsikt att med användande av till styrelsens disposition stående medel bygga ytterligare 9 stallplatser, varigenom hela ifrågavarande stalleirkel blir färdig. Övan angivna medel äro dels anslag ur förnyelsefonden, för vilka kostnaden för 3 stallplatser anses böra bestridas, dels anslag för Inlandsbanan.

Vid Kiruna.

Ångcentral kronor 130,000: —

I sin föregående år ingivna underdåniga framställning angående behovet av nya byggnader och anläggningar upptog styrelsen, bland annat, ett anslag av 95,000 kronor för uppförandet av ångcentral vid Kiruna, vilket anslag även av Kungl. Maj:t upptogs i den kungl. propositionen. Anslaget blev dock icke beviljat av innevarande års riksdag. Som styrelsen dock anser, att med anläggningen ifråga icke längre bör anstå, har anslag för dess utförande nu ånyo upptagits.

Företagen utredning har numera ådagalagt, att genom användning av tillgänglig elektrisk överskottsenergi uppvärmningen av de omskrivna lokalerna under större delen av uppvärmningstiden kan ske från elektrisk ångpanna, och ingår i nu föreslagna anläggning jämväl uppsättning av en sådan panna. Förutom de härav försakade ökade anläggningskostnaderna har med hänsyn till högre pris i allmänhet förlidet år beräknad kostnad måst avsevärt ökas.

Emellertid beräknas minskningen i bränsle och arbetskostnad samt värdet per år av de lokaler, som bliva disponibla, därest ångcentral med koleldning uppföres, till 10,000 kronor, varvid förutsatts, att den erforderliga ångan alstras med stenkol i för ändamålet avsedda bränslebesparande pannor.

Den kolbesparing, som genom användande av den elektriska överskottsenergien därutöver uppkommer, beräknas till 11,000 kronor vid ett kolpris av 25 kronor per ton. Den totala besparingen i driftkostnad, därest den föreslagna anläggningen kommer till stånd, kan alltså anslås till 21,000 kronor.

*Åtgärder för undvikande av störningar i svagströmsledning-
arna vid bandelen Kiruna—Riksgränsen kronor 150,000: —*

För utredning av vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas för undvikande av störningar i svagströmsledningar, som framgå utefter elektrifierade bandelar, har järnvägsstyrelsen i samråd med telegrafstyrelsen tillsatt en kommitté, som den 28 september 1916 avgivit sitt utlåtande.

Enligt detta anser kommittén, att lämpligaste sättet för att i möjligaste mån oskadliggöra störningar i de svagströmsledningar, som framgå längs en elektrisk enfasbana av den allmänna karaktär, som Riksgränsbanan företer, är utflyttning av svagströmsledningarna till ett avstånd från banan av 100 meter jämte förändring av telegraflinjerna till dubbeltrådiga samt insättande av lämpligt dimensionerade och placerade spårtransformatorer i banans kontakt- och skenledning. Denna senare bör därvid förse med ledande skenförbindningar.

Med anledning härav måste nu ifrågavarande åtgärder vidtagas för den redan elektrifierade bandelen Kiruna—Riksgränsen.

Flyttningskostnaderna för svagströmsledningarna vid denna bandel hava beräknats till 300,000 kronor. Som emellertid i dessa kostnader även ingå vissa

åtgärder för trygghet av driftsäkerheten för ifrågavarande svagströmsledning med hänsyn till rådande svåra klimatiska förhållanden, varjämte ingå kostnader, hänförliga till det direkta underhållet, anser styrelsen, att anslag endast bör begäras till ett belopp av 150,000 kronor samt 75,000 kronor bestridas av förnyelsefondsmedel och 75,000 kronor avföras på underhållet.

[5.]

Med anordnandet av de av kommittén omnämnda spårtransformatorerna jämte ledande skenförbindningar anser styrelsen emellertid tillsvidare böra anstå, till dess erfarenhet vunnits beträffande verkningarna av ledningarnas utflyttande.

9:o) Växel- och signalsäkerhetsanläggningar kronor 1,000,000: —

Riksdagen har till och med år 1916 för växel- och signalsäkerhetsanläggningar vid statens trafikerade järnvägar anvisat inalles 5,770,000 kronor, av vilka komma på år 1913 500,000 kronor, på år 1914 600,000 kronor och på vartdera av åren 1915 och 1916 800,000 kronor. Sistnämnda belopp har även begärts och beviljats för år 1917.

Ifrågavarande anslag hava av styrelsen använts dels för utveckling av signal- och förreglingsanordningarna enligt de riktlinjer, som angivas i underdåniga utlåtandet av den 29 september 1914 i anledning av den s. k. Malmsslättskommissionens betänkande, dels för utförande i lämplig utsträckning av förreglingsanläggningar vid större stationer med mera definitivt ordnade spårssystem, dels ock för tillgodoseende av behovet av tekniska förbättringar av varjehanda slag inom signalväsendet.

Under sistförflutna år hava flera omständigheter tillkommit, som göra en ökning av det årliga anslagsbeloppet för växel- och signalsäkerhetsanläggningar i högsta grad önskvärt. På grund av den hastigt ökade trafiken hava ombyggnader och utvidgningar av stationerna blivit behövliga i större utsträckning än eljest, medförande komplettering av växel- och signalsäkerhetsanläggningarna för ökat antal tågvägar m. m. Ombyggnader av större stationer bedrivs numera i raskare tempo och efter större mått, varigenom växel- och signalsäkerhetsanläggningar för desamma bliva tidigare erforderliga och draga större kostnad än som förut kunnat förutses. För möjliggörande av snabbare tågförbindelser genom övre Norrland i överensstämmelse med styrelsens strävan att närma dessa avlägsna bygder till det övriga Sverige — härtill kommer förbindelsen med Finland — träder behovet av förreglingsanläggningar jämväl för stationerna å norra stambanan norr om Ånge i förgrunden. För underlättande och säkerställande av den ökade trafiken å vissa huvudlinjer krävas vidare signalblockanordningar i större utsträckning. Förbättringar av signalsystemet, särskilt för erhållande av en för snälltågstrafiken lämpligare försignaltyp, hava visat sig behövliga och böra icke längre uppskjutas.

En ökning av årliga anslagsbeloppet synes även vara motiverad av de ökade prisen inom här förevarande industrigren, vilken ökning dock hittills på grund av rådande konkurrens hållit sig inom jämförelsevis rimliga gränser. Prisökningen ifråga, som till största delen är föranledd av ökade pris å råmateriel, är emellertid så pass betydande, att ett bibehållande av det årliga anslagsbeloppet vid förutvarande storlek skulle nödvändiggöra en inskränkning i hithörande arbetens omfattning, vilket vore mindre önskvärt såväl för statens järnvägars ut-

[5.] veckling som för de inhemska industrier, som speciellt inrättat sig för tillgodo-seende av statens järnvägars behov av signalmateriel.

Med stöd av ovan anförda och med beaktande jämväl av den synpunkt, att under nuvarande ekonomiska situation största sparsamhet bör iakttagas i fråga om anslagskraven, får styrelsen föreslå, att ett belopp av 1,000,000 kronor ställes till styrelsens förfogande för utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar under år 1918.

10:o) Diverse arbeten..... kronor 1,000,000: —

I förestående anslagssumma är inberäknat medel *dels* för sådana mindre nybyggnader, vilka var för sig beräknas betinga en kostnad understigande 10,000 kronor och vilka därför ej intagits bland ovanstående, särskilt omnämnda arbe-ten, samt *dels* för tillgodoseende av sådana behov, som icke längre tid i förväg kunna förutses.

Anslaget för förestående arbeten utgjorde sedan år 1910 500,000 kronor, men höjdes av 1915 års riksdag till 650,000 kronor samt av 1916 års riks-dag till 800,000 kronor. Som styrelsen i sin varje år ingivna underdåniga fram-ställning haft tillfälle framhålla, hava dessa anslag ständigt visat sig otillräckliga, vilket har sin förklaring i de jämsides med trafikens utveckling framkommande ökade kraven på medel till särskilda anslagsarbeten. De hastigt påkommande behoven bliva nämligen med varje år allt större och äro i regel av den natur, att de icke kunna uppskjutas.

Som exempel härpå må nämnas, hurusom en ökning av trafiken eller en omläggning av densamma i avsikt att erhålla bättre driftresultat många gånger kan kräva anläggningar, vilka ej längre tid i förväg kunnat förutses. Under pres-sen av högtrafik förekomma dylika fall särskilt ofta.

Vidare framkomma vid större byggnadsarbeten ofta nya behov eller förslag till förbättringar av konstruktioner m. m., som kunna bevisas komma att i hög grad minska driftkostnaderna, men som öka anläggningskostnaderna utöver de ursprungligen beräknade. Det visar sig ock i regel, att avsevärda besparingar ernås i kostnaden för dessa tillkommande anläggningar, om de kunna komma till utförande samtidigt med övriga arbeten.

Styrelsen anser, med stöd av sina erfarenheter från de gångna åren, att även det för år 1917 beviljade anslaget bliver otillräckligt, varför styrelsen, jäm-väl med hänsyn till alltjämt ökade arbets- och materialpris, i underdånighet får anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen beviljandet av det nu av sty-relsen begärda beloppet å 1,000,000 kronor.

Av de till *förut ej beslutade arbeten* begärda beloppen skulle således enligt styrelsens förslag användas:

1. för husbyggnader, boställshus	kronor	751,500: —
stationsstugor m. m.	»	140,500: —
tillbyggnad av stationshus	»	219,500: —
övriga husbyggnader.....	»	364,200: —
2. » spåranordningar	»	1,749,600: —

3. för vägports- och vägbroanläggningar	kronor	250,000: —	[5.]
4. » förbättringar vid kol- och vattenstationer	»	150,000: —	
5. » telegraf- och telefonanläggningar m. m.	»	638,000: —	
6. » elektriska belysningsanläggningar	»	275,000: —	
7. » övriga anläggningar	»	824,100: —	
8. » större arbeten	»	1,856,000: —	
9. » växel- och signalsäkerhetsanläggningar	»	1,000,000: —	
10. » diverse arbeten	»	1,000,000: —	
Summa kronor		9,218,400: —	

Då emellertid järnvägsstyrelsen ansett av vikt, att åtskilliga av de sålunda föreliggande arbetena redan under år 1917 helt eller delvis komma till utförande, har styrelsen anhållit, att under nämnda år ställas till styrelsens förfogande ett belopp av 2,200,000 kronor, avsett för nedanstående arbeten, nämligen:

vid Vislanda, inköp av fastighet	kronor	18,000: —
» Ånge, » » »	»	50,200: —
» Bollnäs » » »	»	80,200: —
» Höganäs, tillbyggnad av stationshuset	»	67,000: —
» Göteborg, magasin för ankommande ilgods	»	40,000: —
» Lund, tillbyggnad av godsmagasinet	»	25,000: —
» Storlien, utvidgning av tullokaler	»	12,700: —
» Boden, inköp av hotellbyggnad	»	60,000: —
Spåranordningar	»	250,000: —
Telegraf- och sektionstelefonledningar	»	300,000: —
Elektriska belysningsanläggningar	»	150,000: —
» Örebro, spånledning vid centralverkstaden	»	15,000: —
» Sävenäs, desinfektionsanstalt	»	29,000: —
» Stugsund, timmerlossningsbrygga	»	47,000: —
» Ånge, tillbyggnad av omlastningsmagasinet m.m.	»	127,000: —
» Örekilsälven, strandskoning	»	23,000: —
» Krylbo, utvidgning av spårsystemet	»	100,000: —
» Krylbo, anläggningar för maskinavdelningens behov	»	175,000: —
» Stångby, utvidgning av spårsystemet	»	97,000: —
» Uppåkra, » » »	»	130,000: —
påbörjande av en del övriga förestående arbeten	»	403,900: —
Summa kronor		2,200,000: —

[5.] Förutom ovannämnda anslagssumma 9,218,400 kronor anhåller styrelsen, såsom jag förut omnämnt, att följande belopp måtte under år 1918 ställas till styrelsens förfogande för fullföljande av nedanstående, redan beslutade arbeten, nämligen:

av 1916 års riksdag beslutade:	
vid <i>Kiruna</i> , anordnande av avloppsledningar.....	kronor 80,000:—
» <i>Nässjö</i> , utvidgning av rangerbangården	» 400,000:—
» <i>Bollnäs</i> , uppförande av 6 lokomotivstallplatser m. m.....	» 205,000:—
» <i>Boden</i> , ombyggnad av bangården	» 350,000:—

av 1915 års riksdag beslutat:
uppförande av *ny bro över Öre älv* kronor 200,000:—

Beträffande sistnämnda arbete kommer kostnaden för detta att överskrida de ursprungligen beräknade, men har styrelsen i sin denna dag ingivna framställning om tilläggsanslag upptagit härför erforderligt belopp.

Även för de övriga arbetena komma de slutliga kostnaderna att överskrida de beräknade, men kommer styrelsen att under loppet av 1917 härtill återkomma i samband med framställning om tilläggsanslag för övriga, av 1916 års riksdag beslutade arbeten.

Styrelsen anhåller sålunda, att *för fullföljande av redan beslutade arbeten* måtte till styrelsens förfogande ställas ett belopp av 1,235,000 kronor.

Departements-
chefen.

De anslagskrav, som järnvägsstyrelsen sålunda framfört för tillgodoseende av behovet av nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar under år 1918, överstiga, såsom särskilt av förut omnämnda tablå framgår, vida vad styrelsen under något av de närmast föregående åren för dylikt ändamål äskat och än mer vad riksdagen i sådant avseende under motsvarande år beviljat. För att nu endast taga det närmast föregående budgetåret, år 1917, samt därvid tillika inskränka jämförelsen till de av riksdagen beviljade medlen, överstiger det av järnvägsstyrelsen ifrågasatta anslagsäskandet å 1918 års stat det av 1916 års riksdag anvisade beloppet med 4,670,600 kronor. Jag har emellertid härvid bland nya byggnader och anläggningar för år 1918 icke medräknat kostnaden för markförvärv, ej heller de nya, fortsättningsanslag krävande anläggningar av mera omfattande natur, vilka, i stället för att, såsom förut skett, upptagas såsom »större arbeten» under titeln nya byggnader och anläggningar, nu av styrelsen gjorts till föremål för särskild framställning. Medtagas vid jämförelsen de härför beräknade kostnader — och detta torde givetvis vara det mest

riktiga — är man uppe på en merutgift för år 1918 av icke mindre än 8,165,600 kronor. [5.]

Huru önskvärt jag än under sådana förhållanden och med hänsyn särskilt till de synnerligen stora krav, som i övrigt för statens järnvägars behov ställas på statskassan, skulle finna det vara att verkställa en högst avsevärd reducering genom att till ett annat statsregleringsår uppskjuta äskandet av medel för utförandet av en mera betydande del av de nu föreslagna nybyggnadsarbetena, finner jag dock av skäl, som jag redan angivit i inledningen till mitt anförande beträffande anslag för kapitalökning att äskas av 1917 års riksdag, mig icke kunna tillråda ett dylikt förfaringssätt. Av vad jag sålunda anfört torde nämligen framgå, att högst betydande kapitalutlägg äro oundgängligen nödvändiga för att statsjärnvägarna skola kunna föras fram till den nivå, som en även efter mera normala förhållanden beräknad trafikstegring kräver. Det är också att märka, att redan järnvägsstyrelsen på grund av Kungl. Maj:ts uppmaning att iakttaga största möjliga sparsamhet vidtagit betydande reduktioner i de byggnadsanslag, som enligt styrelsens mening varit av behovet påkallade.

Visserligen hava på grund av de inrättade transportbyråernas reglerande verksamhet några trafikstockningar av större förfång för rörelsen på statsbanorna i sin helhet icke behövt förekomma, men svårigheter hava dock i hög grad förefunnits, i det att medgivande för transport icke kunnat beviljas i den utsträckning, som varit behövlig. Svårigheterna att uppgöra och vidmakthålla särskilt godstransportplanerna på sätt, som allmänheten har rätt att kräva, hava också ständigt ökats. Allt detta torde visserligen hava sin huvudsakliga grund i den till följd av kristiden abnorma tillströmningen av trafik, men synes ändock ägnat att ytterligare belysa behovet i förevarande hänseende.

De nybyggnader och anläggningar, för vilkas utförande av styrelsen i detta sammanhang begäres medel, äro också uttagna ur den av styrelsen förebragta utredningen angående behovet av dylika byggnader och anläggningar m. m. under tioårsperioden 1918—1927 och ansluta sig följaktligen till en plan, i vilken en foljdriktig utveckling av statsbanenätets olika delar beräknats efter hand genomförd. Jag har därför endast i mera enstaka fall och efter ingående överläggningar med chefen för statens järnvägar föreslagit en del reduceringar i de gjorda äskandena.

I detta sammanhang ber jag få framhålla, hurusom jag, vid äskande av anslag till utvidgning av föreningsstationer, såväl i här förevarande framställning som ock i de övriga framställningar, som gälla dylika stationer, på de av järnvägsstyrelsen utvecklade skäl vid kostnadsberäkningarna

- [5.] ej tagit hänsyn till de bidrag, som i vissa fall kunna erhållas från anslutande enskilda järnvägar. Jag förutsätter emellertid, att järnvägsstyrelsen skall tillse, att dylika bidrag i förekommande fall utgå enligt grunder, som hittills varit vanliga.

Jag övergår nu till en närmare granskning av de särskilda anslagsposterna och ber i sammanhang därmed att till de av järnvägsstyrelsen givna särskilda motiveringarna få föga några kompletterande upplysningar och kommentarier rörande en del av dessa poster.

Husbyggnader.
Boställshus.

Vad först angår *husbyggnaderna* och då närmast *boställshusen*, är, enligt vad styrelsen på min förfrågan meddelat, anledningen till att för ifrågavarande ändamål ett så avsevärt mycket högre belopp nu begäres än de för år 1917 äskade och beviljade medel — 751,500 kronor mot 475,000 kronor — närmast att söka i, förutom de på grund av högre material- och arbetspriser stegrade byggnadskostnaderna, ett direkt ökat behov att genom statens järnvägars försorg anordna bostäder för personalen vid vissa platser. Detta behov framträder givetvis vid ökad personaluppsättning å vissa mindre stationer med de begränsade bostadsförhållanden, som där i regel äro förhanden, men därjämte har vid åtskilliga större stationer direkt bostadsbrist yppat sig. Det torde också få anses vara statens skyldighet såsom arbetsgivare vid ett affärsdrivande verk att i sin mån sörja för bostäder åt sina tjänstemän och i sådant hänseende verka såsom föredöme för enskilda affärsföretag. De i en del mera folkrika samhällen från ortsmyndigheternas sida vidtagna extra ordinära åtgärder för bostadsbristens avhjälpande motsvaras av de åtgärder för beredande av bostäder åt personalen å samma platser, vilka av styrelsen här föreslagits erforderliga.

Emellertid har jag av budgetsskäl sett mig nödsakad att föreslå en del avknappningar å de nu ifrågavarande anslagsäskandena. Det nya boställshuset vid *Tomtebodan* för stationsinspektoren och hans närmaste man synes mig sålunda visserligen vara av omständigheterna påkallat, men då, enligt vad styrelsen på min förfrågan meddelat, möjlighet förefinnes att åtminstone för någon kortare tid framåt förhyra bostad åt stationsbefälet i staden, har jag ansett, att med uppförandet av det nya boställshuset bör få anstå något år. Så torde även böra ske beträffande boställshuset vid *Backa* och *Ursviken*, då man enligt järnvägsstyrelsen lär å dessa platser, ehuru med vissa olägenheter, för någon tid kunna reda sig med de nuvarande bostadsmöjligheterna. Härjämte tillstyrker jag uppskov med uppförandet av de föreslagna boställshusen i *Svärtagård* och *Kiruna*. Behovet härutinnan vid Svärta gård kan nämligen med visst undanskjutande av annat intresse tillsvidare tillgodoses

[5.]

genom flyttning och samtidig förändring av å annan plats befintlig byggnad, varvid arbetskostnaderna skulle bestridas med medel, som stå till järnvägsstyrelsens förfogande; och vid Kiruna lära bostäder utan alltför stora svårigheter kunna åt de två tjänstemän vid maskinavdelningen, för vilka det nya boställshuset avses, beredas i samhället eller genom ändrat disponerande av statens järnvägars boställslägenheter.

Beträffande övriga anslagsäskanden för ifrågavarande ändamål ber jag till en början få meddela, att i den till inköp föreslagna fastigheten i *Vislanda* skulle, efter vidtagande av vissa erforderliga inredningsarbeten, som enligt av järnvägsstyrelsen lämnad uppgift torde komma att uppgå till 5,000 kronor, det i fastigheten nedlagda kapitalet sammanlagt utgöra 23,000 kronor. Då kostnaderna för uppförandet av ett motsvarande boställshus, exempelvis vid Flädie, beräknas uppgå till 27,000 kronor förutom marklösen, delar jag järnvägsstyrelsens uppfattning, att det preliminärt avtalade priset, 18,000 kronor, för fastighetens förvärvande är förmånligt. De skal, styrelsen anfört för inköp av en utav styrelsen nu förhryd och till lämpliga boställslägenheter på statens järnvägars bekostnad inredd fastighet i *Ange*, synas mig synnerligen vägande. Då härtill den begärda köpeskillingen, enligt från styrelsen inhämtade upplysningar, ansluter sig till i orten gällande pris, kan jag icke annat än tillstyrka styrelsens framställning i denna del. Vidkommande det jämväl ifrågasatta fastighetsköpet i *Bollnäs* föreföll mig vid en första granskning det begärda priset väl högt, och förhörde jag mig därför hos järnvägsstyrelsen, huru detsamma ställde sig till i orten gällande pris. Styrelsen meddelade då, att en genom statens järnvägars försorg för ändamålet tillsatt värderingsnämnd uppskattat fastigheten till 78,500 kronor eller 1,500 kronor lägre än det avgivna anbudet samt att priset vid en eventuell expropriation — med hänsyn till den för gården synnerligen ofördelaktiga avsöndringen av boningshusen jämte park och köksträdgård, varigenom av gården endast skulle komma att återstå uthus jämte åker- och betesmark — otvivelaktigt skulle komma att överstiga värderingsbeloppet. Under sådana förhållanden synes det mig, att det preliminärt upprättade köpeavtalet bör godtagas och alltså medel till likviderande av köpeskillingen och med köpet förenade lagfartskostnader ställas till styrelsens förfogande på sätt styrelsen föreslagit. *De sex banvaktstugorna vid femte distriktet* å linjerna Kiruna—Luleå och Selsjön—Aspeå äro arbeten, som förestavats av hänsyn till personalen och lämpligen icke böra undanskjutas. Anslag för samma antal dylika

- [5.] boställshus å berörda distrikt beviljades, såsom järnvägsstyrelsen erinrat, på Kungl. Maj:ts förslag av 1916 års riksdag.

Stationsstugor
och
stationshus.

Vad därefter angår de såsom *stationsstugor och stationshus* rubricerade husbyggnaderna har den starkt ökade trafiken å vissa linjer nödvändiggjort, förutom i vissa fall talrikare personaluppsättning, även längre tjänstgöring vid en del mötesstationer, vilka tidigare endast kommit till användning för ett fåtal tågmöten. Detta har haft till följd, att i en del fall personalen, vilken såsom regel icke har sin bostad i närheten av platsen, fått lov att använda de mindre byggnader eller kurar, vilka avsetts för tillfälligt kortare uppehåll vid dessa platser, till provisoriska bostäder. En dylik anordning kan, där en konstant stegring i trafiken gjort sig gällande, givetvis ej i längden fortvara, utan kräves uppförande av bostäder för platsvakten invid själva mötesstationen. Då därtill kommer, att samtidigt med fjärrtrafikens tillväxt lokaltrafik så småningom uppväxt eller är att förutse vid de flesta av dessa mötesplatser, följer tvånget att tillgodose vissa lokala trafikbehov med expeditions- och i vissa fall godsutrymmen. Den av järnvägsstyrelsen ifrågasatta stationsstugutypen, avseende att samtidigt tillgodose behovet av bostadslägenhet och expeditionslokal samt med reservutrymme för ytterligare en bostadslägenhet och möjlighet att tillbygga godsbod, synes mig lämplig. Nu antydda förhållanden torde därför väl motivera ett bifall till de äskanden, som styrelsen i detta sammanhang framställt.

Tillbyggnad
av
stationshus.

Jag har genom inhämtade detaljupplysningar övertygats om nödvändigheten av de husbyggnader, som av styrelsen upptagits under rubriken *tillbyggnad av stationshus*. Behovet av en tillbyggnad av stationshuset i *Uppsala* har sin huvudsakliga grund i den starka ökning av persontrafiken, som de senaste åren visat sig och som framgår av följande av styrelsen lämnade uppgifter angående antalet anlända resande:

År.	Antal resande.
1909.....	252,693
1911.....	278,330
1913.....	295,410
1915.....	299,850

[5.]

Styrelsen har tillika meddelat, att styrelsen varit nödsakad att genom en provisorisk tillbyggnad till stationshuset bereda större utrymme för ankommande resgods. Denna provisoriska tillbyggnad, som för övrigt redan visat sig otillräcklig, skulle ersättas av den nu föreslagna permanenta tillbyggnaden, vilken även skulle tillgodose det ökade behovet av utrymme i övrigt. Den föreslagna tillbyggnaden av stationshuset i *Göteborg* är avsedd att bereda större utrymmen för förvaring av reseffekter och för ankommande resgods. Vid *Hälsingborgs ångfärjestation* motiveras den föreslagna utökningen av stationshuset av nuvarande expeditionslokalernas otillräcklighet, behövligheten av manskapsrum, rum för förvaring av sovvagnslienne samt ny tidsenlig bekvämlighetsinrättning. Vid *Boden* äro utrymmesförhållandena i stationshuset synnerligen otillfredsställande. Sålunda är för närvarande stationsinspektorsexpeditionen inrymd i stationsinspektorens tjänsterum och tågexpeditionen är förlagd till ett av vagnupptagare och konduktörer m. fl. använt genomgångsrum till telegrafan. Det är påtagligt, att en sådan hopträngning av tjänstemän är synnerligen olämplig, särskilt vid en station av Bodens storlek och betydelse, och att sålunda den föreslagna utvidgningen bör snarast komma till utförande. Genom tillbyggnad av stationshusen vid *Asträsk*, *Brännland*, *Myrheden*, *Långträsk*, *Storsund*, *Brännberg*, *Ekräsk* och *Tvärålund* erhålles, såsom styrelsen i sin skrivelse framhållit, förutom erforderliga större expeditionsutrymmen, utökning av stationsföreståndarens lägenhet och en stationskarlslägenhet med ett rum, så att nämnda lägenheter komma att innehålla 3 respektive 2 rum och kök.

Enligt min mening måste den beräknade kostnaden för ny stationshusbyggnad vid *Höganäs* anses mycket hög för en plats sådan som den ifrågavarande. Uppförandet av stationshuset enligt den ursprungliga planen hade av järnvägsstyrelsen, såsom förut nämnts, beräknats draga en kostnad av 60,000 kronor. Dessa medel skulle bestridas dels av det anslag för fortsatt utbyggande av den nya bangården vid *Höganäs*, som på styrelsens av Kungl. Maj:t upptagna förslag beviljades av 1915 års riksdag, och dels av medel ur förnyelsefonden. Berörda kostnadsberäkning har emellertid numera på grund av kristiden visat sig icke hålla streck, utan lär byggnaden i dess ursprungligen avsedda skick icke kunna uppföras för mindre än 85,000 kronor. Åskande av på denna grund erforderliga ytterligare anslagsmedel, 15,000 kronor, finnes intaget såsom en detalj i förenämnda av styrelsen gjorda underdåniga framställning om tilläggs-

- [5.] anslag för fullföljandet av vissa av 1913, 1914 och 1915 års riksdagar beslutade arbeten, vilken framställning jag ber att senare i ett sammanhang få behandla. För uppförandet av stationshuset i den nu ifrågasatta vidgade omfattningen kräves enligt styrelsens beräkning härutöver ett belopp av 67,000 kronor, vadan totalkostnaden sålunda skulle uppgå till icke mindre än 152,000 kronor. De fördelar, som genom den förändrade byggnadsplanen skulle vinnas, äro emellertid i gengäld betydande. Dels skulle nämligen det för postens räkning förefintliga lokalbehovet samtidigt tillgodoses, en kombination, som givetvis måste betraktas såsom både praktisk och kostnadssparande, och dels skulle i stationshusbyggnaden inrymmas jämväl bostad för stationsinspektoren, något som enligt den ursprungliga planen icke kunnat ske utan avsevärt ökade kostnader. Vid sådant förhållande och då, enligt vad styrelsen för mig försäkrat, alla de inskränkningar beträffande lokalutrymme och i arkitektoniskt hänseende vidtagits, vilka ansetts lämpligen kunna ske, har jag ansett mig icke kunna yrka på en minskning av det här begärda anslagsbeloppet å 67,000 kronor.

Övriga hus-
byggnader.

Jag övergår därefter till behandling av de under rubriken *övriga husbyggnader* upptagna arbeten. Beträffande då först den föreslagna särskilda godsexpeditionsbyggnaden i *Nyköping* har, ehuru denna station endast varit öppnad för trafik sedan i slutet av år 1913, behovet av en dylik byggnad visat sig synnerligen starkt på grund av godstrafikens snabba tillväxt. Följande av järnvägsstyrelsen på min begäran lämnade uppgifter visa trafikens ökning från 1914 till 1915.

Å r.	Antal ton ank. il- och fraktgods.	Antal avg. il- och fraktgods.	Antal gods expeditioner.
1914	13,142	5,964	53,139
1915	13,707	8,769	69,899

De av styrelsen ifrågasatta åtgärderna för tillgodoseende av ökat behov av överliggningsrum vid *Hallsberg* och *Laxå*, vid den förra stationen genom påbyggande av ett nu befintligt expeditions- och överliggningshus, vid den senare genom uppförande av ett överliggningshus,

[5.]

varigenom även en önskelig koncentration av överliggningslokalerna å platsen skulle ernås, synas mig både praktiska och relativt prisbilliga. Då man emellertid, enligt vad järnvägsstyrelsen på min förfrågan uppgivit, vid Laxå skulle kunna, om vissa mindre reparationer och förbättringar genomföras, reda sig ännu ett år med befintliga anordningar för övernattning, inskränker jag mig till att tillstyrka anslaget för påbyggnadsarbetet vid Hallsberg. Det nya magasinet för ankommande ilgods vid *Göteborg* är, enligt vad styrelsen meddelat, avsett att utgöra en provisorisk anordning och ansluter sig sålunda icke till en framtida plan för ombyggnad av Göteborgs bangårdar. Att nu gå i författning om uppförandet av magasin för ankommande ilgods, som ansluter sig till nämnda plan, skulle nämligen medföra så stora kostnader och i övrigt ingripa i redan förefintliga och nödvändiga anordningar för trafikens skötsel vid nuvarande station i sådan grad, att en dylik tanke måst övergivast. De rådande förhållandena äro emellertid, enligt vad jag övertygat mig om, sådana, att något måste vidtagas för underlättande av expedieringen av ankommande ilgods. Då därtill genom uppförande av det provisoriska ilgodsmagasinet de nu såsom dylikt magasin disponerade utrymmena vinnas till andra trängande behov, nämligen konduktörs- och manskapsrum ävensom förvaringsrum för mjölkflaskor, kan jag icke annat än tillstyrka, att den av järnvägsstyrelsen föreslagna nybyggnaden må omedelbart komma till utförande. Järnvägsstyrelsens framställning rörande tillbyggnad av godsmagasinet vid *Lund* synes böra bifallas.

Personal- och förrådshuset vid *Hälsingborgs ångfärjestation* avses för den därstädes befintliga lokomotivstationen. Då det emellertid icke är fastslaget, att denna lokomotivstation skall för framtiden ligga på samma plats som nu, anser jag, att med uppförandet av berörda personal- och förrådshus bör anstå till dess frågan om förflyttningen blivit avgjord. Järnvägsstyrelsen har också förklarat sig kunna vidtaga vissa enklare provisoriska anordningar för tillgodoseende av de mest trängande behoven intill nämnda tidpunkt. Det av järnvägsstyrelsen, efter framställning från generaltullstyrelsen, framställda anslagskravet för utvidgning av tulllokalerna vid *Storlien* torde vara värt beaktande. För närvarande disponerar tullverket endast två rum i stationshuset, varjämte i godsmagasinet finnes en avbalkning för tullvisitation m. m. Den av järnvägsstyrelsen föreslagna tillbyggnaden av godsmagasinet m. m. vid *Skellefteå* finner jag tillfyllestgörande motiverad.

[5.] Det har synts mig kunna med fog ifrågasättas, huruvida av styrelsen föreslaget inköp av järnvägshotellet vid *Boden* bör komma till stånd under nu rådande förhållanden med i övrigt stora krav på statskassan. Efter inhämtande av närmare kännedom om de föreliggande förhållandena har jag övergivit min tvekan. Jag har nämligen funnit den av styrelsen företagna åtgärden att uppsäga hotellinnehavaren vara nödvändig samt styrelsens samtidigt därmed ingångna avtal med Turisttrafikförbundet om förvärvande av hotellbyggnaden och övertagande av rörelsen därstädes, att gälla tills vidare, synnerligen välbetänkt. Det hade visserligen varit önskligt, att detta avtal, i vad det avser äganderätten till hotellbyggnaden, kunnat omfatta en längre tid. En sådan överenskommelse har dock, såsom styrelsen i sin framställning framhåller och enligt vad jag ytterligare förvissat mig om, Turisttrafikförbundet icke ansett sig kunna godtaga. Med hänsyn till sina begränsade kapitaltillgångar och då dessa äro avsedda för annat ändamål, har förbundet nämligen funnit sig sakna möjlighet att ligga ute med det ifrågavarande beloppet under flera år. Såsom järnvägsstyrelsen framhållit, måste det emellertid otvivelaktigt anses tillkomma statens järnvägar att sörja för att ett fullgott hotell med restaurang finnes att tillgå vid en så starkt trafikerad knutpunkt som *Boden*. En stadigvarande garanti för detta önskemåls uppfyllande torde, såsom erfarenheten givit vid handen, knappast kunna vinnas på annat sätt än att hotellet förvärfvas av statens järnvägar, som därigenom bliva i tillfälle att uthyra detsamma till person, som av styrelsen kan godkännas. Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag mig icke kunna underlåta att tillstyrka styrelsens framställning i denna del.

Vad angår *anordnandet av tvättstugor* vid stationer å fjärde och femte distrikten vill jag erinra, att jag vid föredragning inför Kungl. Maj:t förra året av styrelsens hemställan i dylikt avseende för år 1917 i fråga om 5 stationer vid femte distriktet framhöll, att ökade krav på anslag för dylikt ändamål med hänsyn till styrelsens motivering — i huvudsak upprepad i förevarande framställning — vore att förvänta. Inom styrelsen verkställd utredning hade dock givit vid handen, att behov av dylika anläggningar kunde anses ytterligare föreligga endast på ett fåtal ställen inom fjärde och femte distrikten, vilka anläggningar enligt en approximativ beräkning skulle komma att draga en sammanlagd kostnad av endast omkring 25,000 kronor. På grund härav ansåg jag mig böra tillstyrka beviljandet av det då äskade anslaget för ändamålet. I enlighet med denna min tillstyrkan beha-

gade Kungl. Maj:t till riksdagen framföra det då av styrelsen gjorda anslagskravet, som också blev av riksdagen godkänt. Då styrelsens nu framställda begäran om medel för tvättstugors anordnande således endast avser att möjliggöra fullföljandet av en utav styrelsen tidigare uppgjord plan samt den förenämnda approximativt beräknade kostnaden härför endast obetydligt blivit överskriden, finner jag intet vara att erinra mot styrelsens ifrågavarande framställning.

[5.]

De *spåranordningar*, för vilkas utförande järnvägsstyrelsen begär anslag, bestå, enligt styrelsens uppdelning ur teknisk synpunkt, i *dels* förlängning av mötesspår och utläggning av ett tredje tågspår, *dels* anordnande av nya mötesplatser, *dels ock* anordnande av bättre utrymmen för frilastning och uppställning av vagnar. Samtliga nu ifrågasatta arbeten äro dikterade av styrelsens strävanden att höja banans och stationernas trafikkapacitet ävensom att tillgodose trafiksäkerheten. Ifrågavarande anslagskrav torde därför böra ses i belysning av de uttalanden, som i hithörande ämnen gjorts dels av 1912 års järnvägskommission angående trafiksäkerheten, den s. k. Malmslättskommissionen, i dess betänkande, dels av järnvägsstyrelsen uti dess däröver avgivna utlåtande. För de av kommissionen och järnvägsstyrelsen härutinnan uttalade önskemål har jag lämnat en redogörelse i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1915 rörande liknande av styrelsen till anslagsbeviljande sistnämnda år ifrågasatta arbeten; och ber jag för korthetens skull få hänvisa till samma redogörelse. En återblick på nyssnämnda betänkande och utlåtande synes mig giva vid handen, att styrelsens nu framförda förslag till de olika banlinjernas och stationernas förbättrande och modernisering i avseende å *spåranordningar* är grundat på de uttalanden i hithörande frågor, som kommit till synes i samma betänkande och utlåtande. Styrelsens ifrågavarande förslag vilar sålunda på en sakkunnig och ingående särskild teknisk utredning, varjämte förslaget, såsom av styrelsens skrivelse framgår, är att betrakta som ett led i de olika statsbanedelarnas utbyggnad i enlighet med ett program, uppgjort på basis av de utredningar, som inom styrelsen pågå angående behovet av nya byggnader och anläggningar m. m. under tioårsperioden 1918—1927. Nu anförda omständigheter i förening med den allmänna och speciella motivering, som uti styrelsens framställning i ämnet framlagts, hava bibringat mig den övertygelsen, att det av styrelsen för år 1918 framlagda utbyggnadsprogrammet bör, med några få av budgetskalet betingade inskränkningar, i hela sin omfattning under sagda tid

*Spåranord-
ningar.*

- [5.] komma till utförande. En viss tvekan härom har hos mig till en början gjort sig gällande i fråga om de betydande arbetena särskilt å linjen Krylbo—Långsele, detta med anledning av en viss farhåga för att efter krigets slut nu rådande högtrafik skulle komma att avtaga i sådan grad, att den genom de nu ifrågasatta arbetenas utförande vunna högre trafikkapaciteten icke vore av omständigheterna oundgängligen betingad. De upplysningar i anledning härav, som jag från järnvägsstyrelsen inhämtat och för vilka jag strax torde få redogöra, hava emellertid skingrat mina betänkligheter i antytt hänseende.

Först ber jag emellertid få omnämna de inskränkningar i 1918 års utbyggnadsprogram, som jag av nyss antydda skäl vill förorda. Dessa innebära ett uppskjutande till ett kommande år av de föreslagna spåranordningarna vid *Näkna*, *Yxenhaga*, *Gällö*, *Nedansjö* och *Träskholm* å respektive bandelarna *Katrineholm—Norrköping*, *Falköping Ranten—Nässjö*, *Bräcke—Storlien*, *Änge—Sundsvall* och *Vännäs—Boden*. Samtliga dessa spåranordningar kunna nämligen, enligt vad jag förvissat mig om, anstå ännu ett år, utan att därför det systematiska utbyggandet av berörda bandelar behöver åtminstone mera avsevärt förryckas.

I anslutning till några av styrelsen på min begäran lämnade kompletterande meddelanden, ber jag vidare få anföra följande rörande en del av de planerade arbetena å sydligare banlinjer.

Den föreslagna utbyggnaden å bandelen *Laxå—Kil* har visat sig erforderlig för att kunna ombesörja den trafik, som framgår å bandelen. Vidkommande utvidgningen å *Svartå station* sammanhänger densamma med den ökning av trafiken över linjen *Svartå—Örebro*, som under de senare åren allt mer framträtt och vilken med all sannolikhet kommer att än mer göra sig märkbar, sedan trafiken från *Kristinehamn* på grund av *Trollhätte kanals* utvidgning tilltagit. Exempelvis må nämnas, att antalet av- och tillkopplade godsvagnar vid *Svartå* under åren 1912—1916 utgjort i medeltal per dag 102, 105, 116, 150 och 199. För ombesörjandet i *Svartå* av denna växande övergångstrafik kräves större spårutrymme för uppställning av övergångsvagnar. Beträffande bandelen *Mjölby—Nässjö* torde för dubbelspårsanläggning å sträckan *Mjölby—Tranås*, enligt styrelsens tidigare nämnda tioårsutredning, medel icke kunna beräknas göras tillgängliga förrän under perioden 1923—1927. De föreslagna utvidgningarna vid *Sommen* och *Boxholm*, vilka utvidgningar äro nödvändiga för trafikens behöriga skötande även under normala förhållanden, kunna emellertid enligt styrelsens mening ej anstå till nämnda tid. Den ur kostnadssynpunkt lämpligaste tiden för utvidg-

[5.]

ningarna måste eljest givetvis sammanfalla med dubbelspårsanläggningen. De arbeten, som nu äro föreslagna att komma till utförande, äro dock av den natur, att de i stort sett böra komma dubbelspårsanläggningen till godo. Att redan nu utbygga dessa stationer för dubbelspår, skulle enligt järnvägsstyrelsens mening ställa sig synnerligen dyrbart och icke vara av omständigheterna påkallat. Sålunda har styrelsen meddelat, att för Boxholm, fullt utbyggd till dubbelspårig station, kostnaden approximativt kan beräknas till omkring 500,000 kronor samt att för Sommen motsvarande siffra är omkring 280,000 kronor, medan de nu föreslagna kapitalutläggerna stanna vid en ringa bråkdel av dessa belopp. För att *Stehags* station å bandelen *Hässelholm—Malmö* skall kunna sättas i det skick, som den växande trafiken kräver, måste, såsom av styrelsens redogörelse framgår, jämförelsevis omfattande arbeten vidtagas. Kostnaden härför synes emellertid ej vara större än som står i förhållande till de fördelar, som genom ombyggnadsarbetena vinnas. I och med de gruvanläggningar, som kommit till stånd vid *Nyvvång* å bandelen *Astorp—Höganäs*, har trafiken vid denna plats tagit snabb utveckling, vilket i sin tur återverkat på trafiken i sin helhet å ifrågavarande bandel.

Jag övergår så till behandlingen av de av styrelsen ifrågasatta spåranordningarna å linjen *Krylbo—Långsele*, fördelade å bandelarna *Krylbo—Storvik*, *Storvik—Ljusdal*, *Ljusdal—Ange* och *Bräcke—Långsele*. Under senare år har järnvägsstyrelsen för medel, som stått till styrelsens disposition, låtit verkställa förstärkning av spåröverbyggnaden å ifrågavarande linje *Krylbo—Långsele* i avsikt att kunna framföra tyngre och starkare lokomotiv. Trafiken å denna linje har nämligen varit stadd i ständig stegring och för att kunna möta dess krav har det varit nödvändigt att anskaffa starkare dragkraft för att därigenom kunna öka tågens längd.

Linjen ifråga utgör själva pulsådern för trafiken till hela Norrland söderifrån, varför trafiken över densamma är synnerligen livlig. Ingen linje har heller under nuvarande högtrafik varit så utsatt för överbelastning som denna. För att i möjligaste mån undvika för stor trafikanhopning härstädes har styrelsen måst låta reglera trafiken söderifrån till stationer norr om Storvik genom en transportbyrå. Till belysande av transportbehovet över linjen kan jag nämna, att strax före jul lågo hos denna byrå vilande ansökningar för 7,500 vagnar, som då ännu icke kunnat beviljas. Trafiken över bandelen fortgick dock efter en tidtabell, som till det allra yttersta utnyttjade alla transportmöjligheter. Även om linjen under normala förhållanden sommartiden motsvarat trafikbehovet, översteg dock vintertrafiken redan före krigets början

- [5.] bandelens kapacitet. De av järnvägsstyrelsen begärda utvidgningarna hade därför måst vidtagas, även om den nu rådande osedvanliga trafiken icke förekommit. Vintertiden, då de norrländska hamnarna äro frusna, måste över ifrågavarande linje framföras hela Norrlands varubehov samtidigt som de för de norrländska linjerna så karaktäristiska tråkols-transporterna pågå. Denna senare trafik äger företrädesvis rum under tiden 1 januari—15 april. Som exempel på tråkols-transporternas storlek må nämnas följande av styrelsen meddelade siffror på antal lastade tråkolsvagnar, som framförts från olika delar av 4:de och 5:te distrikten till Krylbo åren:

1915.	1916.
11,016 stycken.	14,025 stycken.

Redan år 1915 nåddes sålunda en mycket hög siffra, 11,016 vagnslaster, beträffande dessa transporter. Genom god planläggning och samarbete med trafikanterna lyckades det emellertid styrelsen att år 1916, med samma tillgängliga vagnmaterial, uppöka transporterad kolmängd till 14,025 vagnslaster eller en ökning av 27 % i jämförelse med år 1915. Under tiden 1 januari—15 april 1917 skulle enligt beräkningar, som gjorts med stöd av de från vederbörande tråkolsleverantörer inhämtade uppgifterna, omkring 20,000 vagnslaster behöva framföras å samma linje.

Den ringa trafikkapacitet, som linjen Krylbo—Långsele alltså äger på grund av de trånga bangårdsförhållandena och de långa avstånden mellan stationerna m. m., gör, enligt vad styrelsen för mig bestämt framhållit, att denna transport numera ej är möjlig att verkställa med samma förutsättningar i avseende på tidsbegränsningen som föregående år. Skall ifrågavarande kolmängd kunna framföras, måste transportsäsongen förlängas utöver den 15 april, vilket emellertid betyder dels anlita det av linjen Krylbo—Bräcke—Långsele för koltrafik en längre tid än vanligt, till stort avbräck för annan trafik, dels förluster för avsändarna av tråkolen. Kolningen verkställles nämligen ända till 30—40 km. in i skogarna, där i regel endast s. k. vintervägar äro tillfinnandes. Kolveden samlas, medan slädföret möjliggör körning, och kolen utforslas efter hand som kolningen sker. Om järnvägsvagnar ej erhållas för direkt lastning, måste denna körning ändock äga rum; kolen »stjälpas» då vid stationerna för att sedermera, då järnvägens transportförmåga det medgiver, lastas i järnvägsvagn. Härigenom måste givetvis avsändarens arbetskostnader ökas högst väsentligt, men samtidigt anses även en försämring av kolen äga rum såväl kvantitativt som kvalitativt, en försämring, som beräknas ända till 20 % av värdet. Hittills har denna extra »stjälp-

ning» i möjligaste mån undvikits, men i och med transportsäsongens utsträckning beträffande järnvägarna över den hittills vanliga, som bestämts just med hänsyn till den för tråkolens framforsling mest lämpliga tiden, måste följden bli »stjälpuing» i betydligt större utsträckning än hittills.

[5.]

Av det anförda framgår alltså, att linjen Krylbo—Bräcke—Långsele är till det yttersta belastad och ej äger den trafikkapacitet, som erfordras för att mottaga all trafik, som även under mera normala trafikförhållanden här har sin enda och naturliga väg. Trafiken över nämnda linje har redan nått sådan omfattning, att sträckan Krylbo—Ljusdal på denna linje är — mätt efter trafikintensiteten — måhända en av de enkelspåriga bandelar, som först av alla statsbanesträckor borde utbyggas till dubbelspårig. Av vissa skäl, bland andra inlands- och ostkustbanornas tillkomst och i anledning härav eventuellt omlagd trafik, har styrelsen emellertid för närvarande ej velat ifrågasätta dubbelspår härstädes, men torde det därför vara så mycket mera tvingande, att den enkelspåriga linjen snarast göres så effektiv som möjligt. Det program, efter vilket styrelsen har för avsikt att, med början år 1918, under de närmaste tio åren företaga linjens utbyggnad till större trafikkapacitet, framgår närmare av de specialredogörelser, styrelsen i sin framställning lämnat under de särskilda bandelsrubrikerna. Dessa redogörelser synas mig också, i vad de avse de för år 1918 framställda anslagskraven, vara tillräckliga för ett detaljbedömande och hava övertygat mig om nödvändigheten av anslagens beviljande. Jag ber här endast få tillägga följande ifråga om de planerade arbetena vid *Jularbo* å bandelen *Krylbo—Storvik*. I samband med inledandet av *Jularbo—Månsbo* järnväg måste *Jularbo* bangård ombyggas. Kostnaderna härför skola, i vad de föranledas av den enskilda järnvägens inledande, bestridas av denna i enlighet med förslag till överenskommelse, som upprättats inom styrelsen. Då emellertid *Jularbo* station under alla förhållanden är i stort behov av utvidgat spårssystem — i huvudsak bestående av längre mötesspår och ett tredje tågspår enligt förut angivna program för bandelen *Krylbo—Storvik* — måste det anses vara förenligt med god ekonomi att utföra dessa arbeten i sammanhang med de för *Jularbo—Månsbo* järnvägs inledande erforderliga.

Trafiken å linjen *Bräcke—Storlien* har fått ett betydligt tillskott efter anläggandet av inlandsbanan, och kommer detta givetvis att tilltaga i och med denna banas fortsatta öppnande såväl norr- som söderut. Beträffande de relativt höga kostnaderna för arbetena vid *Storlien* härröra sig dessa, enligt vad styrelsen meddelat, från förekommande stora terrasseringsarbeten. Detsamma lär vara orsaken till

- [5.] de jämväl betydande kostnadsbeloppen för de föreslagna arbetena vid *Björnsjö* å bandelen *Långsele—Vännäs*. Det behov, som är avsett att tillgodoses med bangårdsutvidgningarna å bandelen *Luleå—Gällivare*, härrör sig huvudsakligen från stegringen i malmexporten över Luleå, vilken export allt fortfarande torde komma att äga bestånd även efter återinträdandet av normala förhållanden. Den föreslagna utvidgningen vid *Ursviken* å bandelen *Bastuträsk—Kallholmen* står, enligt vad styrelsen meddelat, ej i samband med kristiden, utan beror på ökning av den lokala trafiken.

*Skenfria väg-
korsningar.*

Till de speciella trafiksäkerhetsanläggningarna bör givetvis räknas det planerade *anordnandet av skenfria vägkorsningar*. De ifrågasatta åtgärderna härutinnan böra ses mot bakgrunden av vad Malm-slättskommisionen i detta ämne anført och varför jag redogjorde vid föredragningen inför Kungl. Maj:t av järnvägsstyrelsens äskande för motsvarande anläggningar för år 1917. Jag torde här få hänvisa till denna redogörelse. Det för år 1918 begärda beloppet har styrelsen, såsom av dess skrivelse framgår, med hänsyn till övriga stora krav för järnvägsändamål å statskassan inskränkt till samma belopp eller 250,000 kronor som det, vilket för innevarande år begärts och beviljats. Jag saknar under sådana förhållanden anledning att ifrågasätta en nedsättning av det nu för ändamålet begärda beloppet.

*Förbättringar
vid kol- och
vattensta-
tioner.*

Det av styrelsen framställda anslagskravet å 150,000 kronor för *förbättringar vid kol- och vattenstationer* är icke att förväxla med det av 1916 års riksdag beviljade anslaget till anordningar för beredande av ökad upplagsplats för stenkol i importhamnar och å bränslestationer samt förbättrad kolemtagning i importhamnarna. Här förevarande framställning avser nämligen anslag för förbättrade kol- och vattentagningsanordningar vid station i och för personalbesparing samt snabbare utlämningsanordningar till lokomotiven å de genomgående tågen — anordningar, vilka med hänsyn till härigenom i utsikt ställd besparing på personal och gångtid för de snabbare tågen synas mig väl motiverade. Då man emellertid, enligt vad järnvägsstyrelsen medgivit, på platser sådana som Vitvattnet och Munkedal, där tågrörelsen icke är så stark, torde under ytterligare något år kunna utan större svårigheter reda sig med befintliga anordningar, föreslår jag en reducering av anslaget med 30,000 kronor till 120,000 kronor.

*Telegraf- och
sektions-
telefonledningar
samt kabel-
arbeten.*

Vad angår de anslagskrav för utförande av *telegraf- och sektions-telefonledningar samt kabelarbeten*, som järnvägsstyrelsen framställt för år 1918, visar en jämförelse med det för år 1917 äskade och beviljade

anslaget för dylika anläggningar, att dessa krav äro synnerligen stora, och har jag därför ifrågasatt en nedprutning av den begärda anslagssumman. Detta har emellertid från styrelsens sida väckt bestämt motstånd, i det styrelsen framhållit, att här förevarande anläggningar endast äro avsedda att i en ringa mån avhjälpa de starka krav, vilka gjort sig gällande å detta område för möjliggörande av tågens regelbundna framförande å de olika enkelspåriga linjerna. De trafikrubbningar, som under den närmast gångna tiden rätt ofta förekommit, hava nämligen enligt styrelsens uppgift i betydande grad haft sin orsak i svårigheten att på grund av de starkt belastade telegraflinjerna snabbt ordna tåggången. Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag ansett mig böra avstå från att föreslå någon minskning i det av styrelsen begärda anslagsbeloppet. [5.]

Det torde icke kunna bestridas, att av järnvägsstyrelsen föreslagna *elektriska belysningsanläggningar* komma att bidraga till säkerheten såväl för den trafikerande allmänheten som för den tjänstgörande personalen. Att förutvarande stationsbelysning med fotogenlampor bör ersättas med elektrisk belysning i den mån tillgång på elektrisk energi möjliggör sådan belysnings genomförande, synes mig även uppenbart. Frågan är endast, huruvida genomförandet bör ske i det tempo, som av styrelsen föreslagits. Med den raskt ökade tillgången på elektrisk energi kan man emellertid förutsätta, att ett undanskjutande av nu ifrågasatta anläggningar skulle medföra ett visst efterblivande av belysningen av statens järnvägars stationer. Denna omständighet ävensom önskvärldheten att bereda ökad trevnad för personalen i de nordligare distrikten genom bostädernas förseende med elektrisk belysning göra, att jag helst icke ville ifrågasätta en minskning av de av styrelsen för berörda ändamål framställda anslagskraven. Jag finner mig dock ur budgethänsyn nödsakad föreslå, att utförandet av de föreslagna anläggningarna fördelas på en något längre tidsperiod än styrelsen tänkt sig, så att anslaget för ifrågavarande ändamål för år 1918 upptages till 200,000 kronor i stället för av järnvägsstyrelsen ifrågasatt belopp av 275,000 kronor. *Elektriska belysningsanläggningar.*

De av järnvägsstyrelsen under gruppen *övriga anläggningar* föreslagna anläggningarna vid *centralverkstaden i Örebro* kräva icke mera avsevärda kapitalutlägg; och då de synas vara av beskaffenhet att medföra besparingar i driften vid centralverkstaden, torde de begärda anslagen böra beviljas. Uppförandet av en provisorisk rengörings- och desinfek- *Övriga anläggningar.*

- [5.] tionsanstalt vid *Sävenäs* torde med hänsyn till föreliggande omständigheter icke kunna undvikas, ehuru det givetvis varit önskligt, om därmed kunnat anstå, till dess Göteborgs bangårdsfråga blivit slutgiltigt löst, och möjlighet därmed erhållits att göra anläggningen permanent. Provisoriet torde dock, såsom styrelsen påpekat, med hänsyn till den av styrelsen valda platsen kunna bliva tämligen långvarigt eller minst 10 à 15 år, varför kapitalförlusten icke lär bli så betydande.

Anordnandet av badhus vid *Järva lokomotivstation* synes mig av de skäl, styrelsen anført, synnerligen önskvärt. De relativt höga kostnaderna förklaras av anläggningens omfattning. Den är nämligen avsedd att inrymma, förutom avklädningsrum och rum för baderska, badstu och särskilt tvagningsrum med dusch samt 5 badrum med badkar. Anläggningens omfattning hänför sig till föreliggande behov på grund av den å platsen förlagda stora personalen, i regel icke understigande 200 man.

Den planerade tillbyggnaden av godsmagasinet i *Eslöv* är utan tvivel betingad av den starkt ökade trafiken å denna plats, knutpunkten mellan stambanan samt Östra Skånes och Ystad—Eslövs järnvägar. Jag ber att till styrkande härav få meddela följande siffror å antalet expeditioner omlastade fraktstycke gods:

Å r.	St.
1914	246,899
1915	276,381
1916 januari—oktober	250,567

Håll- och lastplatsen vid *Möckeln*, som förut ägdes av Möckelns trafikaktiebolag, förvärvades av statens järnvägar år 1913 efter en — genom för ändamålet tillsatt värderingsnämnd — skedd värdering för en köpeskilling av sammanlagt 25,000 kronor. För gäldandet av dessa kostnader använde sig järnvägsstyrelsen av till styrelsens disposition stående medel för »inköp av mark vid järnvägsstationer» samt för »diverse arbeten» med 16,000 kronor respektive 9,000 kronor.

Under de år, som statens järnvägar sålunda varit ägare till platsen, har, enligt vad mig delgivna statistiska uppgifter utvisa, godstrafiken varit i ständig ökning. Så utgjorde antalet till- och avkopplade godsvagnar under år 1914 2,523, år 1915 2,893 samt under tiden juni—september 1916 2,565. Förslaget att anordna en lastkaj vid sjön Möckeln jämte tillhörande stickspår och vagnvåg, på sätt styrelsen när-

mare angivit, synes mig därför hava stort fog för sig. Då det emellertid för närvarande torde möta vissa svårigheter att fullt överblicka omfattningen av den trafik, som kan komma att uppstå å det av sjön Möckeln behärskade sjösystemet, innan det planerade kanaliseringandet av vissa till närliggande sjöar ledande åar tagit fastare former, anser jag det välbetänkt att till en efter antydda förhållanden lämpad senare tidpunkt uppskjuta vidtagandet av förbättringar av lastningsanordningarna å ifrågavarande plats.

I fråga om den föreslagna förlängningen av timmerlossningsbryggan vid *Stugsund* ber jag att, utöver vad järnvägsstyrelsen anfört, få meddela följande upplysningar. I slutet av år 1914 tillkallade styrelsen särskilda sakkunniga med uppdrag att närmare undersöka och utreda vilka åtgärder borde vidtagas för att möta de år från år allt större kraven på transportmöjligheterna å järnvägen mellan *Myssje* och *Stugsund*. Det betänkande, som de sakkunniga framlagt, utvisar, att av det virke, som framflottas i *Ljusne älv* med bivatten och utskiljes i sjön *Maren*, där statens järnvägars uppfodringsverk vid *Myssje* är beläget, en del omhändertages och förädlas av där belägna sågverk, under det att återstoden, förutom vad som flottas till havet, upptages ur sjön samt transporteras på statens, *Marma—Sandarnes* samt *sulfitaktiebolaget Ljusnans* järnvägar. De virkesägare, som icke nu använda sig av någon av nämnda privata järnvägar eller av flottleder, komma allt fortfarande att vara hänvisade till statsbanan, och dessa trafikanters trävaror komma med all sannolikhet att ökas i avsevärd grad. Det synes mig därför som en bjudande nödvändighet, att den av styrelsen föreslagna förlängningen av stjälpningsbryggan vid *Stugsund* snarast kommer till utförande. Genom denna anordning lär en vinst i transporttiden av omkring en månad beräknas uppstå, en fördel som givetvis torde medföra den största utsikt till ytterligare trafikökning.

Uppförandet av nytt pumphus och vattentorn jämte ledningar vid *Storvik* torde av de skäl, som styrelsen i sin framställning andragit, icke tåla uppskov.

Beträffande den ifrågasatta tillbyggnaden av omlastningsmagasinet i *Ånge* ber jag först få erinra, att 1913 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag beslöt anvisa ett belopp av 198,000 kronor för utvidgning av *Ånge* bangård, varav omkring 90,000 kronor voro avsedda för uppförandet av ett omlastningsmagasin jämte godsexpedition med tillhörande spår. Då ärendet förekom inför Kungl. Maj:t, lämnade föredragande departementschefen en redogörelse för de planer, efter vilka transporterna av frakt-

- [5.] styckegods å statens järnvägar reglerades sedan den 1 oktober 1912. Därav framgick, bland annat, att för befordring av gods mellan stationer, som ej hade så livlig godstrafik sinsemellan, att särskilda vagnar med gott ekonomiskt resultat kunde för ändamålet insättas, godset sammandroges till vissa stationer, benämnda omlastningsstationer. Ju mera gods, som sammanfördes till en omlastningsstation, desto större utsikter funnes att därifrån kunna befordra godset direkt med minsta möjliga tidsspillan och med användande av minsta möjliga antal vagnar till emottagningsstationen. Man sökte därför att förlägga omlastning till stationer, där olika linjer sammanlöpte, och vilka sålunda tillförde stationen avsevärda godsmängder. Vidare ville man förlägga omlastningen till sådana övergångsstationer, där godstågen iordningväxlades (tågbildningsstationer). Inväxlingen av styckegodsvagnarna i tågen borde nämligen ske å dessa stationer, då eljest ett omfattande växlingsarbete skulle behöva äga rum icke blott å rangeringsstationen för vanliga vagnslaster utan även å den station, där styckegodsvagnarna skulle inväxlas i de olika tågen. Ett ytterligare skäl för omlastningsförläggande till en tågbildningsstation vore, att för tågbildning erfordrades växellokomotiv och växelpersonal, och kunde i regel samma växellokomotiv och växelpersonal användas för den växling, som erfordrades för omlastningens utförande. Departementschefen redogjorde därefter för de stationer vid statens järnvägar, där större och mindre omlastningsarbeten förekomme. I det föreliggande fallet ansåg departementschefen valet ligga mellan Bollnäs och Ånge såsom huvudstation för omlastningsarbetet i Norrland. Av dessa stationer hade Bollnäs dittills varit sådan huvudstation, men utrymmesförhållanden vore där i hög grad otillfredsställande. Det påpekades därvid, att det område, Bollnäs betjänade, vore linjer bortom Ånge samt dessutom linjen mellan Bollnäs och Ånge. Den senare linjen ansåg departementschefen dock kunna utan olägenhet betjänas genom Krylbo omlastningsstation, vilken på grund av andra skäl i allt fall ej kunde undvaras. Beträffande tågbildningens inflytande på valet av omlastningsstation meddelades, att i Bollnäs dåmera, sedan nattgodståg inrättats å linjen Bollnäs—Ånge, icke försigginge någon större tågbildning annat än styckegodsvagnarnas inväxling i redan å andra stationer sammanväxlade tåg. Blev omlastningen förlagd till Ånge, skulle där kunna omlastas, förutom den godsmängd, som omlastats i Bollnäs, även gods till stationer norr om Ånge från stationerna mellan Bollnäs och Ånge samt på linjen Ånge—Sundsvall. Vidare vore järnvägsstyrelsen betänkt på att sam-

mandraga gods till Ånge jämväl från linjen Storlien—Bräcke och därigenom undvika, att omlastningsarbete försigginge såväl i Bräcke som i Ånge. Då dessutom en besparing av 4 man kunde göras genom flyttning av omlastningen från Bollnäs till Ånge, ansågs fördelen av att bestämma sig för den sistnämnda stationen som huvudstation för omlastningsarbetet än mera framträdande.

De skäl, som sålunda år 1913 anfördes för omlastningsarbetets förläggande till Ånge, synas mig numera efter trafikens oerhörda stegring kunna i ännu högre grad göras gällande. De besparingar i personalkostnader, som genom den ifrågasatta tillbyggnaden komma att ernås, äro visserligen under nuvarande trafikförhållanden svåra att beräkna. Så mycket torde dock kunna sägas, att de mer än väl utgöra skälig ränta på det kapital, som erfordras för anläggningens utförande. Då jag därjämte anser de övriga anordningar, som järnvägsstyrelsen har för avsikt att låta utföra i sammanhang med tillbyggnaden i fråga — jag tänker då särskilt på det för en station av Ånges storlek i hög grad erforderliga utrymmet för manskapsrum och toaletterum — väl motiverade, har jag funnit mig böra tillstyrka bifall till det begärda tilläggsanslaget å 127,000 kronor, varigenom, med användandet av förut tillgängliga medel å 90,000 kronor, omlastningsmagasinet m. m. skulle kunna utföras i enlighet med de erfarenheter, som de sista åren givit vid handen.

Såsom styrelsen i sin framställning anført, nödvändiggöres utvidgning av kol- och vattenstationen vid *Håsjö* av ökad tågfrekvens och därav följande tågmöten. Genom de ifrågasatta arbetena skulle tågen beredas möjligheter till kol- och vattentagning i båda ändar av bangården. Det jämförelsevis höga beloppet för arbetenas utförande har, enligt vad styrelsen meddelat mig, sin förklaringsgrund i det begränsade utrymmet å stationen samt i det förhållandet, att anordnandet av en vattenkastare i bangårdens norra ände även nödvändiggör uppförandet därstädes av ett särskilt trycktorrn. Den ifrågasatta tillbyggnaden av lokomotivstallet vid *Mellansel*, som till sin omfattning inskränkts att tillgodose behovet av stallplatser under mera normala trafikförhållanden, synes mig icke utan olägenhet kunna uppskjutas. Detsamma gäller den föreslagna förändringen av hållplatsen *Degerbäcken* till håll- och lastplats, varigenom även ett av ortsbefolkningen länge närt önskemål skulle realiseras. Jag delar styrelsens uppfattning, att uppförandet av en vagnhall i *Boden* för säkerställande av reservvagnars och övernattande restaurantvagnars tillsyn och uppvärmning är av trängande beskaffenhet. Insättande av reservvagnar i tågen medför i regel större eller mindre förseningar,

[5.] vilka ökas i den mån vagnarna dels genom översnöande av uppställningsplatsen bliva svåråtkomliga, dels bliva betäckta med snö och is, så att de vid insättningen i tågen måste undergå rengöring å plattformar och uppstigningsanordningar. Den dagliga tillsynen utomhus drager nu på grund av klimatförhållanden avsevärda arbetskostnader, vilka betydligt minskas, därest vagnarna genom uppställning inomhus alltid kunna hållas fullt trafikmässiga. De av styrelsen framställda anslagskraven för anläggande av en ny oljekällare samt uppförande av materialbod i *Kiruna* betingas, beträffande det förra arbetet av behovet av ökat utrymme samt beträffande det senare av de klimatiska förhållandena. Då styrelsen emellertid meddelat, att med ifrågavarande arbeten skulle kunna utan alltför stor olägenhet anstå ytterligare något år, anser jag mig ej böra förorda framställningen i denna del.

Den planerade *strandskoningen vid Örekilsälven nedanför Munkedals station* synes mig, med hänsyn till trafiksäkerheten, böra komma till utförande utan uppskov. Detta anslagskrav föranledes, som styrelsens framställning utvisar, av resultatet av en å platsen verkställd geologisk undersökning genom den utav styrelsen år 1913 tillsatta geotekniska kommissionen, vilkens verksamhet jag redan förra året, nämligen vid behandling av frågan om anslag för fullbordande av dubbelspåret Göteborg—Alingsås m. m., hade anledning att beröra.

De ifrågasatta *vatten- och avloppsledningarna vid de nordliga statsbanelinjerna* utgöra ett led i järnvägsstyrelsens strävan att bereda personalen vid dessa linjer ökad bekvämlighet och trevnad inomhus och därigenom i någon mån minska känningen av de hårda klimatiska förhållandena vintertiden i dessa trakter. Beträffande vatten- och avloppsledningen till boställshusen vid *Malmberget* upptog järnvägsstyrelsen, såsom styrelsen erinrat, anslag för densamma redan bland 1915 års äskanden, men ansåg jag vid frågans föredragning inför Kungl. Maj:t med utförandet kunna anstå, enär vattenposter voro framdragna nära boställshusen. Då styrelsen upprepade sin framställning bland 1916 års anslagskrav, fann jag mig av ekonomiska skäl icke heller då kunna tillstyrka detta anslag, särskilt med hänsyn därtill, att det måste anses ännu mera trängande att av järnvägsstyrelsen jämväl föreslagen vattenledningsanläggning vid *Kiruna* komme till utförande. Å denna senare plats funnes nämligen icke ens vattenposter vid boställshusen, utan måste vattnet hämtas från brunnar, i vilka vattnet dessutom vore av dålig beskaffenhet. Med hänsyn till de dryga kostnader, anläggningen i *Kiruna* komme att betinga eller sammanlagt 170,000

kronor, syntes mig emellertid välbetänkt, att dessa kostnader fördelades på 3 år i stället för, som järnvägsstyrelsen föreslagit, 2 år. Det belopp, som för år 1917 skulle erfordras, skulle då utgöra 50,000 kronor. Kungl. Maj:t fann gott gilla mitt i enlighet härmed framställda förslag, och det sålunda för anläggningen vid Kiruna begärda beloppet blev av riksdagen beviljat. Frågan om begärt fortsättningsanslag för denna anläggning för år 1918 upptages vid behandling av »redan beslutade arbeten». Vad angår vatten- och avloppsledningen vid *Malmberget* anser jag mig med hänsyn till personalen icke böra förorda ytterligare uppskov med dess utförande. Ur såväl bekvämlighets- som eldfaresynpunkt synes mig vidare behovet av vattenledning vid *Koskullskulle* vara stort på grund av därstädes rådande brist på vattentillgång i bostädernas närhet under den långa vintertiden. Jag nödgas dock med hänsyn till kostnaden föreslå, att anläggandet av densamma får anstå till ett kommande år. Även de föreslagna vatten- och avloppsledningarna vid *Gällivare* finner jag av behovet påkallade, men anser mig dock av budgetsskäl nödsakad föreslå, att jämväl med dessa anläggningar må anstå till ett följande år.

[5.]

De mest betydande anslagsposterna under titeln *större arbeten* *Större arbeten.* gälla en del anläggningar och anordningar vid *Krylbo*, nämligen dels utvidgning av spårsystemet, dels ock vissa i samband därmed stående nya och förändrade anläggningar för maskinavdelningens behov. Den motivering, styrelsen anfört till stöd för sina förvarande anslagskrav, synes mig övertygande. De föreslagna arbetena, i vad de avse utvidgning av spårsystemet, äro visserligen delvis endast av provisorisk natur, då de icke kunna i sin helhet tillgodogöras vid den rangerbangård i större stil i *Krylbo*, järnvägsstyrelsen uti sin förberörda tioårsutredning ifrågasätter till utförande under femårsperioden 1923—1927. Då emellertid arbetena ifråga måste anses nödvändiga jämväl utan hänsyn till den rådande högtrafiken, finner jag mig ej kunna förorda ett uppskov med deras utförande. Tilläggas må ock, att den avlastning av trafiken vid *Krylbo* station, som torde kunna vara att förvänta på grund av den beslutade statsinlösen av Mora—Vänerns järnväg och efter färdigbyggandet av statsbanan Sveg—Brunflo, icke, enligt vad jag hos styrelsen inhämtat, lär bliva av sådan betydelse, att ett undanskjutande av de nu föreslagna arbetena vid *Krylbo* av denna anledning kan ifrågasättas. Beträffande anslaget å 415,000 kronor för nya och förändrade anläggningar för maskinavdelningens

- [5.] behov måste jag emellertid av budgetsskäl föreslå, att detsamma uppdelas på åren 1918 och 1919 med ett belopp för förstnämnda år av 290,000 kronor med rätt dock för järnvägsstyrelsen att i förskott för år 1917 därav erhålla 150,000 kronor.

Att den betydande trafik, som går över *Olskroken* till och från Göteborgs hamnar, betingar en avsevärd utvidgning av stationen ifråga, torde få anses otvivelaktigt. Enligt de föreliggande planerna för ombyggnad av Göteborgs bangårdar är det visserligen avsett, att Olskrokens station i slutligt byggnadsstadium skall förläggas i förhöjt plan. Det måste emellertid dröja en mycket avsevärd tid, innan en sådan höjning av spårplanet kan komma att ske, vadan det ej synes mig kunna ifrågasättas att i avvaktan härpå uppskjuta den nu föreslagna utvidgningen av spårsystemet vid sistnämnda station.

Såsom järnvägsstyrelsen erinrat, gjorde styrelsen år 1915 framställning hos Kungl. Maj:t om äskande av ett anslag å 100,000 kronor hos 1916 års riksdag för påbörjande av vissa arbeten för utvidgning av spårsystemet vid *Jönköping*, vilka arbeten skulle utgöra ett led i ett första utbyggnadsstadium av en blivande större ombyggnad av den nuvarande stationen därstädes. Vid frågans föredragning inför Kungl. Maj:t meddelade jag, bland annat, att, efter vad jag inhämtat av järnvägsstyrelsen, för den föreslagna utvidgningen av spårsystemet skulle tagas i anspråk vissa staden tillhöriga markområden, beträffande vilkas förvärvande för statens järnvägars räkning förhandlingar påginge. Härvid hade från stadens sida begärts ersättning för ifrågavarande områden dels genom utbyte av viss statens järnvägar tillhörig mark, dels ock genom kontant betalning. Järnvägsmyndigheterna åter hade gjort gällande, att stadens mark borde avstås till statens järnvägar utan kontant ersättning. Järnvägsstyrelsen hade ock vid beräkningen av kostnaderna för bangårdsutvidgningen utgått därifrån, att någon marklösen till staden ej skulle behöva erläggas. I betraktande av de uppenbara fördelar, vilka staden genom bangårdsombyggnaden skulle ernå, uttalade jag, att det ville synas mig, som om goda skäl föreläge för den av järnvägsmyndigheterna intagna ståndpunkten. Då jag hyste den uppfattningen, att stadens ställning till frågan om markupplåtelsen borde vara fullt klarställd, innan förslaget om bangårdsombyggnaden fördes vidare, ansåg jag mig ej kunna för det dåvarande tillstyrka bifall till järnvägsstyrelsens ifrågavarande framställning. I sammanhang härmed meddelade jag, att stadsfullmäktige i Jönköping i skrivelse till mig den 21 december 1915 anhållit, att vid den föreliggande frågans behand-

[5.]

ling vissa av stadsfullmäktige uttalade önskemål måtte bli beaktade, vilka önskemål innefattade en väsentlig omläggning av det från järnvägsstyrelsens sida framförda förslaget. Frågan föreligger nu till förnyad prövning, sedan överenskommelse träffats mellan järnvägsstyrelsen och staden angående rättighet för statens järnvägar att utan särskild gottgörelse vidtaga vissa utfyllningar i sjön Vättern och att för järnvägsdriften använda det sålunda nyvunna området. Frågan har dock, såsom av den föreliggande framställningen framgår, av järnvägsstyrelsen upptagits i annan form. Den föreslagna utvidgningen av stationen avser nämligen icke att utgöra någon del av den större ombyggnad, som i en framtid anses erforderlig, utan omfattar blott vissa ändringar å den nuvarande bangården i syfte att göra denna skickad att avveckla den starka trafiken å stationen, till dess den definitiva ombyggnaden kan komma till stånd. Däremot läser frågan angående en mera omfattande ombyggnad av Jönköpings station böra göras till föremål för en grundlig och allsidig prövning, innan man tager slutlig ställning till densamma. Då de anläggningar, som nu föreslås till utförande, ej äro prejudicierande för framtiden och synas stå i väl avvägt förhållande till de krav, som ställas å stationen, torde det föreliggande förslaget böra med det snaraste komma till utförande. Jag biträder därför järnvägsstyrelsens framställning i förevarande ämne.

De föreslagna utvidgningarna av spårsystemen vid *Stångby* och *Uppåkra* ingå såsom led uti den förbättring av spårordningarna vid vissa stationer å linjen Hässleholm—Malmö av södra stambanan, som järnvägsstyrelsen med hänsyn till den alltjämt växande tågrörelsen å samma bana anser nödvändig under tioårsperioden 1918--1927. Genom de föreslagna spårutvidgningarna vid stationerna ifråga skulle jämväl förbättringar ernås med avseende å anordningarna för den vid dessa stationer rådande livliga lokala trafiken, ägnade att i avsevärd grad höja linjens kapacitet och därjämte öka trafiksäkerheten. De kostnader, som utförandet av de föreslagna spårordningarna vid dessa båda stationer betinga, äro emellertid så avsevärda, att jag hos styrelsen ifrågasatt möjligheten av att till ett kommande år uppskjuta arbetena vid endera av stationerna. Styrelsen har därvid förklarat detta eventuellt kunna ske beträffande *Uppåkra*, medan utförandet av arbetena vid *Stångby* ur trafikeringsynpunkt icke tåla uppskov. I anslutning härtill hemställer jag därför, att anslag äskas endast för utförande av de planerade spårordningarna vid sistnämnda station.

[5.]

Den ifrågasatta utvidgningen av spårsystemet vid *Svalöv*, representerande första byggnadsstadiet av en av styrelsen uppgjord plan för denna stations utvidgning, är, enligt vad styrelsen i sin skrivelse framhåller, betingad av de stora krav, som såväl genomgångs- som lokaltrafiken ställa å stationen. Vidkommande genomgångstrafiken nödvändig-göra de svåra förhållandena å Teckomatorps station, att Svalövs station måste tagas i anspråk för uppställning av södergående godståg. Detta förhållande lär, enligt vad styrelsen meddelat mig, få anses bliva av tämligen lång varaktighet, då det möter stora vanskligheter att komma till klarhet om, huru Teckomatorps station bör ombyggas för att trafiken å stationen skall kunna avvecklas på tillfredsställande sätt. Beträffande behovet av snara förbättringar för den lokala rörelsen å Svalövs station synes mig styrelsen i sin framställning hava till fullo klarlagt det-samma. Järnvägsstyrelsens berörda anslagsäskande tillstyrker jag därför.

Vid *Brücke* avser styrelsen att anordna ett utdragsspår vid stationens södra del samt i anslutning härtill en förlängning av befintliga range-rings- och uppställningsspår. De skäl, styrelsen anfört för utförande av ifrågavarande spårförbättringar å denna starkt belastade trafikpunkt, äro enligt min uppfattning övertygande. Uppförandet av ett expeditions- och manskapshus i *Östersund* är föranlett av de nuvarande expeditionsloka-lernas otillräcklighet samt av hänsyn till den åkande personalen. Den ångpanneanläggning, som jämväl skulle inrymmas i byggnaden, är av-sedd att uppvärma såväl denna byggnad som intilliggande lokomotiv-stallar, revisionsverkstad och förråd. Utökningen av det i *Östersund* befintliga lokomotivstallet synes mig vara nödvändig i betraktande av den avsevärda ökning av lokomotivparken, som måste äga rum på grund av stark stegring av både den genomgående och den lokala trafiken omkring *Östersund*.

Bland »diverse anläggningar» för år 1917 upptog järnvägsstyrelsen förslag om uppförandet av en ångcentral i *Kiruna*. Styrelsen meddelade därvid, att vid denna station befintliga verkstäder och lokomotivstall uppvärmdes från två lokomotivpannor och ett för ändamålet avställt lokomotiv, vilken anordning vore oekonomisk dels på grund av relativt stor bränslekonsumtion och dels emedan den krävde stor arbetskraft för driften, vartill komme, att densamma toge ett betydande och för annat ändamål behöfligt utrymme i anspråk. På min tillstyrkan, vilken jag grundade på ifrågavarande av järnvägsstyrelsen anförda skäl om ernående av en avsevärd årlig kostnadsbesparing genom ångcentra-lens anläggning, framlade Kungl. Maj:t för riksdagen berörda förslag. Riks-dagen förklarade emellertid, att, även om nyssberörda synpunkt i normala

[5.]

fall vore värd allt beaktande, riksdagen likväl, med hänsyn till så väl den dåvarande ekonomiska situationen och de stora krav, som för andra statsändamål ställdes på statskassan, som ock de rådande höga materialpriserna, ansåge, att med ifrågavarande utgift borde tills vidare anstå. Oaktat de ekonomiska förhållandena alltjämt i stort sett äro enahanda och de krav, som för olika statsändamål ställas på statskassan, i stället för minskning, förete en avsevärd ökning, har, som synes, järnvägsstyrelsen redan nu förnyat sitt anslagskrav för antydda ändamål, vilket krav därjämte vuxit från 95,000 kronor till 130,000 kronor. Anledningen till detta snara upprepande är, förutom det uppenbarligen starka behovet av anläggningen, att densamma, enligt vad nya utredningar givit vid handen, i nu föreslaget skick skulle medföra en total årlig driftkostnadsbesparing, uppgående till icke mindre än tredubbla beloppet av den tidigare beräknade. Medan reduceringen i driftkostnad förut av styrelsen beräknades till omkring 7,000 kronor för år, har nämligen styrelsen nu uppskattat densamma till omkring 21,000 kronor. Den mest bidragande faktorn härvidlag är, att uppvärmningen av lokalerna i fråga under större delen av uppvärmningstiden skulle, enligt vad nu utretts, kunna ske från elektrisk ångpanna genom användning av tillgänglig elektrisk överskottsenergi. Härjämte skulle, då koleldning sker, den erforderliga ångan alstras med stenkol i för ändamålet avsedda bränslebesparande pannor. Den ökade anläggningskostnaden har å andra sidan sin orsak dels i uppsättning av nyssnämnda elektriska ångpanna, vilken icke ingick i det förutvarande förslaget, och dels uti sedan föregående år ökade materialpriser. Jag har visserligen till en början ställt mig rätt tveksam i fråga om upptagande av förevarande anslagskrav bland årets äskanden. Den starka besparing i driftkostnaderna, som nu beräknas kunna vinnas, jämte farhåga, att ett undanskjutande till ett annat år eventuellt kan ytterligare stegra anläggningskostnaderna, göra emellertid, att jag finner mig icke böra underlåta föreslå Kungl. Maj:t att redan av 1917 års riksdag begära medel för ändamålet i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag.

Det av järnvägsstyrelsen ifrågasatta beloppet för vidtagande av *åtgärder för undvikande av störningar i svagströmsledningar vid bandelen Kiruna—Riksgränsen* är betydande. Då emellertid de föreslagna anordningarnas nödvändighet framgått av en av sakkunniga verkställd utredning samt styrelsen dessutom avstått från att begära medel för vissa i berörda utredning ytterligare ifrågasatta åtgärder, innan erfarenhet vunnits beträffande verkningarna av de av styrelsen planerade anordningarna, anser jag mig böra förorda styrelsens hemställan i ämnet.

[5.]

Växel- och
signalsäker-
hetsanlägg-
ningar.

I yttranden till statsrådsprotokollen den 14 januari 1915 och samma dag 1916 har jag vid behandling av järnvägsstyrelsens anslagskrav beträffande växel- och signalsäkerhetsanläggningar tillåtit mig bringa i Kungl. Maj:ts erinran vad i detta ämne yttrats av Malmssluttskommissionen i dess betänkande och av styrelsen i dess över nämnda betänkande avgivna utlåtande. Jag ber att för korthetens skull få hänvisa till denna redogörelse samt här endast framhålla, att styrelsen i detta sammanhang uttalade, att anslagsbehovet för åren 1914—1923 för utförande i behövlig utsträckning av växel- och signalsäkerhetsanläggningar vid statens järnvägar, enligt inom styrelsen verkställd och till Kungl. Maj:t på sin tid inlämnad utredning, beräknats till i runt tal 13,5 miljoner kronor och att således betydligt högre anslag än de dittills för detta ändamål årligen beviljade vore behövligen för att i önskvärd grad inom rimlig tid kunna fullfölja ifrågakvarande arbeten. För treårsperioden 1915—1917 har emellertid av Kungl. Maj:t på förslag av styrelsen begärts och av riksdagen beviljats endast 800,000 kronor för år eller tillhoppa 2,400,000 kronor. Betydligt större anslag i fortsättningen äro sålunda behövligen för utförande av berörda arbeten inom av styrelsen avsedd tid. Styrelsen begär nu också för år 1918 ett belopp av 1,000,000 kronor, vilket betyder en ökning i förhållande till det årliga anslaget under nyssnämnda treårsperiod av 200,000 kronor. De särskilda skäl för nämnda anslagsökning, styrelsen i sin framställning anført, nämligen dels trafikstegringen, som nödvändiggör påskyndande jämväl av förreglingsarbetena för att med bibehållen trafiksäkerhet kunna möta den växande trafiken, och dels prisstegringen inom verkstadsindustrin, som, för så vitt anslaget bibehålles vid samma belopp som föregående år, skulle medföra en icke obetydlig inskränkning av hithörande arbeten, finner jag synnerligen välgående. Jag tvekar därför icke att tillstyrka ett framläggande för riksdagen av styrelsens förevarande ökade anslagskrav.

Diverse
arbeten.

För år 1918 begär järnvägsstyrelsen till *diverse arbeten* ett belopp å 1,000,000 kronor. Detta betyder en ökning i förhållande till de för åren 1916 och 1917 beviljade anslag med respektive 350,000 kronor och 200,000 kronor. De skäl, styrelsen anført för denna betydande höjning, finner jag dock fullt övertygande. Särskilt synes mig vara värt beaktande, att man, om detta anslag sättes till ett mera betydande belopp, i detsamma, med dess karaktär av reserv, har en möjlighet att vid de större anläggningarna utföra en del avsevärda, driftkostnadsbesparingar åstadkommande kompletterings- eller förändringsarbeten, för

vilka medel ofta icke finnas tillgängliga av det för respektive anläggning beviljade anslag, då lämpligheten av förändringarna i regel framkommer först under anläggningsarbetenas utförande. Jag finner mig därför böra tillstyrka jämväl detta anslag till dess i förhållande till föregående år ökade storlek. [5.]

Jag övergår slutligen till de begärda anslagen för fullföljande av *redan beslutade arbeten*. För anordnandet av avloppsledningar vid *Kiruna* har styrelsen för år 1918 begärt ett belopp av 80,000 kronor. Detta överensstämmer med den fördelning av arbetet och kostnaderna för anläggningen på 3 i stället för 2 år, som Kungl. Maj:t och riksdagen, med ändring av styrelsens förslag härutinnan, förra året fastslog. De nu äskade återstående beloppen för utvidgning av rangerbangården vid *Nässjö*, uppförande av 6 lokomotivstallsplatser m. m. vid *Bollnäs* samt ombyggnad av bangården vid *Boden* stå även i överensstämmelse med vad förra året förutsattes. Jämväl kravet på ytterligare anslag för uppförande av *ny bro över Öre älv* är framställt i enlighet med den hittills följda planen för detta arbetes utförande. I fråga om tilläggsanslag för täckande av de merkostnader, som på grund av kristiden uppstå för redan beslutade arbeten, ber jag att få yttra mig i annat sammanhang.

De av mig nu förordade reduceringarna i järnvägsstyrelsens anslagsäskanden framgå av följande sammanställning:

Husbyggnader:

Boställshus: vid Tomteboda, Svärtagård, Backa, Ursviken och Kiruna	kronor	126,500: —
Övriga husbyggnader: Överliggningshus vid Laxå	»	50,000: —
Personal- och förrådshus vid Hälsingborgs ångfärjestation	»	50,000: —

Spåranordningar:

Katrineholm—Norrköping: Näkna	»	73,000: —
Falköping Ranten—Nässjö: Yxenhaga	»	74,000: —
Bräcke—Storlien: Gällö	»	66,000: —
Ånge—Sundsvall: Nedansjö	»	51,000: —
Vännäs—Boden: Träskholm	»	39,000: —